

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร สังคมและการบริการขั้นพื้นฐาน ผลจากการศึกษาในบทนี้จะทำให้มองเห็นภาพรวมของพื้นที่ศึกษา รวมทั้งสภาพการณ์และกิจกรรมการพัฒนาดัง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยจะดำเนินการโดยใช้เครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนในการวางแผนตัดสินใจในเชิงพื้นที่ คือ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยจะทำการเรียกค้นและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้ทำการบันทึกไว้ในระบบ ทั้งที่เป็นข้อมูลกราฟิก (Spatial data) และข้อมูลที่เป็นค่าตัวเลขทางสถิติ หรือข้อมูลลักษณะประจำ (Non-spatial data / Attribute) ควบคู่ไปกับการศึกษาจากเอกสาร รายงานต่าง ๆ และจากการสำรวจภาคสนามเพื่อแก้ไขและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในระบบ ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์และสำรวจพื้นที่จริงจะนำมาประเมินสภาพปัญหา ข้อจำกัด และศักยภาพในการพัฒนาของพื้นที่ และทำการประมวลผลประเด็นหลักเพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของพื้นที่ศึกษาที่แท้จริง อันจะนำไปสู่การตัดสินใจและวางแผนโครงสร้างจังหวัดต่อไป

ภาพรวมของภาคตะวันออก

ภาคตะวันออกเป็นภาคที่อยู่ต่อเนื่องกับภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และสระแก้ว ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศสูง ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงเป็นอันดับ 2 ของประเทศ รองจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534) ทั้งนี้เพราะภาคตะวันออกมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาหลายประการด้วยกัน อาทิเช่น มีความได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้งและเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมขนส่ง สามารถเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและภาคอื่น ๆ ของประเทศ มีโครงการทำเรื่อน้ำลึกแหลมฉบังและมาบตาพุดในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก จึงมีบทบาทในการเป็นท่าเรือนานาชาติ และเป็นประตูสู่ต่างประเทศให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง โดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออกยังมีบทบาทในการเป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเล คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ได้รับการกำหนดให้เป็น "พื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก" (Eastern Seaboard) ซึ่งมีบทบาทในการเป็นเขตพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ของประเทศ และเป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติ มีทรัพยากรป่าไม้ที่สมบูรณ์ มีสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการเกษตรกรรม มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ แร่รัตนชาติ ขึ้นชื่อว่าเป็นศูนย์กลางอัญมณีของประเทศ อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามระดับชาติหลายแห่ง จากสภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญและเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง

ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของจังหวัดจันทบุรี

1. ที่ตั้ง อาณาเขตและขนาดพื้นที่

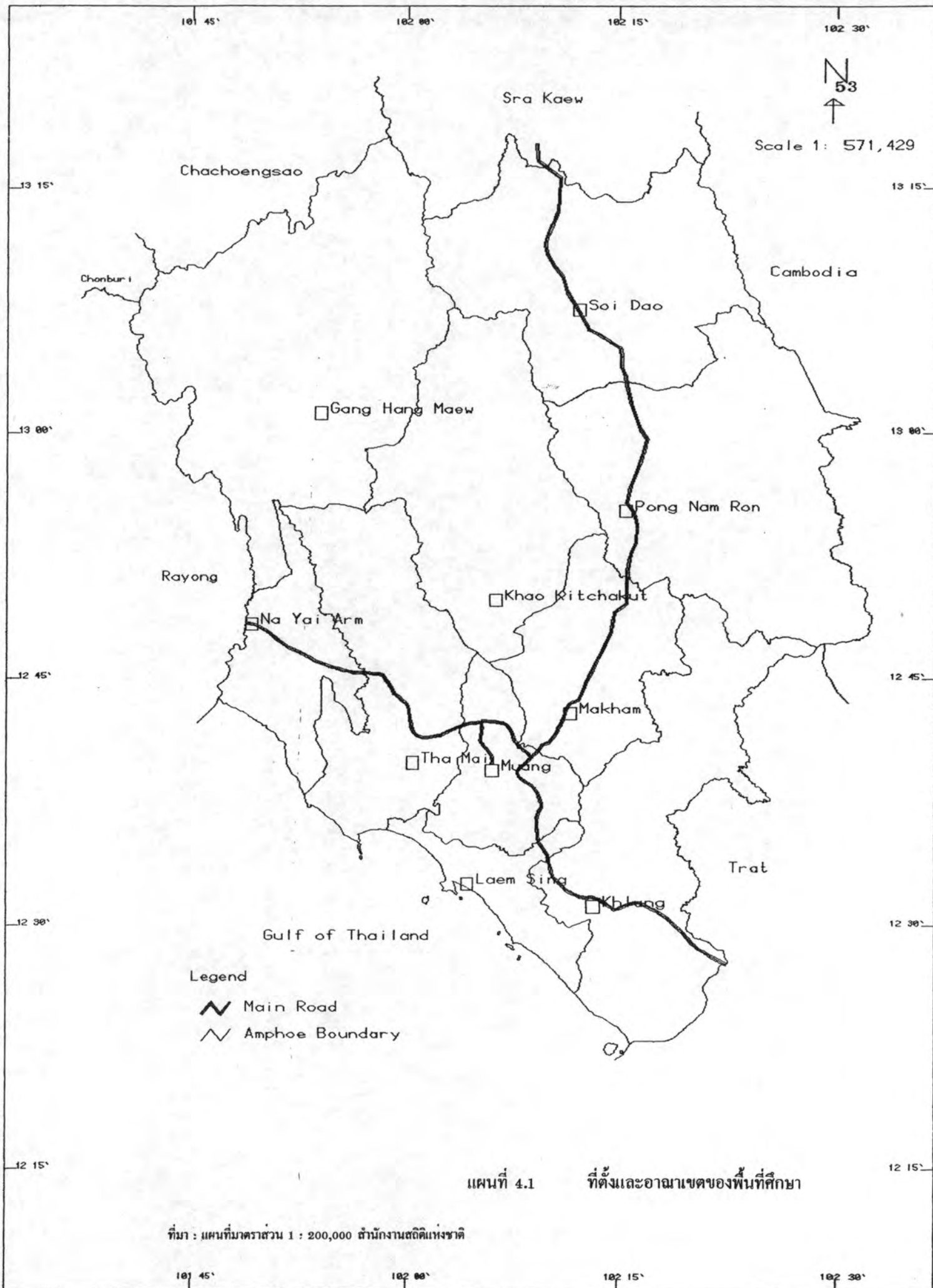
จังหวัดจันทบุรีตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12-13 °N และเส้นแวงที่ 101-102 °E ซึ่งอยู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางสายใหม่ประมาณ 230 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 6,338 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,961,250 ไร่ คิดเป็นเนื้อที่ประมาณร้อยละ 16.63 ของภาคตะวันออก มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของภาค รองจากจังหวัดปราจีนบุรี มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดชลบุรี บริเวณอำเภอบ่อทอง จังหวัดฉะเชิงเทรา บริเวณอำเภอสนามชัยเขต และจังหวัดสระแก้ว บริเวณอำเภอวัฒนานคร และอำเภอวังน้ำเย็น
- ทิศใต้ ติดต่อกับอ่าวไทย
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดตราด บริเวณอำเภอเขาสมิง และกิ่งอำเภอบ่อไร่ และประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย บริเวณอำเภอโพธิ์เงิน
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดระยอง บริเวณอำเภอแกลง

จังหวัดจันทบุรีแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 10 อำเภอ 74 ตำบล และ 628 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาล 3 แห่ง และสุขาภิบาล 12 แห่ง (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย : 2536) (ตารางที่ 4.1 และแผนที่ 4.1 4.2 และ 4.3)

2. ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่จะเป็นที่สูงและภูเขาปรากฏอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของจังหวัด โดยเฉพาะทางตอนเหนือมียอดเขาสอยดาวซึ่งอยู่ในเทือกเขาจันทบุรีเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดและภาคตะวันออก เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญของภาคกลาง ด้านตะวันออกและเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำจันทบุรีซึ่งเป็นแม่น้ำที่สำคัญของจังหวัด ส่วนทางทิศใต้ประกอบไปด้วยที่ราบซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกและชายฝั่งทะเลเว้าแหว่ง และมีเกาะเล็ก ๆ หลายเกาะ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป ประกอบด้วย (แผนที่ 4.4)

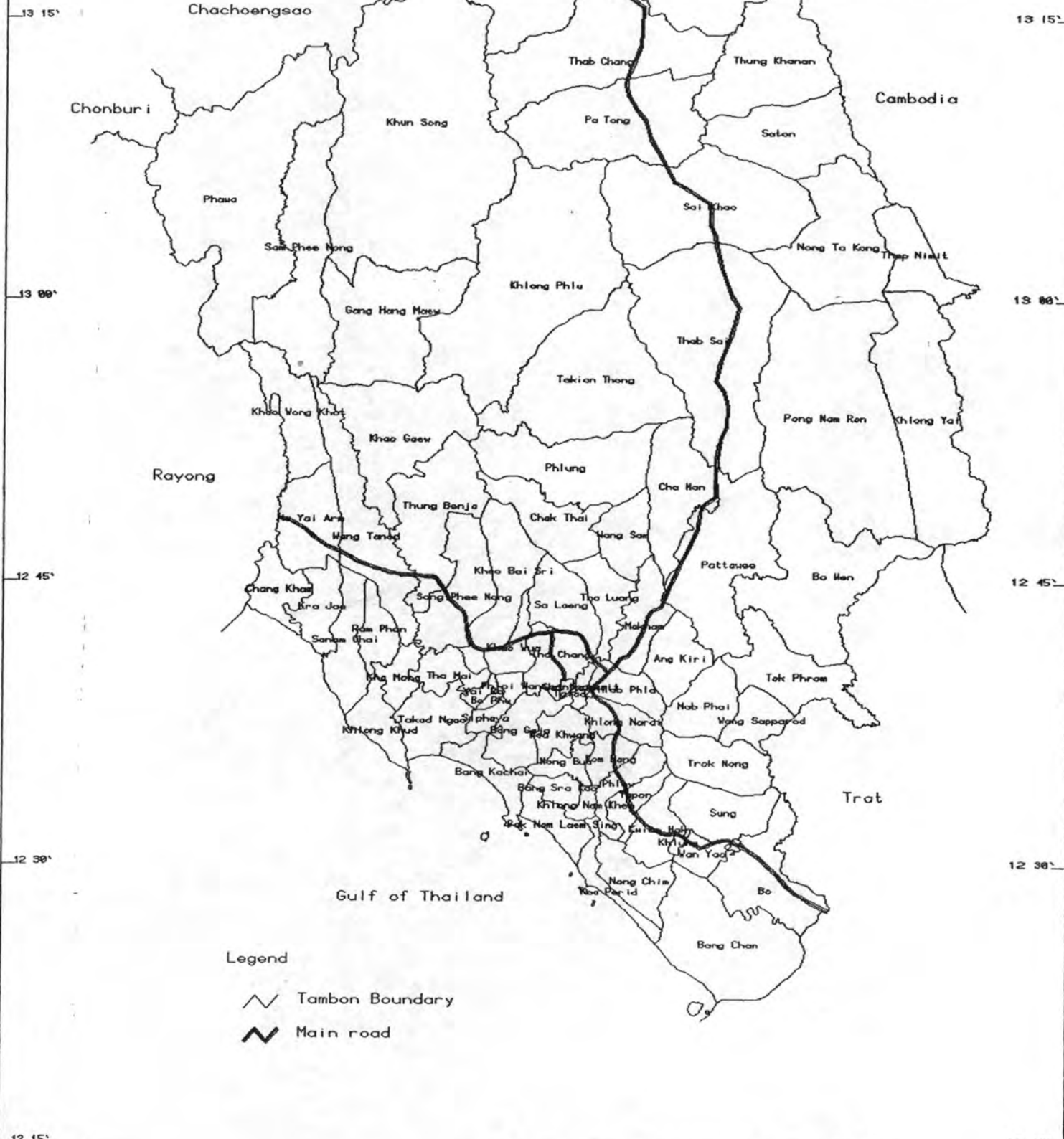
แผนที่ 4.1 ที่ตั้งและอาณาเขตของพื้นที่ศึกษา

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

N
↑ 54

Scale 1 : 571,420

Legend

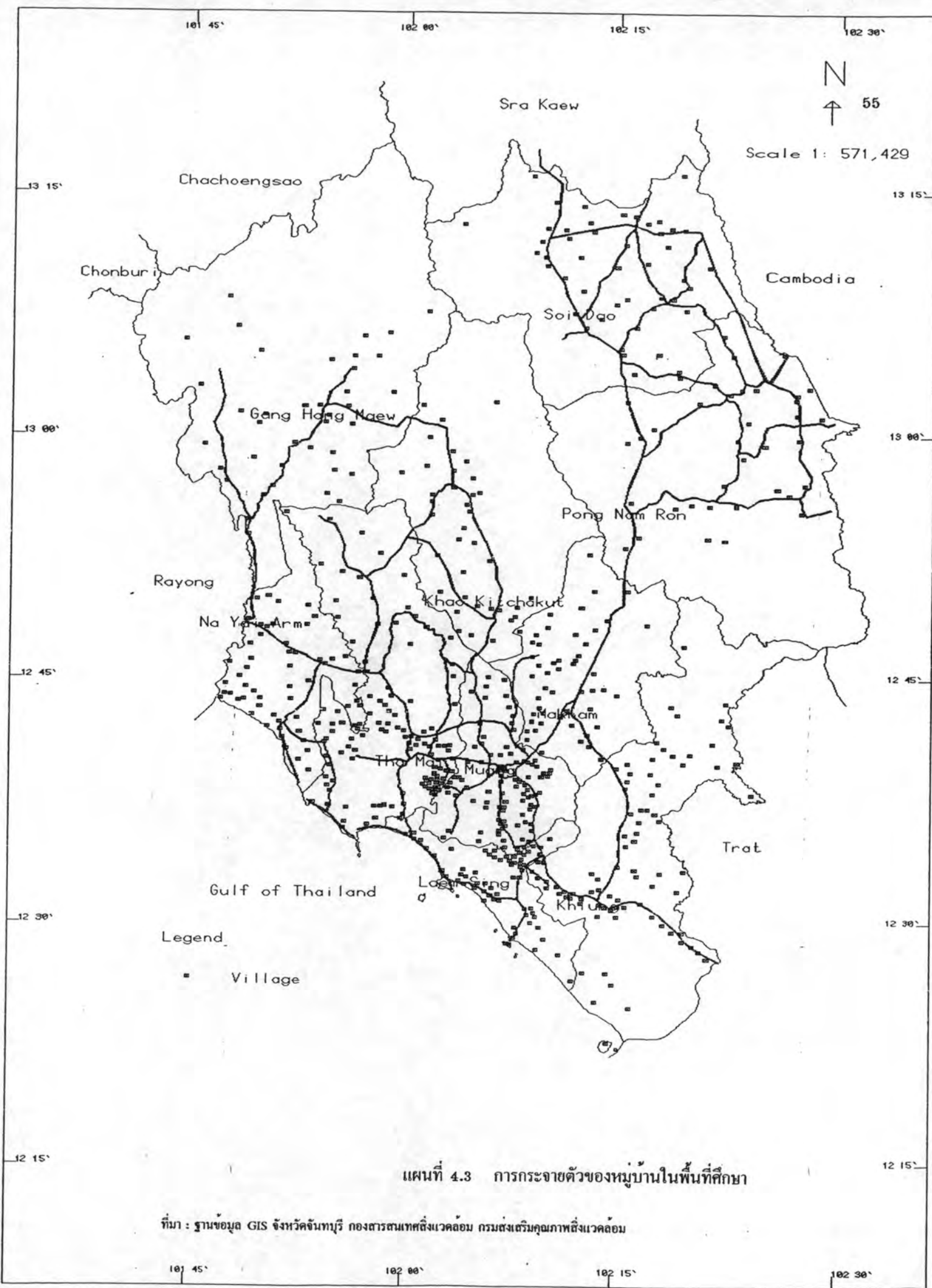
∩ Tambon Boundary

≡ Main road

แผนที่ 4.2 ขอบเขตการปกครองระดับตำบลของพื้นที่ศึกษา

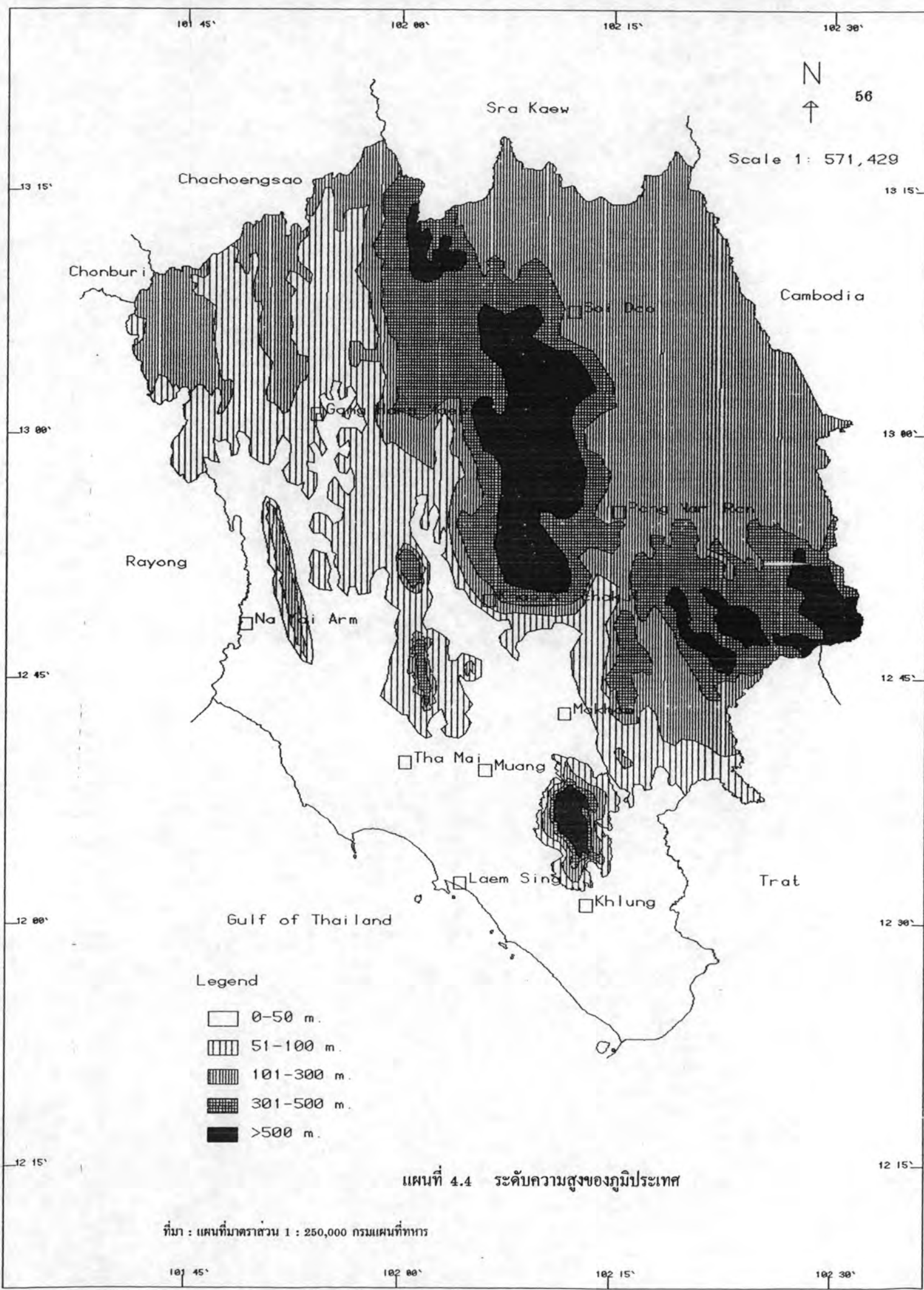
ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

แผนที่ 4.3 การกระจายตัวของหมู่บ้านในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จังหวัดจันทบุรี กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แผนที่ 4.4 ระดับความสูงของภูมิประเทศ

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 250,000 กรมแผนที่ทหาร

ตาราง 4.1 การแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2536

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	การปกครองส่วนภูมิภาค		การปกครองส่วนท้องถิ่น	
	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
อำเภอเมืองจันทบุรี	11	95	1	5
อำเภอท่าใหม่	14	116	1	2
อำเภอขลุง	12	84	1	-
อำเภอมะขาม	10	88	-	1
อำเภอแหลมสิงห์	7	64	-	2
อำเภอโป่งน้ำร้อน	5	36	-	1
อำเภอสอยดาว	5	48	-	1
กิ่งอำเภอแก่งหางแมว	5	39	-	-
กิ่งอำเภอนายายอาม	5	58	-	-
กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ			-	-
รวม	74	628	3	12

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

2.1. **พื้นที่หาดทราย** เป็นแนวยาวไปตามริมฝั่งทะเล ประมาณ 68 กิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1-3 เมตร อยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง ส่วนใหญ่พื้นที่บริเวณนี้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลประเภทชายหาด อ่าว และแหลมที่สวยงามของจังหวัด

2.2. **พื้นที่ลุ่ม** ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างบริเวณพื้นที่หาดทรายกับพื้นที่ราบ ซึ่งติดต่อกับบริเวณปากแม่น้ำหรือคลองต่าง ๆ ที่น้ำทะเลขึ้นถึง ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ป่าชายเลน อยู่บริเวณอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง ในบางพื้นที่จะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์น้ำเค็มประเภทนากุ้ง โดยเฉพาะในเขตอำเภอขลุง

2.3. **พื้นที่ราบ** อยู่ทางทิศใต้ของแนวถนนสุขุมวิทไปหาฝั่งทะเลเป็นแนวขนานไปกับฝั่งทะเล มีระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 3-5 เมตร พื้นที่บริเวณนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสวนผลไม้จำพวกเงาะ ทุเรียน มังคุด สวนยางพารา และนาข้าว อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์เป็นส่วนมาก มีเป็นส่วนน้อยอยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอมะขาม และอำเภอสอยดาว บริเวณที่ติดกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย บริเวณพื้นที่ราบเหล่านี้มักจะปรากฏภูเขาโคดสูงประมาณ 140-210 เมตรอยู่เป็นหย่อม ๆ และเป็นบริเวณที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่น

2.4. **พื้นที่ลูกคลื่นลาดชัน** เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งเริ่มตั้งแต่แนวถนนสุขุมวิทขึ้นไปทางเหนือจนสุดเขตแดนของจังหวัด ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 30-150 เมตร พืชที่ปลูกส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด ฝ้าย อ้อย ถั่วลิสง

พริกไทย และไม้ยืนต้น ได้แก่ เงาะ ทุเรียน ส้มเขียวหวาน และยางพาราเป็นบางส่วน อยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขาม อำเภอขลุง อำเภอเมืองฯ และอำเภอโป่งน้ำร้อน ครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งจังหวัดและเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งอย่างรุนแรงเนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ลาดชันทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองไหลลงสู่ทะเลอย่างรวดเร็วไม่สามารถกักเก็บไว้ใช้ได้ตลอดฤดูแล้ง เป็นพื้นที่ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดระบบชลประทาน มีการตั้งถิ่นฐานประชากรอยู่เป็นหย่อม ๆ

2.5. พื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง กระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณตอนเหนือและตะวันออก ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 300–1,670 เมตร เทือกเขาที่สำคัญ ๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอมะขาม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อน ได้แก่ เขาพระบาท เขาสอยดาว เขาชะเมา และเขาสระบาป ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยป่าไม้และได้รับการสงวนให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่จะพบว่ามีปัญหาการบุกรุกทำลายป่าโดยเฉพาะในกิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาวอยู่เสมอ เป็นผลให้เกิดปัญหาดินพังทลาย เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่าบริเวณอื่น

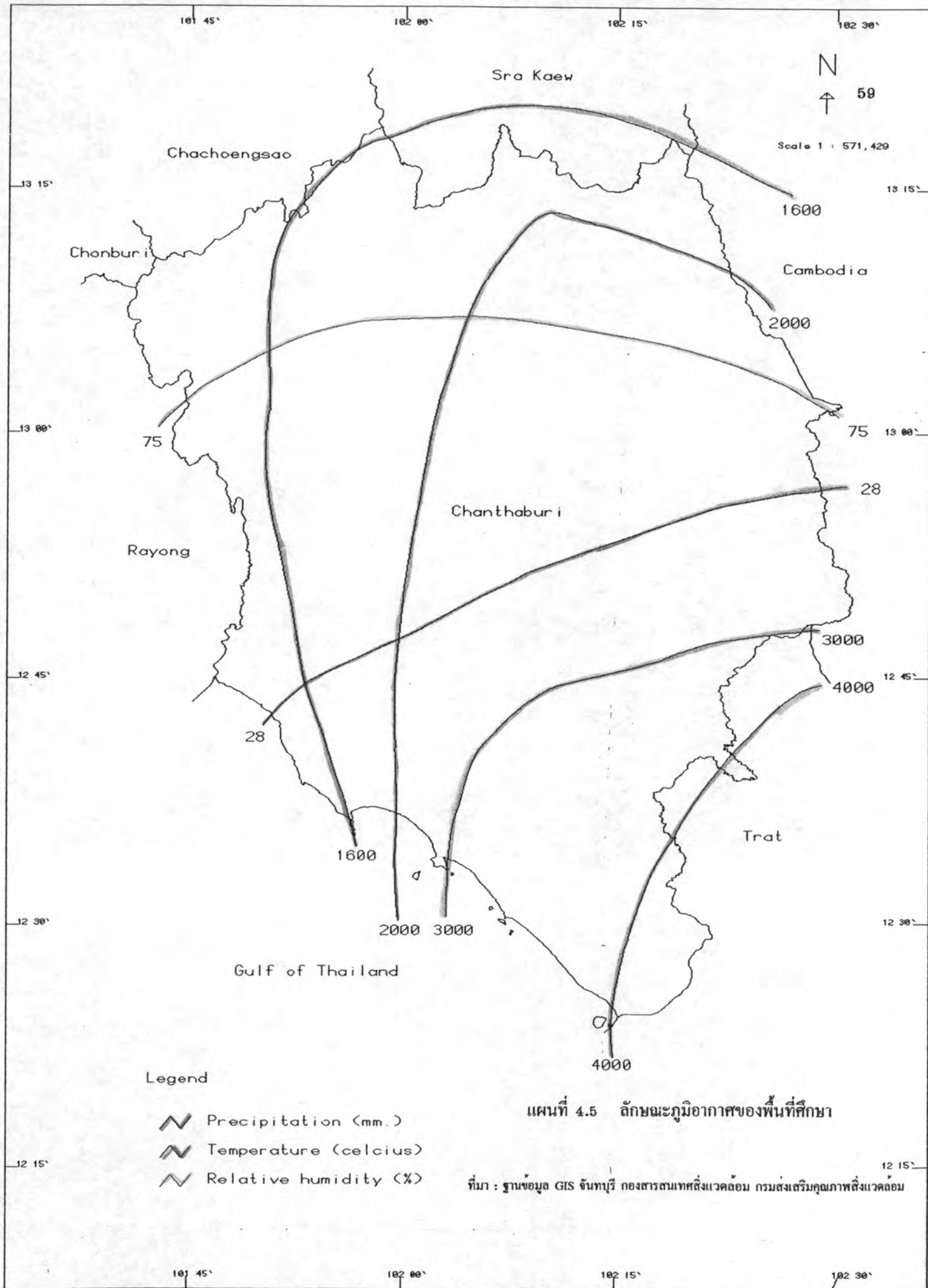
3. ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกับทะเล ทำให้สภาพภูมิอากาศของจังหวัดแตกต่างจากจังหวัดที่อยู่เหนือขึ้นไป เพราะนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมที่พัดผ่านเป็นประจำแล้วยังได้รับอิทธิพลจากลมทะเลด้วย จากการศึกษาจะพบว่าโดยทั่วไปลักษณะอากาศเป็นแบบร้อนชื้นไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัดจนเกินไปและปริมาณฝนชุก จากการตรวจวัดลักษณะภูมิอากาศโดยกรมอุตุนิยมวิทยา ณ สถานีตรวจอากาศจันทบุรี ข้อมูล 35 ปี (พ.ศ. 2501–2535) มีค่าสถิติเป็นค่าเฉลี่ยรายปีดังนี้ (แผนที่ 4.5)

3.1. อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีประมาณ 27.3°C อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 33.7°C และต่ำสุดเฉลี่ย 20.5°C โดยเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนคือ 35.1°C และเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมกราคม คือ 15.4°C

3.2. ปริมาณฝน เฉลี่ยทั้งปีประมาณ 2,893.3 มิลลิเมตร ต่อจำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ย 169 วันต่อปี เดือนที่ฝนตกมากที่สุดคือ เดือนสิงหาคม คือ 522.2 มิลลิเมตร เฉลี่ยจำนวนวันที่ฝนตก 26 วัน ต่อเดือน และเดือนที่ฝนตกน้อยที่สุดคือ เดือนธันวาคม คือ 12.91 มิลลิเมตร ต่อจำนวนวันที่ฝนตก 1.7 วัน โดยปริมาณฝนจะกระจายทั่วทั้งจังหวัดและค่อนข้างหนาแน่นบริเวณใกล้ชายฝั่งทะเล

3.3. ความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ยประมาณ 79.7% ซึ่งนับว่าสูงเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ โดยความชื้นสัมพัทธ์จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน (85.8%) กรกฎาคม (85.9%) สิงหาคม (86.4%) และกันยายน (87.5%) และมีค่าเฉลี่ยต่ำระหว่างเดือนพฤศจิกายน–มีนาคม (66.3%–78.7%) ในฤดูแล้ง

แผนที่ 4.5 ลักษณะภูมิอากาศของพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จันทบุรี กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3.4. หมอกและทัศนวิสัย ตีตลอดปีไม่มีปัญหาต่อการคมนาคม

3.5. ลมผิวพื้นระหว่างเดือนตุลาคมถึงมกราคม ลมจะพัดมาจากทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ทิศทางลมจะเปลี่ยนเป็นพัดมาจากทิศใต้ ซึ่งเป็นลมที่พัดสม่ำเสมอ (ลมว่าว) และในระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน ลมที่พัดได้แก่ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมที่นำปริมาณฝนมามากที่สุด

4. ลักษณะดิน

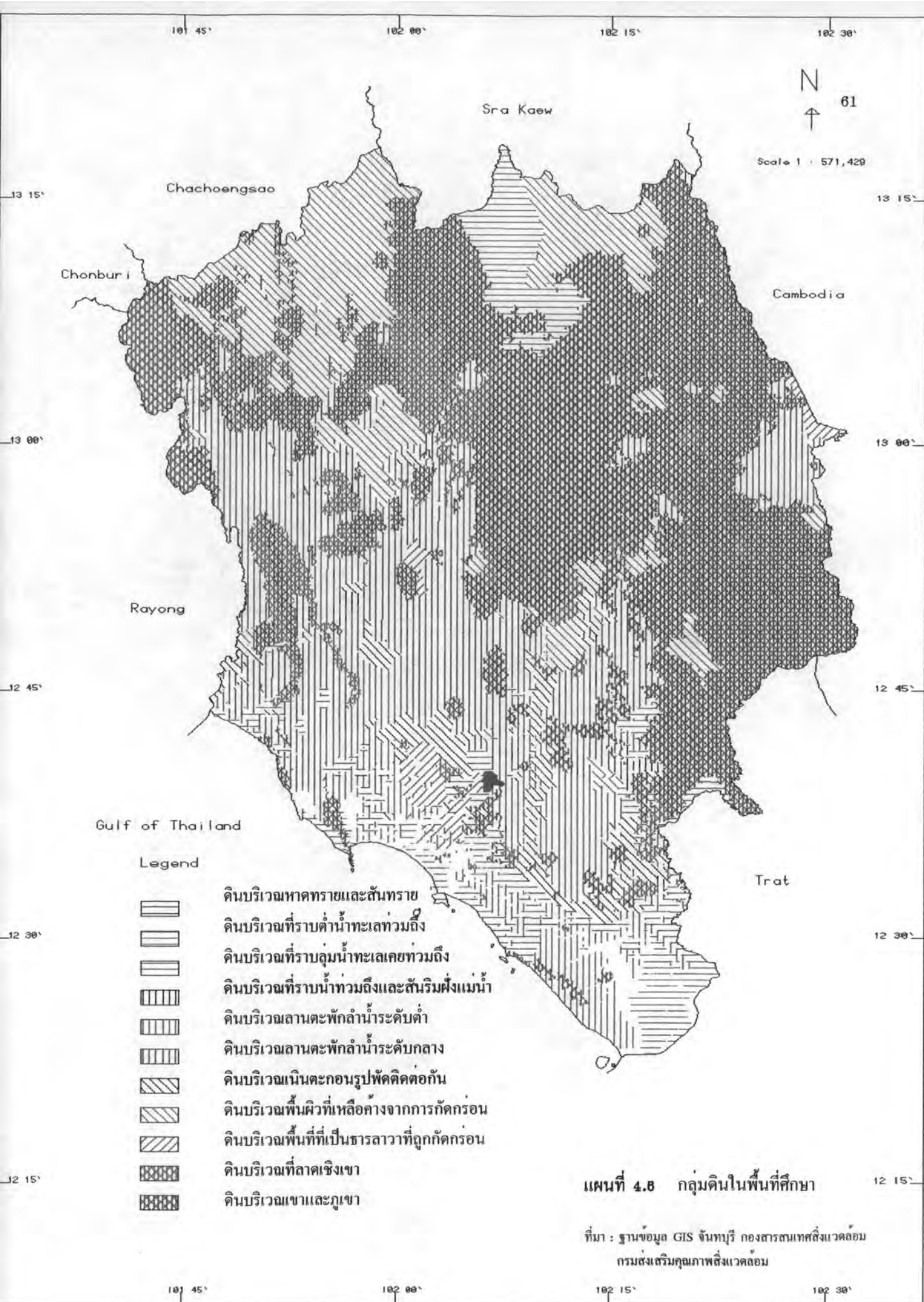
4.1. ชนิดของดิน

จากการสำรวจความเหมาะสมของดินในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัด จันทบุรีโดยฝ่ายทดสอบและวินิจฉัยคุณภาพดิน กองจำแนกที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน สามารถแยกชนิดของดินออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามสภาพพื้นที่วัดจุดต้นกำเนิด และลักษณะกว้าง ๆ ของดินได้ดังนี้ (แผนที่ 4.8)

1) ดินบริเวณหาดทรายและสันทราย มีพื้นที่ 22,975.25 ไร่ หรือร้อยละ 0.58 พบเป็นแนวยาวขนานไปกับชายทะเลโดยมีความกว้างของสันทรายไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับลักษณะของชายฝั่งทะเลเกิดจากทรายที่ถูกน้ำทะเลพัดพามาทับถมที่ริมฝั่งทะเล ลักษณะของดินทั้งเก่าและใหม่จะเป็นดินลึกลงเนื้อดินหยาบมีการระบายน้ำดีมากมีการพัฒนาชั้นของดินไม่ดี ดินที่พบในบริเวณได้แก่ ดินชุดหัวหิน ดินชุดระยอง ดินชุดบ้านทอน และดินชุดบ้านเจาะ เหมาะสำหรับปลูกพืชจำพวกมะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ แดงโม และถั่วลิสง ให้ผลผลิตปานกลาง เนื่องจากมีบริเวณแร่ธาตุตามธรรมชาติต่ำ และมักจะขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ดังนั้นบริเวณนี้ส่วนใหญ่ยังคงปล่อยไว้เป็นป่าละเมาะ ยังไม่มีการใช้ประโยชน์อย่างอื่น

2) ดินบริเวณที่ราบตำน้ำทะเลท่วมถึง มีพื้นที่ประมาณ 250,747.13 ไร่หรือร้อยละ 6.53 พบเป็นแนวแคบ ๆ ตามชายฝั่งทะเล หรือบริเวณปากแม่น้ำซึ่งมีการขึ้นลงน้ำทะเลเป็นประจำ เกิดจากการตกตะกอนน้ำทะเลหรือตะกอนน้ำกร่อยที่พัดพามาทับถมกัน เนื้อดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวมีการระบายน้ำเลวถึงเลวมาก ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินชุดท่าจีน ดินชุดสมุทรปราการ เหมาะสำหรับปลูกข้าวและมะพร้าว แต่เนื่องจากน้ำทะเลท่วมถึงและระดับน้ำใต้ดินขึ้นสูงเกือบถึงหน้าดินตลอดปีจึงไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ยังคงสภาพเป็นป่าจาก ป่าเสม็ด ป่าโกงกาง และป่าแสม มีบางแห่งใช้ขุดทำบ่อเลี้ยงปลาด้วยเช่นกัน

3) ดินบริเวณที่ราบลุ่มน้ำทะเลเคยท่วมถึงมาก่อน มีพื้นที่ประมาณ 68,925.75 ไร่ หรือร้อยละ 1.74 พบบริเวณถัดจากที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึงเกิดจากการตกตะกอนทับถมของตะกอนน้ำกร่อยเก่าเนื้อดินเป็นดินเหนียวมีความเป็นกรดจัด และมีการระบายน้ำเลว ดินที่พบได้แก่ ดินชุดองครักษ์ และดินชุดชะอำ มีปริมาณแร่ธาตุธรรมชาติค่อนข้างสูง เหมาะสำหรับปลูกข้าวให้ผล

ผลิตปานกลาง แต่เนื่องจากมีความเป็นกรดจัดมาก ดังนั้น ดินบริเวณนี้ส่วนใหญ่ยังคงปล่อยทิ้งไว้ให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า

4) ดินบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงและสันริมฝั่งแม่น้ำมีประมาณ 69,718 ไร่ หรือร้อยละ 1.76 พบบริเวณลำน้ำและลำธารใหญ่ เกิดจากการตกตะกอนทับถมของตะกอนลำน้ำใหม่ บริเวณที่เป็นสันดินริมน้ำเป็นดินที่มีการระบายน้ำดีถึงปานกลาง เนื้อดินเป็นดินเหนียวและดินทราย มีการเรียงสลับเป็นชั้น ๆ ส่วนบริเวณที่ราบของลำน้ำจะเป็นดินที่มีเนื้อละเอียดกว่าจำพวกดินเหนียวมีการระบายน้ำค่อนข้างเลวถึงเลว มีการเรียงลำดับชั้นดินดีกว่าบนสันดินริมน้ำ ส่วนใหญ่จะมีน้ำท่วมทุกปี ดินที่พบได้แก่ ดินชุดราชบุรี ดินชุดบ้านค่าย ดินคล้ายดินชุดราชบุรีเนื้อดินเป็นดินร่วน และดินตะกอนหลายชนิดปนกัน เหมาะสำหรับปลูกข้าวให้ผลผลิตค่อนข้างสูง ถ้าน้ำไม่ท่วมเสียหาย

5) ดินบริเวณลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ มีประมาณ 430,578.88 ไร่ หรือร้อยละ 10.87 เป็นบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงมาก่อน พบบริเวณถัดจากบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงของลำน้ำต่าง ๆ เกิดจากดินตะกอนลำน้ำเก่าที่ถูกพัดพามาทับถมกันเป็นเวลานาน เนื้อดินมีตั้งแต่หยาบถึงละเอียด มีการระบายน้ำค่อนข้างเลวถึงเลว ส่วนใหญ่จะมีน้ำท่วมประมาณ 4-5 เดือน ดินที่พบมีหลายชนิดเช่น ดินชุดแกลง ดินชุดบางนรา ดินชุดมะขาม ฯลฯ เหมาะสำหรับปลูกข้าว พืชล้มลุก และไม้ผลต่าง ๆ และมีบางแห่งเป็นป่าละเมาะ และทุ่งหญ้าเดี่ยว ๆ ปกคลุมอยู่

6) ดินบริเวณลานตะพักลำน้ำระดับกลางมีประมาณ 479,311.25 ไร่ หรือร้อยละ 12.10 พบบริเวณถัดจากลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดมีความลาดชันประมาณ 3-8% เกิดจากตะกอนลำน้ำเก่าที่พัดพามาทับถมเป็นเวลานาน ลักษณะของเนื้อดินมีทั้งละเอียดและหยาบ มีการระบายดีถึงดีปานกลาง มีความเป็นกรดเล็กน้อยถึงเป็นกรดจัด ดินที่พบในบริเวณนี้ได้แก่ ดินชุดลำภูตา ดินคลองท่อม ดินชุมพร ฯลฯ เหมาะสำหรับปลูกผลไม้ จำพวก เงาะ ทุเรียน ส้ม กล้วย และทำสวนยางพารา แต่ต้องมีการเพิ่มแร่ธาตุอาหารให้แก่ดินในเวลาอันเหมาะสม เพราะมีปริมาณแร่ธาตุตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำ

7) ดินบริเวณเป็นตะกอนรูปพัดติดต่อกัน (Coalescing fan) มีประมาณ 173,502.75 ไร่ หรือร้อยละ 4.38 พบบริเวณใกล้เทือกเขา เกิดจากการพัดพาเอาตะกอนขนาดต่าง ๆ ของลำน้ำมาทับถมกันในบริเวณที่ราบเชิงเขาเป็นแนวติดต่อกันไปทำให้พื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยมีความลาดชันประมาณ 1-3% ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทรายเนื่องจากดินส่วนใหญ่เกิดจากตะกอนที่มาจากหินแกรนิตมีการระบายน้ำดี มีความเป็นกรดจัดถึงกรดเล็กน้อย ดินที่พบได้แก่ ดินชุดทุ่งหว้า ดินชุดห้วยโป่ง และดินผสมบริเวณหุบเขา (valley complex) เหมาะสำหรับปลูกเงาะ ทุเรียน พริกไทย ส้ม และยางพารา แต่เนื่องจากอยู่ในบริเวณที่สูงมักเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ดังนั้นดินบริเวณส่วนใหญ่เป็นป่าคงคิบบัง ยังใช้ไม่ได้ประโยชน์

8) ดินบริเวณพื้นผิวที่เสียด่างจากการกัดกร่อน (Erosion surface) มีประมาณ 917,029.38 ไร่ หรือร้อยละ 23.15 เป็นดินที่พบมากรองจากดินบริเวณเนินเขา และภูเขา

เกิดจากการกัดกร่อนชะล้างของวัตถุต้นกำเนิดของดินซึ่งมีอยู่หลายชนิด อาทิเช่น หินดินดาน หินปูน และหินบะซอลท์ เนื้อดินจะแตกต่างกันตามสภาพของวัตถุต้นกำเนิด แต่ส่วนใหญ่มีการระบายน้ำดี มีความเป็นกรดเล็กน้อยถึงปานกลาง ดินที่พบได้แก่ ดินชุดหนองคล้า ดินชุดรัง ดินชุดบึงขันธ์ ดินชุดข้าวลึก ดินชุดโป่งน้ำร้อน ฯลฯ ดินบริเวณนี้ยังคงสภาพเป็นป่าดงดิบหรือป่าเบญจพรรณ มีบางแห่งใช้ประโยชน์ในการปลูกไร่ เช่น ข้าวโพด ฝ้าย มันสำปะหลัง และถั่วลิสง แต่มักประสบปัญหาการพังทลายของผิวหน้าดินเมื่อฝนตกหนัก

9) ดินบริเวณพื้นที่ที่เป็นธารลาวาที่ถูกกัดกร่อน (Dissected lava flow) พบประมาณ 41,197 ไร่ หรือร้อยละ 1.04 บริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะคล้าย Erosion surface แต่สภาพดินเกิดจากธารลาวาของภูเขาไฟ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นมีความลาดชัน 2.8% วัตถุต้นกำเนิดเป็นพวกหินดินดานและหินบะซอลท์ ลักษณะดินเป็นดินร่วนถึงดินเหนียวปนดินร่วนมีการระบายน้ำดี มีความเป็นกรดจัดมีปริมาณแร่ธาตุตามธรรมชาติปานกลาง ดินที่พบได้แก่ ดินชุดท่าใหม่ เหมาะสำหรับการทำสวนยางพารา สวนผลไม้จำพวกเงาะ ทุเรียน ส้ม และสับปะรด แต่ควรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน จะทำให้ผลผลิตตอบแทนสูงและสม่ำเสมอ นอกจากนี้บริเวณดินชุดนี้ยังปรากฏแร่ธาตุจำพวกพลอยและทับทิม ทำให้มีอุตสาหกรรมการขุดพลอยในบริเวณนี้

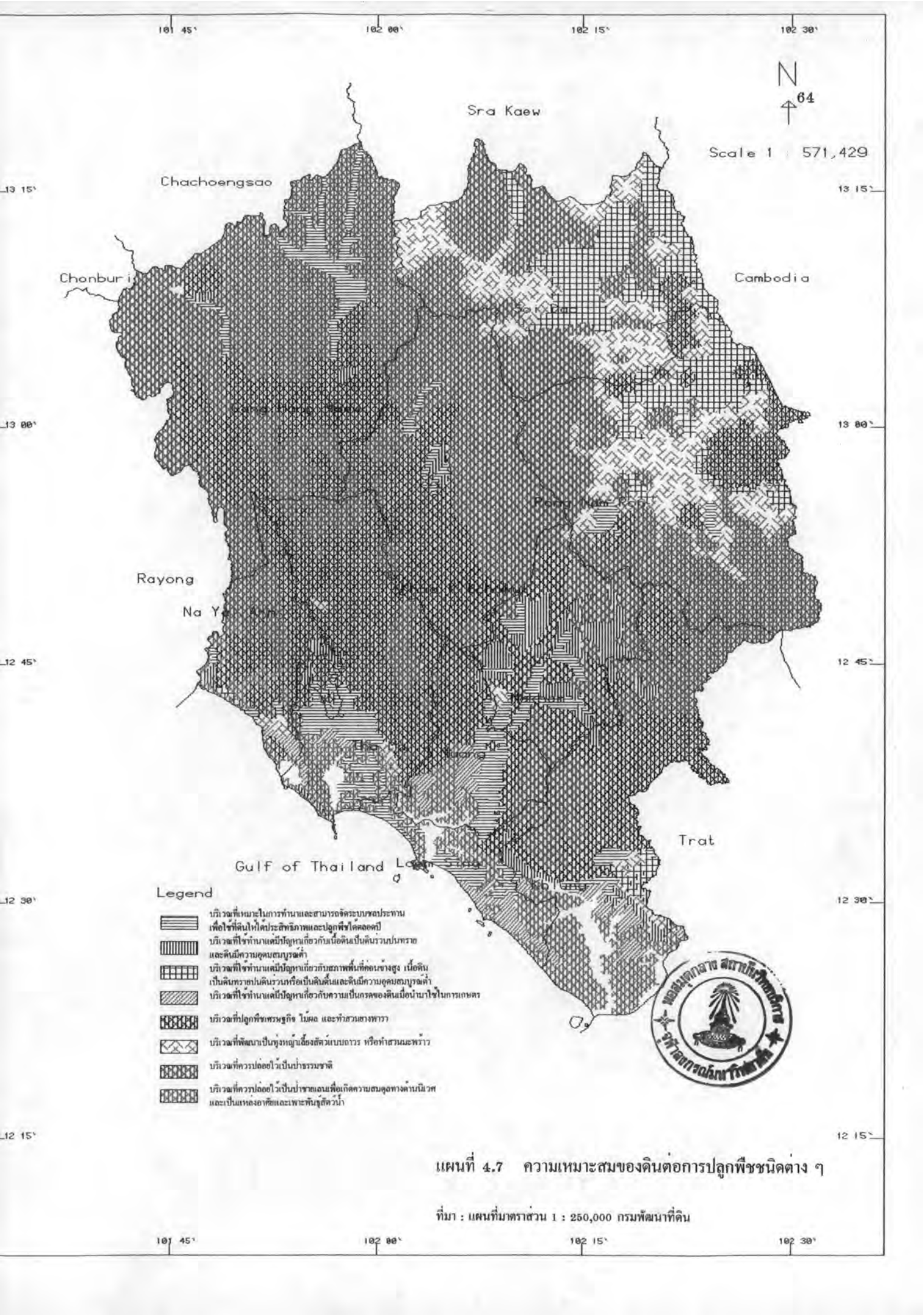
10) ดินบริเวณที่ลาดเชิงเขา (Foot hill slope) พบประมาณ 459,108.88 ไร่ หรือร้อยละ 11.59 พบบริเวณภูมิประเทศลาดเทต่อเนื่องจากภูเขา มีความลาดชันน้อยกว่า 35% มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดและลูกคลื่นลอนชัน เกิดจากวัตถุค้ำและหินบริเวณเชิงเขาที่เป็นหินแกรนิตและหินทราย ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย มีความเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง ปริมาณแร่ธาตุอาหารตามธรรมชาติต่ำ ดินที่พบได้แก่ ดินชุดภูเก็ต ดินชุดพะโต๊ะ และดินชุดระนอง ดินพวกนี้ไม่เหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม อีกทั้งยังมีการกัดเซาะพังทลายได้ง่าย ดังนั้นพื้นที่บริเวณนี้ส่วนใหญ่คงสภาพเป็นป่าดงดิบตามธรรมชาติ

11) ดินบริเวณเนินเขาและภูเขา (Hills and Mountain) เป็นดินที่พบมากที่สุดคือประมาณ 1,048,146.75 ไร่ หรือร้อยละ 26.46 พบบริเวณที่สูงส่วนใหญ่อยู่บนภูเขา ลักษณะดินบริเวณนี้บางชนิดเป็นดินลึก บางชนิดเป็นดินบาง มีการระบายน้ำดีส่วนใหญ่มีความลาดชันเกินกว่า 35% ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมเพราะเกิดการพังทลายได้ง่าย ควรรักษาเอาไว้ให้คงสภาพป่าไม้ เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร และทรัพยากรป่าไม้เอาไว้

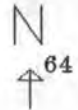
4.2. สมรรถนะดินเพื่อการเกษตร

กองสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน ได้จำแนกความเหมาะสมของดินบริเวณพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาจากชนิดของดินว่าดินในแต่ละพื้นที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชประเภทต่าง ๆ อย่างไร จากการศึกษา สามารถจัดแบ่งสมรรถนะของดินเพื่อการเกษตรได้ดังนี้ (แผนที่ 4.7)

กลุ่มที่ 1 ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวให้ผลผลิตสูง มีพื้นที่ประมาณ 194,101 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 4.9 ดินบริเวณนี้สามารถจัดระบบชลประทานเข้ามาช่วย ทำให้

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

Scale 1 : 571,429

13 15'

13 15'

Chonburi

Chachoengsao

Sra Kaew

Cambodia

13 00'

13 00'

Rayong

Na Yai

12 45'

12 45'

12 30'

12 30'

Gulf of Thailand

Trat

Legend

- บริเวณที่เหมาะสมในการทำและสามารถจัดระบบของประทาน
เพื่อใช้ที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพและปลูกพืชได้ตลอดปี
- บริเวณที่จัดทำมาแต่มีปัญหากับน้ำเค็มเป็นดินทรานส์เกรด
และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- บริเวณที่จัดทำมาแต่มีปัญหาเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ค่อนข้างสูง เนื้อดิน
เป็นดินทรายปนดินร่วนหรือเป็นดินเค็มและมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- บริเวณที่จัดทำมาแต่มีปัญหาเกี่ยวกับความเป็นกรดของดินเมื่อนำมาใช้ในการเกษตร
- บริเวณที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ ไม่ผล และทำสวนสาขาทาว
- บริเวณที่พัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์แบบถาวร หรือทำสวนมะพร้าว
- บริเวณที่ควรปล่อยไว้เป็นป่าธรรมชาติ
- บริเวณที่ควรปล่อยไว้เป็นป่าชุมชนเพื่อเกิดความสมดุลทางด้านนิเวศ
และเป็นแหล่งอาศัยและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

12 15'

12 15'

แผนที่ 4.7 ความเหมาะสมของดินต่อการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 250,000 กรมพัฒนาที่ดิน

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

สามารถเพิ่มผลผลิตสูงขึ้นและสามารถปลูกพืชได้ตลอดปี นอกจากนั้นดินบริเวณนี้ยังเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่บางชนิด เช่น ถั่วลิสง และแตงโม พบมากบริเวณที่ราบใกล้ริมฝั่งทะเลและบริเวณที่ราบปากแม่น้ำเขตอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม และบางแห่งของอำเภอมะขาม และอำเภอขลุง แต่จะพบปัญหาน้ำทะเลท่วมถึงและปัญหาดินเค็มเกิดขึ้นเป็นประจำในบริเวณที่ใกล้ชายฝั่งทะเล

กลุ่มที่ 2 ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวและพืชไร่ให้ผลผลิตปานกลาง มีพื้นที่ประมาณ 381,479 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 9.63 พบมากบริเวณ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว อำเภอมะขาม และบางบริเวณใกล้ชายทะเลและปากแม่น้ำในเขตอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ และกิ่งอำเภอนายายอาม แต่จะพบว่าดินบริเวณนี้มีปัญหาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

- บริเวณที่มีปัญหาเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ต้องอาศัยปุ๋ยอินทรีย์เข้าช่วย พบมากบริเวณพื้นที่ตอนล่างของอำเภอมะขาม และบางแห่งของอำเภอเมืองฯ และอำเภอขลุง นอกจากนั้นยังประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งเป็นประจำ เพราะสภาพดินซึมซับน้ำได้เร็ว

- บริเวณที่มีปัญหาเกี่ยวกับเนื้อดินเป็นทรายปนดินร่วน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและอยู่ในภูมิประเทศที่เป็นที่สูง เกิดปัญหาการพังทลายของหน้าดินได้ง่าย และเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำค่อนข้างรุนแรง พบเป็นบริเวณกว้างในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว และกระจายเป็นหย่อมเล็ก ๆ บริเวณอำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว และกิ่งอำเภอนายายอาม

- บริเวณที่มีปัญหาเกี่ยวกับความเป็นกรดเป็นเกลือของดิน พบมากบริเวณที่ติดชายฝั่งทะเลและที่ลุ่มปากแม่น้ำบริเวณอำเภอแหลมสิงห์ และบางแห่งของอำเภอขลุง อำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ และกิ่งอำเภอนายายอาม เนื่องจากบริเวณดังกล่าวนี้ทะเลแข็งอยู่เป็นประจำ ทำให้ดินมีความเป็นกรดสูง

กลุ่มที่ 3 ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เศรษฐกิจ ผลไม้ และยางพารา ให้ผลผลิตค่อนข้างสูง มีพื้นที่ประมาณ 1,210,612 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 30.55 พบเป็นบริเวณกว้างในเขตอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอมะขาม อำเภอขลุง และบางส่วนของอำเภอเมืองฯ อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว แต่จะพบว่าบริเวณตอนกลางของอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอมะขาม และอำเภอขลุงขึ้นไปทางเหนือมักจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งเป็นประจำ และปัญหาหน้าดินถูกกัดเซาะพังทลายเนื่องจากบริเวณดังกล่าวอยู่ในสภาพภูมิประเทศที่ค่อนข้างสูงนั่นเอง

กลุ่มที่ 4 ดินที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์หรือทำสวนมะพร้าว มีพื้นที่ประมาณ 420,685 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 10.62 พบมากในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง และดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ อีกทั้ง

สภาพภูมิอากาศค่อนข้างแห้งแล้งกว่าบริเวณที่ใกล้ชายฝั่งทะเล ดังนั้น ปัญหาที่พบเป็นประจำในเขตนี้ ได้แก่ การพังทลายของดิน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเพาะปลูกเศรษฐกิจ ดังนั้นบริเวณนี้จึงเหมาะต่อการพัฒนาให้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์มากกว่าการเพาะปลูก

กลุ่มที่ 5 ดินที่ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกควรปล่อยไว้ให้เป็นพื้นที่ป่า มีพื้นที่ประมาณ 1,561,921 ไร่ หรือร้อยละ 39.43 พบมากบริเวณเนินเขาและเทือกเขาสูงในเขตอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว อำเภอมะขาม อำเภอขลุง และบางส่วนของอำเภอเมืองฯ ในปัจจุบันพบว่าบริเวณดังกล่าวเกิดปัญหาการบุกรุกทำลายป่าเพื่อการเพาะปลูกพืชไร่และชุดพลอย ทำให้สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ และยังคงก่อให้เกิดปัญหาฝนแล้งตามมา

กลุ่มที่ 6 ดินที่ไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ควรอนุรักษ์เป็นป่าชายเลน มีประมาณ 191,724 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.84 พบมากบริเวณริมชายฝั่งทะเลและที่ราบปากแม่น้ำเวฬุในเขตอำเภอขลุง และบางแห่งในเขตอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ และกิ่งอำเภอนายายอาม บริเวณนี้มักประสบปัญหาน้ำทะเลเข้าขังและสภาพดินเค็ม ดังนั้นสมควรที่จะอนุรักษ์เป็นป่าชายเลน หรือเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็มและน้ำกร่อย

อย่างไรก็ตาม พบว่า สมรรถนะดินเพื่อการเกษตรของจังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่เหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชจำพวกผลไม้และพืชไร่ต่าง ๆ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ส้มเขียวหวาน มันสำปะหลัง พริกไทย ปอ ถั่วลิสง ฯลฯ และยางพารา โดยเฉพาะผลไม้เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของจังหวัด ส่วนข้าวสามารถปลูกได้เฉพาะบางพื้นที่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและคุณสมบัติของดินมีความเหมาะสมต่อการปลูกข้าวน้อย อำเภอท่าใหม่และกิ่งอำเภอนายายอามจะปลูกมากในแถบพื้นที่ราบใกล้ชายฝั่งทะเล ส่วนอำเภอโป่งน้ำร้อนเป็นอำเภอที่ปลูกข้าวน้อยที่สุดเพราะสภาพพื้นที่ที่เป็นที่สูงและค่อนข้างแห้งแล้งซึ่งไม่เหมาะต่อการปลูกข้าว และจะพบว่าในปัจจุบันพื้นที่นาข้าวจะลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากผลตอบแทนน้อยกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงชนิดของพืชที่ปลูก

5. การใช้ที่ดิน

จากการสำรวจสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดจันทบุรีในปี พ.ศ. 2534 ของฝ่ายสำรวจสภาพการใช้ที่ดิน กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน สรุปได้ว่าการใช้ที่ดินของจังหวัดจันทบุรี แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม มีประมาณ 2,486,470 ไร่ (ร้อยละ 62.77) พื้นที่ป่าไม้ 1,124,765 ไร่ (ร้อยละ 28.39) พื้นที่แม่น้ำลำคลอง หนองบึง ดัวเมือง และอื่น ๆ 350,015 ไร่ (ร้อยละ 8.84) โดยมีรายละเอียดของการใช้ที่ดิน ดังนี้ (แผนที่ 4.8 และตารางที่ 4.2)

5.1. พื้นที่เกษตรกรรม มีพื้นที่ประมาณ 2,486,470 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 62.77 ของพื้นที่จังหวัด

5.2. พื้นที่ป่าไม้ มีพื้นที่ประมาณ 1,124,765 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.39 ของพื้นที่จังหวัด พบมากทางตอนเหนือของจังหวัดในเขตอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอมะขาม

กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอโป่งน้ำร้อนด้านตะวันออก และอำเภอสอยดาว ในเขตอำเภอขลุง ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ถาวร และมีป่าชายเลนหนาแน่นในเขตอำเภอขลุง และจะพบว่าในช่วง 9 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ป่าไม้ลดลงจาก 3,167.0 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2516 เหลือเพียง 1,936 ตารางกิโลเมตรในปี พ.ศ. 2525 หรือคิดเป็นอัตราการลดลงเฉลี่ยปีละร้อยละ 4.3 สภาพป่าไม้ที่ถูกรุกทำลายนี้ ส่วนมากเป็นการบุกรุกถางที่เพาะปลูกของประชากรที่ขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ส่วนใหญ่อยู่ในเขตกิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว ส่วนในเขตอำเภอขลุงเป็นการบุกรุกเพื่อขุดหาพลอย ซึ่งปัญหานี้ได้ส่งผลกระทบต่อจังหวัดเป็นอันมากโดยเฉพาะเรื่องภูมิอากาศ ฝนแล้ง และน้ำท่วม เพราะพื้นที่ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของจังหวัด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการป้องกันรักษาอย่างเร่งด่วน

5.3. พื้นที่อื่น ๆ มีประมาณ 350,015 ไร่ ได้แก่พื้นที่ตัวเมือง ที่อยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรม แหล่งน้ำต่าง ๆ ตลอดจนพื้นที่ว่างเปล่า ซึ่งจะกระจายอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ โดยเฉพาะพื้นที่อยู่อาศัยและอุตสาหกรรมจะหนาแน่นมากในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอขลุง อำเภอโป่งน้ำร้อนเป็นอำเภอที่มีการตั้งถิ่นฐานเบาบางที่สุด

ตารางที่ 4.2 การใช้ที่ดินจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2534

ประเภทการใช้ที่ดิน	พื้นที่	
	(ไร่)	(ร้อยละ)
1. พื้นที่ชุมชนและที่อยู่อาศัย	135,930	3.43
2. พื้นที่เกษตรกรรม	2,486,470	62.77
- นาข้าว	146,004	3.69
- พืชไร่	682,077	17.22
- ไม้ยืนต้น	749,678	18.93
- ไม้ผล	687,305	17.35
- นาถั่ว	213,930	5.40
- อื่น ๆ	7,476	0.19
3. พื้นที่ป่าไม้	1,124,726	28.39
- ป่าดงดิบ	997,259	25.18
- ป่าชายเลน	56,621	1.43
- ป่าจาก	1,445	0.04
- ป่าเบญจพรรณ	35,611	0.90
- สวนป่า	33,790	0.85
4. พื้นที่แหล่งน้ำ	85,939	2.17
- แหล่งน้ำธรรมชาติ	76,553	1.93
- แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	9,386	0.24
5. พื้นที่อื่น ๆ	128,185	3.24
รวมทั้งจังหวัด	3,961,250	100.00

ที่มา : ฝ่ายสำรวจสภาพการใช้ที่ดิน กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

6. ทรัพยากรธรรมชาติ

6.1. ทรัพยากรแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรีมี 2 ประเภท คือ แหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดิน

1) แหล่งน้ำผิวดิน จังหวัดจันทบุรีมีแหล่งน้ำธรรมชาติประเภทแม่น้ำลำคลอง มากมาย เนื่องจากสภาพภูมิประเทศประกอบด้วยเทือกเขาสูงหลายแห่งอันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำ คลอง ประกอบกับอยู่ในเขตที่มีปริมาณฝนตกชุก ดังนั้น ลำน้ำส่วนใหญ่จึงมีน้ำบริบูรณ์ ยกเว้นในช่วง ฤดูแล้ง ปริมาณน้ำลดน้อยลงมากหรือไม่มีเลย เพราะสภาพพื้นที่เป็นที่ลาดเขาทำให้แม่น้ำไหลลงสู่ทะเล ในระยะเวลาอันรวดเร็ว สำหรับลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ (แผนที่ 4.9)

- แม่น้ำจันทบุรี มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสอยดาวได้ในเขตอำเภอโป่งน้ำ ร้อน เขาสามง่าม และเขาชะอม ในเขตกิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ ไหลลงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นสาขา ทางซ้ายส่วนสาขาทางขวามีต้นกำเนิดจากเขาตากล้วย เขาอ่างราม เขาตะเคียน เขาพระบาทในเขต อำเภอมะขาม และเขาสอยดาวเหนือในเขตอำเภอสอยดาว ไหลลงสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกับสาขา ทางซ้ายที่ตำบลมะขาม อำเภอมะขามและไหลไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ผ่านบริเวณอำเภอเมืองออกสู่ ทะเลที่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ มีความยาวประมาณ 101 กิโลเมตร

- คลองโตนด มีต้นกำเนิดจากเขาสี่เสียด บริเวณพื้นที่รับน้ำซึ่งเป็นเขต ติดต่อระหว่างจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดสระแก้ว ไหลลงทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นสาขาค้นซ้าย ส่วนสาขาค้นขวามีต้นกำเนิดจากพื้นที่รับน้ำบริเวณเขตติดต่อกันระหว่างเขาชะอมกับ เขาชะอม และเขาลำปลายพระเกษ ไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้บรรจบกับสาขาทางซ้ายที่เขตแดน ระหว่างตำบลสองพี่น้อง กับตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ แล้วไหลลงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่าน พื้นที่อำเภอท่าใหม่ ออกสู่ทะเลที่เขตแดนระหว่างตำบลตะกาดแก้ว กับตำบลโขมง อำเภอท่าใหม่

- แม่น้ำพังราด เป็นลำน้ำแบ่งเขตจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดระยอง มีต้น กำเนิดจากเทือกเขาวง จังหวัดระยอง เป็นลำน้ำสายสั้น ๆ มีน้ำไหลไม่ตลอดปี ไหลออกสู่ทะเลบริเวณ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และมีลำน้ำสาขาสั้น ๆ ในบริเวณอำเภอท่าใหม่ ไหลมารวมกันในบริเวณที่ ลุ่มต่ำ บริเวณตำบลนายายอาม กิ่งอำเภอนายายอาม

- แม่น้ำเวฬุ มีต้นกำเนิดจาก เขาชะอม เขามะกอก และเขาสระบาป ไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่านบริเวณอำเภอขลุงถึงถนนสุขุมวิท แล้วจึงเลี้ยวไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ออกสู่ทะเลตรงเกาะจิก แม่น้ำเวฬุนี้กั้นเขตแดนจังหวัดจันทบุรี บริเวณอำเภอขลุง กับอำเภอเขา สมิง อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด

นอกจากแม่น้ำเหล่านี้แล้วภายในจังหวัดจันทบุรียังมีลำน้ำสาขาเล็ก ๆ เช่น คลองและหนองบึงต่าง ๆ อีกมากมาย โดยกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ และแหล่งน้ำเหล่านี้เมื่ออำนวยความสะดวก การประกอบอาชีพเพาะปลูกของประชากรเป็นอันมาก แต่ในขณะเดียวกันจะพบว่าแม่น้ำลำคลองส่วน

ใหญ่ มักจะแห้งขอดในฤดูแล้ง โดยเฉพาะบริเวณตอนเหนือของจังหวัดซึ่งเป็นที่สูง ส่วนบริเวณพื้นที่ตอนล่างติดกับชายทะเล ลำน้ำต่าง ๆ จะตกอยู่ใต้อิทธิพลของน้ำทะเลทำให้สภาพของน้ำเป็นน้ำกร่อย ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกและบริโภคได้อย่างเต็มที่

2) แหล่งน้ำใต้ดิน

จากการสำรวจแหล่งน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรธรณีในเขตจังหวัดจันทบุรี พบว่ามีแหล่งน้ำบาดาลน้อยมาก เนื่องจากสภาพโครงสร้างทางธรณีวิทยาของจังหวัดจันทบุรีประกอบด้วยหินแกรนิต ซึ่งไม่อุ้มน้ำ อีกทั้งสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ประกอบด้วยที่สูงและภูเขา ซึ่งยากต่อการขุดเจาะน้ำบาดาลมาใช้ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาชนิดของหินอุ้มน้ำและสัมพันธภาพธรณีสามารถแบ่งเขตแหล่งน้ำบาดาลได้ดังนี้ (แผนที่ 4.10)

- เขตที่มีปริมาณน้ำมากและมีคุณภาพดี พบมากบริเวณที่ราบติดชายฝั่งทะเลในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง และอำเภอเมืองฯ ซึ่งบริเวณนี้มีความหนาของชั้นหินประมาณ 10-40 เมตร และให้น้ำตั้งแต่ 10-100 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง แต่เนื่องจากบริเวณนี้อยู่ใกล้ทะเล น้ำบริเวณที่ติดทะเลมักจะเค็มกร่อย

- เขตที่มีน้ำน้อยคุณภาพดีพอใช้ พบใกล้กับบริเวณแรก แต่อยู่ลึกเข้าไปในเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขาม อำเภอเมืองฯ และทางตอนเหนือของอำเภอโป่งน้ำร้อน บริเวณนี้มีความหนาของชั้นหินน้อยกว่า 50 เมตร ให้น้ำระหว่าง 2-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง น้ำมีคุณภาพดีพอใช้ นอกจากนั้นคุณภาพของน้ำบริเวณที่ใกล้ชายฝั่งทะเลในเขตอำเภอท่าใหม่ และอำเภอแหลมสิงห์มักจะกร่อยอยู่เสมอ

- เขตที่มีปริมาณน้ำปานกลางและมีคุณภาพดี พบเป็นบริเวณแถบทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งติดกับชายแดนและทางทิศเหนือของอำเภอท่าใหม่ บริเวณนี้มีความหนาของชั้นหินประมาณ 240 เมตร ให้น้ำระหว่าง 5-35 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง น้ำมีคุณภาพดี

- เขตที่มีน้ำน้อยและคุณภาพดี พบเป็นบริเวณกว้างในเขตอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว และบางส่วนของอำเภอขลุง ซึ่งสภาพภูมิประเทศเป็นที่สูง ให้น้ำระหว่าง 5-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

- เขตที่มีน้ำน้อยมากหรือไม่มีเลย พบในเขตเทือกเขาสูงของอำเภอขลุง อำเภอมะขาม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว และอำเภอโป่งน้ำร้อน ให้น้ำน้อยกว่า 2 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีแหล่งน้ำบาดาลน้อยมาก ดังนั้นการขุดเจาะน้ำบาดาลส่วนใหญ่ใช้เพื่อการบริโภคโดยเฉพาะในเขตที่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ ในปัจจุบันจังหวัดจันทบุรีมีการขุดบาดาลทั้งสิ้น 79 บ่อ โดยเฉพาะเขตชุมชนเมืองของอำเภอเมืองฯ อำเภอขลุง กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอท่าใหม่ มีการใช้น้ำบาดาลเพื่อการบริโภคเป็นจำนวนมาก ส่วนกิ่งอำเภอ

101 45'

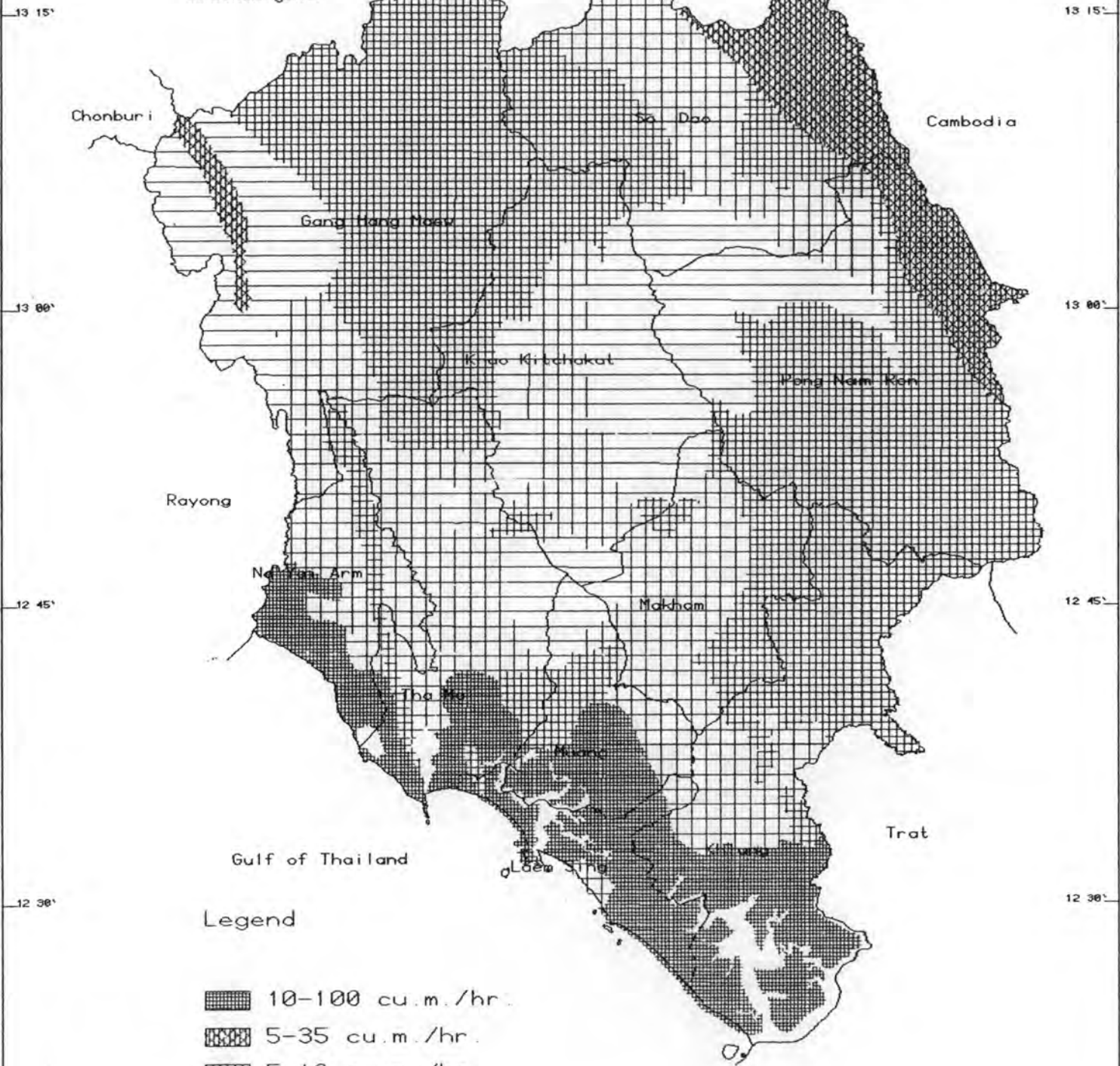
102 00'

102 15'

102 30'

N
↑ 72

Scale 1 : 571,429

Legend

- 10-100 cu.m./hr.
- 5-35 cu.m./hr.
- 5-10 cu.m./hr.
- 2-10 cu.m./hr.
- less water/none

แผนที่ 4.10 ศักยภาพของแหล่งน้ำใต้ดิน

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 500,000 กรมทรัพยากรธรณี

101 45'

102 00'

102 15'

102 30'

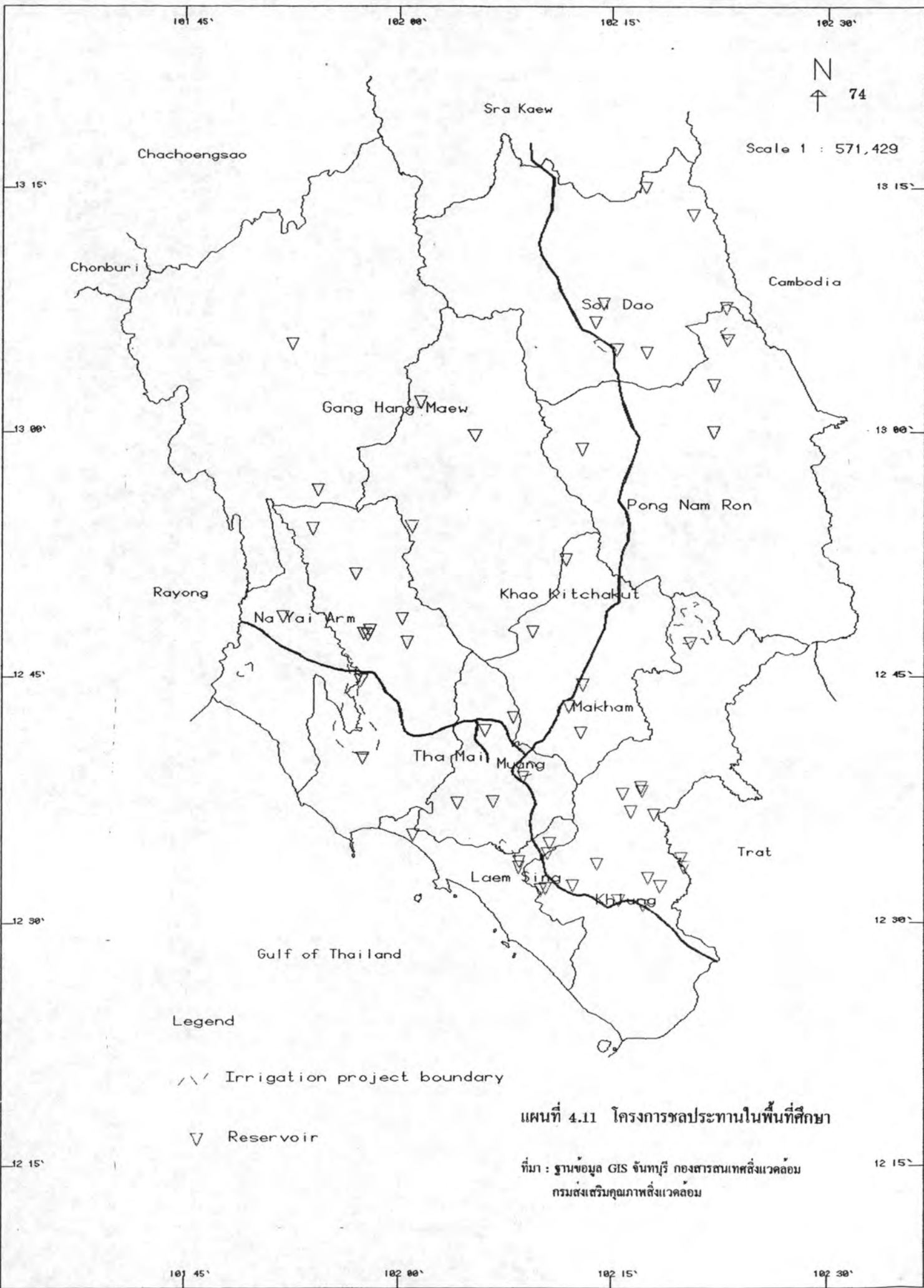
เขาคิชฌกูฏมีการขุดเจาะน้ำบาดาลน้อยที่สุดเนื่องจากสภาพส่วนใหญ่เป็นที่สูงยากต่อการขุดเจาะน้ำบาดาล

3) โครงการชลประทาน

แม้ว่าจังหวัดจันทบุรีจะเป็นจังหวัดที่มีปริมาณน้ำฝนสูงแต่การชลประทานก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง แต่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดระบบชลประทาน ดังนั้นจะพบว่าโครงการชลประทานที่ดำเนินการก่อสร้างในปัจจุบันทั้งสิ้นประมาณ 33 โครงการส่วนใหญ่เป็นโครงการขนาดเล็ก ได้แก่ อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ฝาย และทำนบกั้นน้ำ โดยจะพบมากบริเวณที่เป็นพื้นที่เพาะปลูก ตั้งแต่บริเวณที่ราบชายฝั่งไปจนถึงพื้นที่ตอนกลางของจังหวัดและบริเวณตอนเหนือของอำเภอสอยดาว โดยครอบคลุมพื้นที่ชลประทานประมาณ 79,100 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ชลประทานเพื่อการเกษตรกรรม ประมาณ 61,200 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 14.97 ของพื้นที่เกษตรกรรม และเพื่อการอุปโภคบริโภคประมาณ 17,900 ไร่ แต่ว่าการกระจายระบบชลประทานของจังหวัดจันทบุรียังคงค่อนข้างน้อยและไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชากร ดังจะเห็นได้จากสภาพการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งที่พบในปัจจุบันซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน (ตารางที่ 4.3 และแผนที่ 4.11 และ 4.12)

ตารางที่ 4.3 โครงการชลประทานที่ได้ดำเนินการก่อสร้างแล้ว

ชื่อโครงการ	จุดที่ตั้ง	ประเภทโครงการ	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
1.ป้องกันน้ำเค็มแหลมสิงห์	ค.ปากน้ำ อ.แหลมสิงห์	ขนาดกลาง	16,500
2.ป้องกันน้ำเค็มบางกะไชย	ค.บางกะไชย อ.แหลมสิงห์	ขนาดเล็ก	1,300
3.กั้นกั้นน้ำเค็มคลองโปรง	ค.บางกะจะ อ.เมืองฯ	ขนาดเล็ก	2,500
4.ศูนย์ศึกษาและพัฒนาการประมงอ่าวคุ้งกระเบน	ค.คลองขุด อ.ท่าใหม่	ขนาดเล็ก	2,000
5.ฝายคลองพลับพลา	ค.พลับพลา อ.เมืองฯ	ขนาดกลาง	5,000
6.ฝายคลองทรายขาว	ค.ทรายขาว อ.โป่งน้ำร้อน	ขนาดกลาง	2,000
7.ฝายนิคมแพรงซาหยั้ง	ค.ทุ่งเบญจา อ.ท่าใหม่	ขนาดเล็ก	2,000
8.ฝายคลองตะปอนน้อย	ค.ตะปอน อ.ขลุง	ขนาดเล็ก	500
9.ฝายคลองมะขาม	ค.ปัดวี อ.มะขาม	ขนาดเล็ก	2,000
10.ฝายบ้านมะกอก	ค.มาบไฟ อ.ขลุง	ขนาดเล็ก	6,000
11.ฝายคลองพลั่ว	ค.พลั่ว อ.แหลมสิงห์	ขนาดเล็ก	1,500
12.ฝายคลองตากง	ค.หนองตากง อ.โป่งน้ำร้อน	ขนาดเล็ก	2,500
13.ฝายคลองสะกอก	ค.ทุ่งขนาน อ.โป่งน้ำร้อน	ขนาดเล็ก	1,000
14.ฝายวันยาว	ค.วันยาว อ.ขลุง	ขนาดเล็ก	1,000
15.ฝายคลองตลาด	ค.วังแฉ่ม อ.มะขาม	ขนาดเล็ก	1,000
16.ฝายคลองขนุน	ค.สะดอน อ.โป่งน้ำร้อน	ขนาดเล็ก	1,000
17.ท่อระบายน้ำคลองบ้านกล้วย	ค.ช้างข้าม อ.ท่าใหม่	ขนาดเล็ก	2,000

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

N
↑ 74

Scale 1 : 571,429

13 15' 13 15'

13 00' 13 00'

12 45' 12 45'

12 30' 12 30'

12 15' 12 15'

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

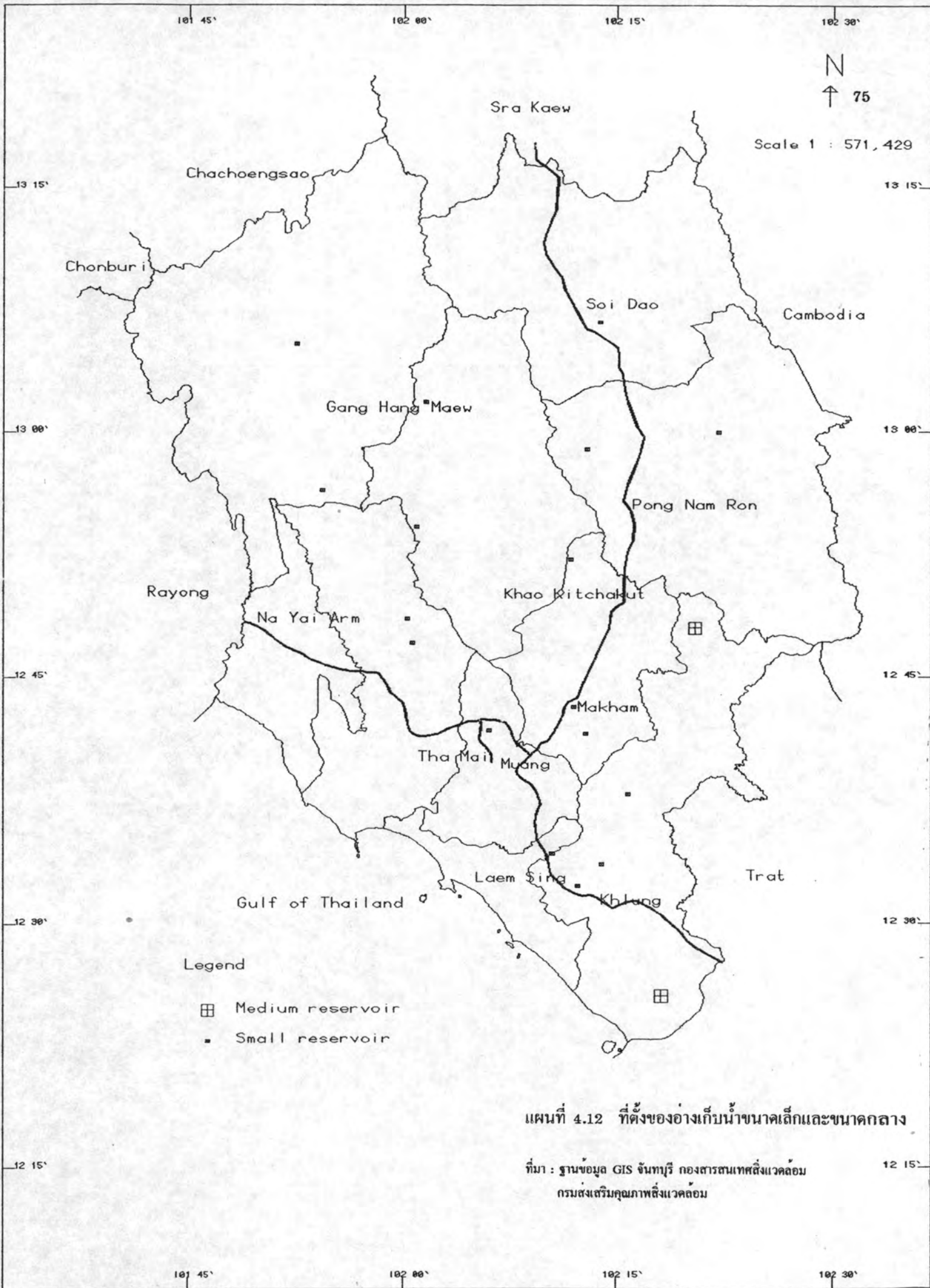
Legend

∕∕ Irrigation project boundary

▽ Reservoir

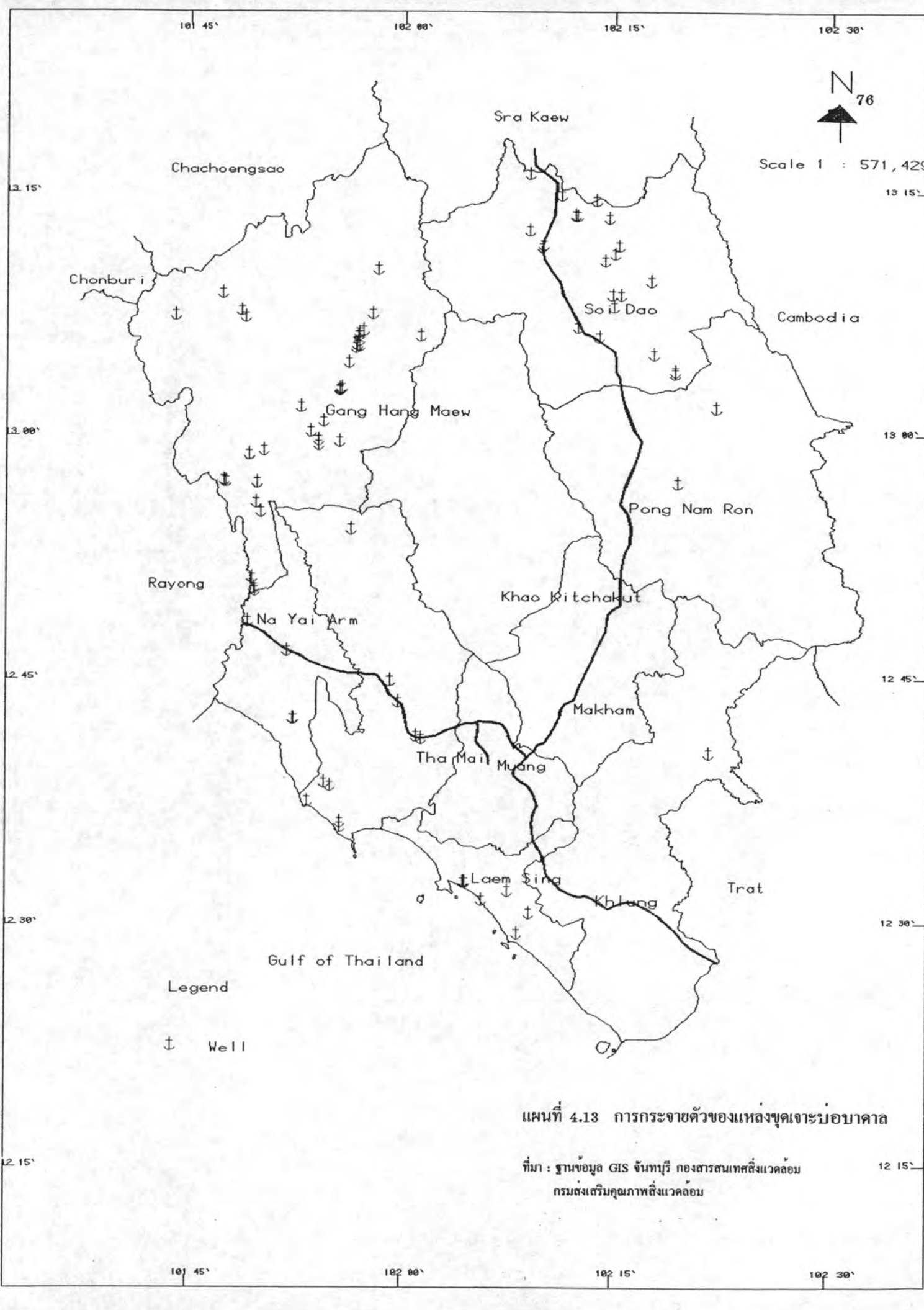
แผนที่ 4.11 โครงการชลประทานในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จังหวัด กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แผนที่ 4.12 ที่ตั้งของอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและขนาดกลาง

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จังหวัด กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แผนที่ 4.13 การกระจายตัวของแหล่งขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จันทบุรี กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่อโครงการ	จุดที่ตั้ง	ประเภทโครงการ	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
18. ท่อระบายน้ำคลองพลิว	ต.บางสระเก้า อ.แหลมสิงห์	ขนาดกลาง	3,000
19. ท่อระบายน้ำคลองเกาะโตนด	ต.เกาะขวาง อ.เมืองฯ	ขนาดเล็ก	3,000
20. ท่อระบายน้ำนิคมแพรงซาหยั้ง	ต.สองพี่น้อง อ.ท่าใหม่	ขนาดเล็ก	800
21. ท่อระบายน้ำคลองเขาทะเล	ต.นายายอาม กิ่งอ.นายายอาม	ขนาดเล็ก	1,000
22. ท่อระบายน้ำบ้านตะปอนใหญ่	ต.เกรียนหัก ต.ตะปอน อ.ขลุง	ขนาดเล็ก	1,500
23. อ่างเก็บน้ำเขาสุกิม	ต.สองพี่น้อง อ.ท่าใหม่	ขนาดเล็ก	-
24. อ่างเก็บน้ำคลองมะละ	ต.มะขาม อ.มะขาม	ขนาดเล็ก	800
25. อ่างเก็บน้ำวิทยาลัยครูจันทบุรี	ต.ท่าช้าง อ.เมืองฯ	ขนาดเล็ก	-
26. อ่างเก็บน้ำคลองสามหมาก	ต.ทุ่งเบญจา อ.ท่าใหม่	ขนาดเล็ก	800
27. อ่างเก็บน้ำคลองพงัน	ต.สองพี่น้อง อ.ท่าใหม่	ขนาดเล็ก	1,000
28. อ่างเก็บน้ำคลองบอน	ต.หนองตากง อ.โป่งน้ำร้อน	ขนาดเล็ก	1,000
29. อ่างเก็บน้ำพลโทประหัต รอดโพธิ์ทอง	ต.ทรายขาว อ.โป่งน้ำร้อน	ขนาดเล็ก	500
30. อ่างเก็บน้ำบ้านเขาหอม	ต.โป่งน้ำร้อน อ.โป่งน้ำร้อน	ขนาดเล็ก	100

ที่มา : สำนักงานชลประทานจังหวัดจันทบุรี

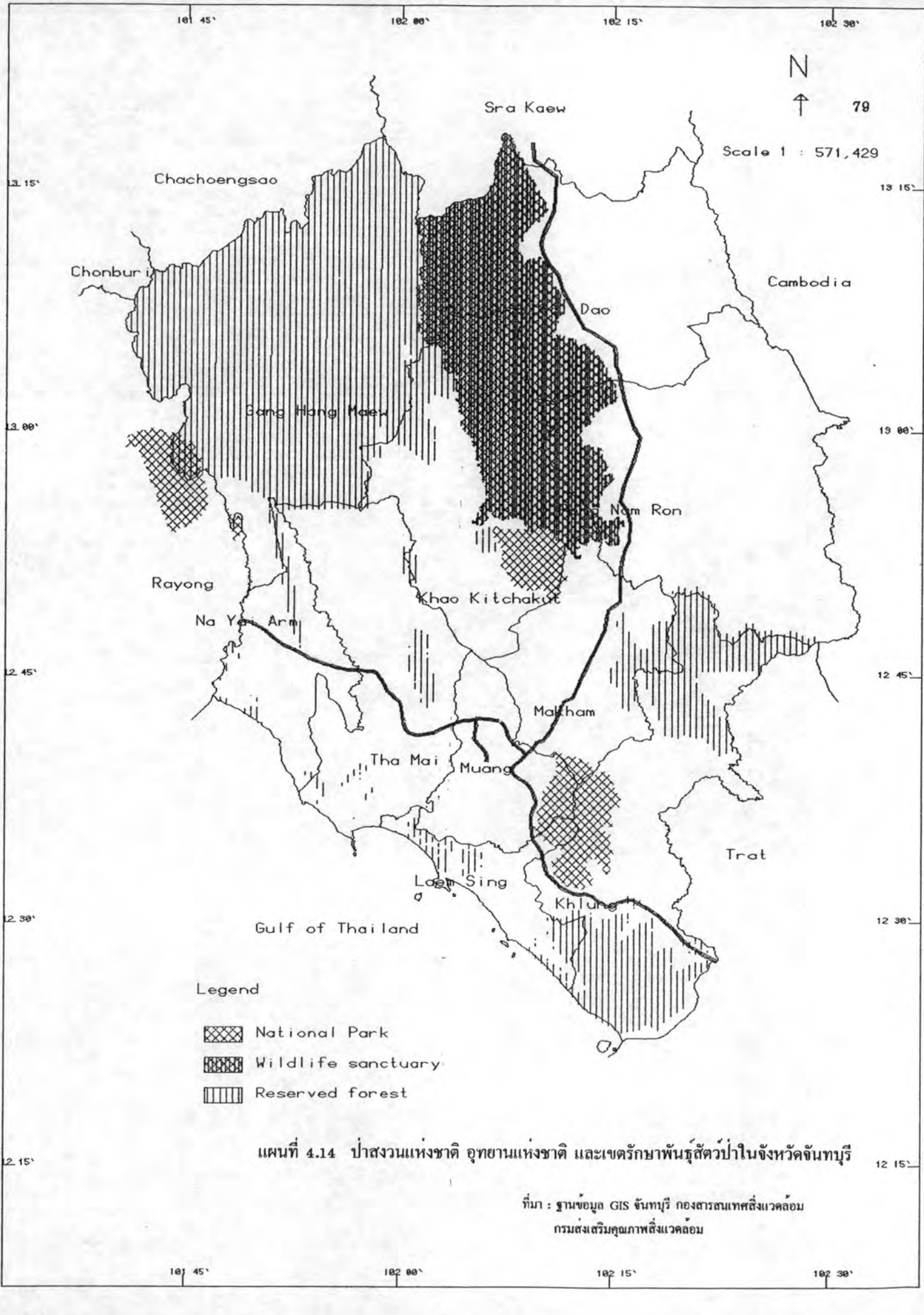
6.2. ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดจันทบุรีโดยทั่วไปส่วนมากจะกระจายอยู่ตามที่สูง ภูเขา และบริเวณชายฝั่งทะเล ประกอบด้วยป่าดงดิบชื้น ป่าเสม็ด ป่าละเมาะ และป่าชายเลน ส่วนใหญ่จะเป็นป่าดงดิบมีสภาพป่าแน่นทึบ สภาพป่าไม้ที่พบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีประกอบด้วยพันธุ์ไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายขนาดและหลายชนิดขึ้นปะปนกัน อาทิเช่น ไม้ตะบก ตะแบก ตะเคียน ยาง ประดู่ ไม้แดง ระกำ หวาย สมุนไพรร ฯลฯ พื้นที่ป่าดงดิบนี้จะกระจายหนาแน่นบริเวณตอนเหนือของอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอมะขาม กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอขลุง อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาวรวมทั้งบริเวณเขตติดต่อระหว่างอำเภอขลุง อำเภอเมืองฯ และอำเภอมะขาม ถัดจากป่าดงดิบจะมีป่าละเมาะซึ่งมีพันธุ์ไม้พุ่มไม้เตี้ย ๆ ขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ และนอกจากนั้นจะพบพื้นที่ป่าไม้ชายเลนหนาแน่นบริเวณที่ราบปากแม่น้ำเวฬุ ในเขตอำเภอขลุง ในปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดจันทบุรีบริเวณตอนเหนือของอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอมะขาม กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาวได้ถูกบุกรุกทำลายเป็นจำนวนมาก และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย อาทิเช่น ปัญหาฝนแล้ง ปัญหาดินพังทลาย และปัญหาน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ตอนกลางและตอนล่าง โดยจะพบว่าจากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดจันทบุรีของกรมป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2531 พื้นที่ที่ได้ประกาศเป็นเขตป่าสงวน อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจำนวน 1,722,447 ไร่ นั้น ปรากฏว่าการบุกรุกทำลายป่าเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการทำลายป่าไม้ถึง 654,788.5 ไร่ ส่วนมากเป็นการบุกรุกของราษฎรเพื่อเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกเพราะขาดแคลนที่ทำกิน และ

นอกจากนั้นเป็นการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำการขุดพลอยและหลังจากการขุดพลอยเสร็จแล้วก็ปล่อยให้ทิ้งไว้ให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งพบบริเวณตำบลคพทรม อำเภอขลุง จึงมีพื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์อยู่เพียง 1,157,658.50 ไร่

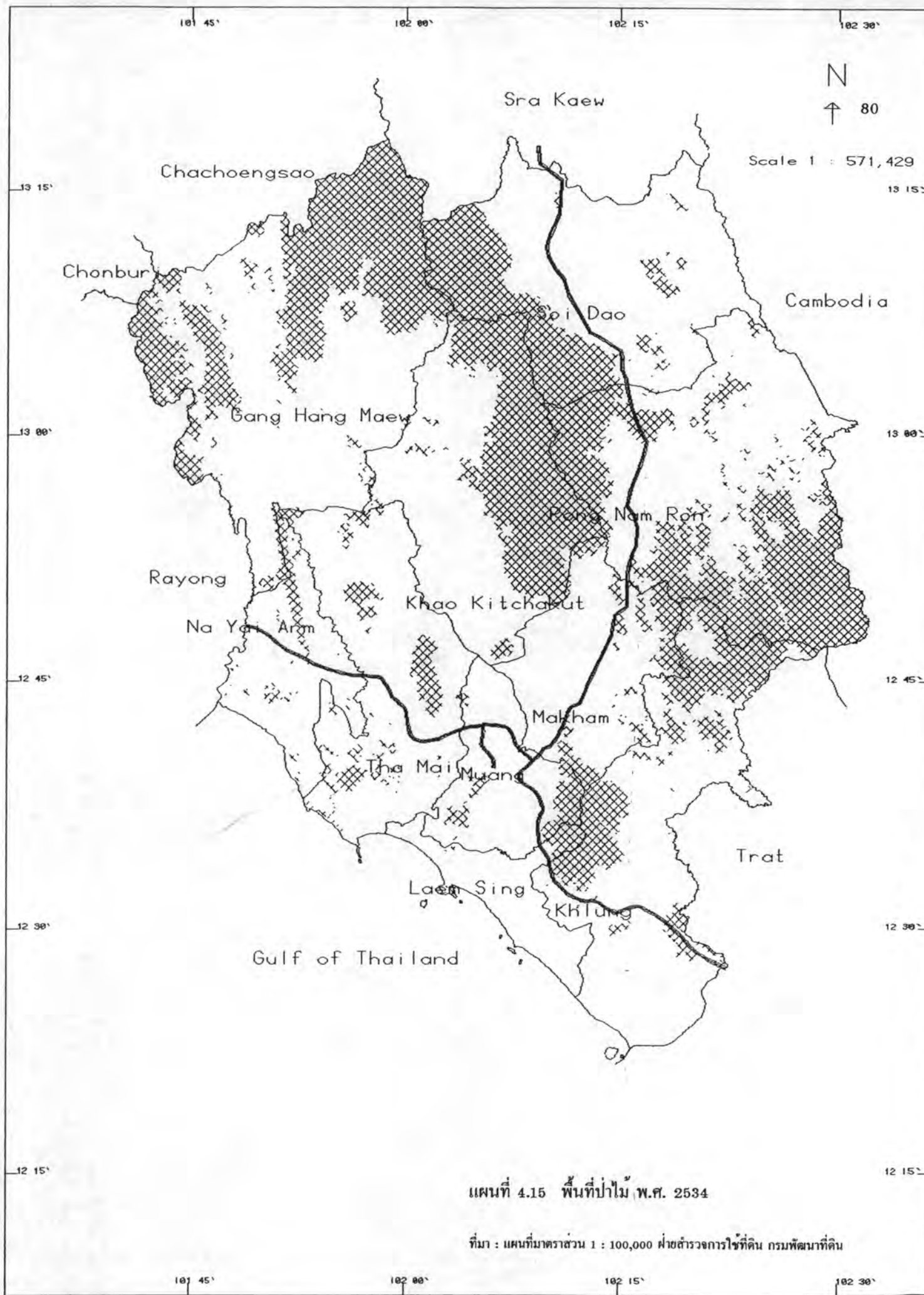
ตารางที่ 4.4 พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในจังหวัดจันทบุรี

รายชื่อ	พื้นที่ประกาศ (ไร่)	พื้นที่เปลี่ยน สภาพ (ไร่)	ส่วนที่คง สภาพ (ไร่)	เขตอำเภอ	หมายเหตุ
ก. ป่าสงวนแห่งชาติ	1,591,697.50	653,382.50	938,315.00		
1.ป่าเลนคลองบางกะจะ	1,406.25	1,406.25	-	ทำใหม่	
2.ป่าเลนบางกะไชย	9,187.50	9,187.50	-	แหลมสิงห์	
3.ป่าเลนปากน้ำพังราด	5,312.50	3,594.50	1,718.00	ทำใหม่	
4.ป่าเลนคลองพลิว	3,250.00	3,250.00	-	แหลมสิงห์	
5.ป่าท่าม่วง	2,343.75	2,343.75	-	ขลุง	
6.ป่าเลนปากน้ำเวฬุ	119,375.00	43,281.00	76,094.00	ขลุง แหลมสิงห์	
7.ป่าท่าสอน	2,193.75	2,193.75	-	ขลุง	
8.ป่าจันทาแป๊ะและป่าวังแจง	75,000.00	64,063.00	10,937.00	มะขาม ทำใหม่	ซ้อนทับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว 7,812 ไร่
9.ป่าหนองระหาร	468.75	468.75	-	ขลุง	
10.ป่าดงกระสือ	3,875.00	3,641.00	234.00	มะขาม	
11.ป่าเขาสอยดาว	465,537.00	88,125.00	377,512.00	เขาคิชฌกูฏ แก่งหางแมว สอยดาว	ซ้อนทับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาวทั้งหมด
12.ป่าขุนซ่อง	675,000.00	360,687.00	314,687.00	แก่งหางแมว	ซ้อนทับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว 1,562 ไร่ และซ้อนทับอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง 11,250 ไร่
13.ป่าเทือกเขาทะลาย	14,375.00	5,468.00	8,907.00	ทำใหม่	
14.ป่าเขาลูกช้าง	5,513.00	625.00	4,888.00	ทำใหม่ มะขาม	
15.ป่าปัดวี	35,000.00	27,813.00	7,187.00	มะขาม	
16.ป่าคพทรม	156,397.00	33,593.00	122,804.00	ขลุง	
17.ป่าคิ่งกระเบนและป่าอ่าว แจมหนู	4,625.00	3,688.00	937.00	ทำใหม่	
18.ป่าเขาแกดและป่าเขาสุกิม	12,738.00	328.00	12,410.00	ทำใหม่	

แผนที่ 4.14 ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในจังหวัดจันทบุรี

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จันทบุรี กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แผนที่ 4.15 พื้นที่ป่าไม้ พ.ศ. 2534

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 100,000 ฝ่ายสำรวจการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

รายชื่อ	พื้นที่ประกาศ (ไร่)	พื้นที่เปลี่ยน สภาพ (ไร่)	ส่วนที่คง สภาพ (ไร่)	เขตอำเภอ	หมายเหตุ
ข. เขตอุทยานแห่งชาติ และ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	130,749.50	1,406.00	119,343.50		
1.อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว- เขาสะพานป	84,062.50	1,328.00	82,734.50		
2.อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ	36,687.00	78.00	36,609.00		
3.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขา ตอยดาว	465,637.00	88,125.00	377,512.00		

ที่มา : กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำหรับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดจันทบุรี ปี พ.ศ. 2531 มีทั้งสิ้น 18 ป่า รวมพื้นที่ประมาณ 1,591,697.50 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 40.1 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติมี 2 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอีก 1 แห่ง รวมพื้นที่ประมาณ 130,749.50 หรือคิดเป็นร้อยละ 3.3 ของพื้นที่จังหวัด (ตารางที่ 4.4 แผนที่ 4.14 และ 4.15)

6.3. ทรัพยากรแร่ธาตุและโครงสร้างทางธรณีวิทยา

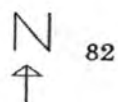
แหล่งกำเนิดของแร่ธาตุต่าง ๆ โดยทั่วไปจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางธรณีวิทยา ดังนั้นการศึกษาทรัพยากรแร่ธาตุจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางธรณีวิทยาควบคู่กันไปด้วย จากการศึกษาลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของจังหวัดจันทบุรีพบว่า มีทั้งยุคหินเก่าและยุคหินใหม่ ซึ่งยุคหินเก่าส่วนมากจะพบบริเวณตอนเหนือของจังหวัด ส่วนยุคหินใหม่จะพบบริเวณที่ราบลุ่มชายทะเล ซึ่งแต่ละยุคประกอบด้วยหินชนิดต่าง ๆ แตกต่างกันไป และแร่ธาตุที่พบส่วนใหญ่เป็นแร่ที่มีต้นกำเนิดมาจากหินดังกล่าว จากการสำรวจแหล่งแร่ของจังหวัดจันทบุรีโดยกรมทรัพยากรธรณีพบว่าแร่ธาตุมีความสำคัญและมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ มีดังนี้ (แผนที่ 4.16)

1) แร่รัตนชาติ มีต้นกำเนิดจากหินบะซอลท์ เป็นแร่ที่นำมูลค่าทางเศรษฐกิจเข้าสู่จังหวัดมากที่สุดพบในบริเวณตำบลพลอยแหวน ตำบลเขาवी อำเภอท่าใหม่ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองฯ และตำบลคกพรหม ตำบลบ่อเวฬุ อำเภอขลุง ในปัจจุบันได้มีการดำเนินการเปิดทำเหมืองแร่ทั้งสิ้น 22 เหมือง และกำลังประสบปัญหาปริมาณแร่ลดน้อยลงมาก

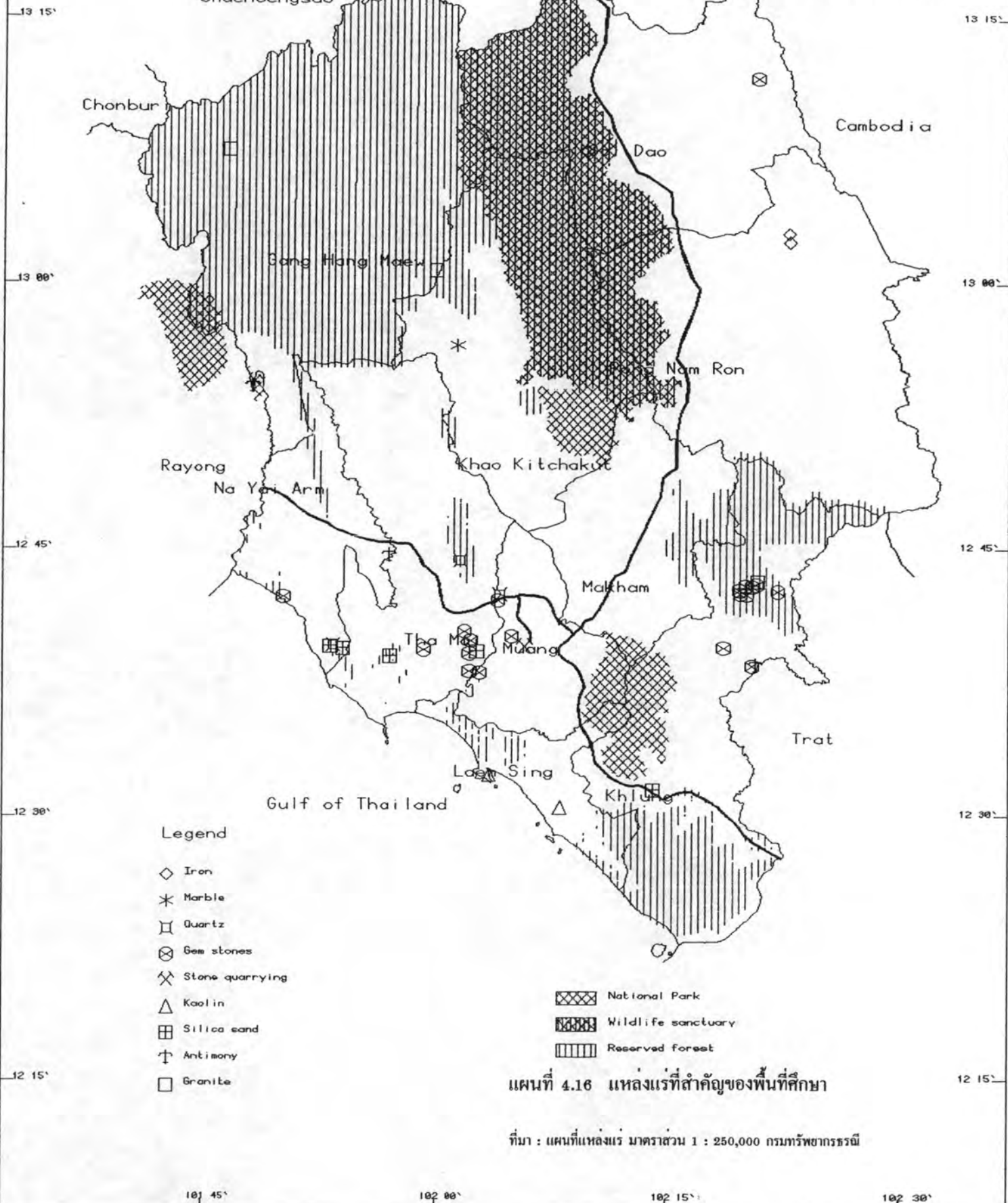
2) แร่พลวง พบในบริเวณตำบลนายายอาม กิ่งอำเภอนายายอาม และตำบลสามพี่น้อง กิ่งอำเภอแก่งหางแมว แต่มีปริมาณไม่มากซึ่งในปัจจุบันได้เปิดทำเหมือง 3 แห่ง และมีแนวโน้มในการผลิตลดลงตลอดมา

3) แร่ทรายแก้ว พบในบริเวณตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ และตำบลสนามไชย กิ่งอำเภอนายายอาม แต่ได้เปิดทำเหมืองแร่เฉพาะที่อำเภอท่าใหม่ มีทั้งสิ้น 4 เหมือง

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

Scale 1 : 571,429

Legend

- ◇ Iron
- * Marble
- Quartz
- ⊗ Gem stones
- ⊗ Stone quarrying
- △ Kaolin
- ▣ Silica sand
- ↑ Antimony
- Granite

- ▨ National Park
- ▩ Wildlife sanctuary
- ▧ Reserved forest

แผนที่ 4.16 แหล่งแร่ที่สำคัญของพื้นที่ศึกษา

ที่มา : แผนที่แหล่งแร่ มาตรฐาน 1 : 250,000 กรมทรัพยากรธรณี

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

4) แร่โพลีคีนัม พบเพียงแห่งเดียวที่ตำบลตะเคียนทอง อำเภอมะขาม และได้มีการเปิดทำเหมืองแร่เพียง 1 เหมืองเท่านั้น

5) แร่ดีบุก พบในบริเวณตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่

6) แร่สังกะสี พบในบริเวณตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่

7) แร่แกรไฟต์ พบในบริเวณตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์

8) แร่ทองแดง พบในบริเวณตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์

9) แร่เหล็ก พบในบริเวณตำบลทรายขาว อำเภอสอยดาว

นอกจากนี้ยังมีแร่อื่น ๆ อีก อาทิเช่น แร่ดินขาว มังกานีส พบที่อำเภอท่าใหม่ แร่เหล็ก พบที่อำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งแร่เหล่านี้มีการสำรวจแล้วแต่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกทั้งปริมาณแร่ธาตุชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่ดังกล่าวมีไม่มากยกเว้นแร่รัตนชาติซึ่งกำลังจะหมดไปในไม่ช้าเนื่องจากมีการทำเหมืองแร่แข่งขันกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นแร่ธาตุที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้นั้นอยู่ในพื้นที่จำกัดเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดที่เป็นภูเขาและป่าไม่ได้รับการสงวนให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่นอกเหนือจากนี้ก็เป็นพื้นที่เพาะปลูกถาวร ดังนั้นแร่ธาตุต่าง ๆ จึงไม่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจของจังหวัดมากนัก ยกเว้นแร่อัญมณี

7. แหล่งท่องเที่ยว

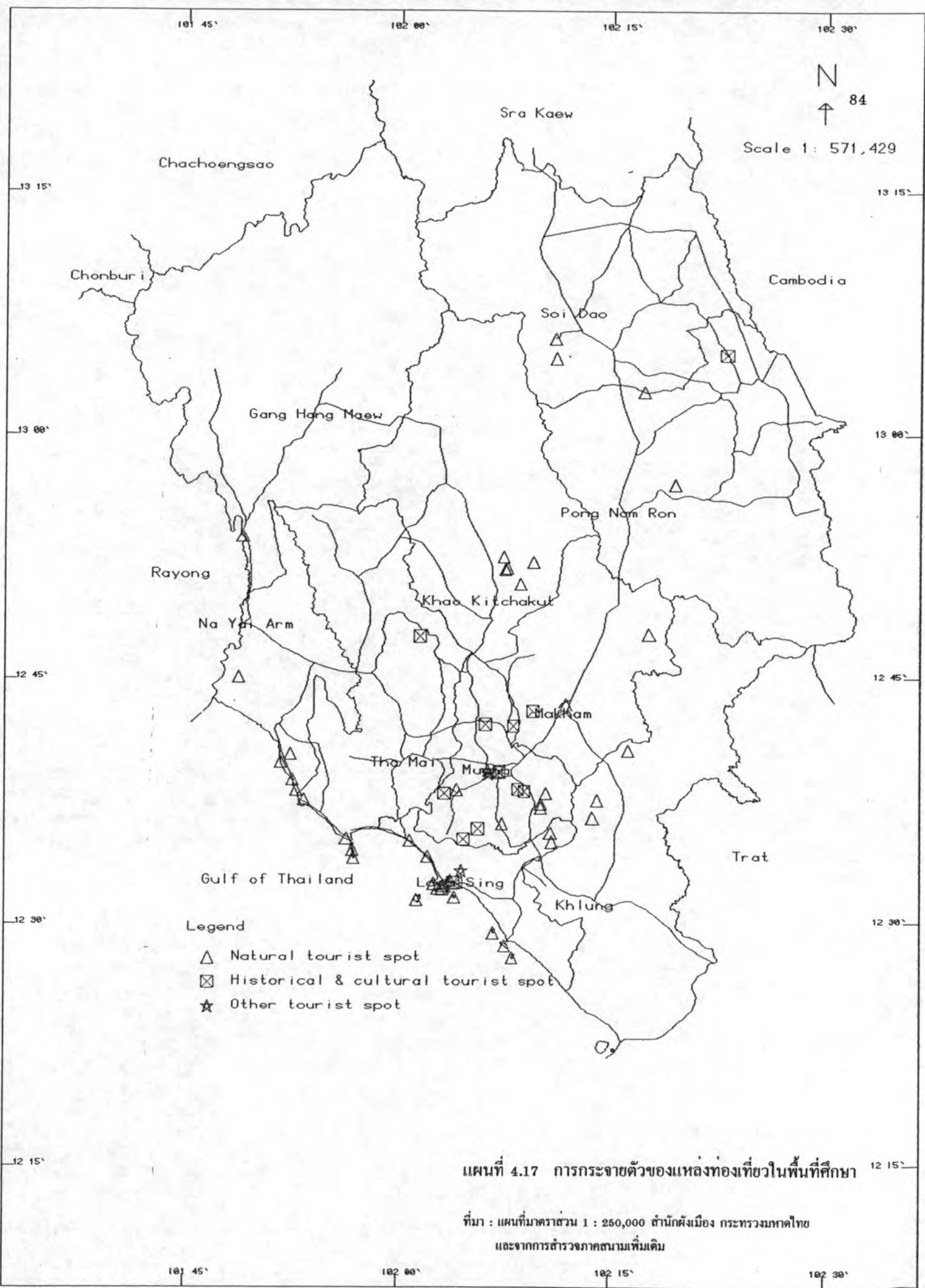
จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายหลายแห่งหลายประเภท ทั้งทางค่านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม และศาสนสถานต่าง ๆ เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามซึ่งเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว อาทิเช่น ภูเขา น้ำตก ชายหาด อ่าว และเกาะแก่งต่าง ๆ นอกจากนั้นยังเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของไทยอีกด้วย สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่พบในจังหวัดจันทบุรีสามารถแบ่งตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้ (แผนที่ 4.17)

7.1. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่สวยงาม

1) คุ้งวิมาน อยู่ที่ตำบลสนามไชย อำเภอท่าใหม่ เป็นหาดทรายเล็ก ๆ ที่มีพื้นที่หาดไม่มาก มีความยาวของชายหาดประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นหาดที่มีความสงบเงียบพอสมควร

2) แหลมเสด็จ อยู่ที่ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ มีลักษณะเป็นหาดทรายที่ไม่กว้างนักมีความยาวของหาดทรายประมาณ 4 กิโลเมตร มีความลาดชันของหาดสูงและเป็นหาดที่มีทะเลขนานทั้ง 2 ด้าน มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม แต่การคมนาคมยังไม่สะดวก ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง

3) คุ้งกระเบน อยู่ที่ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ เป็นอ่าวลึกรูปโห่ ทำให้พื้นที่ทะเลภายในเกือบลักษณะเป็นทะเลปิด ซึ่งในปัจจุบันบริเวณขอบอ่าวได้จัดสรรให้ราษฎรใช้ทำนาเกลือและบ่อเลี้ยงปลาจึงทำให้พื้นที่ลดลงแต่ยังเป็นอ่าวที่สวยงามมากแห่งหนึ่ง

แผนที่ 4.17 การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 250,000 สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
และจากการสำรวจภาคสนามเพิ่มเติม

4) หาดเจ้าหลาว อยู่ที่ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ เป็นหาดทรายที่มีพื้นที่กว้างมากมีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร มีความลาดชันต่ำ ด้านหลังเป็นส่วนมะพร้าว และบ้านเรือน

5) อ่าวกระทิง อยู่ที่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ เป็นหาดทรายเล็ก ๆ มีความยาวเพียง 500 เมตรมีสภาพแวดล้อมที่สวยงามและเงียบสงบมาก

6) แหลมสิงห์ อยู่ที่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ เป็นหาดปากน้ำที่มีความลาดชันต่ำพื้นที่หาดไม่กว้างนักมีความยาวประมาณ 4 กิโลเมตร พื้นที่หาดค่อนข้างสกปรกเนื่องจากตะกอนและขยะจากแม่น้ำไหลมาทับถม แต่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปพักผ่อนเพราะการคมนาคมสะดวก

7) อ่าวยาง อยู่ที่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ เป็นหาดทรายแคบ ๆ ยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ห่างจากฝั่งประมาณ 2 กิโลเมตร มีเกาะเล็ก ๆ ที่มีปะการังสวยพอใช้

8) น้ำตกกระทิง อยู่ที่ตำบลพลวง อำเภอมะขาม เป็นน้ำตกที่มีสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นป่าดงดิบชื้น ในช่วงฤดูฝนและฤดูหนาวมีน้ำมากพอสมควรนักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อน

9) น้ำตกพลิว อยู่ที่ตำบลพลิว อำเภอแหลมสิงห์ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวมากที่สุดเพราะมีธรรมชาติที่สวยงาม และการคมนาคมสะดวกสบาย

10) น้ำตกคลองนารายณ์ อยู่ที่ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองฯ เป็นน้ำตกเล็ก ๆ ที่มีน้ำเฉพาะในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้งชาวบ้านจะต่อท่อขึ้นไปใช้ตามสวนจนหมดสิ้น

11) น้ำตกตรอกนอง อยู่ที่ตำบลตรอกนอง อำเภอขลุง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว เป็นน้ำตกที่ยังคงสภาพตามธรรมชาติที่ดีอยู่มาก

12) น้ำตกเขาสอยดาว อยู่ที่ตำบลทรายขาว อำเภอโป่งน้ำร้อน อยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว สวยงามมากแต่การคมนาคมยังไม่สะดวก ทำให้นักท่องเที่ยวไปน้อย

13) เขาวงกต อยู่ที่ตำบลเขาวงกต อำเภอท่าใหม่ มีถ้ำสวยงามเป็นจำนวนมาก ประมาณ 84 ถ้ำ

14) เขาพลอยแหวน อยู่ที่ตำบลพลอยแหวน อำเภอท่าใหม่ เป็นภูเขาที่มีค่ามาก เพราะอุดมไปด้วยพลอยต่าง ๆ และบนยอดเขามีเจดีย์และมณฑปพระพุทธบาท

15) เขาคิชฌกูฏหรือเขาพระบาท อยู่ที่ตำบลพลวงอำเภอมะขามมีรอยพระพุทธบาทประทับกับแผ่นศิลา มีเจดีย์ ถ้ำฤๅษี บ่อยา และบ่อน้ำมนต์ อยู่บนเขาแห่งนี้

7.2. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุและศาสนสถาน

16) ค่ายเนินวง อยู่ที่ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองฯ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 3 มีลักษณะเป็นกำแพงก่อด้วยศิลา มีป้อม คู ประตู และหอรบปืนใหญ่ และเคยเป็นตัวเมืองเก่าของจันทบุรี ในครั้งที่เกิดสงครามกับญวน

17) ตึกแดง อยู่ที่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ เคยเป็นที่ตั้งกองบัญชาการของฝรั่งเศส ในสมัยเขี้ยวศรทองจันทบุรี

18) คุกขี้ไก่ อยู่ที่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ ฝรั่งเศสสร้างไว้เพื่อขังคนไทยที่ขัดขืนคำสั่ง ในสมัยเขี้ยวศรทองจันทบุรี

19) วัดทองทั่ว อยู่ที่ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองฯ มีโบราณวัตถุสมัยขอมหลายชิ้น เช่น ทับหลัง ศิลารีก สิงห์ศิลา และเพนียด

20) อลงกรณ์เจดีย์และปรางค์ อยู่ที่น้ำตกพลิ้ว เป็นอนุสาวรีย์ที่รัชกาลที่ 5 สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

21) วัดเขาสุกิม อยู่ที่ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่ วัดแห่งนี้นอกจากเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาแล้วยังมีความสวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยว ทำให้มีประชาชนทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดเดินทางเข้าไปจำนวนมาก

7.3. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ

22) ไอเอส ซีวิลด์ อยู่ที่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ เป็นสถานที่เพาะพันธุ์และอนุรักษ์ปลาโลมาในน่านน้ำจันทบุรี การแสดงของปลาโลมามีให้ประชาชนชมตลอดวัน

23) สวนสาธารณะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัด มีเกาะอยู่กลางบึงจุดขนาดกลางใช้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระเจ้าตากสินมหาราช ในบริเวณบึงที่ล้อมรอบเกาะนั้นนอกจากจะใช้เป็นที่พักผ่อนแล้ว ยังใช้เป็นที่พักผ่อนรูปปลาของประมงจังหวัดอีกด้วย

24) ถนนศรีจันทร์ หรือถนนสายอัญมณี นับเป็นถนนสายเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งเป็นตลาดเจียรไนพลอยแล้ว ที่นี้นักท่องเที่ยวจะเห็นบรรยากาศการซื้อขายพลอยอย่างเป็นกันเอง แถวตรอกกระจ่าง มีเฉพาะวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ โดยเฉพาะวันศุกร์จะมีโบรคเกอร์วิ่งต่อราคา กันวุ่นวาย ซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของเมืองจันทบุรี

นอกจากนั้นยังมีป้อมปืนซึ่งสร้างในสมัยที่ไทยทำสงครามกับญวนและวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อีกหลายแห่ง สำหรับศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเท่าที่ยังปรากฏอยู่ได้แก่ มหรสพพื้นเมือง เช่น ละครเท่งกูก ซึ่งพบในเขตชนบทนอกเมืองเท่านั้น

แต่ทว่ากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีค่อนข้างซบเซาไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางเหมือนเช่นจังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง เนื่องจากทำเลที่ตั้งของจันทบุรีอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครมาก อีกทั้งสภาพการคมนาคมยังไม่สะดวกเท่าที่ควรทำให้สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่เป็นที่รู้จักของบรรดานักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัด นอกจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ที่พักอาศัย ร้านอาหาร ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้ามาในจังหวัดจันทบุรีในช่วงฤดูผลไม้ เพราะจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีผลไม้มากมายหลายชนิดจนได้ชื่อว่าเป็น "เมืองผลไม้" และบรรดานักท่องเที่ยวได้เดินทางไปเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นผล

พลอยได้ซึ่งส่วนมากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลตัวเมืองและมีการคมนาคมสะดวก อาทิเช่น น้ำตกพลิว น้ำตกกระทิง แหลมสิงห์ วัดเขาสุกิม เป็นต้น ส่วนในฤดูอื่น ๆ สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ค่อนข้างชบเซา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนท่องเที่ยวที่ ดังนั้นประการสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีเติบโตทัดเทียมจังหวัดอื่น ๆ ก็คือ จะต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยการร่วมมือกันของหน่วยงานของจังหวัดและภาคเอกชนนั่นเอง

ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

1. มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาลักษณะโครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดจันทบุรี ในปี พ.ศ. 2534 พบว่า การผลิตในภาคการค้าและบริการ และภาคเกษตรกรรมเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด กล่าวคือ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เท่ากับร้อยละ 56.75 และ 27.25 ตามลำดับ ส่วนในภาคอุตสาหกรรม มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เท่ากับร้อยละ 16 (ตารางที่ 4.5 และแผนภูมิที่ 4.1) จากการเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์และรายได้ต่อหัวประชากรของจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก จะเห็นว่าจังหวัดจันทบุรีมีสภาพการผลิตทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ เป็นอันดับที่ 5 ของภาค คือ 12,041 ล้านบาท (ราคาปัจจุบัน พ.ศ. 2534) โดยมีจังหวัดชลบุรีมีมูลค่าการผลิตสูงสุด คือ 128,417 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา ตามลำดับ ส่วนรายได้ต่อหัวประชากร จังหวัดจันทบุรีอยู่ในอันดับที่ 6 ของภาค คือ ประมาณ 28,399 บาทต่อหัว และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคคือ 67,970 บาทต่อหัว (ตารางที่ 4.6 และ แผนภูมิที่ 4.2)

จากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดจันทบุรี จะเห็นว่าสภาพโครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดจะเน้นหนักมาทางภาคการค้าและบริการ เนื่องจากมีสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์สูง ส่วนภาคอุตสาหกรรมก็มีแนวโน้มการเติบโตมากขึ้น เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวที่เพิ่มสูงมากกว่าภาคการผลิตอื่น ดังนั้น ในส่วนต่อไปนี้จะเป็นการศึกษารายละเอียดการผลิตรายสาขาของจังหวัดจันทบุรีโดยจะพิจารณาถึงภาวะการผลิตของแต่ละสาขาในแต่ละปี เพื่อชี้ให้เห็นภาพรวมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเด่นชัดยิ่งขึ้น

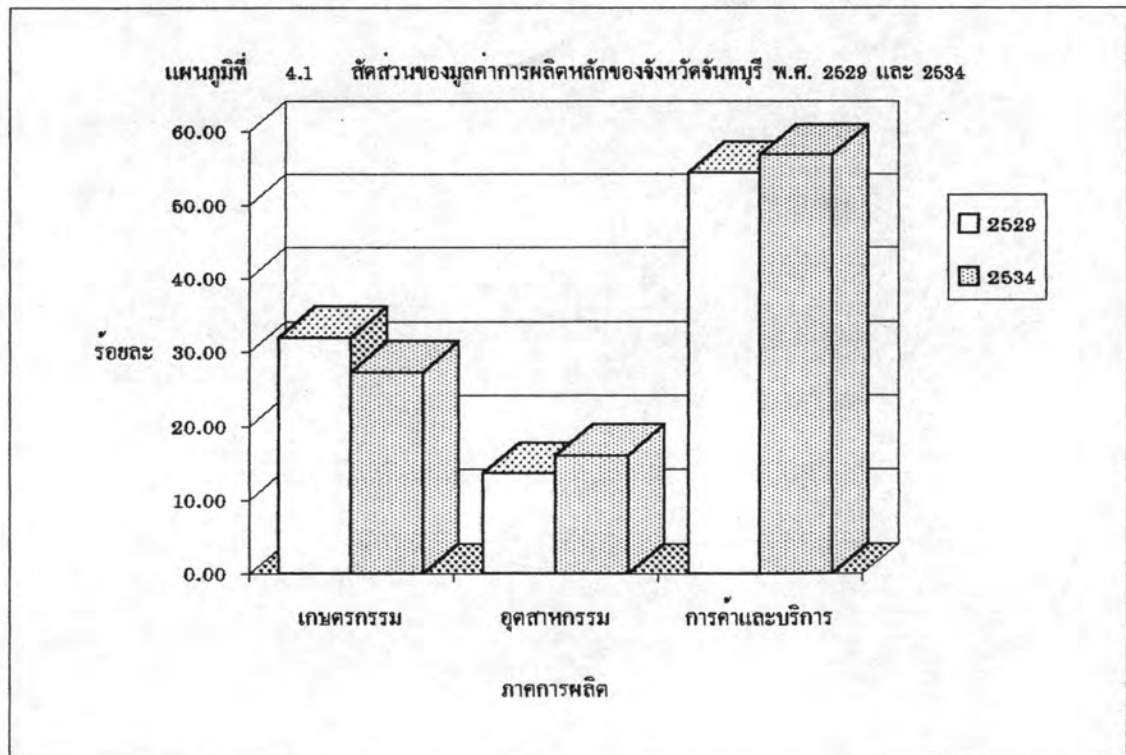
2. การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการผลิตรายสาขาของจังหวัดจันทบุรี

การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์ในช่วงปี พ.ศ. 2529-2534 ของแต่ละสาขามีทั้งมูลค่าลดและมูลค่าเพิ่ม ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเพิ่มขึ้น 3,802.24 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 10.76 ต่อปี สาขาการผลิตที่มีมูลค่าเพิ่มสูงสุดคือ สาขาการก่อสร้างและค้าปลีก เท่ากับ 2,129.45 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ สาขากสิกรรม สาขาอุตสาหกรรม สาขาการบริการ สาขานาการ ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ สาขาที่อยู่อาศัย สาขาคมนาคมขนส่ง สาขา

ตารางที่ 4.5 ผลผลิตข้าวรวมของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2529-2534 (ราคาคงที่ พ.ศ. 2531)

ภาคการผลิต	2529		2534		อัตราการเติบโต (ร้อยละ)
	มูลค่า (ลานบาท)	(ร้อยละ)	มูลค่า (ลานบาท)	(ร้อยละ)	
เกษตรกรรม	2,142.47	32.00	2,805.99	27.25	6.19
อุตสาหกรรม	911.69	13.62	1,647.36	16.00	16.14
การค้าและบริการ	3,640.34	54.38	5,843.38	56.75	12.10
รวม	6,694.50	100.00	10,296.74	100.00	10.76

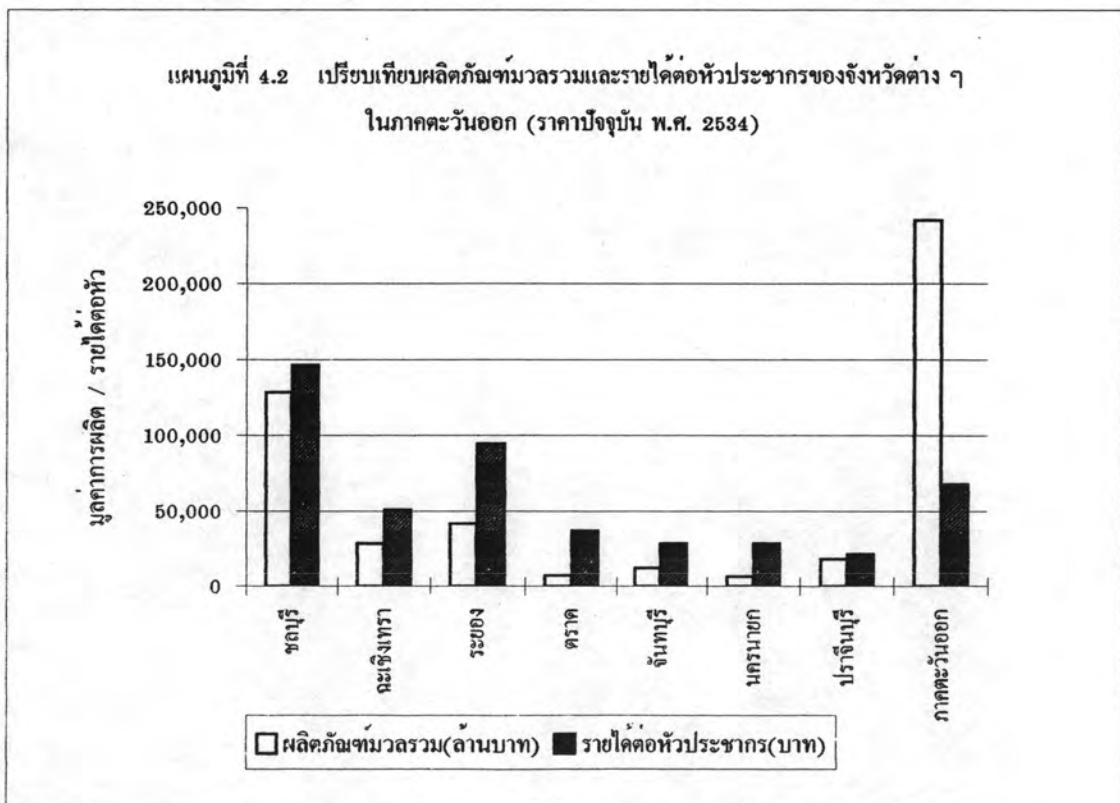
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

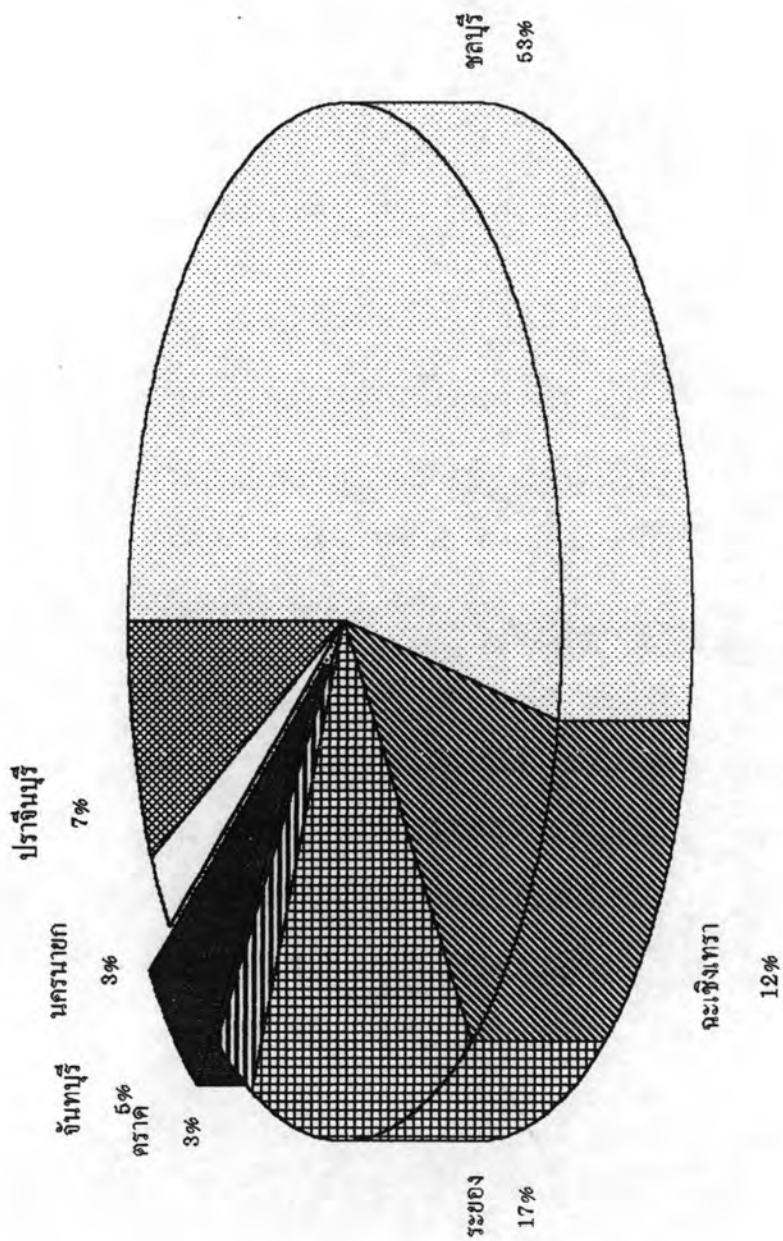
ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมและรายได้ต่อหัวประชากรของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียง (ราคาปัจจุบัน พ.ศ. 2534)

จังหวัด	ผลิตภัณฑ์มวลรวม		รายได้ต่อหัวประชากร	
	ล้านบาท	ลำดับที่	บาท	ลำดับที่
ชลบุรี	128,417.00	1	146,261	1
ฉะเชิงเทรา	28,531.68	3	50,768	3
ระยอง	41,519.44	2	94,793	2
ตราด	7,043.55	6	36,877	4
จันทบุรี	12,041.28	5	28,399	6
นครนายก	6,281.81	7	28,554	5
ปราจีนบุรี	18,001.32	4	21,303	7
ภาคตะวันออกเฉียง	241,836.09	-	67,970	-

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.3 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดจันทบุรี เปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก

ประมง สาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ สาขาการก่อสร้าง และสาขาไฟฟ้าและประปา ฯลฯ ตามลำดับ ส่วนสาขาที่มีมูลค่าการผลิตลดลง ได้แก่ สาขาป่าไม้ และสาขาปศุสัตว์ เมื่อพิจารณาการผลิตสาขาหลักแล้ว พบว่า ภาคการค้าและบริการมีมูลค่าการผลิตสูงกว่าภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม คือ มีมูลค่าการผลิตเท่ากับ 5,843.38 ล้านบาท และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีสูงกว่าภาคเกษตรกรรม คือเฉลี่ยร้อยละ 12.10 ต่อปี แต่ต่ำกว่าภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 16.14 ต่อปี

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด จะเห็นได้ว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา สาขานาการ ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ และสาขาไฟฟ้าและประปา มีอัตราการขยายตัวสูงที่สุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 34.39 และ 24.02 ต่อปี ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นผลมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม และจากธุรกิจการค้าอัญมณี ซึ่งเป็นธุรกิจการค้าที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของจังหวัดได้เติบโตเป็นอย่างมาก อันส่งผลให้ภาวะการเงินของจังหวัดมีความคล่องตัวสูง และก่อให้เกิดธุรกิจทางด้านการบริการเพิ่มขึ้นตามมา สำหรับมูลค่าการผลิตอัญมณีนั้นไม่ได้รวมอยู่ในตารางบัญชีประชาชาติเนื่องจากการผลิตที่ไม่เปิดเผยมูลค่าและเกิดเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น จึงไม่มีการสำรวจข้อมูลอย่างเป็นทางการ ส่วนสาขาการผลิตที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นรองจากสองสาขาที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ สาขาคมนาคมและขนส่ง สาขาอุตสาหกรรม สาขาประมง สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขาเหมืองแร่และขอยหิน สาขาการก่อสร้าง และสาขาการแปรรูปสินค้าเกษตร ฯลฯ ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่สาขาการผลิตที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอยู่ในภาคการค้าและบริการและภาคอุตสาหกรรม ส่วนในภาคเกษตรกรรม ถึงแม้จะมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่ก็อยู่ในอัตราค่อนข้างต่ำ ยกเว้นสาขาประมง ซึ่งมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต และมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรธรรมชาติอยู่แล้ว ส่วนสาขาป่าไม้ และปศุสัตว์มีมูลค่าการผลิตลดลง สำหรับภาคอุตสาหกรรมในแต่ละสาขาก็มีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะสาขาไฟฟ้าและประปา และอุตสาหกรรม เป็นสาขาที่มีมูลค่าการผลิตเพิ่มตลอดช่วง 5 ปีที่ผ่านมา สำหรับสาขาเหมืองแร่และขอยหินก็ยังมี การขยายตัวเพิ่มขึ้นเช่นกัน ส่วนสาขาการก่อสร้างนั้น เนื่องจากการขยายตัวของเมืองมากขึ้นและสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้ธุรกิจในการก่อสร้างเริ่มสูงขึ้นและมีแนวโน้มที่จะเติบโตเรื่อย ๆ ในอนาคต (ตารางที่ 4.7 และแผนภูมิที่ 4.5)

เมื่อวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดจันทบุรีในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10.76 ต่อปี และมีมูลค่าผลผลิตภายในจังหวัดเพิ่มขึ้น 3,602.24 ล้านบาท โดยเป็นผลที่ได้จากการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการผลิตในสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะสาขาบริการ

ในการวิเคราะห์การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรีโดยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน (Shift-share analysis) พบว่า ถ้าจังหวัดจันทบุรีมีการขยายตัวในอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่ากับภาคตะวันออกแล้ว จะทำให้ได้รับส่วนแบ่ง (Regional share) ตามฐานเศรษฐกิจที่มีของจังหวัด จำนวน 11,928.71 ล้านบาท โดยภาคบริการเป็นภาคที่มีส่วนแบ่ง (Share) ของการเติบโต

ตารางที่ 4.7 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2529-2534 (ณ ราคาปีที่ พ.ศ. 2531)

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	2529	2530	2531	2532	2533	2534
เกษตรกรรม	2,142.47	2,306.97	2,401.83	2,735.46	2,830.21	2,805.99
กสิกรรม	1,483.68	1,518.24	1,533.59	1,729.95	1,922.44	1,934.47
ปศุสัตว์	150.63	132.65	168.66	176.91	164.94	117.40
ประมง	240.06	329.91	396.11	489.20	436.36	445.41
ป่าไม้	28.71	53.68	45.79	39.76	0.00	0.25
บริการทางการเกษตร	79.59	89.35	97.54	97.70	99.39	88.02
การแปรรูปสินค้าเกษตร	161.80	183.14	160.15	201.94	207.07	220.44
เหมืองแร่และขอยหิน	13.28	18.16	12.16	12.96	22.91	21.26
อุตสาหกรรม	609.75	695.24	776.53	930.37	1,111.34	1,229.17
การก่อสร้าง	288.67	351.33	334.41	272.56	376.13	396.93
ไฟฟ้าและประปา	147.26	175.14	199.48	258.74	309.41	324.16
คมนาคมและขนส่ง	216.09	272.02	248.62	408.55	390.30	471.47
ค้าส่งและค้าปลีก	1,217.56	1,336.71	1,497.93	1,770.94	1,993.49	2,129.45
ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	255.69	335.88	441.27	556.09	631.83	695.35
ที่อยู่อาศัย	462.16	494.38	520.86	559.47	589.56	615.61
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	354.96	349.62	361.84	372.21	400.73	441.56
การบริการ	986.63	1,009.56	1,022.68	1,079.39	1,085.71	1,165.81
รวม	6,694.50	7,344.99	7,817.41	8,956.72	9,751.62	10,296.74

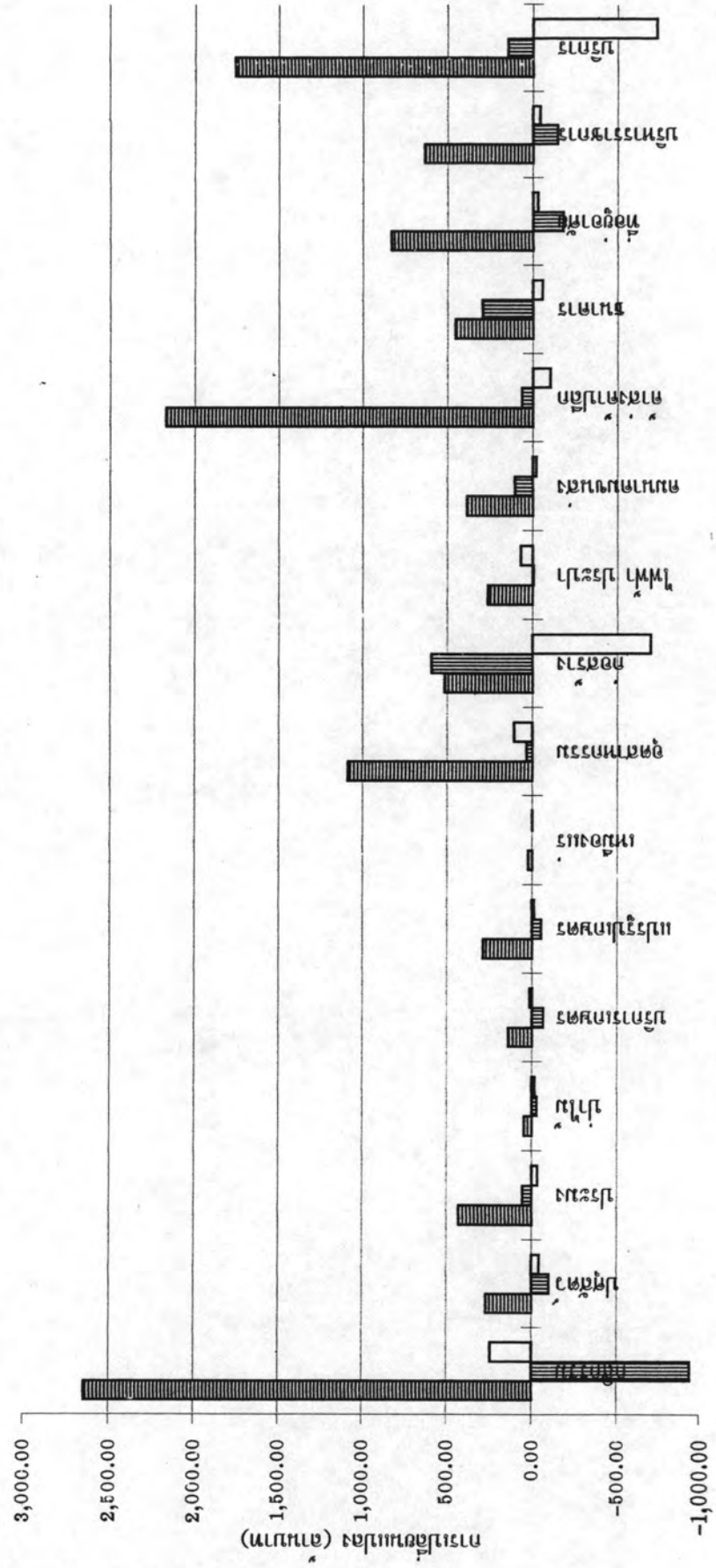
ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 4.8 ผลตอบแทนรวม การเปลี่ยนแปลงมูลค่าหลักทรัพย์รวม และการวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน (Shift-Share Analysis) ของจังหวัดจันทบุรี เปรียบเทียบกับภาคตะวันออก (ภาคที่ พ.ศ. 2531)

สาขาการผลิต	ภาคตะวันออก						จันทบุรี						การวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน (Shift-Share Analysis)		
	ผลิตภัณฑ์รวม (ล้านบาท)		สัดส่วน (ร้อยละ)		อัตราเติบโตต่อปี		ผลิตภัณฑ์รวม (ล้านบาท)		สัดส่วน (ร้อยละ)		อัตราเติบโตต่อปี		Regional Share	P-shift	D-shift
	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2529-34	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2529-34	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534			
ภาคเกษตรกรรม	22,709.01	28,306.89	20.37	14.25	4.93	2,142.47	2,806.99	32.00	27.25	6.19	3,817.55	-1,148.05	136.49		
1. กสิกรรม	12,714.89	14,496.08	11.41	7.30	2.80	1,483.68	1,934.47	22.16	18.79	6.08	2,643.39	-952.87	242.94		
2. ปศุสัตว์	4,576.95	4,988.20	4.11	2.51	1.80	150.63	117.40	2.25	1.14	-4.41	267.48	-104.31	-46.76		
3. ประมง	2,978.69	5,972.37	2.67	3.01	20.10	240.06	445.41	3.59	4.33	17.11	426.86	53.46	-35.91		
4. ป่าไม้	139.30	94.27	0.12	0.05	-6.47	26.71	0.25	0.40	0.00	-19.82	46.60	-29.53	-17.83		
5. บริการทางการเกษตร	1,087.42	1,020.09	0.88	0.51	-1.41	79.59	88.02	1.19	0.85	2.12	140.85	-87.87	14.04		
6. การแปรรูปสินค้าเกษตร	1,201.76	1,734.88	1.08	0.87	8.87	161.80	220.44	2.42	2.14	7.25	287.37	-54.80	-13.13		
ภาคอุตสาหกรรม	42,783.92	83,827.55	38.38	42.19	19.19	911.89	1,647.36	13.62	16.00	16.14	1,623.92	161.38	-139.94		
7. เหมืองแร่และขุดหิน	7,928.40	14,113.59	7.11	7.10	15.60	13.28	21.26	0.20	0.21	12.02	22.67	-0.03	-2.38		
8. อุตสาหกรรม	32,006.97	58,832.61	28.71	29.61	16.76	809.75	1,229.17	9.11	11.94	20.32	1,065.70	34.02	108.38		
9. การก่อสร้าง	2,848.56	10,881.39	2.56	5.48	56.40	288.67	396.93	4.31	3.85	7.50	513.49	588.20	-705.79		
ภาคบริการ	45,973.47	86,534.98	41.24	43.56	17.95	3,640.34	5,843.38	54.38	56.75	12.10	6,487.24	383.90	-1,006.76		
10. ไฟฟ้าและประปา	4,015.97	6,957.54	3.60	3.50	14.95	147.26	324.15	2.20	3.15	24.02	261.48	-7.34	69.02		
11. คมนาคมและขนส่ง	3,729.49	8,604.00	3.35	4.28	25.60	216.09	471.47	3.23	4.58	23.64	384.14	107.59	-21.26		
12. กางและค้าปลีก	11,192.47	20,485.41	10.01	10.31	16.70	1,217.56	2,129.45	18.19	20.88	14.98	2,169.08	64.39	-106.02		
13. ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	2,013.90	5,922.39	1.81	2.88	38.82	255.89	695.35	3.82	6.75	34.39	454.72	286.20	-56.57		
14. ที่อยู่อาศัย	3,623.87	5,052.41	3.25	2.54	7.88	402.16	615.61	6.90	5.98	6.64	822.72	-179.37	-28.74		
15. บริหารราชการ	3,220.76	4,414.58	2.89	2.22	7.41	354.96	441.56	5.30	4.29	4.88	631.65	-146.12	-44.97		
16. การบริการ	18,207.02	35,198.66	16.33	17.72	18.60	986.63	1,165.81	14.74	11.32	3.63	1,757.48	148.91	-741.58		
ผลิตภัณฑ์รวม	111,466.40	198,668.42	100.00	100.00	15.95	6,994.50	10,296.74	100.00	100.00	10.76	11,928.71	-622.77	-1,012.21		
รายได้เฉลี่ยคนต่อปี	32,827	67,970	-	-	21.41	16,848	28,399	-	-	15.84	-	-	-		

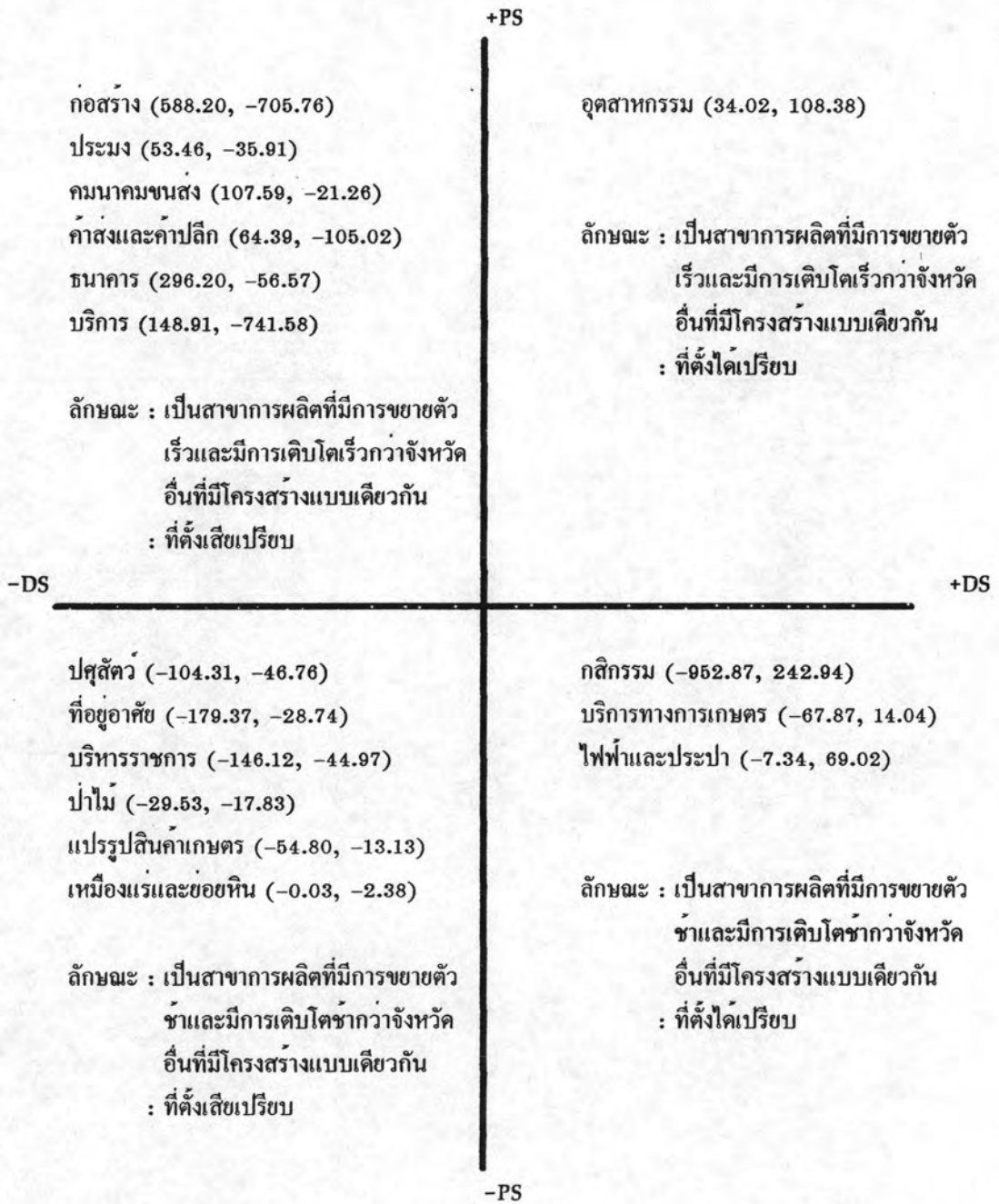
ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และจากการคำนวณ

แผนภูมิที่ 4.6 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งและการโอน (Shift and Share Analysis) รายสาขาการผลิตของจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2529-2534
 (ราคาคงที่ พ.ศ. 2531)

Regional Share P-Shift D-Shift

แผนภูมิที่ 4.7 โครงสร้างและที่ตั้งสาขาการผลิต จากการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยการวิเคราะห์ ส่วนแบ่งและการโอน (Shift and Share Analysis) ในระหว่าง พ.ศ. 2529-2534

โตทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดมากที่สุด คิดเป็นมูลค่าถึง 6,487.24 ล้านบาท รองลงมาคือ ภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรมตามลำดับ โดยมีสาขาการผลิตที่เติบโตเร็วหรือขยายตัวเร็วกระจุกตัวอยู่ในจังหวัด (P-shift) คือ สาขาก่อสร้าง สาขาบริการ สาขาการค้าส่งค้าปลีก สาขาธนาคารและประกันภัย สาขาอุตสาหกรรม สาขาคมนาคมขนส่ง และสาขาประมง (ตารางที่ 4.8 และแผนภูมิที่ 4.6) ส่วนสาขาการผลิตที่ได้เปรียบกว่าเมื่อตั้งอยู่ในจังหวัดจันทบุรีแทนที่จะตั้งอยู่ในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกที่มีโครงสร้างการผลิตแบบเดียวกัน คือ สาขาสถาปัตยกรรม สาขาอุตสาหกรรม สาขาไฟฟ้าและประปา และสาขาบริการทางการเกษตร (แผนภูมิที่ 4.7)

3. สภาพการเงินและการคลัง

3.1. การเงินและการธนาคาร

เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งผลิตผลไม้และอัญมณีที่สำคัญของประเทศ ทำให้สภาพการหมุนเวียนทางการเงินของจังหวัดมีความคล่องตัวสูงมาก โดยเฉลี่ยปีหนึ่ง ๆ มีปริมาณเงินทุนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจมากกว่าหมื่นล้านบาท (ข้อมูลการตลาด พ.ศ. 2536) สภาพเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ทำให้มีสถาบันการเงินมากมายให้บริการในจังหวัด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันทั้งธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตลอดจนธุรกิจประกันภัยและประกันชีวิต ในปี พ.ศ. 2530 จังหวัดจันทบุรีมีธนาคารทั้งสิ้น 24 แห่ง และได้เพิ่มขึ้นเป็น 34 แห่ง ในปี พ.ศ. 2536 โดยเป็นธนาคารพาณิชย์ 24 แห่ง ธนาคารออมสิน 6 แห่ง และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 4 แห่ง นอกจากนี้ ประกอบด้วยสถาบันการเงินประเภทบริษัทประกันภัยและประกันชีวิตอีก 18 แห่ง (ตารางที่ 4.9) จะเห็นได้ว่า จำนวนธนาคารที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นผลโดยตรงมาจากปริมาณเงินฝากและเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2536 มีดังนี้ (ตารางที่ 4.10 และแผนภูมิที่ 4.8)

ทั้งปริมาณเงินฝากและเงินกู้ที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากนี้ ชี้ให้เห็นถึงระบบการเงินของจังหวัดมีการหมุนเวียนสูงขึ้นกว่าในอดีตมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงอัตราการออมจะพบว่าแนวโน้มลดลง อาจเป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจโดยส่วนรวมซบเซา พืชผลราคาตกต่ำ และธุรกิจการค้าพลอยซึ่งมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นอย่างมาก กำลังประสบปัญหาอันเนื่องมาจากปริมาณพลอยลดลง จนกระทั่งต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ เป็นผลทำให้รายได้ของประชากรมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ค่าครองชีพสูงขึ้น ประชากรมีภาระด้านการใช้จ่ายมากขึ้น การออมทรัพย์จึงมีแนวโน้มต่ำลง

3.2. บัญชีรายรับรายจ่ายของจังหวัด

ในปีงบประมาณ 2536 จังหวัดจันทบุรีมีปริมาณเงินหมุนเวียนผ่านสำนักงานคลังจังหวัดจันทบุรีเป็นจำนวนทั้งสิ้น 45,140,373,345 ล้านบาท โดยเป็นรายได้จากการจัดเก็บภาษีทั้งสิ้น ประมาณ 22,664,008,253 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น 22,476,365,092 บาท โดยเพิ่มจากปี

ตารางที่ 4.9 สถิติการธนาคาร และการประกันภัย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2536

ลำดับที่	ชื่อธนาคาร	เมืองฯ	จุด	ทำใหม่	แหลมสิงห์	มะขาม	สอยดาว	โป่งน้ำร้อน	แก่งหางแมว	นาขอม	เขาคิชฌกูฏ	รวม
	ธนาคาร	18	5	5	1	0	3	1	0	1	0	34
1	ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
2	ธนาคารกรุงไทยพาณิชย์ จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3	ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	6
4	ธนาคารศรีนคร จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
5	ธนาคารเอเชีย จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
6	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
7	ธนาคารทหารไทย จำกัด	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
8	ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
9	ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
10	ธนาคารออมสิน จำกัด	2	1	2	-	-	1	-	-	-	-	6
11	ธนาคารกรุงไทย จำกัด	2	1	-	-	-	-	1	-	1	-	5
12	ธนาคารมหานคร จำกัด	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
13	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	4
	บริษัทประกันภัย	11	2	3	-	1	1	-	-	-	-	18
1	บริษัท สยามประกันชีวิต จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2	บริษัท เมืองไทย ประกันชีวิต จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3	บริษัท ไทยประสาธิตประกันภัย จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
4	บริษัท ประกันชีวิตศรีอยุธยา จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
5	บริษัท อินดอร์ลาดพร้าวประกันชีวิต จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
6	บริษัท ไทยพาณิชย์ประกันชีวิต จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
7	บริษัท ไทยเศรษฐกิจประกันชีวิต จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
8	บริษัท กรุงเทพประกันชีวิต จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
9	บริษัท ไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย จำกัด	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	4
10	บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด	1	1	2	-	-	1	-	-	-	-	6
11	บริษัท อเมริกันคอนซอร์เนียมประกันชีวิต จำกัด	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

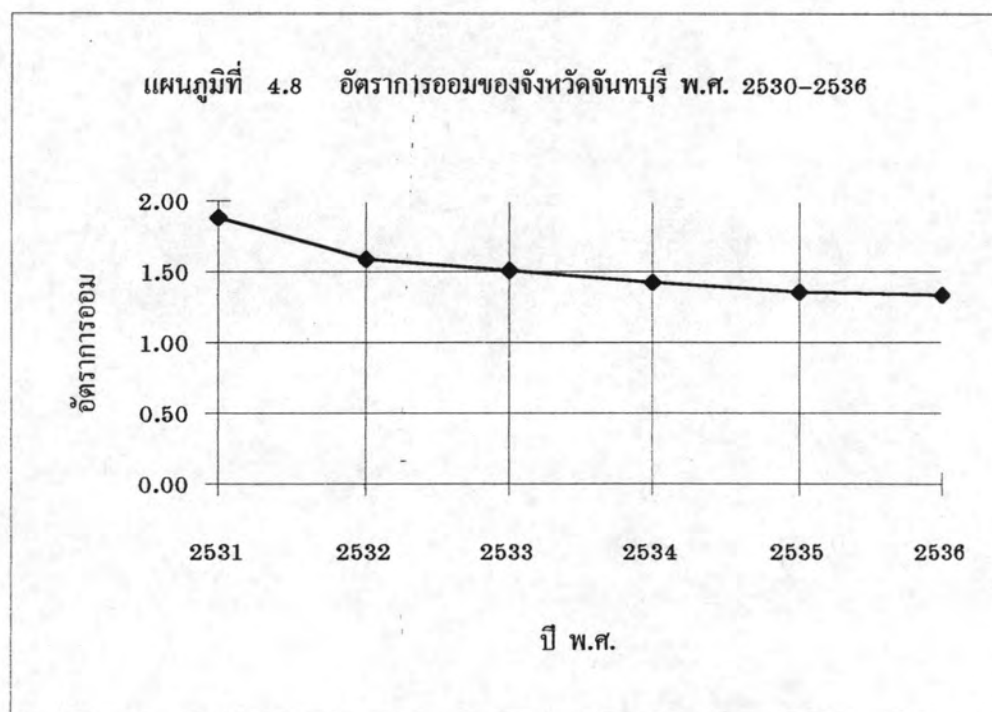
ที่มา : ข้อมูลการตลาด พ.ศ. 2536

ตารางที่ 4.10 ปริมาณเงินฝากและเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดจันทบุรี
(พ.ศ. 2530-2536)

หน่วย : ล้านบาท

พ.ศ.	จำนวน สำนักงาน	ปริมาณเงินฝาก (ล้านบาท)	ปริมาณเงินให้สินเชื่อ (ล้านบาท)	อัตรการออม
2530	20	61,739	25,367	2.43
2531	20	72,046	38,318	1.88
2532	21	84,584	53,217	1.59
2533	24	107,416	71,324	1.51
2534	28	121,950	85,608	1.42
2535	29	140,336	103,451	1.36
2536	29	157,374	118,298	1.33

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2534 เป็นจำนวน 16,602,924,726 บาท จะพบว่าปริมาณรายได้และรายจ่ายของจังหวัดมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณเงินทุนหมุนเวียนในธนาคารพาณิชย์ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจที่ซบเซาของจังหวัดอันเป็นผลมาจากราคาผลไม้ตกต่ำ นอกจากนั้นพบว่า รายจ่ายของจังหวัดต่ำกว่ารายรับเล็กน้อย เพราะที่เกิดจากปัญหาการขาดดุลงบประมาณแผ่นดิน ทางจังหวัดจึงต้องระมัดระวังการใช้จ่ายมิให้ขาดดุลตามนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น การกระทำการวางแผนพัฒนาจังหวัดจึงต้องกระทำอย่างรัดกุม และคำนึงถึงงบประมาณของจังหวัดเป็นหลัก

4. ลักษณะการผลิตของจังหวัดจันทบุรี

จากการวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจจากมูลค่าการผลิต สรุปได้ว่า จังหวัดจันทบุรีมีการผลิตด้านการค้าและบริการเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญ แต่เนื่องจากการเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด จึงพิจารณาได้ว่าเกษตรกรรมก็ยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเช่นกัน ดังนั้นการวิเคราะห์รายละเอียดของสภาพการณ์เกี่ยวกับการผลิตที่จะกระจายลงบนพื้นที่ต่าง ๆ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการตัดสินใจกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ต่อไป

4.1. เกษตรกรรม

แม้ว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในภาคเกษตรกรรมของจังหวัดจันทบุรีจะเป็นอันดับสองรองจากภาคการค้าและบริการ โดยมีมูลค่าการผลิตในปี พ.ศ. 2534 เป็นจำนวน 2,805.99 ล้านบาท หรือร้อยละ 27.25 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด และมีการขยายตัวในอัตราต่ำสุด แต่พิจารณาได้ว่าการเกษตรกรรมยังคงเป็นการผลิตสาขาหลักของจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตรเป็นอย่างมาก แต่พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดจันทบุรีมีจำนวนจำกัด เมื่อประชากรเพิ่มสูงมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ขนาดการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรรมลดลงไปคืบ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2528 การถือครองที่ดินทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 24.0 ไร่ ไร่ลดลงเหลือ 18.42 ไร่ ต่อครัวเรือนในปี พ.ศ. 2536 เมื่อพิจารณาภาวะการถือครองที่ดินทางการเกษตรในรายอำเภอ พบว่า อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยที่สุด คือ เฉลี่ย 5.39 ไร่ต่อครัวเรือน รองลงมาได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ 9.11 ไร่ต่อครัวเรือน อำเภอนายายอาม 15.14 ไร่ต่อครัวเรือน และอำเภอขลุง 16.27 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนอำเภอมะขามเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมากที่สุด คือ 28.45 ไร่ต่อครัวเรือน และจะพบว่าเกษตรกรรมส่วนใหญ่ที่มีที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง มีเพียงร้อยละ 2 ของเกษตรกรรมทั้งหมดที่เช่าที่ดินทำการเพาะปลูก โดยจะพบมากในเขตอำเภอแหลมสิงห์และอำเภอเมืองฯ เพื่อใช้ทำนา เนื่องจากอำเภอทั้งสองมีการถือครองพื้นที่ทางการเกษตรหนาแน่นมาก ทำให้เกษตรกรรมบางรายที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูก และนิยมเช่าที่ดินเพื่อทำนาเพราะทำให้ผลตอบแทนรวดเร็วและค่าเช่าถูกกว่าพื้นที่สวนผลไม้ อีกทั้งเจ้าของสวนผลไม้ส่วนใหญ่ไม่นิยมให้เช่า เนื่องจากผลไม้เป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนสูง

ตารางที่ 4.11 พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ.2528-2536

ชนิดพืช	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)			การเปลี่ยนแปลง	
	2528	2534	2536	(ไร่)	(ร้อยละ)
1. ไม้ผลยืนต้น	700,879	998,920	994,841	293,962	41.94
ยางพารา	372,260	488,246	460,064	87,804	23.59
ทุเรียน	133,112	208,523	227,339	94,227	70.79
เงาะ	147,436	175,968	174,161	26,725	18.13
พริกไทย	7,908	23,971	22,302	14,394	182.02
มังคุด	13,312	30,290	32,298	18,986	142.62
ลางสาด	8,378	10,373	12,266	3,888	46.41
ไม้ผลอื่น ๆ	18,473	61,549	66,411	47,938	259.50
2. พืชไร่	390,929	466,231	388,439	-2,490	-0.64
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	212,001	214,321	175,525	-36,476	-17.21
มันสำปะหลัง	120,826	213,269	163,248	42,422	35.11
พืชไร่อื่น ๆ	58,102	38,641	49,666	-8,436	-14.52
3. ข้าวนาปี	144,125	98,989	91,227	-52,898	-36.70
4. พืชผัก	-	6,351	7,844	1,493	23.51
รวม	1,235,933	1,570,491	1,482,351	246,418	19.94

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 4.12 การใช้จ่ายเงินทางการเกษตรของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2536

อำเภอ	พื้นที่ (ไร่)	ประเภทการใช้จ่ายเงิน (ไร่)			พื้นที่การเกษตร		สัดส่วนของพื้นที่เกษตร ต่อพื้นที่อำเภอ (ร้อยละ)	ขนาดการถือครอง ที่ดินเกษตร (ไร่/คน)	
		ไม่ผล ไม่ยืนต้น	พืชไร่	ข้าว	พืชผัก	(ไร่)			(ร้อยละ)
เมือง	158,183	47,976	516	6,720	107	55,319	3.70	34.97	5.39
ท่าใหม่	382,416	239,117	25,904	12,492	269	277,782	18.60	72.64	20.59
ขลุง	472,524	149,762	5,204	16,468	293	171,727	11.50	36.34	16.27
มะขาม	818,951	298,919	17,090	10,738	408	327,155	21.90	39.95	28.45
แหลมสิงห์	119,259	13,394	1,086	21,784	752	37,016	2.48	31.04	9.11
โป่งน้ำร้อน	556,152	18,196	126,449	930	2,470	148,045	9.91	26.62	27.82
ศอขดาว	481,843	55,619	167,767	315	3,887	227,588	15.24	47.23	21.58
แก่งหางแมว	721,298	95,544	44,560	6,580	83	146,767	9.83	20.35	21.47
นายายอาม	250,625	76,314	10,475	15,200	292	102,281	6.85	40.81	15.14
รวม	3,961,250	994,841	399,051	91,227	8,561	1,493,680	100.00	37.71	18.42

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

นอกจากนั้น จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันได้มีการอพยพย้ายถิ่นเป็นจำนวนมากไปจับจองหาพื้นที่เพาะปลูกในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว กิ่งอำเภอแก่งหางแมว และกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังมีผู้จับจองเป็นเจ้าของไม่มาก และส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าไม้ลดลงตามไปด้วย เพราะมีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อการเพาะปลูก อีกทั้งทำให้ประชากรในพื้นที่ดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

สำหรับการผลิตทางด้านเกษตรกรรมของจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

1) **ถักรวม** นับเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากที่สุดของจังหวัด เพราะเป็นการผลิตที่นำมูลค่าเข้าสู่จังหวัดสูงและเป็นอาชีพหลักของประชากร คือประมาณร้อยละ 70 ของประชากรในจังหวัดเป็นเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดจันทบุรีได้ขยายจาก 1,235,933 ไร่ ในปี พ.ศ. 2528 เป็น 1,482,351 ไร่ ในปี พ.ศ. 2536 หรือคิดเป็นร้อยละ 37.71 ของพื้นที่รวมทั้งจังหวัด โดยพบว่าอำเภอที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด ได้แก่ อำเภอมะขาม คิดเป็นร้อยละ 21.90 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อำเภอท่าใหม่ อำเภอสอยดาว และอำเภอขลุง (ร้อยละ 18.60 15.24 และ 11.50 ตามลำดับ) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกกับพื้นที่อำเภอพบว่า อำเภอท่าใหม่ เป็นอำเภอที่มีการใช้พื้นที่ทำการเพาะปลูกมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 72.64 ของพื้นที่อำเภอ รองลงมาได้แก่ อำเภอสอยดาว กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอมะขาม และอำเภอขลุง เพราะอำเภอดังกล่าวส่วนใหญ่มีสภาพภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ราบเป็นส่วนมาก ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ส่วนอำเภอสอยดาวซึ่งอยู่ทางตอนบนของจังหวัด มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่สูงและค่อนข้างแห้งแล้ง จะมีการเพาะปลูกพืชไร่เป็นบริเวณกว้าง ส่วนกิ่งอำเภอแก่งหางแมวและอำเภอโป่งน้ำร้อน พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยที่สูงและภูเขาทำให้ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นจะพบว่า การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ได้แก่ พืชไร่ ไม้ผลและไม้ยืนต้น อาทิเช่น ผลไม้ และยางพารา โดยพบเป็นบริเวณกว้างในเขตอำเภอมะขาม รองลงมาได้แก่ อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง กิ่งอำเภอแก่งหางแมว และกิ่งอำเภอนายายอาม ตามลำดับ ส่วนพืชไร่ มีพื้นที่เพาะปลูกเป็นอันดับสองรองจากผลไม้ อำเภอที่มีพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่มากที่สุดได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว และกิ่งอำเภอแก่งหางแมว เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีสภาพภูมิประเทศค่อนข้างสูง และมีอากาศค่อนข้างแห้งแล้ง สามารถปลูกพืชไร่จำพวกข้าวโพด และฝ้ายได้เป็นอย่างดี ส่วนพื้นที่เพาะปลูกข้าวมีค่อนข้างน้อย พบมากบริเวณอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง และกิ่งอำเภอนายายอาม ในบริเวณที่ราบลุ่มใกล้ชายทะเล ซึ่งเป็นบริเวณที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ แต่ให้ผลผลิตไม่มากเนื่องจากสภาพดินมีปัญหาเกี่ยวกับดินเค็มอยู่เสมอ อีกทั้งผลตอบแทนต่ำทำให้ไม่เป็นที่นิยมสำหรับพื้นที่เพาะปลูกพืชผัก ไม้ดอกและไม้ประดับมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ตารางที่ 4.12)

สภาพดินของจังหวัดจันทบุรีมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทุกชนิด ทั้งพืชสวนและพืชไร่ พืชสวนประเภทผลไม้ ได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด ลำไยสด นับว่าเป็น

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด รองลงมาได้แก่ ขางพารา พริกไทย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และฝ้าย ตามลำดับ

- ผลไม้ เป็นพืชที่ได้รับความนิยมสูงสุดเนื่องจากให้ผลตอบแทนสูง โดยส่วนใหญ่เกษตรกรมักปลูกรวม ๆ กันในลักษณะสวนผสมที่มีตั้งแต่สวนขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ ปริมาณการผลิตในแต่ละปีนั้นขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะควบคุมได้ เพราะชาวสวนผลไม้ส่วนใหญ่ดำเนินการเพาะปลูกในลักษณะของการสืบทอดต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งยังคงใช้วิธีเพาะปลูกแบบเก่า การนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในขบวนการผลิตยังมีไม่มาก ดังนั้นถ้าปีใดฝนแล้งก็จะส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตต่ำลง อย่างไรก็ตาม ผลไม้นับว่าเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อจังหวัดจันทบุรีมากและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในฤดูผลไม้ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ผลไม้ที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรีได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด และลางสาด

จากการสำรวจพื้นที่เพาะปลูกผลไม้ในปี พ.ศ. 2536 พบว่าผลไม้ที่ปลูกเป็นจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ทุเรียน มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้นประมาณ 227,339 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.21 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด มีการปลูกมากที่สุดในอำเภอท่าใหม่ คิดเป็นร้อยละ 25.59 ของพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนทั้งหมด รองลงมาคือ อำเภอมะขาม (ร้อยละ 23.66) กิ่งอำเภอนายายอาม (ร้อยละ 16.91) อำเภอขลุง (ร้อยละ 15.51) อำเภอโป่งน้ำร้อน (ร้อยละ 7.67) และอำเภอเมืองฯ (ร้อยละ 6.26) ตามลำดับ สำหรับเงาะมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้นประมาณ 174,161 ไร่ หรือร้อยละ 11.65 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด อำเภอที่ปลูกมากที่สุด ได้แก่ อำเภอมะขาม คือร้อยละ 41.05 ของพื้นที่เพาะปลูกเงาะทั้งหมด รองลงมาคือ อำเภอขลุง (ร้อยละ 20.47) อำเภอท่าใหม่ (ร้อยละ 17.89) และกิ่งอำเภอนายายอาม (ร้อยละ 11.65) ตามลำดับ สำหรับมังคุดและลางสาดมีการเพาะปลูกไม่มากนัก เนื่องจากเป็นพืชที่ให้ผลผลิตช้ากว่าทุเรียนและเงาะมาก แต่ทว่าเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงและเป็นที่นิยมของตลาด มีการปลูกมากในพื้นที่อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมืองฯ กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอมะขาม อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูกในช่วงปี พ.ศ. 2528-2536 พบว่าพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากที่สุดถึง 94,227 ไร่ ในขณะที่เงาะมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นประมาณ 26,725 ไร่ ส่วนมังคุดมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น 18,986 ไร่ และลางสาดมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น 3,888 ไร่ ทั้งนี้เพราะทุเรียนถึงแม้จะเป็นพืชที่ดูแลรักษาค่อนข้างยากและให้ผลผลิตช้า แต่เนื่องจากเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงมากและเป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ จึงทำให้เกษตรกรของจันทบุรีนิยมเพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้น ส่วนเงาะถึงแม้จะเป็นพืชที่ให้ผลผลิตไวและให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะเงาะโรงเรียน แต่มีมูลค่าการผลิตน้อยกว่า จึงทำให้เกษตรกรนิยมปลูกรองลงมาจากทุเรียน ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าการผลิต พบว่าทุเรียนมีมูลค่าสูงสุด คือ 1,834 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ เงาะ (1,223 ล้านบาท) มังคุด และลางสาด ตามลำดับ นอกจากนี้ผลไม้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีผลไม้จำพวก ส้มเขียวหวาน ถั่วเขียวหวาน ถั่วเขียวหวาน มะพร้าว มะขามหวาน

ตารางที่ 4.13 พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจอำเภอ จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2536

อำเภอ	พื้นที่เกษตร (ไร่)	พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ไร่)							
		ทุเรียน	เงาะ	มังคุด	พริกไทย	ยางพารา	ชาวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	
เมืองฯ	55,319	14,235	9,330	5,524	452	21,658	-	-	
ท่าใหม่	277,782	58,186	31,168	7,794	11,808	103,761	948	13,889	
ขลุง	171,727	35,264	35,657	798	14	44,317	-	1,698	
มะขาม	327,155	53,718	71,509	4,324	1,385	135,618	527	13,092	
แหลมสิงห์	37,016	2,370	2,100	6,996	-	-	-	-	
โป่งน้ำร้อน	148,045	17,432	2,131	602	105	8,663	50,551	43,408	
สอยดาว	227,588	4,371	928	635	82	12,995	121,288	12,015	
แก่งหางแมว	146,767	3,306	1,047	363	730	62,212	1,580	69,886	
นายายอาม	102,281	38,457	20,291	5,262	7,726	70,839	632	9,259	
รวม	1,493,680	227,339	174,161	32,298	22,302	460,064	175,525	163,248	

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

101 45'

102 00'

102 15'

102 30'

N
↑ 106

Scale 1 : 571,429

13 15'

13 15'

13 00'

13 00'

12 45'

12 45'

12 30'

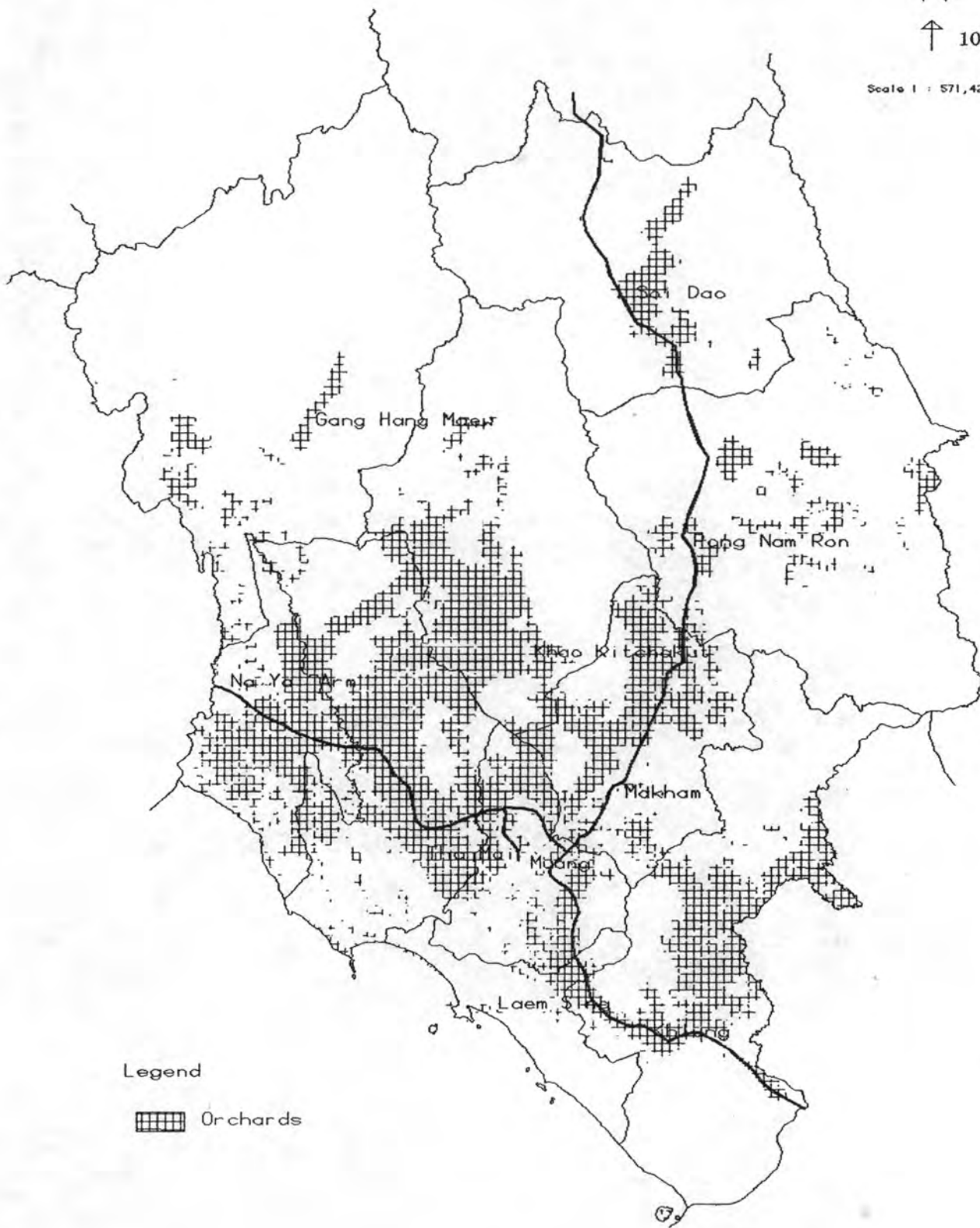
12 30'

12 15'

12 15'

Legend

 Orchards

แผนที่ 4.18 พื้นที่เพาะปลูกไม้ผล พ.ศ. 2534

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 100,000 ฝ่ายสำรวจการไร้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

101 45'

102 00'

102 15'

102 30'

และลำไย ซึ่งชาวสวนจะปลูกปะปนกันไป แต่ไม่ได้รับความนิยมและสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดมากเท่ากับทุเรียนและเงาะ

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการทำสวนผลไม้ มีดังนี้

(1) ปัญหาด้านการผลิต

- การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง (ธันวาคม-เมษายน) ซึ่งเป็นช่วงที่ผลไม้ติดดอกออกผลและต้องการน้ำเป็นปริมาณมาก ทำให้เกิดความเสียหายต่อสวนผลไม้และผลผลิตในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก

- โรคพืชและแมลงศัตรูพืชระบาด ทำให้ผลผลิตเสียหายและมีคุณภาพต่ำ มีผลต่อราคาผลผลิตที่ตกต่ำลงไปด้วย

- เกษตรกรขาดความรู้ในการวินิจฉัยโรคแมลง และการใช้สารเคมี บางครั้งใช้ไม่ถูกต้องหรือเกินความจำเป็นทำให้เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต

(2) ปัญหาด้านการจำหน่าย

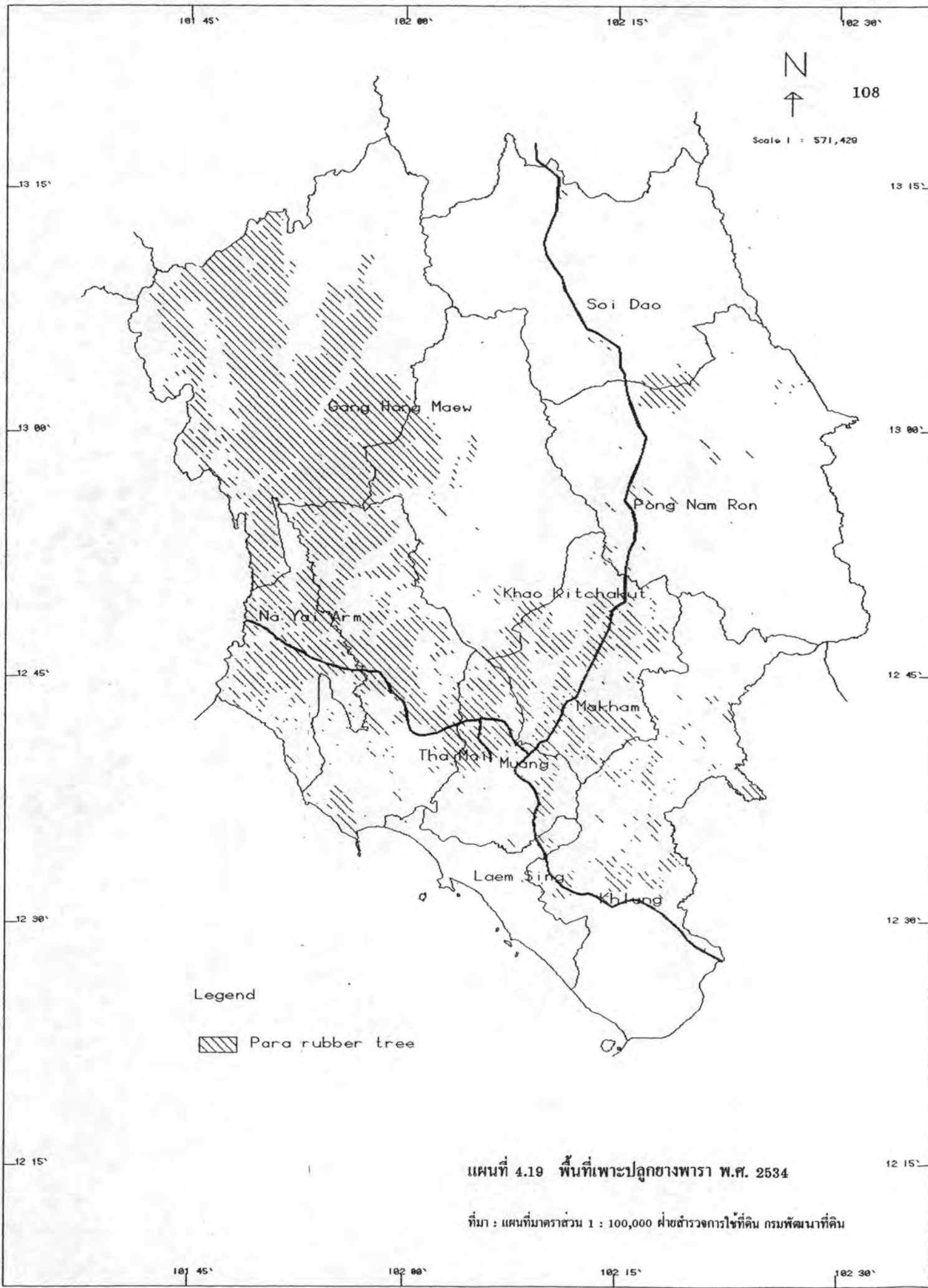
- ผลผลิตราคาตกต่ำ เนื่องจากผลผลิตจะออกมากในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้สินค้าล้นตลาด ราคาจึงตกต่ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

- การตัดราคากันเองของชาวสวน เนื่องจากขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกร ทำให้ราคาผลไม้น่ากว่าที่ควรจะเป็น

- คุณภาพของผลไม้ไม่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะทุเรียนในช่วงต้นฤดูผลไม้ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวผลไม้มีราคาสูง พ่อค้าจะมาตัดผลไม้เองจากชาวสวน ในขณะที่ผลไม้ยังไม่แก่เท่าที่ควร ทำให้ผู้ซื้อขาดความเชื่อถือในเรื่องคุณภาพ และส่งผลให้ราคาผลไม้น่าต่ำลง

- ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญมากชนิดหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการปลูกยางพาราเป็นอย่างยิ่ง และเป็นพืชที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในแต่ละปีเป็นมูลค่ามากพอสมควร ดังนั้นจึงพบว่ายางพารามีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด และมีจำนวนพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือในปี พ.ศ. 2528 มีพื้นที่ประมาณ 372,260 ไร่ และเพิ่มเป็น 460,264 ไร่ ในปี พ.ศ. 2538 หรือคิดเป็นร้อยละ 31.01 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด โดยมีการปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอมะขาม 135,818 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.47 ของพื้นที่เพาะปลูกยางพาราทั้งหมด รองลงมาคือ อำเภอท่าใหม่ (ร้อยละ 22.55) กิ่งอำเภอนายายอาม (ร้อยละ 15.39) กิ่งอำเภอแก่งหางแมว (ร้อยละ 13.52) อำเภอขลุง (ร้อยละ 9.63) อำเภอเมืองฯ (ร้อยละ 4.71) อำเภอสอยดาว (ร้อยละ 2.82) และอำเภอโป่งน้ำร้อน (ร้อยละ 1.88) ส่วนอำเภอแหลมสิงห์ไม่มีพื้นที่เพาะปลูกยางพาราเนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวยเท่าใดนัก

ผลผลิตส่วนใหญ่ของยางพาราอยู่ในเกณฑ์ดีพอสมควร เนื่องจากมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพันธุ์ส่งเสริม ได้แก่ พันธุ์จีที 1 พันธุ์อาร์อาร์ไอเอ็ม 600 และพันธุ์พีพีเอ็ม 24 ซึ่งเป็นยางพันธุ์ดี ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ทดแทนยางพื้นเมืองที่ให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ อีกทั้งมีการส่งเสริมให้

เกษตรกรรวมกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของผู้ซื้อหรือตลาดโลก ผลผลิตส่วนใหญ่ออกมาในรูปของแผ่นยางดิบ ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการป้อนให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปยางพารา สำหรับมูลค่าการผลิตยางพาราในปี พ.ศ. 2536 คิดเป็นประมาณ 833 ล้านบาท รองจากทุเรียนและเงาะ อย่างไรก็ตามก็ดี ภาวะการตลาดและราคาของยางพาราจะถูกกำหนดโดยภาวะของตลาดโลก และผ่านขั้นตอนการกำหนดราคาของพ่อค้าคนกลางอีกหลายครั้งก่อนที่จะถึงมือผู้ผลิต ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ถ้าราคายางในภาวะตลาดโลกต่ำราคายางก็จะต่ำลงด้วย ซึ่งในการแก้ปัญหาในด้านราคาประการหนึ่งคือ การลดจำนวนพ่อค้าคนกลางให้น้อยที่สุด และส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกยางพาราเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองให้มากขึ้น ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้พอสมควร

- **พริกไทย** เป็นพืชเศรษฐกิจที่นับวันจะทวีความสำคัญต่อการผลิตทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นพืชที่ให้มูลค่าการผลิตสูง และจันทบุรีจัดได้ว่าเป็นแหล่งผลิตพริกไทยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80-90 ของพื้นที่ปลูกพริกไทยทั่วประเทศ จากการสำรวจพบว่าพื้นที่เพาะปลูกพริกไทยเพิ่มจาก 7,908 ไร่ ในปี พ.ศ. 2528 เป็น 22,302 ไร่ (ร้อยละ 1.49 ของพื้นที่เพาะปลูกรวม) ในปี พ.ศ. 2536 คิดเป็นมูลค่าการผลิตเพิ่มจาก 289 ล้านบาท เป็น 366 ล้านบาท โดยมีการเพาะปลูกมากที่สุดที่อำเภอท่าใหม่ คือ 11,808 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.95 ของพื้นที่ปลูกพริกไทย เนื่องจากมีสภาพดินที่ร่วนซุย มีความอุดมสมบูรณ์และมีการระบายน้ำดี อีกทั้งมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูง เหมาะสมต่อการปลูกพริกไทยอย่างมาก รองลงมาคือ กิ่งอำเภอนายายอาม มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 7,726 ไร่ (ร้อยละ 34.64) มีสภาพทางกายภาพที่ใกล้เคียงกัน นอกจากนั้นยังมีการปลูกทางตอนล่างของกิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอเมืองฯ และอำเภอโป่งน้ำร้อนบ้างเล็กน้อย แต่เนื่องจากต้นทุนในการเพาะปลูกพริกไทยค่อนข้างสูง และต้องมีการดูแลรักษาอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้การขยายพื้นที่เพาะปลูกไม่มากเท่ากับผลไม้ อีกทั้งเสถียรภาพของราคาพริกไทยมีความแปรปรวนสูง เพราะต้องแข่งขันกันในตลาดต่างประเทศซึ่งมีผู้ผลิตที่สำคัญอีกหลายราย อาทิ บราซิล อินโดนีเซีย อินเดีย และมาเลเซีย ดังนั้น หากได้มีการปรับปรุงคุณภาพของพริกไทยจันทบุรีให้ได้มาตรฐานเท่าที่ประเทศผู้รับซื้อต้องการ ก็จะสามารถส่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญของจังหวัดได้ในอนาคต เพราะพริกไทยเป็นสินค้าที่สามารถเก็บรักษาได้นานและมีตลาดที่ค่อนข้างกว้าง

ปัญหาที่พบได้แก่ ต้นทุนการผลิตสูง ปัญหาโรคพืชและศัตรูพืช ได้แก่ โรครากเน่า และไส้เดือนฝอย ทำให้ปริมาณผลผลิตลดลง จึงต้องมีการแก้ปัญหาดังกล่าวให้หมดไป

- **ข้าว** จันทบุรีมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวกระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ ในปี พ.ศ. 2536 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวรวมทั้งสิ้น 91,227 ไร่ หรือร้อยละ 6.10 ของพื้นที่เพาะปลูกรวมทั้งจังหวัด โดยมีการเพาะปลูกมากที่สุดที่อำเภอแหลมสิงห์ ประมาณ 21,784 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.88 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด รองลงมาคือ อำเภอขลุง 16,468 ไร่ (ร้อยละ 18.05) กิ่งอำเภอนายายอาม 15,200 ไร่ (ร้อยละ 16.67) อำเภอท่าใหม่ 12,492 ไร่ (ร้อยละ 13.69) อำเภอมะขาม 10,738 ไร่ (ร้อยละ 11.77) อำเภอเมืองฯ 6,720 ไร่ (ร้อยละ 7.37) และกิ่งอำเภอแก่งหางแมว 6,580 ไร่ (ร้อย

ละ 7.21) ตามลำดับ ในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอสอยดาวมีการปลูกบ้างเล็กน้อย แต่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและลักษณะดินของจังหวัดจันทบุรีไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกข้าว อีกทั้งยังเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำกว่าพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น โดยในปี พ.ศ. 2536 ข้าราชการมีมูลค่าการผลิตจำนวน 172 ล้านบาท ซึ่งต่ำกว่าพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงไม่นิยมทำนาข้าว ผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในจังหวัด ต้องมีการนำเข้าจากจังหวัดอื่นในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ประกอบกับการทำนาข้าวของจังหวัดเป็นลักษณะการพึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ คือเป็นนาข้าวฝน ภาวะการผลิตจึงต้องขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงต่อภาวะการขาดทุนสูง ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ให้มูลค่าการผลิตสูงกว่าแทน ดังจะเห็นได้จากพื้นที่การเพาะปลูกข้าวที่ลดลงจาก 144,125 ไร่ ในปี พ.ศ. 2528 เหลือเพียง 91,227 ไร่ ในปี พ.ศ. 2536

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงสมรรถนะของดินที่เหมาะสมในการเพาะปลูกพืชแล้ว พบว่า ที่ราบลุ่มปากแม่น้ำบริเวณอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอท่าใหม่ อำเภอเมืองฯ และอำเภอขลุงมีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกข้าวมากกว่าพืชชนิดอื่น แต่ปัญหาที่ประสบอยู่คือปัญหาโรคระบาดของศัตรูข้าว และปัญหาดินเค็มดินเป็นกรด ซึ่งหากได้มีการจัดระบบชลประทานเข้าช่วย ก็จะสามารถบรรเทาปัญหาหลงได้พอสมควร

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นพืชไร่ที่สำคัญชนิดหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี โดยในปี พ.ศ. 2536 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีจำนวน 175,527 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.74 ของพื้นที่เพาะปลูกรวม พื้นที่เพาะปลูกลดลงจากปี พ.ศ. 2528 ถึง 36,476 ไร่ จากการสำรวจพบว่าพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอสอยดาว ประมาณ 121,288 (ร้อยละ 69.10) และอำเภอโป่งน้ำร้อน 50,551 ไร่ (ร้อยละ 28.80) ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้มีสภาพค่อนข้างแห้งแล้งและสภาพดินมีปัญหา ซึ่งเหมาะแก่การปลูกข้าวโพดเนื่องจากเป็นพืชที่ปลูกง่ายและไม่จำเป็นต้องดูแลรักษาอย่างเข้มงวด นอกนั้นกระจายอยู่เล็กน้อยในบางบริเวณของพื้นที่กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอมะขาม สำหรับภาวะการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดจันทบุรี ถึงแม้จะมีตลาดรับซื้อกว้างแต่เนื่องจากมีราคาค่อนข้างต่ำอีกทั้งคุณภาพของข้าวโพดที่ผลิตได้ยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้เกษตรกรประสบภาวะขาดทุนอยู่เสมอ เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการเพาะปลูก จึงทำให้พื้นที่เพาะปลูกมีแนวโน้มลดลง

ปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาเชื้อรา และปัญหาด้งแตนป่าทั้งการระบาดทุกปี เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวโพดส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของแมลงดังกล่าว อีกทั้งเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในเชิงวิชาการ ทำให้คุณภาพผลผลิตตกต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อราคาผลผลิตตกต่ำไปด้วย

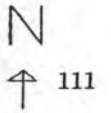
- มันสำปะหลัง เป็นพืชที่ปลูกง่าย ต้องการน้ำน้อย เกษตรกรจึงนิยมปลูกกันมากจนกระทั่งผลผลิตที่ได้เกินความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ

101 45'

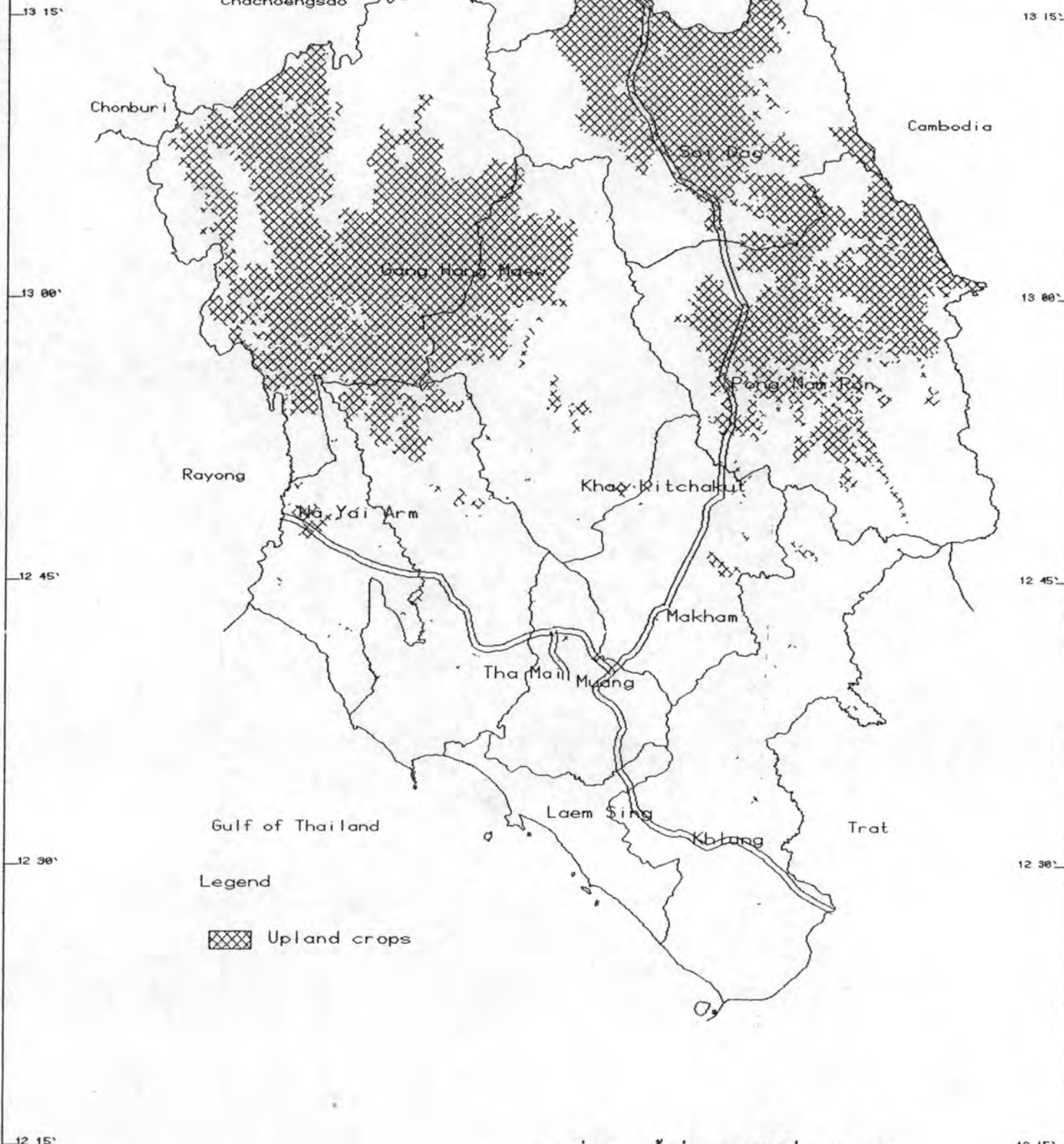
102 00'

102 15'

102 30'

Scale 1 : 571,420

Legend

 Upland crops

แผนที่ 4.20 พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ พ.ศ. 2534

ที่มา : แผนที่มาตราส่วน 1 : 100,000 ฝ่ายสำรวจการไร่ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

101 45'

102 00'

102 15'

102 30'

ประกอบกับเกษตรกรขาดความรู้ด้านการตลาด จึงขยายหรือลดพื้นที่เพาะปลูกตามราคาของผลผลิตในฤดูก่อน ทำให้ราคามันสำปะหลังในปัจจุบันตกลงมาก เกษตรกรประสบกับภาวะขาดทุนอยู่เสมอ ทางกรมส่งเสริมการเกษตรจึงมีนโยบายลดพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังโดยการส่งเสริมให้เกษตรกรหันไปเพาะปลูกพืชไร่นาชนิดอื่นที่ได้อาชีพดีกว่า และเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่าแทน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวฟ่างแดง ถั่วเขียวผิวมัน และถั่วเหลือง

จากการสำรวจโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี พบว่าในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังรวม 163,248 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.92 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด โดยมีแหล่งเพาะปลูกอยู่ในเขตกิ่งอำเภอแก่งหางแมวมากที่สุดเป็นจำนวน 69,886 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 42.81 ของพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังของจังหวัด รองลงมาคือ อำเภอโป่งน้ำร้อน 43,408 ไร่ (ร้อยละ 26.59) อำเภอท่าใหม่ (ร้อยละ 8.51) อำเภอมะขาม (ร้อยละ 8.02) อำเภอสอยดาว (ร้อยละ 7.36) กิ่งอำเภอนายายอาม (ร้อยละ 5.67) และอำเภอขลุง (ร้อยละ 1.04) ตามลำดับ

สำหรับพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ เช่น ฝ้าย ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง สับปะรด และพืชผัก ฯลฯ มีการเพาะปลูกไม่มาก พืชบางชนิดมีพื้นที่เพาะปลูกลดลง บางชนิดมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น แต่มีปริมาณน้อย ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาคล้าย ๆ กัน คือ ราคาผลผลิตตกต่ำ และคุณภาพยังไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งจำเป็นต้องทำการแก้ไขโดยอาศัยหลักทางวิชาการและเทคโนโลยีเกษตรกรรมแผนใหม่เข้ามาช่วยและส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับระบบการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต และภาวะการตลาด เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานการผลิตให้ดีขึ้น

การเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ของจังหวัดจันทบุรีขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ คือ สภาพดินและภูมิอากาศเป็นสำคัญ จากการศึกษาพบว่า บริเวณที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกไม้ผลและไม่ขึ้นต้น ได้แก่ บริเวณตอนกลางของจังหวัดลงมาทางทิศใต้ทางที่ราบชายฝั่งทะเล ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอเมืองฯ อำเภอมะขาม และอำเภอขลุง ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเพาะปลูกพืชไร่ อยู่บริเวณถัดจากพื้นที่เพาะปลูกไม้ผลและไม่ขึ้นต้นขึ้นไปทางเหนือ ได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว กิ่งอำเภอแก่งหางแมว และทางตอนเหนือของอำเภอมะขาม ส่วนอำเภอแหลมสิงห์และบริเวณทางด้านใต้ติดชายทะเลของอำเภอท่าใหม่ มีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกข้าวมาก ทำให้บริเวณดังกล่าวมีการเพาะปลูกข้าวมากกว่าบริเวณอื่น

การกสิกรรมเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของจันทบุรี แม้ว่าบางครั้งบริเวณจะมีอาชีพอื่นเสริมก็ตาม แต่การเพาะปลูกโดยทั่วไปของจังหวัดยังพึ่งพาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ การพัฒนาคุณภาพในการผลิตยังไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้ต้องประสบปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ประกอบด้วย

- ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง แม้จะมีปริมาณน้ำฝนมากในแต่ละปี แต่เมื่อถึงในฤดูแล้ง เกษตรกรจะขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก เพราะยังขาดระบบชลประทานในการจัดเก็บแหล่งน้ำต้นทุนไว้ใช้อย่างเพียงพอ พื้นที่ที่ประสบปัญหาดังกล่าว ได้แก่ บริเวณ

ที่ถัดจากถนนสุขุมวิทขึ้นไปทางเหนือจนสุดเขตจังหวัด ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่สูง ลักษณะเป็นลูกคลื่นแล้วลาดลงสู่ที่ราบชายฝั่งทะเล แม่น้ำในฤดูฝนจะมีฝนเป็นปริมาณมาก แต่ น้ำก็จะไหลบ่าลงสู่ที่ราบเบื้องล่างอย่างรวดเร็ว ประกอบลักษณะโครงสร้างของดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย จึงเป็นอุปสรรคต่อการเก็บกักน้ำไว้ใช้ตลอดฤดูกาลเพาะปลูก

- ปัญหาเกี่ยวกับดิน ได้แก่ ดินเค็มและดินเป็นกรด ซึ่งพบมากบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลของอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอขลุง พื้นที่ดินเหล่านี้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงสภาพให้สมบูรณ์เสียก่อนที่จะใช้ประโยชน์

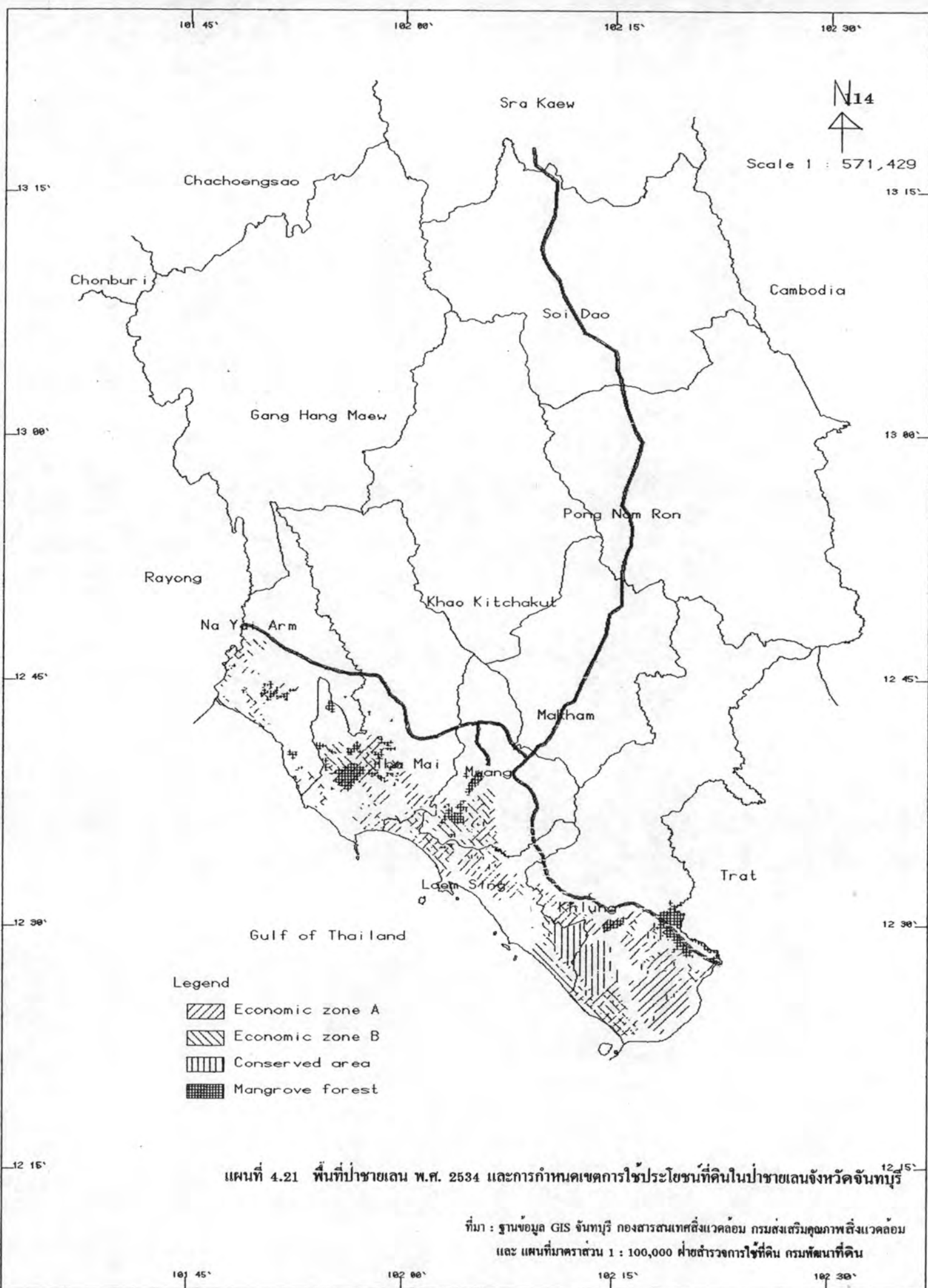
- ปัญหาเกี่ยวกับภาวะราคาและตลาดของพืชผลตกต่ำ เป็นปัญหาที่สำคัญมากของจังหวัด เนื่องจากยังไม่สามารถควบคุมราคาของผลผลิตได้ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ทั้งทางด้านการผลิตและการตลาด และขาดการรวมกลุ่มกันอย่างจริงจัง

2) การปลูกสัตว์ เป็นอาชีพที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่น้อยมาก เนื่องจากการปลูกสัตว์ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นการเลี้ยงในครัวเรือนหรือเลี้ยงแบบพื้นบ้านกระจัดกระจายทั่วทุกอำเภอและมีปริมาณน้อย ลักษณะการเลี้ยงแบบฟาร์มมีจำนวนไม่มากเพราะในการเลี้ยงสัตว์ต้องใช้เงินทุนสูง ประกอบกับสภาพภูมิอากาศค่อนข้างชื้นและขาดพื้นที่ที่เหมาะสม ทำให้ไม่มีการเลี้ยงสัตว์แบบฟาร์มขนาดใหญ่ แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มเติบโตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนสัตว์เลี้ยงที่เพิ่มขึ้นจาก 742,631 ตัว ในปี พ.ศ. 2534 เป็น 831,075 ตัว ในปี พ.ศ. 2536 (ตารางที่ 4.14) สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด ได้แก่ ไก่ สุกร เป็ด โค และกระบือ ตามลำดับ ปัญหาที่พบเป็นประจำเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดจันทบุรีคือ โรคของสัตว์ ควรจะมีการแนะนำส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์และแนวทางป้องกันกำจัดโรคระบาดที่ถูกต้องตามหลักวิชาการให้แก่เกษตรกร

ตารางที่ 4.14 สถิติจำนวนสัตว์เลี้ยงในจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2534-36

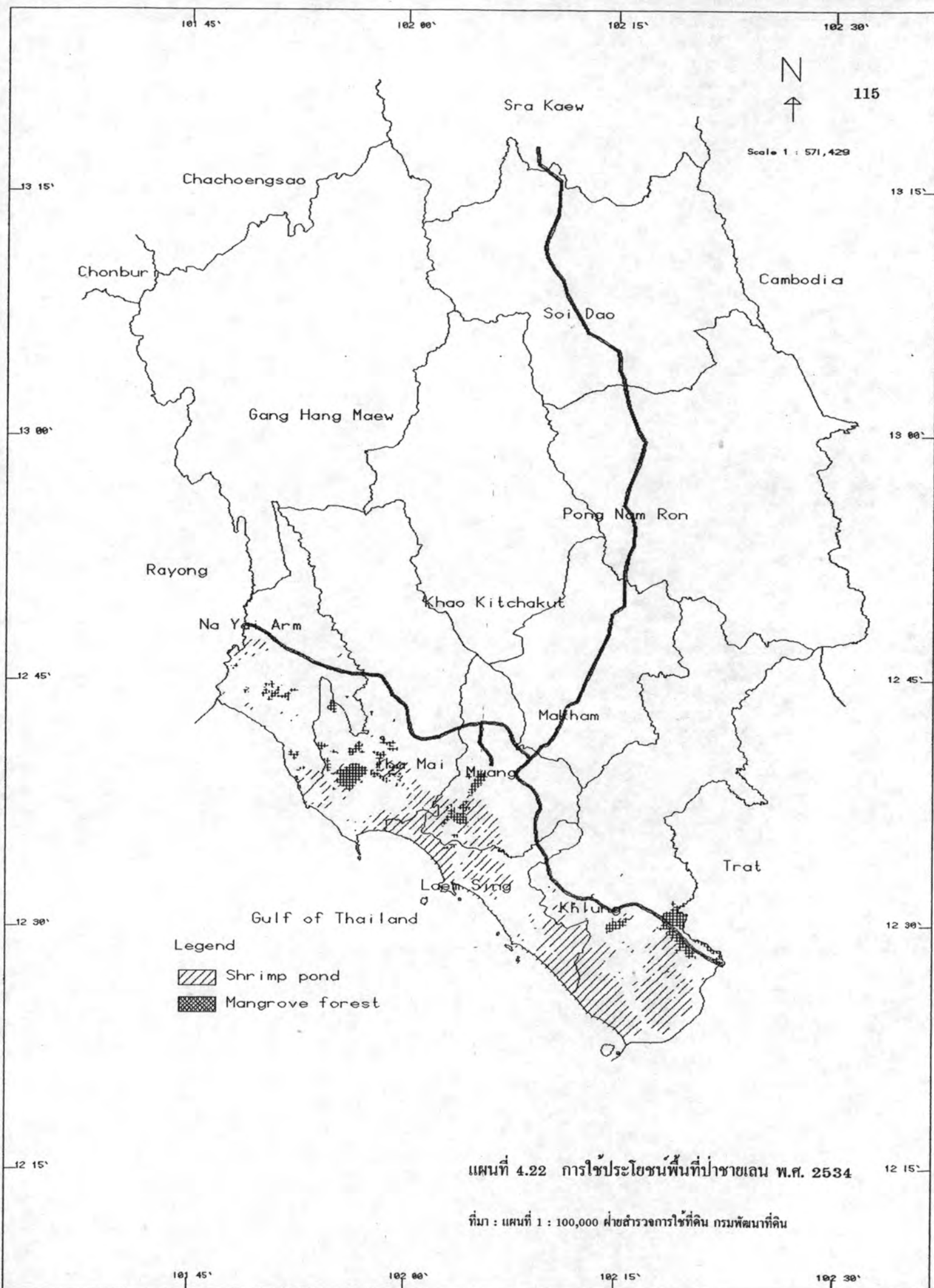
ชนิดสัตว์เลี้ยง	จำนวน (ตัว)		
	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2536
โค	9,314	9,592	8,346
กระบือ	5,697	4,321	2,523
สุกร	98,780	100,959	99,134
แพะ	133	442	142
แกะ	223	237	68
เป็ด	57,989	54,767	41,717
ไก่	569,664	601,846	678,485
ห่าน	776	964	637
ช้าง	4	9	3
ม้า	51	70	20
รวม	742,631	773,207	831,075

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดจันทบุรี

แผนที่ 4.21 พื้นที่ป่าชายเลน พ.ศ. 2534 และการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรี

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จันทบุรี กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และ แผนที่มาตราส่วน 1 : 100,000 ฝ่ายสำรวจการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

แผนที่ 4.22 การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลน พ.ศ. 2534

ที่มา : แผนที่ 1 : 100,000 ฝ่ายสำรวจการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

3) การประมง เป็นอาชีพเกษตรกรรมที่ทำรายได้เป็นอันดับสองรองจาก กสิกรรม ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดจันทบุรีเอื้ออำนวยในด้านการประมงเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลเป็นแนวยาวถึง 4 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง อำเภอแหลมสิงห์ และกิ่งอำเภอนายายอาม ดังนั้น ประชากรที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ติดชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำการประมง แต่เป็นการประมงขนาดกลางและขนาดเล็ก เป็นส่วนมาก ในปี พ.ศ. 2536 จำนวนผู้ประกอบอาชีพประมงของจังหวัดจันทบุรีมีทั้งสิ้นประมาณ 11,000 ครัวเรือน หรือประมาณ 34,900 คน คิดเป็นร้อยละ 7.58 ของประชากรทั้งจังหวัด มีเรือประมงประมาณทั้งหมดประมาณ 695 ลำ เพิ่มมากขึ้นจากในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งมี 377 ลำ มีท่าเทียบเรือประมงจำนวน 14 แห่ง และโรงงานอุตสาหกรรมสัตว์น้ำจำนวน 21 โรงในการรองรับผลิตผลเพื่อจำหน่ายและแปรรูป ในปัจจุบันการประกอบอาชีพการประมงในจังหวัดจันทบุรีสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1) การประมงน้ำเค็ม เป็นอาชีพที่ช่วยให้เกิดกิจกรรมและอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับการประมงหลายประเภท อาทิเช่น โรงน้ำแข็ง โรงงานอุตสาหกรรมปลาป่น อยู่ต่อเรือ แต่จะพบว่าแนวโน้มของการจับสัตว์น้ำเค็มของจังหวัดลดลง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2530 ปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่จับได้ 49,843.7 ตัน ใกล้เคียงเหลือ 27,243.8 ตัน ในปี พ.ศ. 2536 โดยจับได้มากที่สุดที่อำเภอแหลมสิงห์ คิดเป็นร้อยละ 81.15 ของปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่จับได้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ และอำเภอขลุง ตามลำดับ (ตารางที่ 4.15) สาเหตุสำคัญที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่จับได้ลดลง เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งที่เสื่อมโทรม ป่าชายเลนซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิดถูกทำลาย รวมทั้งการจับสัตว์น้ำมากเกินไปกำลังผลิตของธรรมชาติทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำเค็มลดน้อยลง ประกอบกับประเทศใกล้เคียงได้ประกาศขยายน่านน้ำของตนออกไป 200 ไมล์ทะเล ทำให้ชาวประมงไม่สามารถออกไปจับปลาในระยะไกล ๆ ได้

ตารางที่ 4.15 ปริมาณการจับสัตว์น้ำ จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2536

หน่วย : กิโลกรัม

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	สัตว์น้ำเค็ม	สัตว์น้ำจืด	รวม
เมืองฯ	3,932,000	1,259,800	5,191,800
ท่าใหม่	603,000	91,200	694,200
แหลมสิงห์	22,543,000	141,600	22,684,600
ขลุง	165,757	5,250	171,007
รวม	27,243,757	1,497,850	28,741,607

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดจันทบุรี

3.2) การประมงน้ำจืด การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมีปริมาณเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยในปี พ.ศ. 2530 ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ประมาณ 1,224.8 ตัน และเพิ่มขึ้น 1,497.9 ตัน ในปี พ.ศ. 2536 บริเวณที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองฯ คิดเป็นร้อยละ 84.03 ของปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอท่าใหม่ และอำเภอขลุง ตามลำดับ ถึงแม้จะมีปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดเพิ่มขึ้น แต่หากไม่มีการพัฒนาการผลิตควบคู่ไปกับการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี หรือปล่อยให้มีการจับสัตว์น้ำเกินกำลังผลิตของธรรมชาติ ในอนาคตอาจประสบกับภาวะการขาดแคลนสัตว์น้ำอย่างรุนแรงได้

นอกจากการทำประมงน้ำเค็มและน้ำจืดแล้ว ในปัจจุบันการทำประมงน้ำกร่อยหรือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเป็นกิจการที่ได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้นเพื่อทดแทนการประมงทะเลน้ำลึกซึ่งประสบปัญหาต่าง ๆ สำหรับการประมงน้ำกร่อยที่ได้รับความนิยมมากได้แก่ การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และการเพาะเลี้ยงหอยนางรม ในปี พ.ศ. 2536 มีผู้ประกอบการจำนวน 2,200 ราย มีพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้งประมาณ 120,000 ไร่ (ตารางที่ 4.16) และมีแนวโน้มในการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบริเวณตำบลบ่อ และตำบลบางชัน ในเขตอำเภอขลุง ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าชายเลน ดังนั้นการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งจึงเป็นผลทำให้พื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดจันทบุรีลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณปากแม่น้ำเวฬุ อำเภอขลุง และปากคลองโตนด อำเภอท่าใหม่ ถูกบุกรุกเพื่อการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งการบุกรุกพื้นที่ดังกล่าวยังไม่รวมถึงพื้นที่ป่าชายเลนที่มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อเปลี่ยนพื้นที่ไปทำการเกษตร การก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การตัดถนน การก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม และการทำเหมืองแร่ และคาดว่าถ้าหากไม่มีการควบคุมการบุกรุกพื้นที่ดังกล่าว ในอนาคตพื้นที่ป่าชายเลนอันอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดอาจหมดไปในระยะเวลาอันใกล้

ตารางที่ 4.16 จำนวนผู้เลี้ยงกุ้งและพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้ง จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2530-2536

พ.ศ.	2530	2531	2532	2533	2536
จำนวนผู้เลี้ยง (ราย)	226	1,561	1,959	2,193	2,200
พื้นที่ (ไร่)	13,360	38,487	65,343	52,898	120,000

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดจันทบุรี

4.2. อุตสาหกรรม

แม้ว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดจันทบุรีจะมีสัดส่วนต่ำกว่าภาคการผลิตหลักอื่น คือ ร้อยละ 19.15 เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาถึงอัตราการขยายตัว จะพบว่าภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นสูงสุด คือร้อยละ 17.24 ต่อปี ดังนั้น ภาคอุตสาหกรรมจึงเป็นสาขาเศรษฐกิจที่น่าสนใจอย่างเห็นได้ชัด

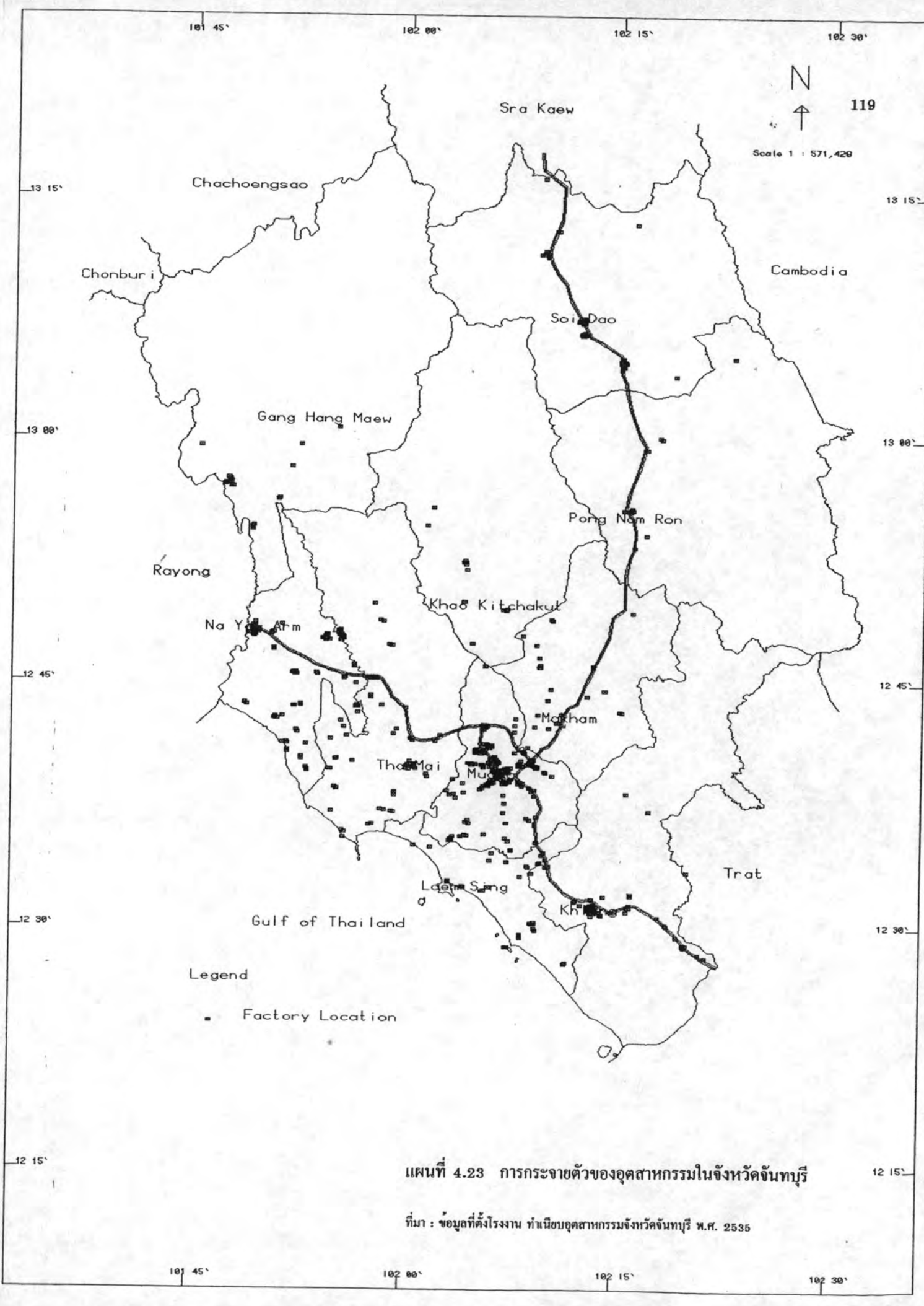
การประกอบอุตสาหกรรมในจังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กที่ใช้แรงงานไม่มากหรือใช้แรงงานเฉพาะภายในครอบครัว และผลผลิตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ผลิตเพื่อบริการประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ในลักษณะของอุตสาหกรรมประเภทบริการ (Servicing) มากกว่าอุตสาหกรรมประเภทการผลิตขนาดใหญ่ (Manufacturing) แม้ว่ากิจกรรมในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดจันทบุรีเมื่อพิจารณาจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดจะไม่มีบทบาทสูงนัก แต่เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยผลผลิตทางการเกษตรมากมายหลายชนิด จากการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กที่รองรับผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ โรงสีข้าว อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากมันสำปะหลัง อุตสาหกรรมปลาป่น อุตสาหกรรมแปรรูปผักและผลไม้ อุตสาหกรรมเก็บรักษาพืชและเมล็ดพืชด้วยไซโล อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางพารา อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการประมง และอุตสาหกรรมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากไม้ เป็นต้น

นอกจากอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยผลิตผลทางด้านเกษตรกรรมแล้ว จังหวัดจันทบุรียังคงมีอุตสาหกรรมอีกหลายประเภทที่อาศัยวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไปในจังหวัด เช่น อุตสาหกรรมผลิตเครื่องปั้นดินเผาและกระเบื้องเคลือบ อุตสาหกรรมผลิตอิฐดินเผา โรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องเรือนจากไม้ และอุตสาหกรรมอัญมณี ซึ่งล้วนเป็นกิจการที่ก่อให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมเจียรไนพลอย ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ให้มูลค่าการผลิตสูงโดยมากจะอยู่ในลักษณะของอุตสาหกรรมในครอบครัว ซึ่งจะกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในเขตอำเภอเมืองฯ และอำเภอใกล้เคียง

สำหรับอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมไทยนอกเหนือไปจากการเจียรไนพลอยที่มีอยู่ทั่วไปตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จังหวัดจันทบุรียังมีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในครอบครัวอีกประเภทหนึ่งที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปและช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดมาเป็นเวลายาวนาน คือ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นสินค้าหัตถกรรมที่ทำจากกก มีแหล่งผลิตที่ตำบลกะกาดง อำเภอน้ำใหม่ ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองฯ ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมงสิงห์ การทอเสื่อนั้นยังคงรักษาลักษณะของหัตถกรรมพื้นบ้านไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการจักกก การข้อมสีหรือแม่แต่การทอเสื่อ ดังนั้น อุตสาหกรรมในครอบครัวประเภทนี้ ไม่สามารถที่จะขยายให้เป็นอุตสาหกรรมโรงงานได้ เนื่องจากจะมีปัญหาทางด้านแรงงาน และปริมาณของวัตถุดิบที่ลดจำนวนลงเรื่อย ๆ

1) จำนวนโรงงานและประเภทโรงงาน

จากการสำรวจข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรมของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี ในช่วงปี พ.ศ. 2529-2535 พบว่า จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นจาก 520 โรง เป็น 591 โรง และส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตร คิดเป็นร้อยละ 41.96 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่ ส่วนที่เหลือเป็นอุตสาหกรรมซ่อมแซมติดตั้งเครื่องจักรเครื่องยนต์ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการแปรรูปวัสดุ และอุตสาหกรรมบริการ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

แผนที่ 4.23 การกระจายตัวของอุตสาหกรรมในจังหวัดจันทบุรี

ที่มา : ข้อมูลที่ตั้งโรงงาน ทำเนียบอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

ตารางที่ 4.17 การเปลี่ยนแปลงจำนวนโรงงาน เงินลงทุน และจำนวนคนงาน รายอำเภอของจังหวัดจันทบุรี (พ.ศ. 2529-2535)

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนโรงงาน(โรง)		การเปลี่ยนแปลง		เงินลงทุน(ล้านบาท)		การเปลี่ยนแปลง		จำนวนคนงาน(คน)		การเปลี่ยนแปลง		
		2529	2535	จำนวน (โรง)	จากเดิม (ร้อยละ)	จากทั้งจังหวัด (ร้อยละ)	2529	2535	จำนวน (โรง)	จากเดิม (ร้อยละ)	2529	2535	จำนวน (โรง)	จากเดิม (ร้อยละ)
1	เมือง	197	220	23	11.68	32.39	162.18	432.26	270.07	166.63	1,903	2,064	161	7.93
2	ท่าใหม่	58	63	5	8.62	7.04	34.63	59.03	24.40	70.46	392	396	3	0.77
3	ขลุง	58	57	-1	-1.72	-1.41	17.80	46.62	29.02	183.01	286	273	-13	-4.56
4	แหลมสิงห์	46	37	-9	-19.57	-12.68	26.89	32.32	6.43	20.18	203	131	-72	-36.47
5	กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ	2	13	11	550.00	15.49	0.20	18.62	18.32	9,157.60	4	67	63	1,676.00
6	มะขาม	28	24	-4	-14.29	-6.63	10.76	10.17	-0.69	-6.60	166	71	-66	-64.49
7	โป่งน้ำร้อน	10	11	1	10.00	1.41	3.32	16.18	12.86	386.76	128	107	-21	-16.41
8	สอยดาว	37	58	21	56.76	29.68	17.24	47.70	30.47	176.74	227	316	88	38.77
9	กิ่ง อ.แก่งหางแมว	6	20	15	300.00	21.13	0.84	10.36	9.62	1,126.03	7	104	97	1,386.71
10	กิ่ง อ.นายายอาม	79	88	9	11.39	12.68	23.66	86.43	61.87	262.66	501	933	432	86.23
รวมทั้งจังหวัด		520	691	71	13.66	100.00	297.43	768.76	461.36	166.11	3,807	4,460	643	16.89
														100.00

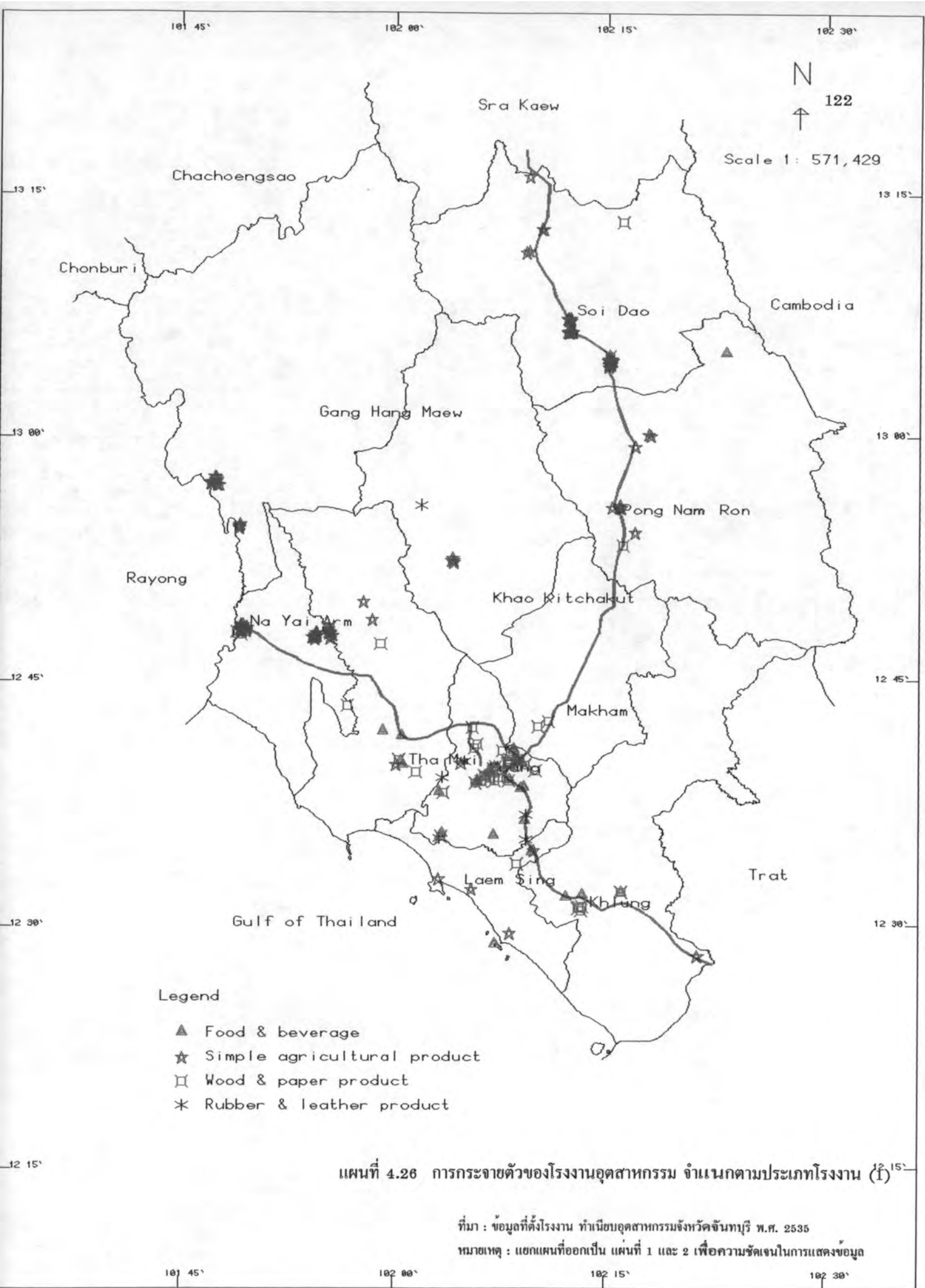
ที่มา : ทำเนียบอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2529-2536

ตารางที่ 4.18 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนตามประเภทอุตสาหกรรม จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2529-36

เขตการปกครอง อำเภอ	อาหารและเครื่องดื่ม			ผลิตภัณฑ์กรรมเบืองคน			ไม้,ผลิตภัณฑ์กระดาษ			ยาง,ผลิตภัณฑ์พลาสติก			เกี่ยวกับวัสดุก่อสร้าง		
	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง
เมืองฯ	32	22	-10	22	13	-9	27	25	-2	7	9	2	22	24	2
ท่าใหม่	4	4	0	31	27	-4	2	4	2	1	0	-1	6	9	3
ขลุง	3	4	1	23	18	-5	4	5	1	1	2	1	4	8	4
แหลมสิงห์	3	3	0	35	28	-7	2	1	-1	0	0	0	1	0	-1
เขาคิชฌกูฏ	0	0	0	2	6	4	0	0	0	0	1	1	0	2	2
มะขาม	1	0	-1	23	15	-8	3	2	-1	0	0	0	1	6	5
โป่งน้ำร้อน	3	1	-2	7	8	1	0	1	1	0	0	0	0	1	1
สองควา	0	1	1	29	40	11	0	2	2	0	0	0	1	1	0
แก่งหางแมว	0	0	0	5	20	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0
นายายอาม	1	0	-1	71	73	2	5	6	1	0	0	0	2	7	5
รวมทั้งจังหวัด	47	35	-12	248	248	0	43	46	3	9	12	3	37	58	21

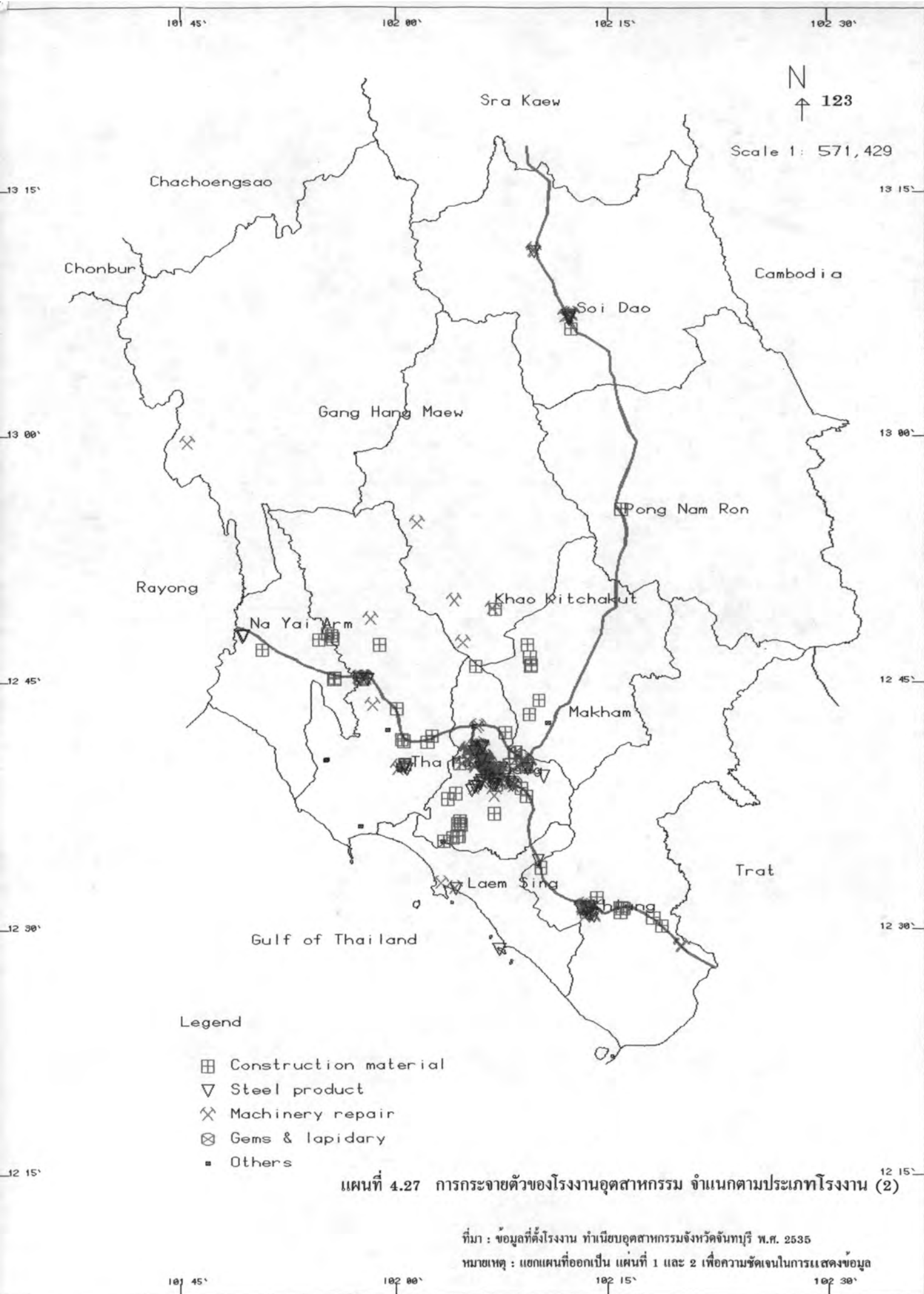
เขตการปกครอง อำเภอ	ผลิตภัณฑ์โลหะ, อโลหะ			ขอมแซมเครื่องยนต์			อัญมณี			อื่น ๆ			รวม		
	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง	2529	2536	เปลี่ยนแปลง
เมืองฯ	21	26	5	62	88	26	1	4	3	3	9	6	197	220	23
ท่าใหม่	4	6	2	10	8	-2	0	0	0	0	5	5	58	63	5
ขลุง	5	4	-1	18	16	-2	0	0	0	0	0	0	58	57	-1
แหลมสิงห์	3	2	-1	2	3	1	0	0	0	0	0	0	46	37	-9
เขาคิชฌกูฏ	0	0	0	0	4	4	0	0	0	0	0	0	2	13	11
มะขาม	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	28	24	-4
โป่งน้ำร้อน	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	11	1
สองควา	2	3	1	6	11	6	0	0	0	0	0	0	37	58	21
แก่งหางแมว	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	20	15
นายายอาม	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	79	88	9
รวมทั้งจังหวัด	36	43	8	97	130	33	1	4	3	3	16	12	520	601	71

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2529-2536

แผนที่ 4.26 การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม จำแนกตามประเภทโรงงาน (1)

ที่มา : ข้อมูลที่ตั้งโรงงาน ทำเนียบอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2535
 หมายเหตุ : แยกแผนที่ออกเป็น แผนที่ 1 และ 2 เพื่อความชัดเจนในการแสดงข้อมูล

แผนที่ 4.27 การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม จำแนกตามประเภทโรงงาน (2)

ที่มา : ข้อมูลที่ตั้งโรงงาน ทำเนียบอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535
 หมายเหตุ : แยกแผนที่ออกเป็น แผนที่ 1 และ 2 เพื่อความชัดเจนในการแสดงข้อมูล

ตารางที่ 4.18 การกระจายตัวของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

เขตการปกครอง	ประเภทอุตสาหกรรม											รวม
	อาหารและ เครื่องดื่ม	ผลิตภัณฑ์ เบ็ดเตล็ด	ไม้ผลิตภัณฑ์ กระดาษ	ยาง,ผลิตภัณฑ์ พลาสติก	เกี่ยวกับวัสดุ ก่อสร้าง	ผลิตภัณฑ์โลหะ และโลหะ	ซ่อมแซมเครื่องจักร รถยนต์	อัญมณี	อื่น ๆ			
อำเภอเมืองจันทบุรี	22	13	25	9	24	26	88	4	9	220		
อำเภอท่าใหม่	4	27	4	0	9	6	8	0	6	63		
อำเภอขลุง	4	18	5	2	8	4	16	0	0	57		
อำเภอแหลมงอง	3	28	1	0	0	2	3	0	0	37		
กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ	0	6	0	1	2	0	4	0	0	13		
อำเภอมะขาม	0	16	2	0	6	0	0	0	1	24		
อำเภอโป่งน้ำร้อน	1	8	1	0	1	0	0	0	0	11		
อำเภอยศคาราว	1	40	2	0	1	3	11	0	0	58		
กิ่งอำเภอแก่งหางแมว	0	20	0	0	0	0	0	0	0	20		
กิ่งอำเภอนาขาม	0	73	6	0	7	2	0	0	0	88		
รวมทั้งจังหวัด	36	248	46	12	68	43	130	4	15	691		

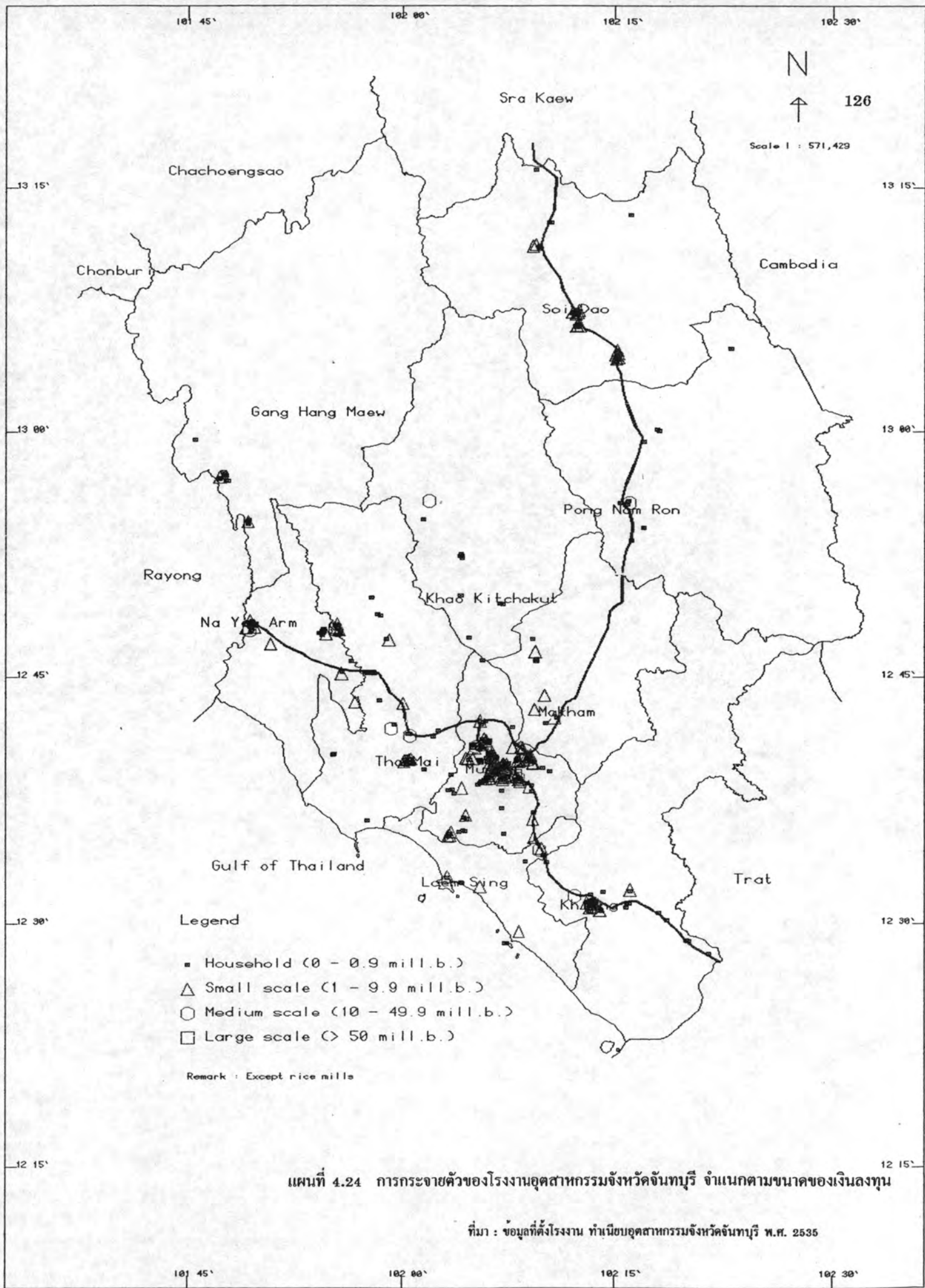
ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่มีจำนวนโรงงานเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ โรงสีข้าว และโรงงานผลิตอาหารและเครื่องคั้น อาทิเช่น โรงงานผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยว ส่วนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปวัตถุดิบและบริการที่มีจำนวนโรงงานเพิ่มมากที่สุด ได้แก่ โรงงานที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์โลหะ และอโลหะ เช่น การผลิตน็อต สกรู ท่อไอเสียรถยนต์ และอุตสาหกรรมบริการซ่อมแซมเครื่องจักรเครื่องยนต์ ในขณะที่จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่มีจำนวนลดลง ได้แก่ อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตจากพืชไร่ เนื่องจากการประกอบอาชีพทำไร่ประสบภาวะขาดทุนอยู่เสมอ โดยเฉพาะการทำไร่มันสำปะหลัง ทำให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน ดังนั้นจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลผลิตพืชไร่จึงลดลงด้วย นอกจากนี้ผลจากการควบคุมการค้าไม้ทำลายป่า และนโยบายปิดป่าของรัฐบาล ทำให้ขาดแคลนวัตถุดิบป้อนเข้าโรงงาน ส่งผลให้จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์จากไม้ลดลงด้วย

2) ขนาดและการกระจายตัวโรงงาน

จากการสำรวจข้อมูลเงินลงทุนอุตสาหกรรมของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี ในช่วงปี พ.ศ. 2529-2535 พบว่า เงินลงทุนอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นจาก 297.43 ล้านบาท เป็น 758.78 ล้านบาท โรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่จะกระจุกตัวหนาแน่นในพื้นที่อำเภอเมืองฯ กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอท่าใหม่ ลักษณะการกระจายตัวของอุตสาหกรรมประเภทนี้มักตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบเป็นส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณาถึงขนาดของอุตสาหกรรมโดยพิจารณาเงินลงทุนเป็นหลัก พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม ที่ใช้เงินทุนจดทะเบียนต่ำกว่า 10 ล้านบาท ดังนั้นอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรีจึงได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องคั้น โดยในปี พ.ศ. 2535 ใช้จำนวนเงินลงทุนรวม 187.14 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมซ่อมแซมเครื่องจักรและเครื่องยนต์ ใช้เงินลงทุนรวมทั้งสิ้น 147.54 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ใช้เงินลงทุนไม่มากนัก โอกาสเปิดกิจการจึงเป็นไปได้ไม่ยาก อุตสาหกรรมผลิตผลกสิกรรมเบื้องต้น ใช้เงินลงทุนรวมทั้งสิ้น 131.64 ล้านบาท อุตสาหกรรมเกี่ยวกับวัสดุก่อสร้าง ใช้เงินลงทุนรวม 109.93 ล้านบาท และอุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์กระดาษ อุตสาหกรรมอัญมณี และอุตสาหกรรมเกี่ยวกับยางและผลิตภัณฑ์พลาสติก ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในแต่ละอำเภอ พบว่า อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่มากที่สุด คือ 220 โรง หรือประมาณร้อยละ 37.22 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดของจังหวัด และมีเงินลงทุนมากที่สุด คือ 432.25 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 56.97 ของเงินลงทุนทั้งหมดของจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ การซ่อมแซมเครื่องจักรเครื่องยนต์ โดยจะพบหนาแน่นบริเวณตำบลท่าซ่าง ตำบลวัดใหม่ ตำบลจันทนิมิต ตำบลพลับพลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตชุมชนเมือง รองลงมาคือ กิ่งอำเภอนายายอาม มี 88 โรงงาน หรือประมาณร้อยละ 14.89 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีเงินลงทุนมากรองจากอำเภอเมืองฯ คือ 85.43 ล้านบาท (ร้อยละ 11.26) โรงงานที่พบส่วนใหญ่ได้แก่โรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

แผนที่ 4.24 การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามขนาดของเงินลงทุน

ที่มา : ข้อมูลที่ตั้งโรงงาน ทำเนียบอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

ตารางที่ 4.20 การกระจายตัวของเงินลงทุน จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม ในระดับอำเภอของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

หน่วย : ล้านบาท

เขตการปกครอง อำเภอ	ประเภทอุตสาหกรรม											รวม
	อาหารและ เครื่องดื่ม	ผลิตผลิตภัณฑ์ เบื้องต้น	ไม่ผลิตภัณฑ์ กระดาษ	ยางผลิตภัณฑ์ พลาสติก	เกี่ยวกับวัสดุ ก่อสร้าง	ผลิตภัณฑ์โลหะ และโลหะ	ซ่อมแซมเครื่องจักร เครื่องยนต์	อัญมณี	อื่น ๆ			
อำเภอเมืองจันทบุรี	143.61	2.26	21.20	18.83	39.25	19.26	132.47	41.46	14.01			432.25
อำเภอท่าใหม่	4.68	20.84	3.44	0.00	23.37	1.08	1.99	0.00	3.62			59.03
อำเภอขลุง	22.30	5.07	4.41	1.21	6.09	2.08	6.66	0.00	0.00			46.82
อำเภอแหลมงสิงห์	15.85	14.85	0.50	0.00	0.00	0.44	0.69	0.00	0.00			32.32
กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ	0.00	2.08	0.00	13.58	1.06	0.00	1.80	0.00	0.00			18.52
อำเภอมะขาม	0.00	1.98	1.07	0.00	6.52	0.00	0.00	0.00	1.60			10.17
อำเภอโป่งน้ำร้อน	0.50	14.76	0.38	0.00	0.57	0.00	0.00	0.00	0.00			16.18
อำเภอศอชดาว	0.30	39.15	2.69	0.00	0.31	0.33	4.83	0.00	0.00			47.70
กิ่งอำเภอแก่งหางแมว	0.00	10.36	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00			10.36
กิ่งอำเภอหนองาม	0.00	20.30	30.43	0.00	33.77	0.93	0.00	0.00	0.00			85.43
รวมทั้งจังหวัด	187.14	131.64	64.10	33.61	109.93	24.12	147.54	41.46	19.24			768.78

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

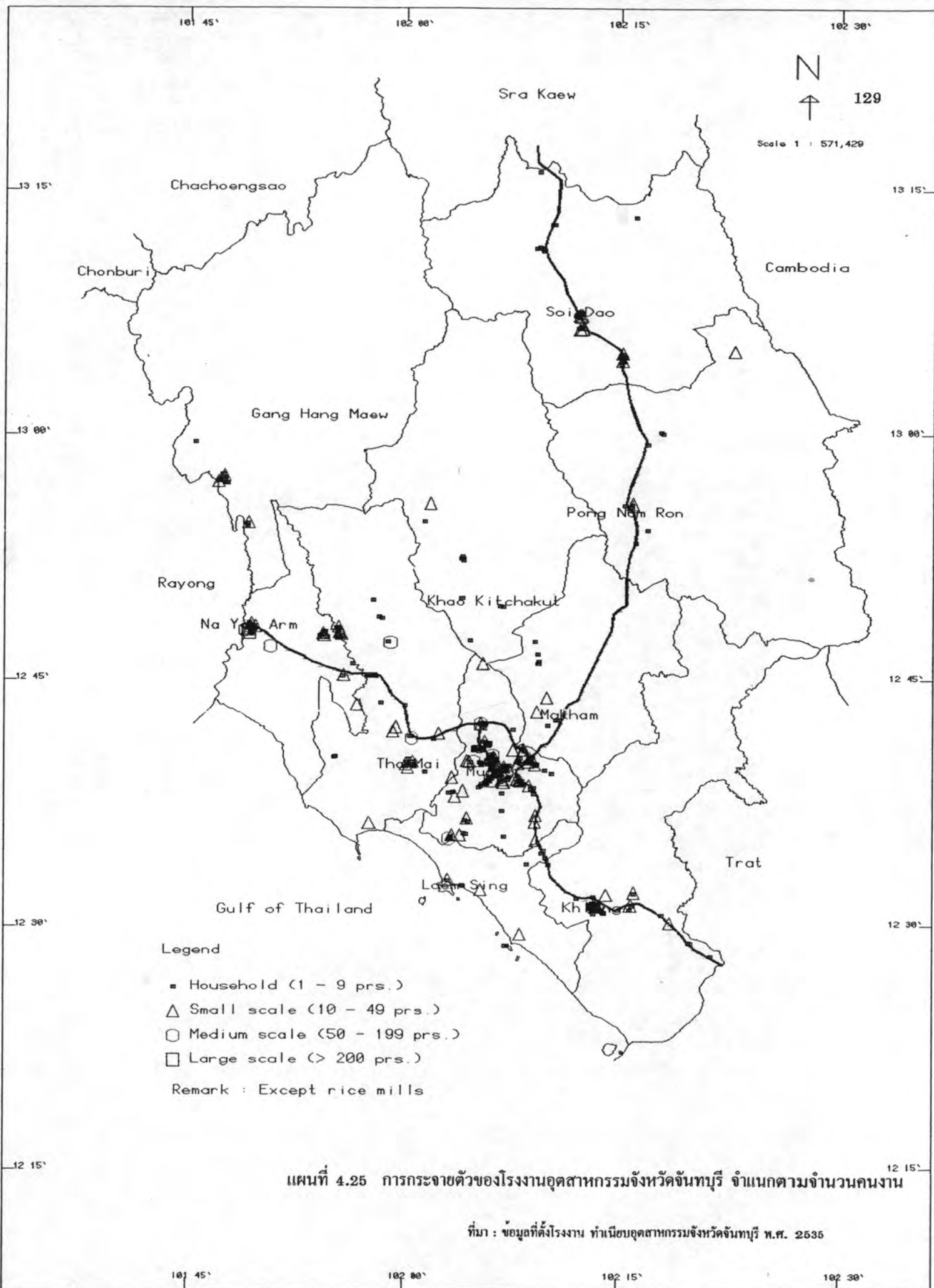
อาทิเช่น โรงสีข้าว และโรงงานทำมันเส้น โดยจะพบมากในพื้นที่ตำบลวังโดนด ตำบลนาขายอาม ตำบลกระแจะ และตำบลนามไชย ซึ่งเป็นบริเวณที่มีถนนสายหลักของภาค (ถนนสุขุมวิท) ตัดผ่าน และอำเภอท่าใหม่ มีจำนวนโรงงาน 63 โรง (ร้อยละ 10.66) จำนวนเงินลงทุน 59.03 ล้านบาท (ร้อยละ 7.78) โรงงานที่พบส่วนใหญ่เป็นโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเช่นเดียวกันกับกิ่งอำเภอนาขายอาม โดยจะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ตำบลตะกาดเง้า ตำบลคลองขุด ตำบลทุ่งเบญจา และตำบลรำพัน รองลงมาได้แก่ อำเภอสอยดาว อำเภอขลุง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอมะขาม กิ่งอำเภอแก่งหางแมว กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ และอำเภอโป่งน้ำร้อน ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ โรงสีข้าว ยกเว้นอำเภอสอยดาว และกิ่งอำเภอแก่งหางแมว ซึ่งมีโรงงานทำมันเส้นตั้งอยู่มาก รองจากกิ่งอำเภอนาขายอาม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่เป็นอาชีพหลักนั่นเอง

3) การกระจายตัวของจำนวนแรงงาน

ในช่วงปี พ.ศ. 2529-2535 จำนวนแรงงานอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจาก 3,807 คน เป็น 4,450 คน โดยส่วนใหญ่อยู่ในอุตสาหกรรมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากไม้ จำนวน 1,035 คน (ร้อยละ 23.24) รองลงมาคือ อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตร คือ ประมาณ 1,013 คน (ร้อยละ 22.77) อุตสาหกรรมซ่อมแซมเครื่องจักรเครื่องยนต์ จำนวน 757 คน (ร้อยละ 17.01) อุตสาหกรรมเกี่ยวกับวัสดุก่อสร้าง จำนวน 689 คน (ร้อยละ 15.48) อุตสาหกรรมเกี่ยวกับยางและผลิตภัณฑ์พลาสติก จำนวน 346 คน (ร้อยละ 7.78) อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 254 คน (ร้อยละ 5.70) อุตสาหกรรมเกี่ยวกับโลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ และอุตสาหกรรมอัญมณี ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกัน เมื่อพิจารณาการกระจายตัว พบว่า ส่วนใหญ่จำนวนแรงงานที่กระจายอยู่ในแต่ละอำเภอสอดคล้องกับจำนวนโรงงานที่ตั้งอยู่ นั่นคือ อำเภอที่มีจำนวนโรงงานมากก็จะเป็นอำเภอที่มีจำนวนโรงงานตั้งอยู่มากด้วย และอำเภอเมืองฯ ก็เป็นอำเภอที่มีจำนวนแรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด คือร้อยละ 46.16 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด รองลงมาได้แก่ กิ่งอำเภอนาขายอาม ร้อยละ 20.97 อำเภอท่าใหม่ ร้อยละ 8.88 อำเภอสอยดาว อำเภอขลุง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอมะขาม และกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า การผลิตทางด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดจันทบุรีไม่เติบโตเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่นิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าอุตสาหกรรม เพราะไม่ต้องลงทุนมาก และมีความเสี่ยงน้อยกว่า นอกจากนั้นสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกมากกว่า ซึ่งส่งผลให้อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร แต่ยังมี การขยายตัวไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้น การพัฒนาอุตสาหกรรมของจังหวัดให้เจริญเติบโตไปในทิศทางที่เหมาะสมก็คือ ควรส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอย่างจริงจังควบคู่ไปกับการพัฒนาการผลิตทางด้านเกษตรกรรมด้วย

สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมผลิตและเจียรไนอัญมณีของจังหวัดจันทบุรีได้กระทำมาเป็นเวลานาน และมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เนื่องจากอัญมณีของ

ตารางที่ 4.21 การกระจายตัวของจำนวนคนงาน จำนวนตามประเภทอุตสาหกรรม จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

เขตการปกครอง	ประเภทอุตสาหกรรม											รวม
	อาหารและ เครื่องดื่ม	ผลิตผลิตภัณฑ์ เบื้องต้น	ไม้,ผลิตภัณฑ์ กระดาษ	ยาง,ผลิตภัณฑ์ พลาสติก	เกี่ยวกับวัสดุ ก่อสร้าง	ผลิตภัณฑ์โลหะ และโลหะ	ขอมแซมเครื่องจักร เครื่องจักร	อัญมณี	อื่น ๆ	รวม		
อำเภอเมืองจันทบุรี	169	29	486	320	223	112	602	70	64	2,064		
อำเภอท่าใหม่	20	85	64	0	121	21	26	0	68	386		
อำเภอขลุง	31	42	39	5	72	19	65	0	0	273		
อำเภอแหลมสิงห์	21	94	2	0	0	6	8	0	0	131		
กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ	0	21	0	21	16	0	10	0	0	67		
อำเภอมะขาม	0	22	8	0	39	0	0	0	2	71		
อำเภอโป่งน้ำร้อน	14	84	2	0	7	0	0	0	0	107		
อำเภอสอยดาว	9	224	23	0	6	7	46	0	0	315		
กิ่งอำเภอแก่งหางแมว	0	104	0	0	0	0	0	0	0	104		
กิ่งอำเภอนาขาม	0	308	412	0	206	7	0	0	0	933		
รวมทั้งจังหวัด	254	1,013	1,035	346	689	172	767	70	114	4,460		

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

ไทยเริ่มเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมแพร่หลายในตลาดต่างประเทศมากขึ้น อัญมณีที่พบมากและมีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัด ใต้แก่ ทับทิม ซึ่งเป็นพลอยที่มีราคาแพงและได้รับความนิยมมากที่สุดจนได้รับฉายาว่า ทับทิมสยาม ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นผู้ผลิตทับทิมรายใหญ่ที่สุดของโลก คือ สามารถผลิตได้ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตรวมทั้งหมด ส่วนพลอยที่ผลิตได้ของจังหวัดมีความสำคัญรองลงมา ใต้แก่ ไพลิน และบุษราคัม นอกจากนี้จะเป็นแหล่งผลิตอัญมณีที่สำคัญของประเทศแล้ว จังหวัดจันทบุรียังเป็นศูนย์รวมช่างเจียรไนพลอยที่มีฝีมือเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การประกอบอาชีพเกี่ยวกับอัญมณีของจันทบุรีทางด้านการขุดพลอย แต่งพลอย เจียรไนพลอย ตลอดจนการรับซื้อขายพลอย จึงเป็นอาชีพที่มีประชากรเป็นจำนวนมากยึดเป็นอาชีพหลักและอาชีพรองและเป็นอาชีพที่ทำรายได้เข้าจังหวัดเป็นอันดับหนึ่งรวมทั้งเป็นอาชีพที่ดึงดูดแรงงานจากต่างจังหวัดเข้ามาในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก มูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทยขยายตัวสูงจาก 2,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2521 เพิ่มขึ้นเป็น 28,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2531 แต่เนื่องจากมูลค่าอัญมณีของจังหวัดจันทบุรีที่ผลิตได้ในแต่ละปีไม่ได้รวมไว้ในตารางผลิตภัณฑ์ประชาชาติ ทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด และรายได้ต่อหัวประชากรในตารางผลิตภัณฑ์ประชาชาติต่ำกว่าความเป็นจริงมาก

จากการเป็นศูนย์กลางอัญมณีที่สำคัญของประเทศทำให้จันทบุรีมีอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการเจียรไนพลอยมากที่สุด ซึ่งอยู่ที่อำเภอเมืองฯ และส่งจำหน่ายในกรุงเทพมหานครและต่างประเทศ โดยตลาดที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา แหล่งอัญมณีที่สำคัญของภาคตะวันออกพบในเขตจังหวัดจันทบุรี และตราด โดยจะพบในบริเวณที่มีหินโครงสร้างเป็นหินบะซอลต์ สำหรับแหล่งที่ขุดและทำเหมืองพลอยของจังหวัดจันทบุรีที่สำคัญในอดีตอยู่ที่ตำบลพลอยแหวน ตำบลเขาวัว อำเภอท่าใหม่ และตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองฯ แต่ในปัจจุบันปริมาณพลอยในพื้นที่ดังกล่าวเหลือน้อยมากจึงได้มีการเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่ตำบลตกรพรม และตำบลบ่อเวฬุ ในเขตอำเภอลอง และมีการเปิดทำเหมืองพลอยทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นเหมืองสูบน้ำที่อาศัยเครื่องจักรเข้ามาช่วย ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ โดยเป็นเหมืองที่มีการจดทะเบียนสัมปทานเหมืองแร่เพียง 22 เหมือง เท่านั้น นอกจากนั้นยังมีการรื้อเรียนที่จะขอเปิดทำเหมืองพลอยในเขตอำเภอสอยดาวซึ่งเป็นบริเวณที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตอัญมณี เนื่องจากปริมาณพลอยที่ขุดในปัจจุบันเหลือน้อยลงทุกที แต่ยังไม่ได้รับอนุมัติจากทางราชการ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ติดชายแดน อาจเกิดผลกระทบในด้านลบตามมาได้

ในปัจจุบันปริมาณพลอยที่ขุดได้ลดลงมาก และพลอยที่ขุดได้ส่วนใหญ่เป็นพลอยขนาดเล็กที่มีน้ำหนักน้อย ประกอบกับพื้นที่ที่ขุดพลอยบางแห่งอยู่ในเขตที่ไม่ปลอดภัย (อยู่ใกล้ชายแดนประเทศกัมพูชา) ทำให้ปริมาณพลอยที่ขุดได้ไม่เพียงพอแก่ความต้องการของตลาด ดังนั้นพบว่าในแต่ละปีได้มีการนำเข้าพลอยดิบที่ยังไม่ได้เจียรไนจากต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่นำเข้าจากประเทศศรีลังกา (ประมาณร้อยละ 80 ของพลอยที่นำเข้าทั้งหมด) รองลงมาใต้แก่ ประเทศออสเตรเลีย และแทนซาเนีย นำเข้ามาเจียรไนภายในจังหวัด และส่งไปขายยังตลาดโลกต่อไป อัญมณีที่ผลิต

ได้จะส่งออกสู่ตลาดโลกมากกว่าร้อยละ 80 ของอัญมณีทั้งหมด และจันทบุรีเป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญของประเทศไทยที่สามารถผลิตอัญมณีส่งออกมากกว่า ร้อยละ 50 ของอัญมณีที่ผลิตได้ทั้งหมด

ตารางที่ 4.22 ปริมาณการผลิตแร่รัตนชาติของจันทบุรี

หน่วย : กรัม

	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2533	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2535
จันทบุรี	166,943	80,800	31,700	91,300	3,420
ประเทศ	186,797	207,614	715,478	870,328	958,164
สัดส่วน	89.36	38.91	4.43	10.48	0.36

ที่มา : กรมทรัพยากรธรณี

แร่อัญมณีเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำนวนจำกัด ดังนั้นการส่งเสริมการผลิตอัญมณีของจังหวัดไม่อาจจะเป็นไปได้หากปริมาณพลอยที่มีอยู่หมดไป แต่ทว่าหากมีการส่งเสริมทางด้านแรงงานที่มีฝีมือในการแต่งพลอยและเจียรไนพลอยก็สามารถทำได้เพราะจังหวัดจันทบุรีมีแรงงานทางด้าน การแต่งพลอยและเจียรไนพลอยที่มีฝีมือจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ถ้าหากภาครัฐบาลและภาคเอกชนส่งเสริมอย่างจริงจัง จะสามารถทำให้จันทบุรีกลายเป็นศูนย์กลางการเจียรไนอัญมณีที่สำคัญของประเทศในอนาคตได้

กล่าวโดยสรุป พบว่า กิจกรรมอุตสาหกรรมของจังหวัดจันทบุรีเป็นไปโดยปราศจากแรงกระตุ้นและความสนใจในการพัฒนาอย่างจริงจัง ทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน เนื่องจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเหมือนดังเช่นจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา นอกจากนี้อุตสาหกรรมอัญมณีซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่นำรายได้เข้าสู่จังหวัดเป็นมูลค่าสูงนั้นกำลังประสบภาวะปริมาณอัญมณีลดลงไม่เพียงพอแก่ความต้องการในการผลิต เว้นแต่จะมีการขยายพื้นที่ขุดพลอยเข้าไปในเขตป่าสงวนฯ ประกอบกับไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่เป็นอุตสาหกรรมที่กระทำกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ดังนั้นโอกาสที่จะสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมของจังหวัดได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อิทธิพลจากอุตสาหกรรมในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อาจก่อให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมต่อเนื่องหรืออุตสาหกรรมที่ใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบขึ้นภายในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น อาทิเช่น โรงงานผลิตฝักและผลไม้กระป๋อง โรงงานอบเมล็ดพืช โรงงานผลิตพริกไทยป่น เป็นต้น อุตสาหกรรมเหล่านี้หากได้รับการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นจะมีผลต่อการพัฒนาจังหวัดเป็นอันมาก

4.3. การค้าและบริการ

เป็นภาคการผลิตที่มีความสำคัญที่สุด ดังจะเห็นได้จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมที่เพิ่มขึ้นจาก 3,493.08 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2529 เป็น 5,510.24 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2534 คิดเป็นร้อยละ 53.6 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมด และมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าการผลิตในภาคเกษตร

ตารางที่ 4.23 จำนวนสถานประกอบการค้าในจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2529-2535

อำเภอ	พ.ศ. 2529		พ.ศ. 2535		เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เมือง	2,787	58.58	3,470	59.34	24.51
ท่าใหม่	398	8.36	447	7.64	12.31
ขลุง	450	9.46	538	9.20	19.56
มะขาม	162	3.40	198	3.39	22.36
แหลมสิงห์	267	5.61	315	5.39	17.98
โป่งน้ำร้อน	167	3.50	204	3.49	22.36
สอยดาว	254	5.34	298	5.10	17.32
แก่งหางแมว	137	2.89	168	2.87	22.36
นายายอาม	164	3.45	210	3.59	28.05
รวม	4,758	100.00	5,848	100.00	22.22

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 4.24 จำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้า พ.ศ. 2529-2535

ปี พ.ศ.	รวม	ทะเบียน พาณิชย์	นิติบุคคล			
			รวม	บริษัทจำกัด	ห้างหุ้นส่วน	ห้างหุ้นส่วน สามัญ
2529	4,785	4,484	301	68	223	10
2530	4,895	4,562	333	78	245	10
2531	5,061	4,678	383	106	270	7
2532	5,235	4,780	455	148	300	7
2533	5,446	4,914	532	201	324	7
2534	5,623	4,985	638	243	388	7
2535	5,848	5,076	772	281	484	7

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี

กรรมมาก แม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบในระดับภาค ปรากฏว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของภาคการค้าและบริการของจังหวัดจันทบุรีจะยังคงต่ำกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของภาคก็ตาม แต่ก็จัดอยู่ในระดับค่อนข้างดีเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ของภาค เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัดพบว่าสภาพการค้าและบริการมีความคล่องตัวสูงมาก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพหลายประเภท อาทิเช่น การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา สวนพริกไทย ไร่มันสำปะหลัง การประมง และอื่น ๆ โดยเฉพาะการปลูกพลอย เจียรไนพลอย และค้าขายพลอย ซึ่งเป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดมาก เพราะเป็นธุรกิจที่มีปริมาณเงินหมุนเวียนสูงมาก และส่งผลให้สภาพการค้าและบริการมีการหมุนเวียนคล่องตัวไปด้วย

1) ลักษณะของสถานประกอบการค้าและบริการ

การประกอบธุรกิจการค้าโดยทั่วไปของจังหวัดเป็นธุรกิจขนาดเล็กและขนาดย่อม ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล สำหรับสถานประกอบการค้าที่เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ประเภท บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด และห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองเทศบาล และสุขาภิบาล ยังไม่กระจายตัวไปในเขตชนบท โดยมีอำเภอเมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางด้านพาณิชยกรรม เศรษฐกิจการค้าของจังหวัดขึ้นอยู่กับภาคเกษตรเป็นส่วนใหญ่ มีศูนย์กลางตลาดสินค้าเกษตรที่สำคัญ 4 แห่ง อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองฯ 1 แห่ง อำเภอมะขาม 1 แห่ง และอำเภอท่าใหม่ 2 แห่ง โดยเฉพาะที่อำเภอท่าใหม่มีตลาดเนินสูงเป็นตลาดส่งออกผลไม้ที่สำคัญของจังหวัด สำหรับผลผลิตเกษตรอื่น ๆ ส่วนใหญ่ส่งจำหน่ายให้กับโรงงานแปรรูปในท้องถิ่น นอกจากนี้ธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญของจังหวัด คือ ธุรกิจการค้าพลอย โดยมีศูนย์กลางการค้าพลอย ตั้งอยู่ในบริเวณถนนศรีรัตนและถนนศรีจันทร์ ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี

2) จำนวนสถานประกอบการค้าและบริการ

ในปี พ.ศ. 2535 จังหวัดจันทบุรีมีจำนวนสถานประกอบการค้าทั้งสิ้น 5,848 แห่ง เป็นร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์ 5,706 แห่ง บริษัทจำกัด 281 แห่ง ห้างหุ้นส่วนจำกัด 484 แห่ง และห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 7 แห่ง เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนสถานประกอบการค้าในช่วงปี พ.ศ. 2529-2535) พบว่า จำนวนสถานประกอบการค้าเพิ่มจากปี พ.ศ. 2529 จำนวน 1,063 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 22.22 (ตารางที่ 4.23) โดยจำนวนร้านค้าจดทะเบียนพาณิชย์เพิ่มขึ้น 592 แห่ง หรือประมาณร้อยละ 13.20 บริษัทจำกัดและห้างหุ้นส่วนจำกัด เพิ่มขึ้น 213 แห่ง และ 261 แห่ง (ร้อยละ 313.24 และร้อยละ 117.04) ตามลำดับ ส่วนห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล มีจำนวนลดลงจากปี พ.ศ. 2529 จำนวน 3 แห่ง (ตารางที่ 4.24)

3) การกระจายตัวของสถานประกอบการค้าและบริการ

อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีสถานประกอบการค้าตั้งอยู่มากที่สุด คือ 3,470 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 59.34 ของจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อำเภอขลุง 538 แห่ง (ร้อยละ 9.20) อำเภอท่าใหม่ 447 แห่ง (ร้อยละ 7.64) อำเภอแหลมสิงห์ 315 แห่ง (ร้อย

ละ 5.39) ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีจำนวนสถานประกอบการค้าน้อยที่สุด ได้แก่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว คือ 168 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 2.87 (ตารางที่ 4.24) และจำนวนสถานประกอบการค้าเพิ่มขึ้นทุกอำเภอ โดยอำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีจำนวนสถานประกอบการค้าเพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอสอยดาว ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงการเติบโตของสภาพการค้าและบริการ พบว่า อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีสภาพการค้าและบริการเติบโตมากที่สุด ร้านค้าที่มีมากที่สุด ได้แก่ ร้านจำหน่ายเพชรพลอย และรับจ้างเจียรไนพลอย เนื่องจากธุรกิจการค้าพลอยเป็นอาชีพที่ทำรายได้สูง และจังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญของประเทศ ทำให้มีร้านค้าจำหน่ายเพชรพลอย และรับจ้างเจียรไนพลอยมาก รองลงมาได้แก่ ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของชำและร้านขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป และตัดเย็บเสื้อผ้าตามลำดับ

จะเห็นได้ว่า สถานประกอบการค้าส่วนใหญ่ในจันทบุรีจะเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าอัญมณี ซึ่งเป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดมากที่สุด

5. สินค้านำเข้าและสินค้าส่งออก

จันทบุรีมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ดังนั้นสินค้าออกที่สำคัญของจังหวัดได้แก่ สินค้าเกษตร ส่วนสินค้าเข้าของจังหวัดได้แก่ สินค้าอุปโภคและบริโภค เนื่องจากมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าที่จำเป็นแก่การอุปโภคบริโภคน้อย จากการสำรวจพบว่า ในปี พ.ศ. 2530 ปริมาณการขนส่งสินค้าทั้งสิ้น 244,317 ตัน และเพิ่มขึ้นเป็น 289,987 ตัน ในปี พ.ศ. 2536 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.69 ของปริมาณการขนส่งสินค้าทั้งหมด และในจำนวนนี้เป็น การขนส่งสินค้าจากจันทบุรีไปกรุงเทพมหานคร 163,378 ตัน และเป็นการขนส่งสินค้าจากกรุงเทพมหานครไปจันทบุรี 126,609 ตัน โดยสามารถจัดลำดับประเภทของสินค้าได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.25)

5.1. สินค้าเกษตร มีปริมาณการขนส่ง 99,002 ตัน หรือร้อยละ 34.14 ของปริมาณสินค้าทั้งหมดในจังหวัด โดยคิดเป็นสินค้าจากจันทบุรีไปกรุงเทพมหานคร 93,557 ตัน (ร้อยละ 57.26 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด) สินค้าที่สำคัญได้แก่ พืชผักผลไม้ และสัตว์น้ำ ส่วนการนำเข้าสินค้าเกษตรจากกรุงเทพมหานครไปจันทบุรีมีเพียง 5,445 ตัน หรือร้อยละ 4.30 ของสินค้านำเข้าทั้งหมด สินค้าที่สำคัญได้แก่ ผักและผลไม้เช่นกัน

5.2. สินค้าอุปโภคบริโภค มีปริมาณการขนส่ง 128,174 ตัน หรือร้อยละ 44.2 ของปริมาณการขนส่งสินค้าทั้งหมด เป็นการขนส่งสินค้าจากจันทบุรีไปกรุงเทพมหานคร 39,176 ตัน คิดร้อยละ 23.98 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด สินค้าที่สำคัญได้แก่ ภาชนะบรรจุสิ่งของ ปุ๋ยและอาหารสัตว์ และเครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นต้น ส่วนสินค้านำเข้าจากกรุงเทพมหานครมายังจันทบุรีมีจำนวน 88,998 ตัน หรือร้อยละ 70.29 ของสินค้านำเข้าทั้งหมด สินค้าที่สำคัญได้แก่ ภาชนะบรรจุสิ่งของ เครื่องดื่ม และปุ๋ยและอาหารสัตว์

ตารางที่ 4.25 ปริมาณการขนส่งสินค้า จันทบุรี-กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2536

ประเภทสินค้า	เที่ยวเข้า		เที่ยวออก		รวม	
	ปริมาณ (ตัน)	ร้อยละ	ปริมาณ (ตัน)	ร้อยละ	ปริมาณ (ตัน)	ร้อยละ
1. สินค้าเกษตร	93,557	57.28	5,445	4.30	99,002	34.14
2. สินค้าอุปโภคบริโภค	39,176	23.98	88,998	70.29	128,174	44.20
3. สินค้าก่อสร้าง	5,800	3.55	18,037	14.25	23,837	8.22
4. แร่และเชื้อเพลิง	8,571	5.25	11,090	8.76	19,661	6.78
5. สินค้าอื่น ๆ	16,274	9.96	3,039	2.40	19,313	6.66
รวม	163,378	100.00	126,609	100.00	289,987	100.00

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

ตารางที่ 4.26 สินค้านำเข้าและส่งออกของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

ประเภทสินค้า	ชนิดสินค้า	แหล่งนำเข้า / ส่งออก
สินค้านำเข้า		
1. ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่น แก๊สรถยนต์ และ แก๊สหุงต้ม	กรุงเทพมหานคร และชลบุรี
2. สินค้าอุปโภคบริโภค	- ข้าวสาร - น้ำตาลทราย - น้ำมันพืช - เครื่องอุปโภคบริโภค	- นครราชสีมา ปราจีนบุรี สุรินทร์ - ชลบุรี - กรุงเทพมหานคร - กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง
3. สินค้าวัสดุก่อสร้าง	- ปูนซีเมนต์	- สระบุรี
สินค้าส่งออก		
1. สินค้าประมง		กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง
2. สินค้าเกษตร	- ทุเรียน - เงาะ - มังคุด - ขางพารา - พริกไทย - ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ - มันสำปะหลัง	กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง - ตลาดภายในประเทศ - สونغ มาเลเซีย แคนาดา สหรัฐอเมริกา - บรูไน ไต้หวัน ออสเตรเลีย - ตลาดภายในประเทศ - มาเลเซีย สونغ ตาว สหรัฐอเมริกา - สิงคโปร์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ไต้หวัน - ตลาดภายในประเทศ - สونغง ไต้หวัน แคนาดา ญี่ปุ่น - กรุงเทพมหานคร และระยอง - กรุงเทพมหานคร - เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สิงคโปร์ - สหรัฐอเมริกา
3. ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	- พอลอยเอสเตอร์ - ผลิตภัณฑ์จากเปลือก เช่น เสื้อผ้า เสื้อที่นอนฟองน้ำ ที่รองจาน - อาหารกระป๋อง และผลไม้กระป๋อง เช่น หนุระม่วงกระป๋อง และ เงาะกระป๋อง	โรงงานอาหารสัตว์ภายในจังหวัด ชลบุรี ระยอง กรุงเทพมหานคร - กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง - ตลาดต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง

ที่มา : ข้อมูลการค้า พ.ศ. 2535 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี

5.3. สินค้าก่อสร้าง มีปริมาณการขนส่ง 23,837 ตัน หรือร้อยละ 8.22 ของปริมาณการขนส่งสินค้าทั้งหมด สินค้าประเภทนี้ส่วนใหญ่จะขนส่งจากกรุงเทพมหานครไปจันทบุรี สินค้าที่สำคัญได้แก่ โลหะก่อสร้าง ซีเมนต์และผลิตภัณฑ์ซีเมนต์

5.4. แร่และเชื้อเพลิง มีปริมาณการขนส่ง 19,661 ตัน หรือร้อยละ 6.78 ของปริมาณการขนส่งสินค้าทั้งหมดของจังหวัด โดยเป็นการขนส่งสินค้าจากจันทบุรีไปกรุงเทพมหานคร 8,571 ตัน หรือร้อยละ 5.25 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด สินค้าที่สำคัญได้แก่ แร่และเชื้อเพลิงไม้ ส่วนสินค้าที่ขนส่งจากกรุงเทพมหานครไปจันทบุรีมี 11,090 ตัน หรือร้อยละ 8.76 ของสินค้านำเข้าทั้งหมด ซึ่งได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิงเพียงอย่างเดียว

5.5. สินค้าอื่น ๆ มีปริมาณการขนส่งสินค้า 19,313 ตัน หรือร้อยละ 6.66 ของปริมาณการขนส่งสินค้าทั้งหมด เป็นสินค้าที่ส่งออกจากจันทบุรีไปกรุงเทพมหานครมากกว่าสินค้านำเข้าจากกรุงเทพมหานคร คือ 16,274 ตัน หรือร้อยละ 9.96 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด

6. การค้าชายแดน

จังหวัดจันทบุรีมีพรมแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว ระยะทางประมาณ 79 กิโลเมตร มีช่องทางผ่านเข้า-ออก ประเทศกัมพูชาเพื่อการค้าชายที่บ้านโหล่าเจียก อำเภอโป่งน้ำร้อน ไปยังเมืองโพลิน ซึ่งปัจจุบันเขตดังกล่าวอยู่ในความยึดครองของฝ่ายเขมรแดง เนื่องจากปัญหาทางการเมืองภายในประเทศกัมพูชายังไม่ยุติ และนานาชาติต้องการบีบบังคับให้เขมรแดงยอมรับการรวมชาติ และสลายกองกำลัง องค์การสหประชาชาติจึงมีมติให้มาตรการกีดกันทางเศรษฐกิจต่อเขมรแดง และคณะรัฐมนตรีสูงสุดแห่งประเทศกัมพูชา (SNC.) ก็ได้มีคำสั่งระงับการส่งออกไม้ซุงตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป จึงทำให้การค้าชายบริเวณชายแดนตลอดจนการนำสินค้าเข้า-ออก บริเวณชายแดนผ่านจุดผ่านแดนชั่วคราว จุดผ่อนปรนทางการค้าต้องยุติลง

7. สรุปภาพรวมทางเศรษฐกิจของจังหวัด

จากการศึกษาสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรี สามารถสรุปภาพรวมทางเศรษฐกิจของจังหวัดได้ ดังนี้

7.1. การผลิตทางด้านเกษตรกรรมเป็นฐานเศรษฐกิจที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดเป็นอันดับสองรองจากการค้าบริการ โดยเฉพาะสาขาการกสิกรรม แต่อัตราการเติบโตค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ที่ไม่สามารถขยายได้เต็มที่ และปัญหาเกี่ยวกับภัยธรรมชาติที่ทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ส่วนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมถึงแม้จะมีสัดส่วนความสำคัญอยู่ในระดับต่ำ แต่มีการขยายตัวสูงสุด ส่วนการผลิตในภาคการค้าและบริการมีมูลค่าการผลิต อัตราการเติบโตสูงสุด มูลค่าการผลิตส่วนใหญ่มาจากสาขาการค้าปลีกและค้าส่ง และการบริการ แต่

ทว่าสาขาการธนาคารและประกันภัย เป็นสาขาที่มีการเจริญเติบโตสูงสุด เป็นเพราะว่าสภาพการหมุนเวียนของระบบการเงินมีความคล่องตัวสูง ซึ่งเป็นผลมาจากการประกอบธุรกิจการค้าอัญมณี

7.2. การผลิตทางเศรษฐกิจที่เป็นการผลิตหลักของจังหวัด ได้แก่ การเพาะปลูกเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดยึดอาชีพนี้ เป็นอาชีพหลักแต่ทว่าอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดมากที่สุด ได้แก่ อุตสาหกรรมอัญมณี เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งผลิตอัญมณีที่สำคัญของประเทศ และเป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดมาก เพราะถ้าปีใดธุรกิจการค้าพลอยซบเซา ก็จะส่งผลให้ธุรกิจทางด้านอื่นซบเซาไปด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าการผลิตทางเศรษฐกิจหลักของจังหวัดจันทบุรีในอนาคตก้าวหน้าแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากธุรกิจการค้าอัญมณีมาเป็นภาคเกษตรกรรมมากขึ้น เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนพลอยดิบภายในจังหวัด และต้นทุนในการนำเข้าพลอยดิบจากประเทศศรีลังกาสูง เป็นผลทำให้ภาวะการค้าพลอยซบเซาลง ดังนั้นการทำสวนผลไม้จะเป็นการผลิตที่ได้รับความนิยมมากที่สุดและนำรายได้เข้าสู่จังหวัดสูงสุด รองลงมาได้แก่ ยางพารา พริกไทย กาแฟ มะพร้าว และพืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และฝ้าย เนื่องจากจันทบุรีมีพื้นที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชได้ทุกชนิด ดังจะเห็นได้ว่า จันทบุรีสามารถเพาะปลูกได้ทั้งพืชสวนและพืชไร่ ดังนั้นจะพบว่าปริมาณผลผลิตของพืชแต่ละชนิดไม่สูงพอที่จะทำเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ เพราะเป็นการเพาะปลูกพืชหลายชนิด ไม่เฉพาะเจาะจงเพียงชนิดใดชนิดหนึ่ง แต่ทว่าอุตสาหกรรมที่น่าจะเติบโตมากขึ้นในอนาคตก็คือ อุตสาหกรรมผักและผลไม้กระป๋องขนาดย่อม โดยมีการส่งเสริมให้มีปริมาณวัตถุดิบที่เพียงพอที่จะป้อนเข้าสู่โรงงาน รวมทั้งทางด้านเงินทุน เพื่อจะได้นำผลผลิตด้านเกษตรกรรมมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมส่งออกขายต่างประเทศได้

ลักษณะโครงสร้างทางสังคม

สภาพโครงสร้างทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถชี้ให้เห็นถึงสภาพและความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาในส่วนนี้จะเน้นถึงสภาพทางสังคมทั่วไป การบริการทางการศึกษา สาธารณสุข เพราะการวางแผนโครงสร้างจังหวัดจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพทางสังคมด้วยจึงจะทำให้การวางแผนบรรลุผลเช่นเดียวกับองค์ประกอบด้านอื่น

1. สภาพทางสังคมทั่วไป

จากประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานการดำเนินชีวิตของประชาชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ทราบถึงสภาพทางสังคมของจังหวัดจันทบุรี กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่มิใช่ชาวไทย และสัญชาติไทย กระจายอยู่ตามแหล่งการเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ในแต่ละอำเภอ โดยส่วนมากยึดอาชีพทำสวนผลไม้เป็นอาชีพหลัก และบางท้องถิ่นยึดอาชีพทำไร่ ทำนา และประมง เป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้

นั้นยังมีเชื้อชาติอื่นปะปนอยู่บ้าง อาทิเช่น เชื้อชาติจีน ฉวน(เก๋) แยก เขมร และชอง ซึ่งพวกชาว จีน ฉวน และแยก พบมากในเขตชุมชนเมือง โดยเฉพาะอำเภอเมืองฯ อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ กิ่ง อำเภอนายายอาม และอำเภอมะขาม และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก ส่วนพวกชอง เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดจันทบุรีพบเพียงเล็กน้อยบริเวณตอนเหนือของอำเภอมะขามและยังคงใช้ภาษาของสื่อสารระหว่างพวกเดียวกัน สำหรับพวกเขมรจะพบบริเวณที่ติดต่อกับชายแดนกัมพูชา ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อนและยังคงใช้ภาษาเขมรในการติดต่อระหว่างพวกเดียวกัน แต่ชนกลุ่มนี้มีจำนวนน้อยมาก จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด สำหรับการนับถือศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคือประมาณร้อยละ 98.52 นอกนั้นนับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 1.42 และ 0.06 ตามลำดับ โดยพบว่าประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม ส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมือง ของอำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอมะขามเท่านั้น

2. การศึกษา

จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดที่มีบทบาททางด้านการศึกษาค่อนข้างสูงจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออก โดยในปี พ.ศ. 2536 มีการบริการทางการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน และวิทยาลัย ซึ่งมีการสอนถึงระดับอุดมศึกษาทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน รวม 452 แห่ง มีครูและอาจารย์ รวม 3,875 คน นักเรียน นักศึกษา รวม 80,324 คน สถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญ คือ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี และวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี (ตารางที่ 4.27) เมื่อเปรียบเทียบอัตราเฉลี่ยครูต่อนักเรียนในจังหวัดจันทบุรี พบว่า มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1 : 21 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ของจังหวัดอยู่ในระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา จากการสำรวจพบว่า สถานศึกษาในระดับสูงส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ เนื่องจากเป็นจุดศูนย์กลางของจังหวัดที่สามารถคมนาคมติดต่อกับอำเภออื่น ๆ ได้โดยสะดวก

ตารางที่ 4.27 ระดับการศึกษา จำนวนสถานศึกษา จำนวนห้องเรียน และจำนวนครูในระบบโรงเรียน ปีการศึกษา 2536

ระดับการศึกษา	จำนวนสถานศึกษา	จำนวนห้องเรียน	จำนวนครู-อาจารย์	จำนวนนักเรียน นักศึกษา
1. ก่อนประถมศึกษา	159	328	338	8,174
2. ประถมศึกษา	248	2,096	2,465	52,099
3. มัธยมศึกษา	41	387	874	15,616
4. อุดมศึกษา	4	—	198	4,435
รวม	452	2,811	3,875	80,324

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรี

3. สาธารณสุข

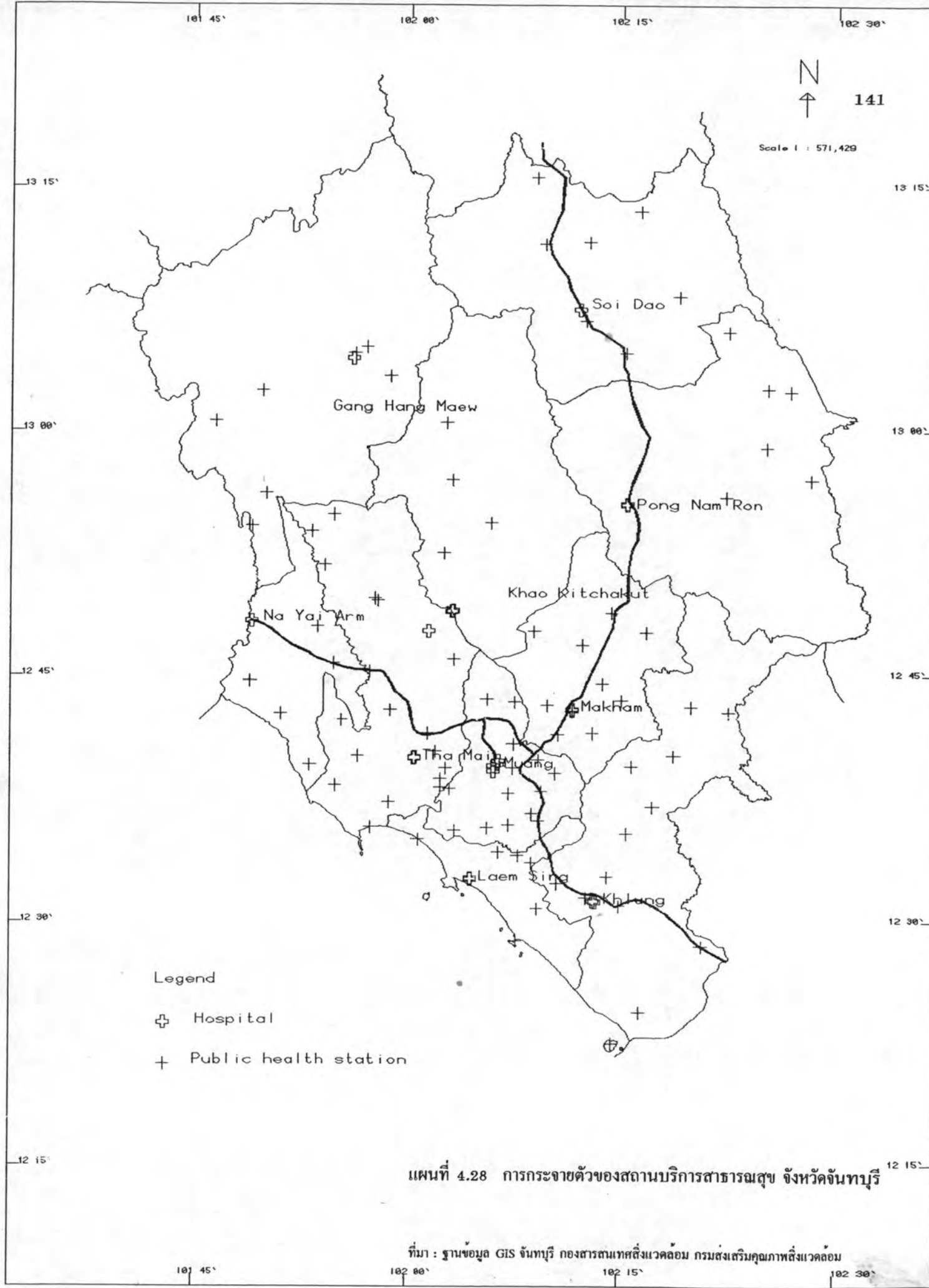
จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีบทบาททางด้านบริการทางสาธารณสุขค่อนข้างสูง เพราะเป็นจังหวัดที่มีโรงพยาบาลศูนย์ตั้งอยู่และมีวิทยาลัยพยาบาลที่เปิดสอนจนถึงระดับปริญญาตรีไว้บริการแก่ประชาชนภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนั้นพบว่า ความสามารถในการให้บริการทางสาธารณสุขโดยส่วนรวมสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานสาธารณสุขมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัดพบว่า การให้บริการทางสาธารณสุขในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ดังนี้

3.1. การกระจายตัวของสถานบริการสาธารณสุข

ในปี พ.ศ. 2535 จังหวัดจันทบุรี มีจำนวนสถานพยาบาลกระจายทั่วทุกอำเภอ แสดงว่ามีการบริการทางสาธารณสุขอย่างทั่วถึง กล่าวคือ มีโรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลชุมชนตั้งอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยพบว่าทุกตำบลมีสถานีอนามัยตั้งอยู่ ซึ่งมีบางตำบลมีจำนวนสถานีอนามัยตั้งอยู่มากกว่า 1 แห่ง โดยเฉพาะตำบลที่มีขนาดพื้นที่กว้าง หรือมีจำนวนประชากรค่อนข้างสูง นอกจากนั้น จะพบว่า มีสถานพยาบาลประเภทศูนย์การแพทย์และอนามัย สาธารณสุขชุมชน ตลอดจนหน่วยควบคุมโรคต่าง ๆ ตั้งอยู่แต่ส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ มากกว่าอำเภออื่น ๆ เนื่องจากอำเภอเมืองฯ เป็นจุดศูนย์กลางของจังหวัดที่สามารถคมนาคมติดต่อกับอำเภออื่น ๆ ได้สะดวก

3.2. ความสามารถในการให้บริการสาธารณสุข

ในปี พ.ศ. 2535 จังหวัดจันทบุรีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร เท่ากับ 1 : 3,674 อัตราส่วนพยาบาลต่อประชากร เท่ากับ 1 : 1,225 และอัตราส่วนเตียงต่อประชากร เท่ากับ 1 : 456 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (คูตารางที่ 4.28) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอ พบว่า อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีความสามารถในการให้บริการทางสาธารณสุขสูง เพราะเป็นอำเภอที่มีโรงพยาบาลศูนย์ตั้งอยู่นั่นเอง ส่วนอำเภออื่น ๆ นั้นยังคงมีความสามารถในการให้บริการไม่เพียงพอแก่ความต้องการ โดยเฉพาะอำเภอที่อยู่ใกล้กับอำเภอเมืองฯ และสามารถเดินทางติดต่อถึงกันได้สะดวกนั้นจะมีสัดส่วนของประชากรกับบุคลากรทางสาธารณสุขต่ำมาก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่จะเดินทางเข้ามารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลศูนย์แทนโรงพยาบาลในระดับอำเภอ อาทิเช่น อำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนาขายอาม กิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอมะขาม และอำเภอขลุง ส่วนอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อนนั้น มีสัดส่วนของประชากรกับบุคลากรทางสาธารณสุขสูงกว่าอำเภออื่นเล็กน้อย ยกเว้นอำเภอเมืองฯ โดยเฉพาะอำเภอสอยดาวเป็นอำเภอที่อยู่ห่างจากอำเภอเมืองฯ มากที่สุด ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ดังนั้นจำนวนบุคลากรในโรงพยาบาลของอำเภอโป่งน้ำร้อนค่อนข้างสูงกว่าอำเภออื่น ยกเว้นอำเภอเมืองฯ เพราะประชาชนส่วนใหญ่จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลชุมชน จึงต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรทางสาธารณสุข แต่ทว่ายังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนอยู่นั่นเอง

ตารางที่ 4.28 การให้บริการทางคานสาธารณสุขของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2533-2535

ข้อมูลคานสาธารณสุข	จำนวน (คน)		
	2533	2534	2535
โรงพยาบาลจังหวัด/อำเภอ	10	10	10
สถานีอนามัย	89	90	90
จำนวนแพทย์	142	146	121
จำนวนพยาบาล	312	333	363
จำนวนเตียง	881	857	976
อัตราส่วนแพทย์/ประชากร	1 : 3,069	1 : 2,860	1 : 3,674
อัตราส่วนพยาบาล/ประชากร	1 : 1,397	1 : 1,323	1 : 1,225
อัตราเตียง/ประชากร	1 : 495	1 : 503	1 : 456
จำนวนผู้รับบริการวางแผนครอบครัว	51,335	55,644	58,426

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี

ลักษณะโครงการบริการขั้นพื้นฐาน

1. การคมนาคมขนส่ง

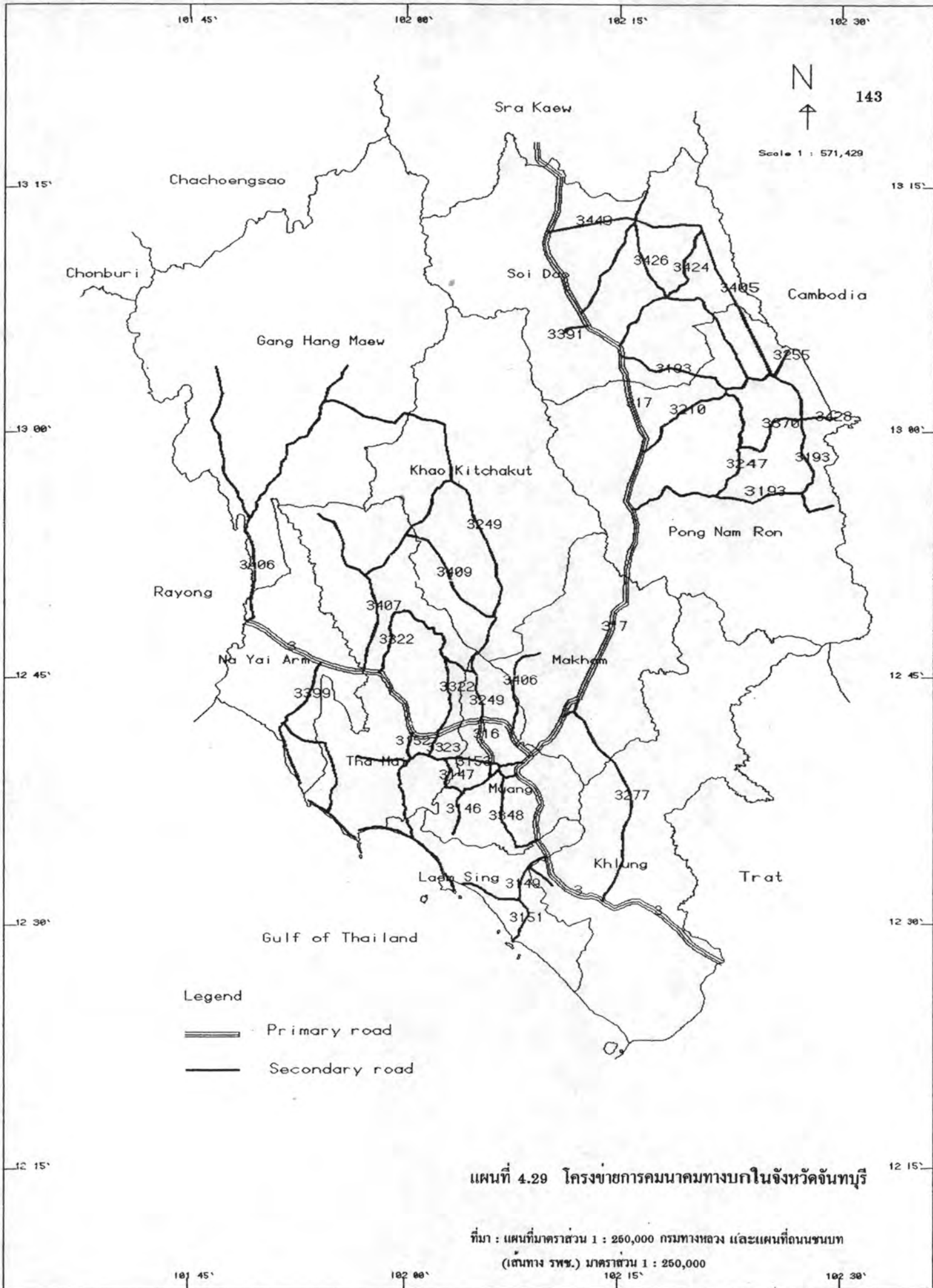
1.1. เส้นทางหลวงแผ่นดินสายประธาน ได้แก่ เส้นทางหลวงหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) เป็นเส้นทางที่มีความสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจการค้าของจังหวัดจันทบุรีมากที่สุด เนื่องจากเป็นเส้นทางคมนาคมหลักของภาคตะวันออก ซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่กรุงเทพมหานครและสิ้นสุดที่จังหวัดตราดโดยตัดผ่านจังหวัดจันทบุรีในแนวตะวันออก-ตะวันตกเป็นระยะทางประมาณ 87 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2536 มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 14,500 คันต่อวัน (ดูแผนที่ 4.29 และ 4.30)

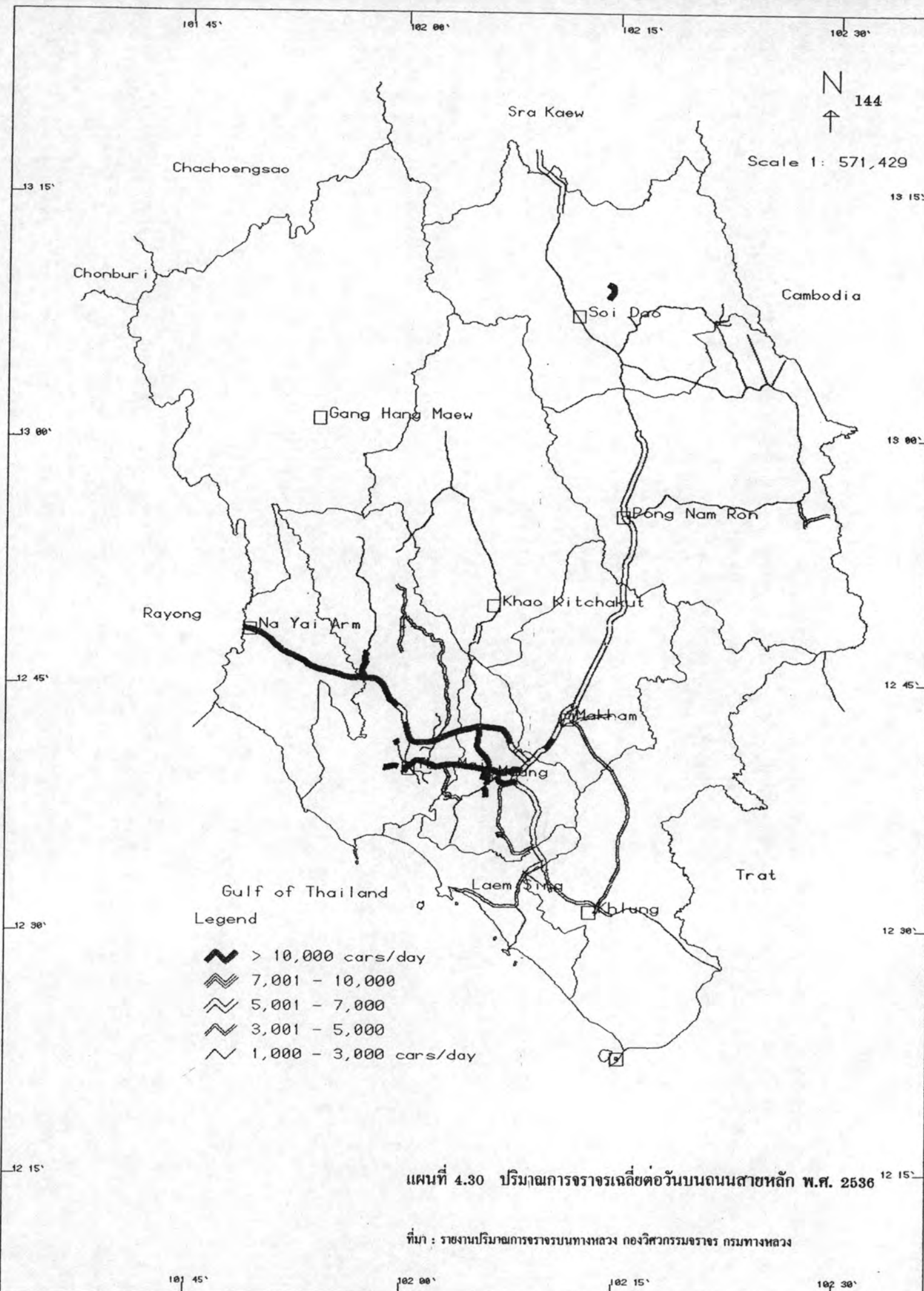
1.2. เส้นทางหลวงแผ่นดินสายรอง มี 2 สายได้แก่ เส้นทางหลวงหมายเลข 316 และเส้นทางหลวงหมายเลข 317

1) เส้นทางหลวงหมายเลข 316 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3 (บริเวณสามแยกบ้านแก้ว) ไปยังตัวเมืองจันทบุรี มีระยะทางประมาณ 5.8 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 14,500 คันต่อวัน

2) เส้นทางหลวงหมายเลข 317 เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างเส้นทางหลวงหมายเลข 3 กับเส้นทางหลวงหมายเลข 33 (บริเวณจังหวัดสระแก้ว) เป็นเส้นทางที่มีความสำคัญรองจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3 เพราะเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างภาคตะวันออกตอนบนกับภาคตะวันออกตอนล่างและเป็นเส้นทางเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังภาคตะวันออกตอนล่าง มีระยะทางประมาณ 58.2 กิโลเมตร ปริมาณการจราจรเฉลี่ย 6,000 คันต่อวัน

1.3. เส้นทางหลวงจังหวัด มีทั้งสิ้น 28 สาย เส้นทางที่สำคัญ ๆ ได้แก่

แผนที่ 4.30 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันบนถนนสายหลัก พ.ศ. 2536

ที่มา : รายงานปริมาณการจราจรบนทางหลวง กองวิศวกรรมจราจร กรมทางหลวง

- 1) เส้นทางหมายเลข 3146 เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างตัวเมืองจันทบุรี กับบ้านท่าแฉลบ ตำบลบางกะจะ ระยะทางประมาณ 10.2 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 2,000 คันต่อวัน
- 2) เส้นทางหมายเลข 3147 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างบ้านหัวหิน ตำบลบาง-กะจะ กับอำเภอท่าใหม่ บริเวณตำบลบ่อพุ ระยะทางประมาณ 9.7 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 3,100 คันต่อวัน
- 3) เส้นทางหมายเลข 3149 เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างเส้นทางหลวงหมายเลข 3 บริเวณตำบลพลี๊วกับอำเภอแหลมสิงห์ ระยะทางประมาณ 15.8 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 3,000 คันต่อวัน
- 4) เส้นทางหมายเลข 3150 เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างเส้นทางหลวงหมายเลข 3 กับริมแม่น้ำจันทบุรี ระยะทางประมาณ 3.4 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจรหนาแน่นเป็นอันดับสาม รองจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3 และหมายเลข 3154 คือเฉลี่ย 13,000 คันต่อวัน
- 5) เส้นทางหมายเลข 3151 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3149 บริเวณตำบลหนองขี้มูไปยังตำบลเกาะเปริด ระยะทางประมาณ 4.7 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร เฉลี่ย 2,300 คันต่อวัน
- 6) เส้นทางหลวงหมายเลข 3152 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3 บริเวณตำบลชายร้าไปยังเขตตัวเมืองอำเภอท่าใหม่ ระยะทางประมาณ 3.4 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร เฉลี่ย 2,000 คันต่อวัน
- 7) เส้นทางหลวงหมายเลข 3153 (สายพระยาตรี) เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนเมืองท่าใหม่กับชุมชนเมืองจันทบุรี ระยะทางประมาณ 7.5 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร เฉลี่ย 6,400 คันต่อวัน
- 8) เส้นทางหลวงหมายเลข 3154 เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อชุมชนเมืองบริเวณสะพานตรีรัตนกับเส้นทางหลวงหมายเลข 3 บริเวณเขตติดต่อระหว่างตำบลจันทนิมิตกับตำบลคลองนารายณ์ ระยะทางประมาณ 2.8 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจรหนาแน่นรองจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3 คือเฉลี่ย 13,500 คันต่อวัน
- 9) เส้นทางหลวงหมายเลข 3193 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 317 บริเวณตำบลทับไทร ไปยังบริเวณชายแดนผ่านบ้านหนองกก บ้านแสมค แล้วยกกลับมาบรรจบเส้นทางหลวงหมายเลข 317 ที่บริเวณบ้านคามูน ตำบลทรายขาว เป็นระยะทางประมาณ 61 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 4,500 คันต่อวัน
- 10) เส้นทางหลวงหมายเลข 3405 เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อเส้นทางหลวงหมายเลข 3193 บริเวณบ้านแหลมกับบ้านทุ่งขนาน ระยะทางประมาณ 27.7 กิโลเมตร ปริมาณการจราจร เฉลี่ย 2,500 คันต่อวัน

11) เส้นทางหลวงหมายเลข 3249 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3 บริเวณบ้านแสงไผ่ยังวิทยาลัยเกษตรจันทบุรี ระยะทางประมาณ 23.9 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 3,500 คันต่อวัน

12) เส้นทางหลวงหมายเลข 3323 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3 บริเวณบ้านเนินสูง ตำบลเขาหัว ไปบรรจบเส้นทางหลวงหมายเลข 3147 ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร เฉลี่ย 1,500 คันต่อวัน

13) เส้นทางหลวงหมายเลข 3277 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างอำเภอมะขามกับอำเภอลុង ระยะทางประมาณ 26.9 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร เฉลี่ย 1,800 คันต่อวัน

14) เส้นทางหลวงหมายเลข 3348 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหลวงหมายเลข 3154 ผ่านตำบลเกาะขวาง หนองบัว มาบรรจบกับเส้นทางหลวงหมายเลข 3 บริเวณบ้านหนองขอน ตำบลคมบาง ระยะทางประมาณ 12.3 กิโลเมตร มีปริมาณการจราจร เฉลี่ย 2,200 คันต่อวัน

ส่วนเส้นทางหลวงที่นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นเส้นทางที่มีปริมาณการจราจรน้อย และบางเส้นทางยังคงสภาพเป็นถนนลูกรังอยู่ นอกจากนั้นยังมีเส้นทางหลวงชนบทตัดผ่านไปในเขตพื้นที่ป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่า เส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญต่อจังหวัดจันทบุรีมาก ได้แก่ เส้นทางคมนาคมในแถบพื้นที่ตอนล่าง ซึ่งจะเห็นได้จากปริมาณการจราจรที่หนาแน่นกว่าเส้นทางคมนาคมในพื้นที่อื่น โดยเฉพาะอำเภอเมืองฯ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด นอกจากนั้นพบว่า มีเส้นทางคมนาคมทั้งของภาคเอกชนและรัฐบาลอีกมากมาย โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นสวนผลไม้จะมีเส้นทางคมนาคมกระจายอย่างทั่วถึงเพื่อใช้เป็นเส้นทางลำเลียงผลผลิตออกสู่ตลาดได้สะดวก เส้นทางคมนาคมทางบกภายในจังหวัดจันทบุรี นอกจากจะเป็นเส้นทางที่ใช้ในการคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอกับอำเภอและระหว่างตำบลต่าง ๆ แล้ว ยังมีเส้นทางขนส่งที่ใช้ติดต่อระหว่างจังหวัดโดยตรง อาทิเช่น เส้นทางระหว่างกรุงเทพมหานคร-จันทบุรีมี 3 เส้นทาง คือ เส้นทางหมายเลข 34 42 และ 314 เส้นทางระหว่างจันทบุรีกับชลบุรี ระยะของ ตราด สระบุรี ปราจีนบุรี บุรีรัมย์ และนครราชสีมา ทำให้การเดินทางติดต่อระหว่างจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดต่าง ๆ มีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นอันมาก

ปัญหาที่เกิดขึ้น มีดังนี้

- การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้าน ตำบล ส่วนใหญ่ยังไม่สะดวก เนื่องจากเส้นทางคมนาคมในชนบทส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ประกอบกับจังหวัดจันทบุรีมีปริมาณฝนตกชุก และในบางปีจะประสบกับปัญหาน้ำท่วม ทำให้ถนนเกิดชำรุดเสียหายใช้การไม่ได้ในฤดูฝน ซึ่งส่งผลให้ชาวสวนประสบปัญหาในการลำเลียงผลผลิตออกสู่ตลาด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้ดีขึ้นเพราะเส้นทางเหล่านี้มีความสำคัญต่อการลำเลียงผลผลิตทางการเกษตรอย่างมาก

- การจราจรในเส้นทางคมนาคมสายหลักของภาค คือ เส้นทางหลวงหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) และเส้นทางหลวงหมายเลข 316 ซึ่งเป็นเส้นทางสายสำคัญที่แยกเข้าสู่ตัวเมืองจันทบุรี

มีความคับคั่งมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูผลไม้ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการเดินทางติดต่อ จึงจำเป็นต้องทำการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมทั้งสองสายนี้ให้ดีขึ้น

2. ไฟฟ้า

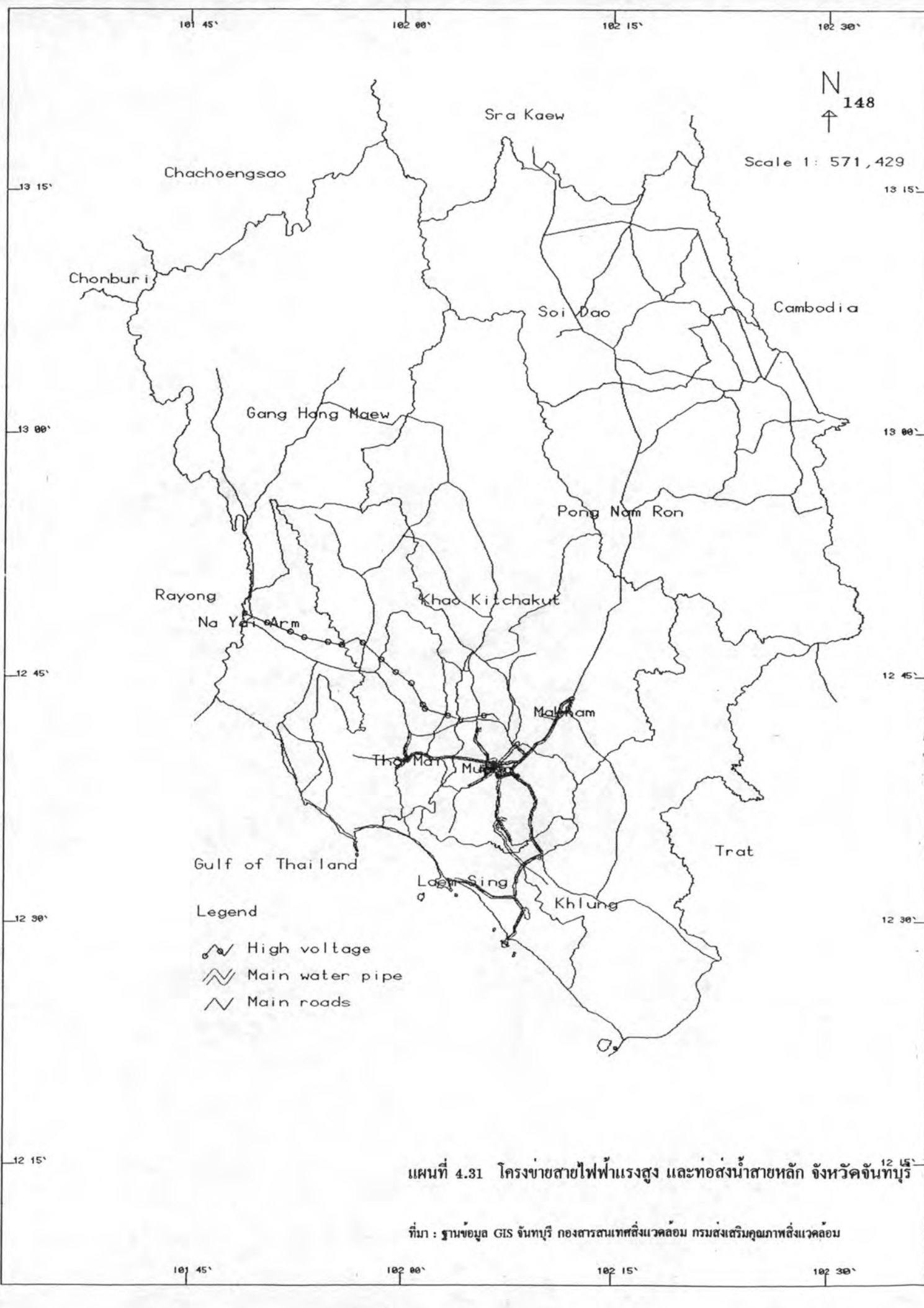
การบริการไฟฟ้าภายในจังหวัดจันทบุรีรับผิดชอบโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ในปัจจุบันมีโครงข่ายการบริการไฟฟ้ากระจายไปทั่วทุกอำเภอ มีหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้แล้วทั้งสิ้น 574 หมู่บ้าน จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 4,594 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 90 ของหมู่บ้านทั้งหมด และร้อยละ 85 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด คิดเป็นปริมาณไฟฟ้าที่ใช้ทั้งหมด 12,448 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง เมื่อพิจารณาประเภทของผู้ใช้ไฟฟ้าของจังหวัดจันทบุรีในปี พ.ศ. 2535 พบว่า มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า 79,196 ราย ปริมาณไฟฟ้าที่จำหน่าย 409,934,000 กิโลวัตต์ ผู้ที่ใช้ไฟฟ้ามากที่สุดได้แก่ ประเภทธุรกิจและอุตสาหกรรม คิดเป็นปริมาณไฟฟ้า 116,138,000 กิโลวัตต์ รองลงมาได้แก่ ประเภทที่อยู่อาศัย คิดเป็นปริมาณไฟฟ้า 116,138,000 กิโลวัตต์ ประเภทไฟสาธารณะและราชการ 16,804,000 กิโลวัตต์ และอื่น ๆ ปริมาณไฟฟ้าที่ใช้ 8,083,000 กิโลวัตต์ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.29)

ตารางที่ 4.29 ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2534-2535

ข้อมูลการจำหน่ายกระแสไฟฟ้า	2534	2535
จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (ราย)	73,416	79,196
กระแสไฟฟ้าที่จำหน่าย (1000 กิโลวัตต์)	272,410	409,934
1. ที่อยู่อาศัย	100,325	116,138
2. ธุรกิจและอุตสาหกรรม	150,325	268,909
3. อื่น ๆ	7,521	8,083
4. ไฟสาธารณะและราชการ	14,433	16,804

ที่มา : สำนักงานการไฟฟ้าจังหวัดจันทบุรี

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการจ่ายกระแสไฟฟ้าภายในจังหวัดจันทบุรี พบว่า การกระจายโครงข่ายกระแสไฟฟ้าจะยึดเส้นทางคมนาคมเป็นหลัก ดังจะเห็นได้ว่าบริเวณพื้นที่ตอนล่างซึ่งมีเส้นทางคมนาคมกระจายอย่างทั่วถึงนั้นเป็นบริเวณที่มีโครงข่ายกระแสไฟฟ้าหนาแน่นกว่าในบริเวณพื้นที่ตอนบนของจังหวัดซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาและป่าไม้ และสภาพการคมนาคมยังไม่สะดวก สำหรับการจ่ายกระแสไฟฟ้าในแต่ละอำเภอนั้น ประกอบด้วยหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าหลัก 2 แห่ง และหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าย่อย 8 แห่ง โดยจะพบว่า อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้ามากที่สุด คือ 17,481 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 93.89 ของจำนวนครัวเรือนทั้งอำเภอ รองลงมาได้แก่ อำเภอท่าใหม่ 11,453 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 72.86 และอำเภอขลุง 5,943 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.51 ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาถึงความสามารถในการให้บริการ อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่ได้รับการบริการไฟฟ้าทั่วถึงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง ตามลำดับ เนื่องจากอำเภอดัง

แผนที่ 4.31 โครงข่ายสายไฟฟ้าแรงสูง และท่อส่งน้ำสายหลัก จังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จังหวัดฉะเชิงเทรา กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

กล่าวมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบ และมีเส้นทางคมนาคมกระจายทั่วถึง ทำให้สามารถกระจายโครงข่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่ประชาชนได้สะดวก ส่วนอำเภอที่ได้รับการบริการไฟฟ้าน้อยที่สุด ได้แก่ กิ่งอำเภอแก่งหางแมว และกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ

จากการพิจารณาการให้บริการไฟฟ้าในระดับตำบล (จากข้อมูล กชช. 2ค. ปี พ.ศ. 2535) สามารถแบ่งกลุ่มตำบลที่ได้รับบริการไฟฟ้าออกเป็น 5 กลุ่มได้ดังนี้

2.1. กลุ่มที่มีผู้ใช้ไฟฟ้ามากกว่าร้อยละ 75 ได้แก่ ตำบลเกือบทุกตำบลในอำเภอเมืองฯ และบางตำบลของอำเภอท่าใหม่ กิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอขลุง อำเภอมะขาม และอำเภอแหลมสิงห์ ตำบลเหล่านี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบ มีเส้นทางคมนาคมระดับจังหวัดและเส้นทางคมนาคมระดับอำเภอตัดผ่าน อาทิเช่น ตำบลจันทนิมิต คลองนารายณ์ ท่าช้าง นายายอาม ปากน้ำแหลมสิงห์ ขลุง ฯลฯ

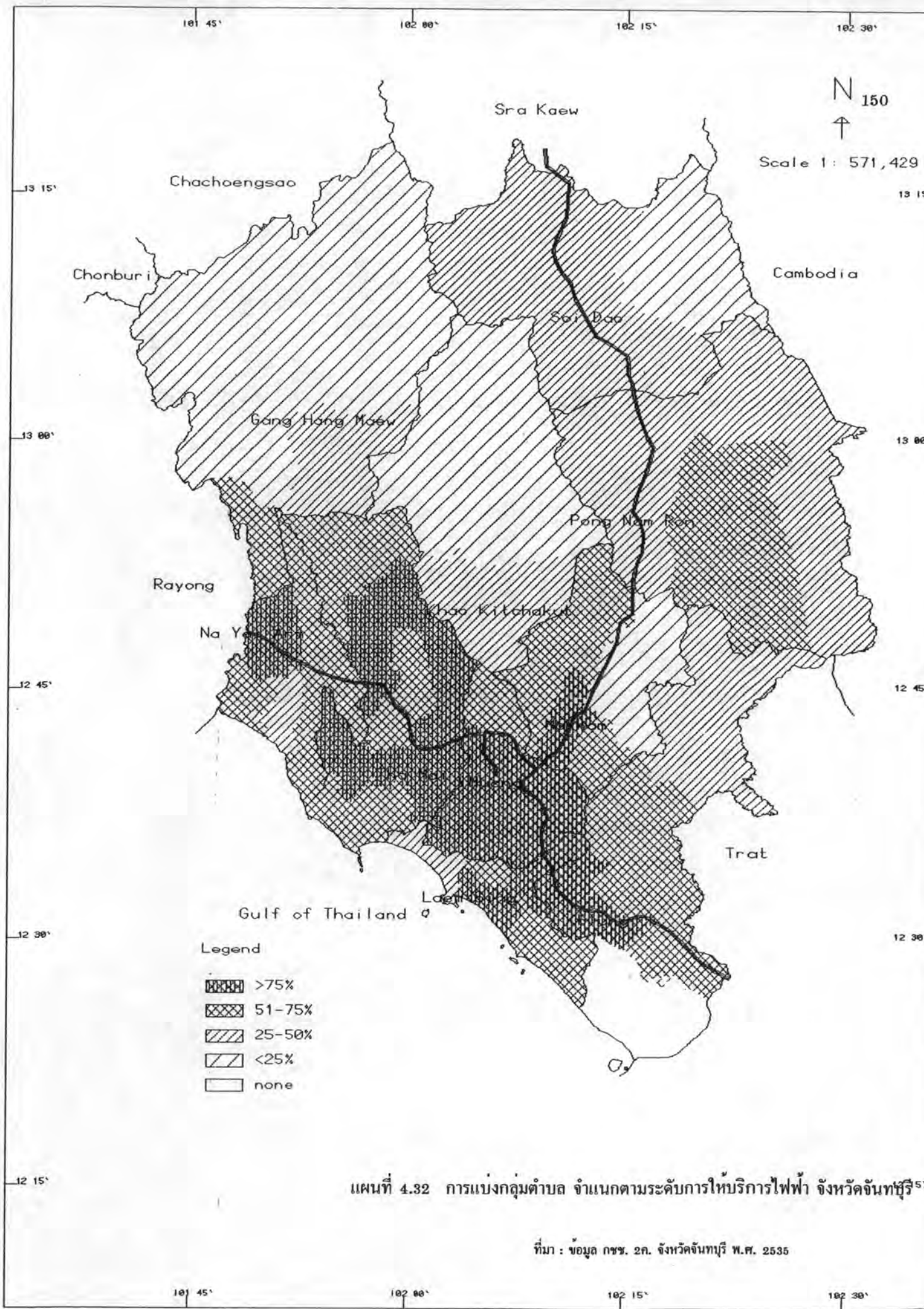
2.2. กลุ่มที่มีผู้ใช้ไฟฟ้าประมาณร้อยละ 51-75 ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ถัดจากตำบลในกลุ่มแรกออกมา ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับเป็นเขา และมีเส้นทางคมนาคมในระดับอำเภอตัดผ่าน ได้แก่ ตำบลแสง สองพี่น้อง สามไชย ช่างข้าม เขาวงกต เขาแก้ว มาบไพ วังแจ่ม ฉมัน วังโดนด ท่าหลวง อ่างศิรี วังสรรพรส ตะกาดงัว คลองขุด ซึ่ง ทรอกนอง บางสระเก้า เกาะเปริด หนองซิม บ่อ และโป่งน้ำร้อน

2.3. กลุ่มที่มีผู้ใช้ไฟฟ้าประมาณร้อยละ 25-50 ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่มีขนาดพื้นที่ค่อนข้างกว้าง สภาพภูมิประเทศเป็นที่เนินและภูเขา มีเส้นทางคมนาคมกระจายยังไม่ทั่วถึงทั้งตำบล ได้แก่ ตำบลพลวง ซากไทย บางกะไชย แก่งหางแมว กระแจะ บ่อเวฬุ ตกพรหม ทับไทร หนองตากง เทพนิมิต คลองใหญ่ ทรายขาว ปะตง และทับช้าง

2.4. กลุ่มที่มีผู้ใช้ไฟฟ้าต่ำกว่าร้อยละ 25 เป็นตำบลที่มีขนาดกว้าง สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ การคมนาคมไม่สะดวก และมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง ได้แก่ ตำบลสามพี่น้อง พวา ตะเคียนทอง ขุนซ่อง บั๊ววี คลองพลู ทุ่งขนาน และสะตอน

2.5. กลุ่มที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ มี 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางชัน เป็นตำบลที่ยังไม่มีเส้นทางคมนาคมตัดผ่าน การเดินทางติดต่อยังอาศัยถนนลูกรัง ทำให้การกระจายโครงข่ายกระแสไฟฟ้าเข้าไปไม่ถึง

จะเห็นได้ว่า บริเวณที่มีโครงข่ายการบริการไฟฟ้าค่อนข้างทั่วถึง ได้แก่ บริเวณพื้นที่ราบตั้งแต่ริมฝั่งทะเลเข้าไปจนถึงพื้นที่ตอนกลางของจังหวัด ส่วนบริเวณตอนเหนือของจังหวัดประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ เนื่องจากอุปสรรคทางด้านสภาพภูมิประเทศ ประกอบกับมีประชากรอาศัยอยู่เบาบางและกระจัดกระจายนั่นเอง ทำให้การกระจายโครงข่ายกระแสไฟฟ้าไม่ทั่วถึง เพราะต้องใช้เงินลงทุนสูง ซึ่งไม่คุ้มกับการลงทุน เนื่องจากประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และไม่มีความสามารถในการรับบริการไฟฟ้า

แผนที่ 4.32 การแบ่งกลุ่มตำบล จำแนกตามระดับการให้บริการไฟฟ้า จังหวัดจันทบุรี

ที่มา : ข้อมูล กชข. 2ก. จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

3. ประปา

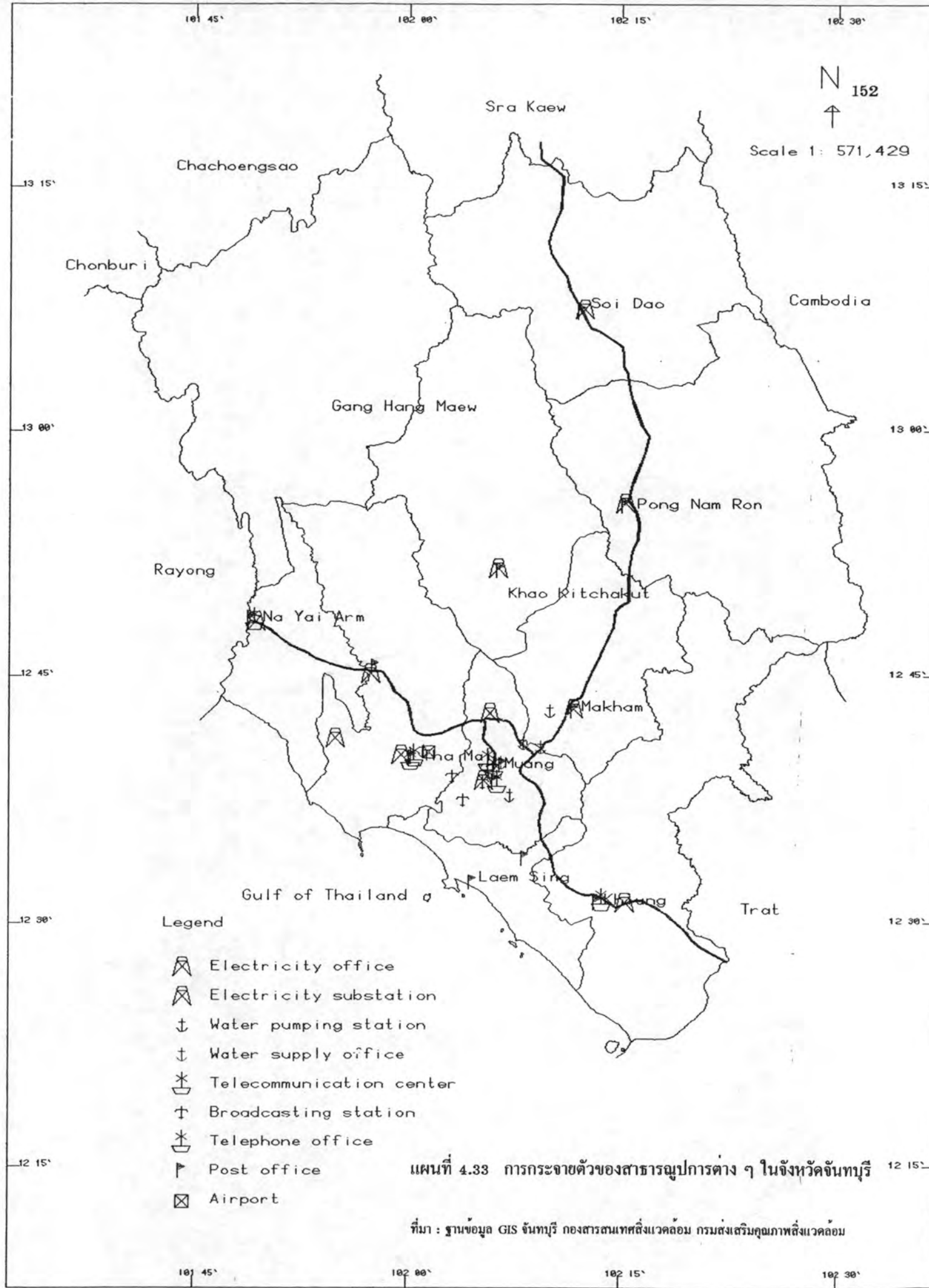
การให้บริการประปาของจังหวัดจันทบุรีอยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาค โดยมีโครงข่ายการบริการเฉพาะในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลเท่านั้น มีการให้บริการจำหน่ายน้ำประปาให้ประชาชน จำนวน 13,560 หลังคาเรือน สำหรับการบริการประปาภายในจังหวัดจันทบุรี ได้แบ่งพื้นที่รับผิดชอบออกเป็น 2 พื้นที่ คือ การประปาจันทบุรี ซึ่งรับผิดชอบการบริการในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี เทศบาลตำบลท่าใหม่ สุขาภิบาลจันทนิมิต สุขาภิบาลท่าช้าง และสุขาภิบาลหนองบัวกับการประปาชลุม ซึ่งรับผิดชอบการบริการในเขตเทศบาลเมืองชลุม นับว่าการบริการประปาของจังหวัดจันทบุรียังกระจายไม่ทั่วถึงในทุก ๆ ชุมชน กล่าวคือ โครงข่ายการให้บริการยังคงกระจายอยู่เฉพาะในเขตชุมชนขนาดใหญ่และกลางเท่านั้น

สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิตนั้น การประปาจันทบุรีอาศัยแหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำจันทบุรี แต่ทว่าจะมีการเคลื่อนย้ายตำแหน่งที่ผลิตน้ำตลอดมา เนื่องจากในช่วงฤดูแล้งมักจะเกิดน้ำทะเลหนุนขึ้นมา ทำให้ต้องมีการเคลื่อนย้ายตำแหน่งที่ผลิตขึ้นไปทางตอนเหนือของแม่น้ำ โดยมีกำลังการผลิตประมาณวันละ 750 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนการประปาชลุมมีพื้นที่โครงข่ายการให้บริการเล็กกว่าการประปาจันทบุรี บริเวณแหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ คลองซึ้ง และคลองตรอกนอง โดยมีกำลังผลิตประมาณวันละ 160 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

เมื่อพิจารณาถึงปริมาณผู้ใช้น้ำและปริมาณน้ำจำหน่าย ในช่วงปี พ.ศ. 2529-2535 พบว่า จำนวนผู้ใช้น้ำประปาได้เพิ่มขึ้นจาก 6,236 ราย ในปี พ.ศ. 2529 เป็น 13,293 ราย ในปี พ.ศ. 2535 และปริมาณน้ำจำหน่ายเพิ่มขึ้นจาก 2.964 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เป็น 6.3 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยจะพบว่า เทศบาลเมืองฯ และสุขาภิบาลจันทนิมิตมีผู้ใช้บริการประปามากที่สุด คือประมาณร้อยละ 75 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองชลุม ประมาณร้อยละ 68.4 สุขาภิบาลท่าช้าง ประมาณร้อยละ 50.6 และสุขาภิบาลหนองบัว ประมาณร้อยละ 34.1 ตามลำดับ ส่วนเทศบาลตำบลท่าใหม่มีผู้ใช้บริการเพียงร้อยละ 17.4 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การประปาส่วนภูมิภาคได้มีโครงการที่จะขยายกำลังการผลิตน้ำประปาเพิ่มมากขึ้น แต่ทว่าปัญหาที่มักจะเป็นประจำ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบในการผลิตในช่วงฤดูแล้ง เพราะว่ามีน้ำล้นคลองในจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดปี ทำให้การบริการประปาของจังหวัดจันทบุรียังไม่ขยายตัวเท่าที่ควร และกระจายไม่ทั่วถึงทุกชุมชน

4. โทรศัพท

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการบริการทางโทรศัพท์ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับในระดับภาค เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งผลิตอัญมณีที่สำคัญของประเทศ ทำให้มีความต้องการใช้บริการทางโทรศัพท์ในการติดต่อธุรกิจการค้าสูงมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ที่เปิดบริการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ การบริการทางโทรศัพท์ของจังหวัดจันทบุรีในช่วงปี พ.ศ.

แผนที่ 4.33 การกระจายตัวของสาธารณูปการต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี

ที่มา : ฐานข้อมูล GIS จันทบุรี กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2529-2535 พบว่า ในปี พ.ศ. 2529 มีการบริการโทรศัพท์ในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอขลุง และ อำเภอท่าใหม่ 3 ชุมสาย มีเลขหมายบริการทั้งสิ้น 7,192 เลขหมาย คือ อำเภอเมืองฯ 4,192 เลขหมาย อำเภอขลุง และอำเภอท่าใหม่ อำเภอละ 1,500 เลขหมาย ส่วนในปี พ.ศ. 2535 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนทั้งสิ้น 13,972 เลขหมาย โดยมีชุมสายโทรศัพท์ในเกือบทุกอำเภอเพื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชากร โดยในอำเภอเมืองฯ เพิ่มขึ้นเป็น 7,576 เลขหมาย อำเภอแหลมสิงห์ 1,014 เลขหมาย อำเภอมะขาม 528 เลขหมาย อำเภอท่าใหม่ 1,290 เลขหมาย อำเภอขลุง 1,374 เลขหมาย กิ่งอำเภอนายายอาม 649 เลขหมาย อำเภอโป่งน้ำร้อน 745 เลขหมาย อำเภอสอยดาว 442 เลขหมาย กิ่งอำเภอแก่งหางแมว 354 เลขหมาย นอกจากนั้นชุมสายโทรศัพท์จันทบุรีได้เปิดโทรศัพท์สาธารณะทางไกลแบบหยอดเหรียญไว้บริการในอำเภอที่ยังไม่มีชุมสายโทรศัพท์ตั้งอยู่อย่างทั่วถึงทุกอำเภอ เพื่อให้ประชาชนได้สามารถใช้บริการโทรศัพท์ในการติดต่อรวดเร็วยิ่งขึ้น นับได้ว่าการบริการทางโทรศัพท์ของจังหวัดจันทบุรีมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีสภาพเศรษฐกิจการเงินหมุนเวียนสูง ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ค่อนข้างสูง ทำให้มีกำลังทรัพย์ที่จะใช้บริการทางโทรศัพท์ในการติดต่อสื่อสารได้

5. การสื่อสาร

การสื่อสารเป็นการบริการขั้นพื้นฐานประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจังหวัด โดยเป็นสื่อในการติดต่อสื่อสาร เผยแพร่ และกระจายข่าวสารทางด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

5.1. ไปรษณีย์-โทรเลข มีการบริการค่อนข้างทั่วถึง โดยจะพบว่าได้มีการกระจายที่ทำการไปรษณีย์-โทรเลขไปทั่วทุกอำเภอ และในบางตำบล ทั้งที่ดำเนินการโดยการสื่อสารเอง และให้เอกชนดำเนินการ ซึ่งแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประเภทรับฝาก จำนวน 1 แห่ง คือที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขบางกะจะ อำเภอเมืองฯ จังหวัดจันทบุรี
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประเภทรับจ่าย มี 10 แห่ง โดยตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ มี 1 แห่ง อำเภอท่าใหม่ 3 แห่ง อำเภอแหลมสิงห์ 2 แห่ง อำเภอมะขาม 1 แห่ง และที่อำเภอขลุง 1 แห่ง
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขรถยนต์เคลื่อนที่ 1 แห่ง เปิดบริการเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเอกชนมี 2 แห่ง คือ ที่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ กับที่ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่

- ที่รับส่งไปรษณีย์ตำบล มี 25 แห่ง โดยกระจายอยู่ในอำเภอมะขาม 5 แห่ง อำเภอโป่งน้ำร้อน 7 แห่ง อำเภอขลุง 5 แห่ง อำเภอท่าใหม่ 8 แห่ง จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่กระจายอยู่ในอำเภอที่มีขนาดกว้างเพื่อบริการให้แก่ประชาชนในพื้นที่ชนบทอย่างทั่วถึง

5.2. วิทยุ จังหวัดจันทบุรีมีสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ส่งกระจายเสียงออกอากาศให้บริการแก่ประชาชนทั้งในระบบ A.M. และระบบ F.M. ทั้งสิ้น 6 สถานี คือ

- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี มีทั้งระบบ A.M. และ F.M.

- สถานีวิทยุกระจายเสียง ส.ท.ร. 4 ค่ายตากสิน จังหวัดจันทบุรี มีทั้งระบบ A.M. และ F.M.

- สถานีวิทยุกระจายเสียง 07 จันทบุรี มีทั้งระบบ A.M. และ F.M.

- สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 1 ส่วนหน้า จังหวัดจันทบุรี มีเฉพาะระบบ F.M.

- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อการศึกษา จังหวัดจันทบุรี มีเฉพาะระบบ A.M.

- สถานีวิทยุกระจายเสียงตามสายเทศบาลเมืองจันทบุรี มีเฉพาะระบบ A.M.

นอกจากนั้นยังมีเครื่องรับส่งวิทยุ 2 แห่ง คือ ที่ศาลากลางจังหวัดจันทบุรี กับที่กองกำกับการตำรวจภูธร จังหวัดจันทบุรี

5.3. หนังสือพิมพ์ การบริการข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีจำหน่ายในจังหวัดจันทบุรี มีทั้งสิ้น 5 ฉบับ เป็นหนังสือรายปักษ์กับราย 10 วัน ได้แก่ หนังสือพิมพ์เสียงสวรรค์ หนังสือพิมพ์เอกรัฐ หนังสือพิมพ์สยามนิวิส หนังสือพิมพ์เสียงเสรี และหนังสือพิมพ์ข่าวภาพ เพื่อบริการข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในจังหวัดให้ประชาชนได้ทราบอยู่เสมอ

ลักษณะโครงสร้างประชากรของจังหวัดจันทบุรี

การศึกษาลักษณะโครงสร้างประชากรในส่วนนี้ จะพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรที่มีต่อพื้นที่นั้น ๆ โดยจะเน้นศึกษาในเรื่อง จำนวนและการกระจายตัวประชากร ความหนาแน่น การเปลี่ยนแปลงประชากร การย้ายถิ่น ลักษณะโครงสร้างทางอายุและเพศ ตลอดจนการคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคต การศึกษาในส่วนนี้จะอยู่ในรูปของข้อมูลประจำที่สามารถเชื่อมโยงกับตำแหน่งในพื้นที่จริงได้ในรูปแบบของแผนที่ที่มีขอบเขตในระดับตำบล ซึ่งผลจากการศึกษาจะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญในการกำหนดแผนโครงสร้างจังหวัดในบทต่อไป

สำหรับข้อมูลประชากรที่ใช้ในการศึกษาจะยึดข้อมูลจากสำนักงานกลางทะเบียนราษฎรเป็นหลักและมีบางส่วนที่ต้องใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและการเคหะ ทำให้จำนวนข้อมูลอาจแตกต่างกันไปบ้าง นอกจากนั้นอาณาเขตการปกครองในระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดมา บางครั้งจำเป็นต้องปรับจำนวนประชากรตามความเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด และเพื่อให้เห็นสภาพการณ์ทางประชากรเด่นชัดยิ่งขึ้น

1. ขนาด การเปลี่ยนแปลง ความหนาแน่น และการกระจายตัวของประชากร

1.1. ขนาดของประชากร

การจำแนกจำนวนประชากรในระดับตำบล ซึ่งมีอยู่ 74 ตำบล โดยนำมาจัดกลุ่มตามขนาดประชากรด้วย Histogram ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536 พบว่าการจำแนกกลุ่มตามขนาดของจำนวนประชากรทั้ง 2 ปี ยังคงมีแนวโน้มของการแจกแจงลำดับดั้งเดิม เพียงแต่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (แผนที่ 4.34)

กลุ่มที่ 1 เป็นตำบลที่มีประชากรมากกว่า 30,000 คน ขึ้นไป มีเพียงตำบลเดียว คือ ตำบลวัดใหม่ ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางหลักของกิจกรรมแทบทุกประเภทของจังหวัด ในปี พ.ศ. 2531 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 29,166 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 35,818 คน ในปี พ.ศ. 2536 คิดเป็นร้อยละ 6.90 และร้อยละ 7.79 ของประชากรทั้งจังหวัดในปีดังกล่าว

กลุ่มที่ 2 เป็นตำบลที่มีประชากรระหว่าง 10,000-15,000 คน ในปี พ.ศ. 2531 มีจำนวน 6 ตำบลได้แก่ ตำบลตลาด และตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองฯ ตำบลขลุ่ย อำเภอขลุ่ย ตำบลปะตง ตำบลทับช้าง และตำบลทรายขาว อำเภอสอยดาว มีประชากรรวม 68,581 คน คิดเป็นร้อยละ 16.23 ของประชากรทั้งจังหวัด ในปี พ.ศ. 2536 เพิ่มขึ้นเป็น 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลท่าช้าง ตำบลจันทนิมิต และตำบลตลาด อำเภอเมืองฯ ตำบลขลุ่ย อำเภอขลุ่ย ตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ ตำบลปะตง ตำบลทับช้าง และตำบลทรายขาว อำเภอสอยดาว โดยมีประชากรรวม 97,875 คน คิดเป็นร้อยละ 21.27 ของประชากรทั้งจังหวัด ในปี พ.ศ. 2536 ตำบลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง หรือมีเส้นทางคมนาคมสายหลักตัดผ่าน

กลุ่มที่ 3 เป็นตำบลที่มีระหว่าง 8,000-10,000 ในปี พ.ศ. 2531 มีจำนวน 13 ตำบล มีประชากรรวม 105,512 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 24.97 ของประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นเป็น 15 ตำบล ในปี พ.ศ. 2536 มีประชากรรวม 122,667 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 26.66 ของประชากรทั้งจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางระดับอำเภอ หรือเป็นตำบลที่มีขนาดพื้นที่กว้าง แต่มีเส้นทางคมนาคมกระจายเข้าไปค่อนข้างทั่วถึง

กลุ่มที่ 4 เป็นตำบลที่มีประชากรระหว่าง 5,000-7,000 คน ในปี พ.ศ. 2531 มีอยู่ 18 ตำบล มีประชากรรวม 101,428 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของประชากรทั้งหมด

ตารางที่ 4.30 พื้นที่ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร และความหนาแน่นของประชากรระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรี
ระหว่าง พ.ศ. 2531-2536

CODE	เขตการปกครอง ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2531		พ.ศ. 2536		การเปลี่ยนแปลงประชากร		
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวน (ร้อยละ)	จากเดิม (ร้อยละ)	จากทั้งจังหวัด (ร้อยละ)
	1. อำเภอเมืองจันทบุรี	254.59	103,189	406	118,182	464	14,993	14.53	44.14
206102	ตลาด **	10.25	13,328	1,300	11,166	1,089	-2,162	-16.22	-6.36
206101	วัดใหม่ **	1.50	29,166	19,444	36,818	23,879	6,662	22.81	19.58
206105	คลองนารายณ์ *	26.49	7,084	267	7,377	279	293	4.14	0.86
206103	เกาะขวาง	22.88	6,061	221	6,724	250	663	13.10	1.96
206104	คมบาง	28.34	6,141	181	4,689	162	-652	-10.74	-1.62
206107	ท่าช้าง *	38.33	7,999	209	14,672	383	6,673	83.42	19.64
206106	จันทนิมิต *	6.43	11,647	2,146	13,169	2,426	1,622	13.07	4.48
206108	บางกะจะ *	32.29	6,781	210	7,672	238	691	13.14	2.62
206110	แสลง	43.22	4,679	106	4,236	98	-343	-7.49	-1.01
206111	หนองบัว *	16.91	6,670	366	6,566	349	-116	-2.03	-0.34
206109	พลับพลา *	29.96	6,733	225	8,204	274	1,471	21.85	4.33
	2. อำเภอขลุง	766.04	62,242	68	62,454	68	212	0.41	0.62
206212	ขลุง **	3.18	10,348	3,264	10,434	3,281	86	0.83	0.26
206206	บ่อ	78.16	6,648	86	6,209	79	-439	-6.60	-1.29
206201	แก้วหินหัก	61.61	4,662	90	4,286	83	-366	-7.87	-1.08
206205	ตะปอน	14.29	3,868	270	3,318	232	-540	-14.00	-1.69
206207	บางชัน	64.49	3,934	61	3,673	56	-361	-9.18	-1.06
206210	วันยาว	26.66	6,206	196	6,064	191	-141	-2.71	-0.42
206202	ชิง	60.20	6,047	101	4,763	96	-294	-5.83	-0.87
206208	มาบไฟ	43.61	2,219	51	2,220	51	1	0.06	0.00
206209	วังสรรพรส	28.96	2,626	87	2,669	92	134	5.31	0.39
206204	ศรีทอง	43.61	2,306	53	2,331	53	26	1.13	0.08
206203	ตกพรม	86.76	2,963	36	3,703	43	740	24.97	2.18
206211	บ่อหวี	276.73	2,538	9	3,904	14	1,366	63.82	4.02
	3. อำเภอท่าใหม่	612.84	69,471	113	67,983	111	-1,488	-2.14	-4.38
206301	ท่าใหม่ **	24.30	9,261	381	9,723	400	472	6.10	1.39
206302	ยายรา **	7.54	1,611	214	1,479	196	-132	-8.19	-0.39
206319	สี่พญา	7.85	2,066	262	1,798	229	-267	-12.61	-0.76
206313	บ่อพู่	8.69	1,791	206	1,496	172	-296	-16.53	-0.87
206314	พลอยแหวน	9.11	2,008	220	1,686	186	-323	-16.09	-0.96
206306	เขาหัว	20.32	3,779	186	3,452	170	-327	-8.66	-0.96
206306	เขาบายศรี	70.09	7,707	110	7,407	106	-300	-3.89	-0.88

ตารางที่ 4.30 พื้นที่ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร และความหนาแน่นของประชากรระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรี
ระหว่าง พ.ศ. 2531-2536

CODE	เขตการปกครอง ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2531		พ.ศ. 2536		การเปลี่ยนแปลงประชากร		
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวน (ร้อยละ)	จากเดิม (ร้อยละ)	จากทั้งจังหวัด (ร้อยละ)
206318	สองพี่น้อง	64.14	7,707	120	7,526	117	-182	-2.36	-0.64
206311	ทุ่งเบญจา	123.27	8,825	72	10,966	89	2,140	24.26	6.30
206316	รำพัน	39.17	3,674	94	3,299	84	-376	-10.21	-1.10
206307	โขมง	24.76	2,476	100	2,236	90	-240	-9.70	-0.71
206310	ตะกาดเงา	42.52	7,655	180	7,220	170	-436	-5.68	-1.28
206308	คลองซุด	31.21	4,207	136	4,271	137	64	1.52	0.19
206320	เขาแก้ว	139.89	6,728	48	5,429	39	-1,297	-19.28	-3.82
	4. อำเภอโป่งน้ำร้อน	890.68	26,906	29	31,321	36	5,416	20.91	16.94
206401	ทับไทร	240.84	8,016	33	9,169	38	1,153	14.38	3.39
206403	โป่งน้ำร้อน *	154.12	5,142	33	6,744	44	1,602	31.16	4.72
206404	หนองตากง	180.19	5,467	30	7,530	42	2,063	37.74	6.07
206409	เทพนิมิต	126.43	3,966	32	4,074	32	109	2.76	0.32
206410	คลองใหญ่	190.00	3,316	17	3,804	20	489	14.75	1.44
	5. อำเภอมะขาม	480.10	26,244	56	27,470	67	1,226	4.67	3.61
206601	มะขาม *	78.66	7,376	94	7,786	99	411	5.67	1.21
206604	ท่าหลวง	107.24	2,702	26	2,497	23	-206	-7.59	-0.60
206606	บึงอี	107.64	4,422	41	5,490	61	1,068	24.16	3.14
206607	วังแฉม	62.62	4,068	66	3,869	62	-199	-4.66	-0.56
206602	ฉม	93.68	3,276	36	3,484	37	208	6.36	0.61
206608	อ่างศิระ	30.46	4,411	146	4,344	143	-67	-1.52	-0.20
	6. อำเภอแหลมสิงห์	190.46	32,241	169	31,664	166	-687	-2.13	-2.02
206601	ปากน้ำแหลมสิงห์ *	34.96	9,578	274	9,740	279	162	1.69	0.48
206602	เกาะเปริด	22.71	3,764	166	3,768	166	-6	-0.16	-0.02
206607	หนองขมิ้น	35.69	6,321	150	6,229	147	-92	-1.73	-0.27
206606	พลิว *	25.66	5,388	211	5,220	204	-168	-3.12	-0.49
206603	คลองน้ำเค็ม	14.36	1,914	133	1,681	117	-233	-12.17	-0.69
206606	บางสระเก้า	21.66	2,548	118	2,307	107	-241	-9.46	-0.71
206604	บางกะไชย	36.76	3,728	104	3,619	101	-109	-2.92	-0.32
	7. อำเภอศอขลุ่ย	770.95	46,084	60	52,049	68	6,966	12.94	17.56
206701	ปะดง	72.36	12,646	173	13,792	191	1,246	9.93	3.67
206703	ทุ่งขนาน	103.23	7,666	73	8,401	81	846	11.20	2.49
206706	ทับช้าง	302.36	10,679	36	12,631	42	1,962	18.28	6.76
206702	ทรายขาว *	203.80	10,033	49	11,046	64	1,013	10.10	2.98

ตารางที่ 4.30 พื้นที่ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร และความหนาแน่นของประชากรระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรี
ระหว่าง พ.ศ. 2531-2536

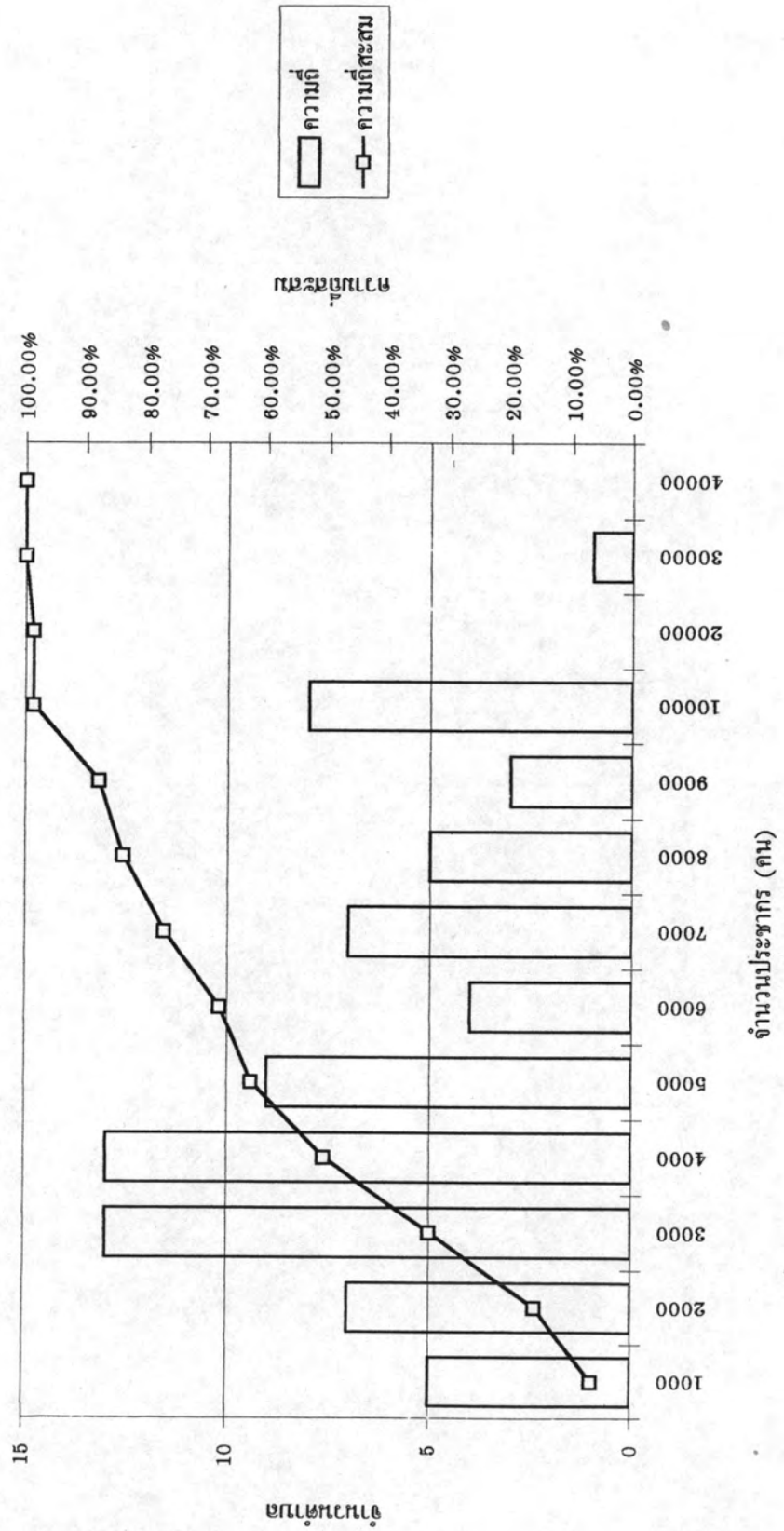
CODE	เขตการปกครอง ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2531		พ.ศ. 2536		การเปลี่ยนแปลงประชากร		
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวน (ร้อยละ)	จากเดิม (ร้อยละ)	จากทั้งจังหวัด (ร้อยละ)
206704	ตะตอน	89.20	5,271	69	6,179	69	908	17.23	2.67
	8. กิ่งอำเภอกงหราแมว	1,254.13	17,187	14	27,336	22	10,149	69.06	29.88
206801	แกงหางแมว	160.89	2,616	16	6,967	37	3,341	127.71	9.84
206804	ขุนซ่อง	606.00	4,393	7	8,148	13	3,755	86.48	11.06
206802	สามพี่น้อง	70.00	2,473	35	4,276	61	1,803	72.91	6.31
206803	พวา	361.06	4,633	13	6,346	18	1,712	36.96	6.04
206806	เขาวงกต	57.39	3,072	54	2,610	45	-462	-16.04	-1.36
	9. กิ่งอำเภอนายายอาม	300.02	31,746	106	30,694	102	-1,052	-3.31	-3.10
206903	นายายอาม *	92.20	8,416	91	8,536	93	121	1.44	0.36
206904	วังโตนด	98.10	8,346	86	8,229	84	-116	-1.39	-0.34
206901	กระแจะ	33.90	6,027	148	4,674	136	-353	-7.02	-1.04
206905	สนามไชย	40.21	4,904	122	4,297	107	-607	-12.38	-1.79
206902	ช่างขาม	36.61	6,056	142	4,958	139	-97	-1.92	-0.29
	10. กิ่งอำเภอนาหว้า	830.22	18,222	22	17,468	21	-764	-4.19	-2.26
206510	ชาไทย	na	3,937	na	3,997	na	60	1.62	0.18
206506	พลวง	206.99	6,220	26	6,269	26	49	0.94	0.14
206503	ตะเคียนทอง	207.74	2,540	12	4,053	20	1,513	69.67	4.46
206509	คลองพญา	416.49	6,526	16	4,139	10	-2,386	-36.67	-7.02
	จังหวัดจันทบุรี	6,349.91	422,631	67	466,601	72	33,970	8.04	100.00

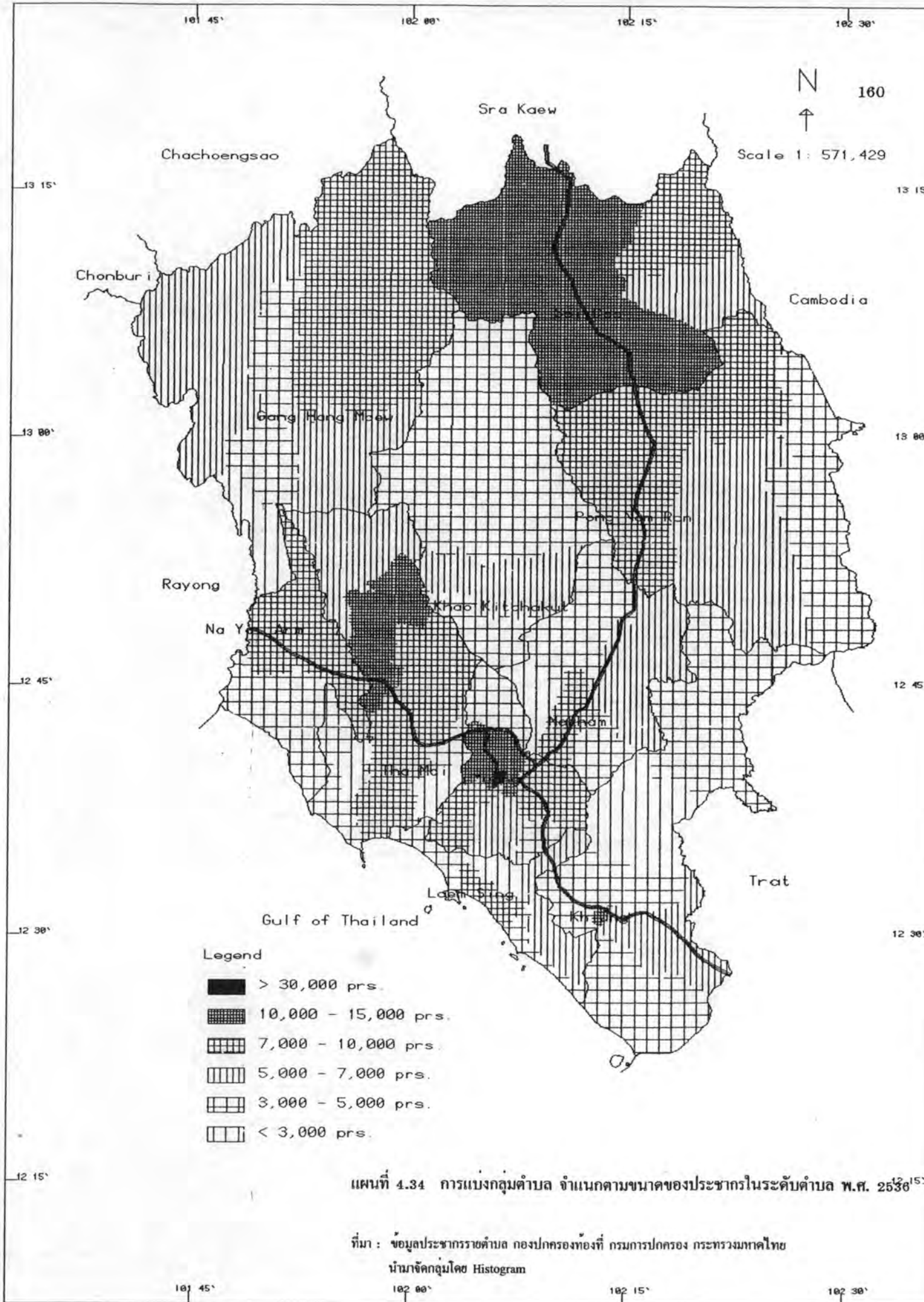
หมายเหตุ : ** ตำบลที่เป็นเทศบาล

* ตำบลที่เป็นสุขาภิบาลทั้งหมดหรือบางส่วน

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิที่ 4.9 การแบ่งกลุ่มตำบลในจังหวัดจันทบุรีตามขนาดของประชากรในปี พ.ศ. 2536 โดย Histogram

แผนที่ 4.34 การแบ่งกลุ่มตำบล จำแนกตามขนาดของประชากรในระดับตำบล พ.ศ. 2536

ที่มา : ข้อมูลประชากรรายตำบล กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
 นำมาจัดกลุ่มโดย Histogram

ลดลงเหลือ 13 ตำบล ในปี พ.ศ. 2536 มีประชากรรวม 74,414 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.18 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่มีขนาดพื้นที่ปานกลางและตั้งอยู่บริเวณรอบ ๆ เขตชุมชนเมือง

กลุ่มที่ 5 เป็นตำบลที่มีประชากรระหว่าง 3,000-5,000 คน ในปี พ.ศ. 2531 มีอยู่ 20 ตำบล มีประชากรรวม 80,561 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.07 ของประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นเป็น 26 ตำบล ในปี พ.ศ. 2536 มีประชากรรวม 104,284 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.67 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่มีขนาดไม่เล็กมาก ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เกษตรกรรมหลักของจังหวัด ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนเมืองมากนัก

กลุ่มที่ 6 เป็นตำบลที่มีประชากรน้อยกว่า 3,000 คน ในปี พ.ศ. 2531 มีอยู่ 16 ตำบล มีประชากรรวม 37,283 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.82 ของประชากรทั้งหมด ลดลงเหลือ 12 ตำบลในปี พ.ศ. 2536 มีประชากรรวม 24,997 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.43 ของประชากรทั้งจังหวัด ตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุดในทั้ง 2 ปี คือ ตำบลยายร้า ในเขตอำเภอท่าใหม่ โดยมีประชากรในปี พ.ศ. 2531 เป็นจำนวน 1,611 คน และในปี พ.ศ. 2536 จำนวน 1,479 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.38 และร้อยละ 0.32 ของประชากรทั้งหมดตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่มีขนาดพื้นที่เล็ก ตั้งอยู่รอบ ๆ ชุมชนระดับอำเภอ หรือบางตำบลตั้งอยู่ในพื้นที่ที่การคมนาคมไม่สะดวก

จากจำนวนประชากรที่จัดกลุ่มแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ามีขนาดที่แตกต่างกันมาก ระหว่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ 1 ซึ่งมีตำบลเดียว คือ ตำบลวัดใหม่ ซึ่งอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองจันทบุรีนั้น มีจำนวนมากกว่ากลุ่มรองลงมาถึงกว่า 2 เท่า ทั้งยังมากกว่ากลุ่มสุดท้ายที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดกว่า 13 เท่าอีกด้วย

ขนาดของตำบลเมื่อพิจารณาจากจำนวนประชากรที่สัมพันธ์กับที่ตั้ง จะเห็นว่าตำบลที่มีประชากรมากกว่า 7,000 คน ขึ้นไป ส่วนใหญ่จะเกาะกลุ่มกันอยู่ในเขตพื้นที่ทางตอนกลางถึงตอนล่างของจังหวัด มีถนนสุขุมวิทซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักของภาคเป็นแกนหลัก และมีเทศบาลเมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางชุมชนที่สำคัญที่สุด มีเขตชุมชนเมืองกระจุกตัวกันอยู่มาก เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมหลายประการและมีแรงดึงดูดประชากรสูง ส่วนตำบลที่อยู่ในพื้นที่ทางตอนบนของจังหวัด โดยอยู่ในโครงข่ายของเส้นทางหมายเลข 317 ซึ่งเป็นเส้นทางสายสำคัญที่เชื่อมระหว่างจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่มีขนาดพื้นที่กว้าง และมีจำนวนประชากรค่อนข้างมากตามขนาดของพื้นที่

1.2. ความหนาแน่นประชากร

การกระจายตัวของประชากรในพื้นที่ พิจารณาได้จากความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ ซึ่งโดยทั่วไปมีหน่วยเป็น คน ต่อตารางกิโลเมตร การจำแนกกลุ่มความหนาแน่นของประชากรได้จากการแบ่งกลุ่มด้วย Histogram ซึ่งพบว่าการจำแนกกลุ่มตามความหนาแน่นประชากรทั้ง 2 ปี ยังคงมีแนวโน้มของการแจกแจงลำดับดั้งเดิม เพียงแต่มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มมากขึ้น

เท่านั้น โดยมีความแตกต่างของความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ต่ำกว่า 50 คน ต่อตารางกิโลเมตร จนถึงมากกว่า 20,000 คน ต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนถึงความแตกต่างระหว่างพื้นที่ที่เป็นเขตเทศบาลและสุขาภิบาล กับพื้นที่ตำบลที่อยู่นอกเขตดังกล่าว โดยจะพบว่า ตำบลที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ มีความหนาแน่นประชากรสูงกว่าตำบลที่ตั้งอยู่ในบริเวณตอนเหนือของจังหวัด เนื่องจากปัจจัยสภาพภูมิประเทศอันเป็นผลให้ความหนาแน่นประชากรในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดมีความแตกต่างกันสูงมาก (แผนที่ 4.35)

ลักษณะการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีในปี พ.ศ. 2536 สามารถแบ่งกลุ่มตำบลตามความหนาแน่นของประชากรออกได้เป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรมากกว่า 20,000 คน ต่อตารางกิโลเมตร มีเพียงตำบลเดียว คือ ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองฯ ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี มีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 23,879 คนต่อตารางกิโลเมตร

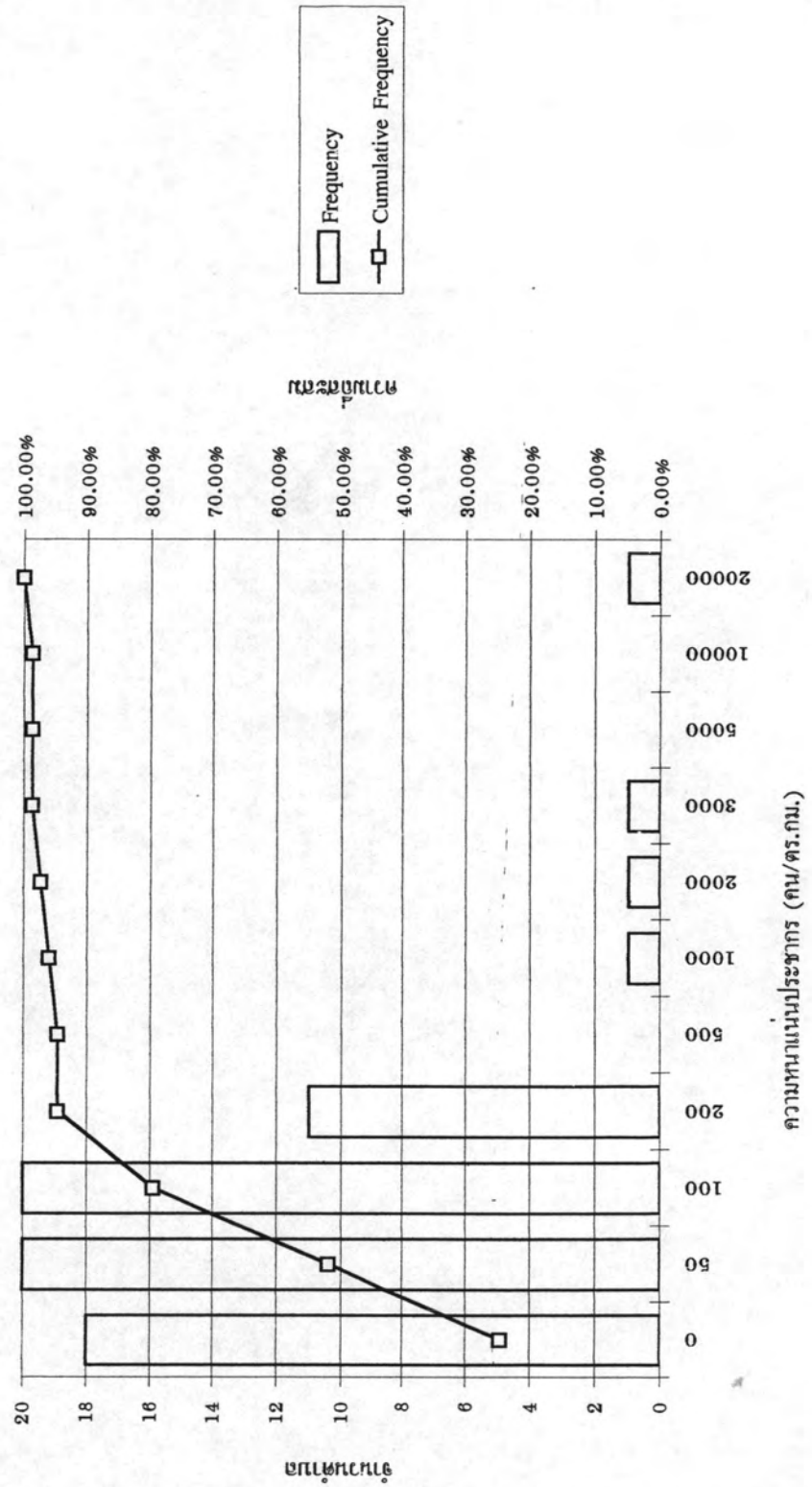
กลุ่มที่ 2 เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 1,000-3,500 คน ต่อตารางกิโลเมตร น้อยกว่ากลุ่มที่ 1 ถึงกว่า 10 เท่า มีเพียง 3 ตำบล คือ ตำบลตลาด ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง และตำบลขลุง อำเภอขลุง ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล

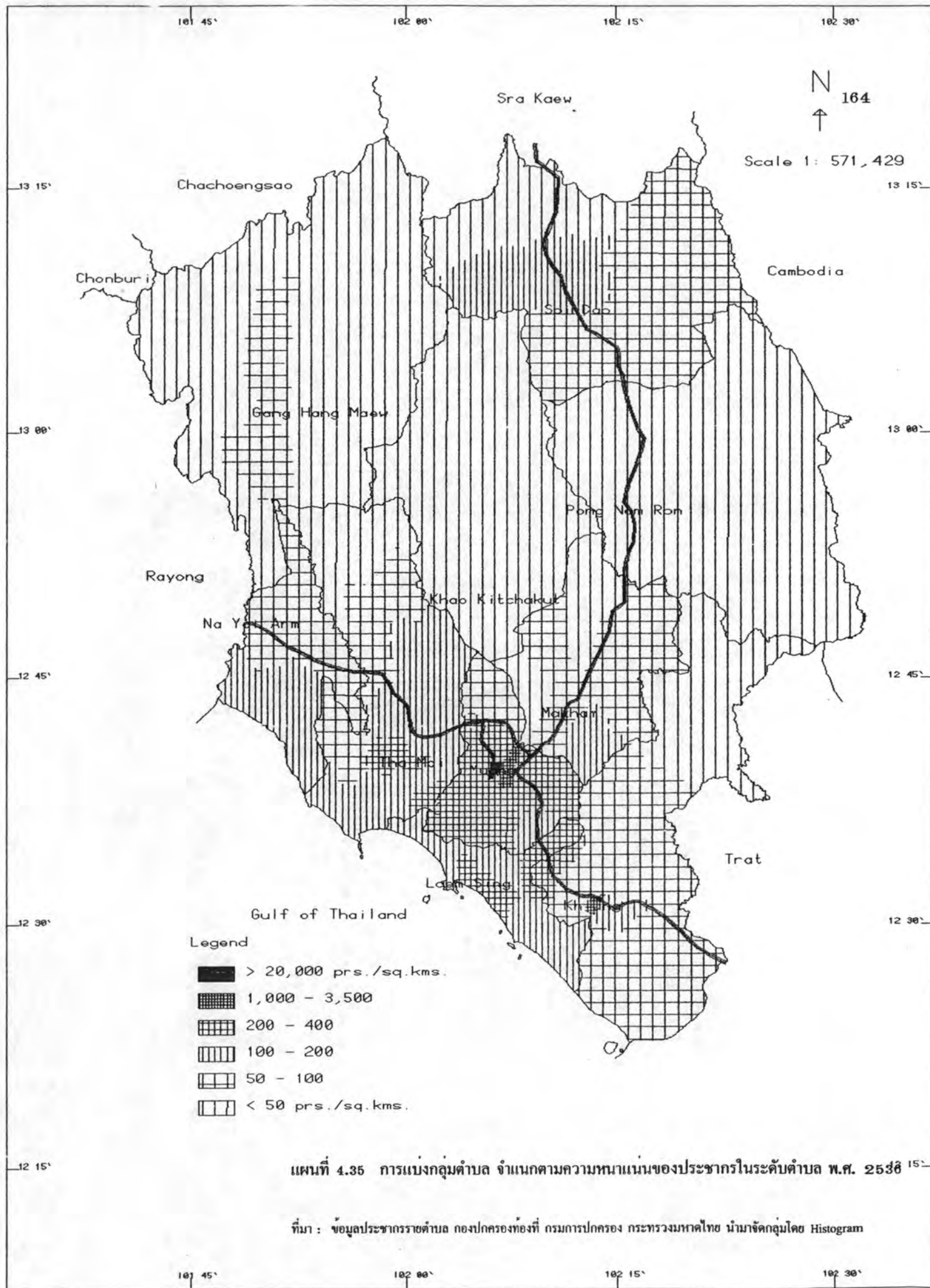
กลุ่มที่ 3 เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 200-400 คน ต่อตารางกิโลเมตร มีอยู่ 11 ตำบล ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่อยู่เป็นศูนย์กลางระดับอำเภอ หรือเป็นตำบลที่ตั้งอยู่รอบ ๆ ศูนย์กลางระดับจังหวัด ซึ่งมีบริการทางด้านสาธารณูปโภค-สาธารณูปการค่อนข้างดี สามารถติดต่อกับชุมชนเมืองได้สะดวก

กลุ่มที่ 4 เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นระหว่าง 100-200 คน ต่อตารางกิโลเมตร มีอยู่ 20 ตำบล ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่มีขนาดเล็ก แต่สามารถติดต่อกับชุมชนเมืองได้สะดวก มีการบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในบางพื้นที่เท่านั้น ประชากรในตำบลเหล่านี้ส่วนใหญ่อาชีพหลักคือการเพาะปลูก ได้แก่ การทำสวนผลไม้ และทำนา เป็นต้น มีบางพื้นที่ประสบปัญหาเฉพาะ อาทิเช่น ตำบลสนามไชย และตำบลบางกะไชย ที่ประสบกับปัญหาเกี่ยวกับดิน

กลุ่มที่ 5 เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นระหว่าง 50-100 คน ต่อตารางกิโลเมตร มีอยู่ 20 ตำบล เป็นตำบลที่มีพื้นที่ขนาดปานกลางค่อนข้างกว้าง และตั้งอยู่ติดเขตชายแดนของจังหวัด พื้นที่บางแห่งเป็นภูเขาและป่าไม้ แต่มีเส้นทางคมนาคมกระจายเข้าไปค่อนข้างทั่วถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในกลุ่มตำบลเหล่านี้ส่วนใหญ่จะติดต่อกับศูนย์กลางชุมชนระดับอำเภอมากกว่าศูนย์กลางระดับจังหวัด และมีบางพื้นที่ประสบปัญหาเฉพาะ อาทิเช่น ปัญหาเกี่ยวกับดิน จะพบมากในบริเวณตำบลบางชัน และปัญหาเกี่ยวกับน้ำ จะพบมากบริเวณตำบลนายายอาม ทุ่งเบญจา วังโดนด ซึ่ง วังแฉ่ม และตรอกนอง

แผนภูมิที่ 4.10 การแบ่งกลุ่มตำบลในจังหวัดจันทบุรีตามขนาดของความหนาแน่นประชากรในปี พ.ศ. 2536 โดย Histogram

แผนที่ 4.35 การแบ่งกลุ่มตำบล จำแนกตามความหนาแน่นของประชากรในระดับตำบล พ.ศ. 2538

ที่มา : ข้อมูลประชากรรายตำบล กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย นำมาจัดกลุ่มโดย Histogram

กลุ่มที่ 6 เป็นตำบลที่มีความหนาแน่นน้อยกว่า 50 คน ต่อตารางกิโลเมตร มีอยู่ 18 ตำบล ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ และเป็นกลุ่มตำบลที่ครอบคลุมพื้นที่ครึ่งหนึ่งของพื้นที่จังหวัด เนื่องจากสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและที่เนิน และมีสภาพแวดล้อมค่อนข้างเสียเปรียบกว่ากลุ่มตำบลอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะทางด้านการเพาะปลูกซึ่งเป็นอาชีพหลักของจังหวัด นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่ที่มีสภาพการคมนาคมไม่สะดวกและกระจายไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ส่งผลให้การกระจายบริการทางด้านสาธารณสุขโภชนาการไม่ทั่วถึงเช่นกัน อีกทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ไว้ ทำให้กลุ่มตำบลเหล่านี้มีประชากรอาศัยอยู่เบาบางกว่ากลุ่มตำบลอื่น

จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่แล้วจะมีความหนาแน่นอยู่ระหว่าง 50-200 คนต่อตารางกิโลเมตร คือมีถึง 40 ตำบล มี 15 ตำบลที่มีความหนาแน่นมากกว่า 200 คน ต่อตารางกิโลเมตร และอีก 18 ตำบลที่มีความหนาแน่นน้อยกว่า 50 คน ต่อตารางกิโลเมตร เป็นอีกค่าหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงการกระจุกตัวของประชากรว่าจะอยู่ในกลุ่มที่ 1 2 และ 3 ส่วนในกลุ่ม 4 5 และ 6 พบว่ากระจายตัวกันอยู่ค่อนข้างสม่ำเสมอ บริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากได้แก่ บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นบริเวณที่มีสภาพภูมิประเทศประกอบด้วยที่ราบลุ่ม และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นบริเวณที่มีเส้นทางคมนาคมสายหลักของภาค (ถนนสุขุมวิท) ตัดผ่าน บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางระดับจังหวัดและอำเภอ ประชากรสามารถประกอบอาชีพได้หลากหลายทั้งทางด้านการประมง เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการค้าบริการ และอุตสาหกรรม สำหรับบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างเบาบางได้แก่ บริเวณพื้นที่ตอนบนของจังหวัด ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่สูงและภูเขา มีสภาพการคมนาคมและบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ กระจายไม่ทั่วถึง สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ค่อนข้างแห้งแล้งและมีความอุดมสมบูรณ์น้อยไม่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐานของประชากร ยกเว้นตำบลปะดง และตำบลทุ่งขนาน อำเภอสอยดาว ซึ่งเป็นตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างหนาแน่นพอสมควร เพราะเป็นตำบลที่มีอาณาเขตติดชายแดนกัมพูชา และเป็นเขตที่ตั้งของทหารซึ่งประชากรส่วนหนึ่งคือ ประชากรทหาร ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเดินทางเข้ามาหางานทำ โดยการรับจ้างทำไร่และตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งประชากรชาวกัมพูชาที่มีการหลบหนีออกจากประเทศกัมพูชาเข้ามาในบริเวณดังกล่าวเช่นกัน

1.3. การวัดการกระจายตัวของประชากร

การวัดการกระจายตัวของประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีในขณะนี้ เป็นการพิจารณาภาพรวมของการกระจายตัวของประชากรอย่างกว้าง ๆ ว่ามีการรวมตัวหรือกระจายตัวของประชากรในพื้นที่จังหวัดมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลที่ได้จะบอกเพียงลักษณะรวม ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่และประชากรที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่เท่านั้น แต่จะไม่ครอบคลุมในรายละเอียดว่ามีการรวมตัวหรือกระจายตัวของประชากรมากน้อยในท้องที่ตำบลใดบ้าง ทั้งนี้จะใช้วิธีการวัด 2 วิธี คือ

ตาราง 4.31 การกระจายตัวของประชากรระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2531

เขตการปกครอง ตำบล	พื้นที่		ร้อยละ สะสมของ พื้นที่	ประชากร		ร้อยละ สะสมของ ประชากร	ความหนาแน่นเฉลี่ย ของประชากร (คน/ตร.กม.)
	(ตร.กม.)	(ร้อยละ)		(คน)	(ร้อยละ)		
ขุนขร่ง	805.00	9.53	9.53	4,393	1.05	1.05	7
บ่อเวฬุ	275.73	4.34	13.87	2,538	0.61	1.66	9
คะเคียนทอง	207.74	3.27	17.14	2,540	0.61	2.26	12
พวา	361.05	5.69	22.83	4,633	1.11	3.37	13
คลองพลู	415.49	6.54	29.37	6,525	1.56	4.93	16
แก่งหางแมว	160.69	2.53	31.90	2,616	0.62	5.55	16
คลองใหญ่	190.00	2.99	34.89	3,315	0.79	6.35	17
ท่าหลวง	107.24	1.69	36.58	2,702	0.65	6.99	25
พลวง	206.99	3.26	39.84	5,220	1.25	8.24	25
หนองศาลง	180.19	2.84	42.68	5,467	1.31	9.54	30
เทพนิมิต	125.43	1.98	44.65	3,965	0.95	10.49	32
ทับไทร	240.84	3.79	48.45	8,016	1.91	12.41	33
โป่งน้ำร้อน *	154.12	2.43	50.87	5,142	1.23	13.63	33
คกพรม	35.75	1.35	52.23	2,963	0.71	14.34	35
ฉมัน	93.68	1.48	53.70	3,276	0.78	15.12	35
ทับช้าง	302.36	4.76	58.46	10,679	2.55	17.68	35
สามพี่น้อง	70.00	1.10	59.56	2,473	0.59	18.27	35
ปัดวี	107.54	1.69	61.26	4,422	1.06	19.32	41
เขานแก้ว	139.89	2.20	63.46	6,726	1.61	20.93	48
ทรายขาว *	203.80	3.21	66.67	10,033	2.40	23.33	49
มาบไฟ	43.61	0.69	67.36	2,219	0.53	23.86	51
ครอกนอง	43.61	0.69	68.04	2,305	0.55	24.41	53
เขาวงกต	57.39	0.90	68.95	3,072	0.73	25.14	54
สะคอง	89.20	1.40	70.35	5,271	1.26	26.40	59
บางชัน	64.49	1.02	71.37	3,934	0.94	27.34	61
วังแรม	62.52	0.98	72.35	4,058	0.97	28.31	65
ทุ่งบุญจา	123.27	1.94	74.29	8,825	2.11	30.42	72
ทุ่งขานาน	103.23	1.63	75.92	7,555	1.80	32.22	73
บ่อ	78.16	1.23	77.15	6,648	1.59	33.81	85
วังโคกนค	98.10	1.54	78.70	8,345	1.99	35.80	85
วังสรรพรส	28.95	0.46	79.15	2,525	0.60	36.41	87
แก้วหินหัก	51.51	0.81	79.96	4,652	1.11	37.52	90
นายขอม *	92.20	1.45	81.41	8,415	2.01	39.53	91
มะขาม *	78.65	1.24	82.65	7,375	1.76	41.29	94
รำพัน	39.17	0.62	83.27	3,674	0.88	42.17	94
โฆม่ง	24.75	0.39	83.66	2,475	0.59	42.76	100
ซึ้ง	50.20	0.79	84.45	5,047	1.21	43.97	101
บางกะไชย	35.75	0.56	85.01	3,728	0.89	44.86	104
แสง	43.22	0.68	85.69	4,579	1.09	45.95	106
เขาบายศรี	70.09	1.10	86.80	7,707	1.84	47.79	110

ตารางที่ 4.31 การกระจายตัวของประชากรระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2531

เขตการปกครอง ตำบล	พื้นที่		ร้อยละ สะสมของ พื้นที่	ประชากร		ร้อยละ สะสมของ ประชากร	ความหนาแน่นเฉลี่ย ของประชากร (คน/ตร.กม.)
	(ตร.กม.)	(ร้อยละ)		(คน)	(ร้อยละ)		
บางสระเก้า	21.56	0.34	87.14	2,548	0.61	48.40	118
สองพี่น้อง	64.14	1.01	88.15	7,707	1.84	50.24	120
สนามไชย	40.21	0.63	88.78	4,904	1.17	51.41	122
คลองน้ำเค็ม	14.35	0.23	89.01	1,914	0.46	51.87	133
คลองขุด	31.21	0.49	89.50	4,207	1.01	52.88	135
ช้างขาม	35.61	0.56	90.06	5,065	1.21	54.08	142
ยางศิรี	30.46	0.48	90.54	4,411	1.05	55.14	145
กระแจะ	33.90	0.53	91.07	5,027	1.20	56.34	148
หนองขี้ม	35.59	0.56	91.63	5,321	1.27	57.61	150
เกาะเปริด	22.71	0.36	91.99	3,764	0.90	58.51	166
ปะดง	72.36	1.14	93.13	12,546	3.00	61.51	173
ตะกาคง	42.52	0.67	93.80	7,655	1.83	63.33	180
คมบาง	28.34	0.45	94.25	5,141	1.23	64.56	181
เขาหัว	20.32	0.32	94.57	3,779	0.90	65.46	186
วันยาว	26.56	0.42	94.98	5,205	1.24	66.71	196
บ่อพุ	8.69	0.14	95.12	1,791	0.43	67.14	206
ท่าช้าง *	38.33	0.60	95.72	7,999	1.91	69.05	209
บางกะจะ *	32.29	0.51	96.23	6,781	1.62	70.67	210
พลั่ว *	25.55	0.40	96.64	5,388	1.29	71.95	211
ยายรวา **	7.54	0.12	96.75	1,611	0.38	72.34	214
พลอยแหวน	9.11	0.14	96.90	2,008	0.48	72.82	220
เกาะขวาง	22.88	0.36	97.26	5,061	1.21	74.03	221
พลับพลา *	29.96	0.47	97.73	6,733	1.61	75.64	226
สีพยา	7.85	0.12	97.85	2,055	0.49	76.13	262
คลองนารายณ์ *	26.49	0.42	98.27	7,084	1.69	77.82	267
ตะปอน	14.29	0.23	98.50	3,858	0.92	78.74	270
ปากน้ำแหลมสิงห์ *	34.95	0.55	99.05	9,578	2.29	81.03	274
หนองบัว *	15.91	0.25	99.30	5,670	1.35	82.38	356
ท่าใหม่ **	24.30	0.38	99.68	9,251	2.21	84.59	381
ตลาด **	10.25	0.16	99.84	13,328	3.18	87.78	1,300
จันทรมิตร *	5.43	0.09	99.93	11,647	2.78	90.56	2,145
ขลุง **	3.18	0.05	99.98	10,348	2.47	93.03	3,254
วัดใหม่ **	1.50	0.02	100.00	29,166	6.97	100.00	19,444
ผลรวม	6,349.91	100.00	5,527.84	418,594	100.00	3,209.15	66

หมายเหตุ : ** ตำบลที่เป็นเทศบาล

* ตำบลที่เป็นสุขาภิบาลทั้งหมดหรือบางส่วน

ตารางที่ 4.32 การกระจายตัวของประชากรระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2536

เขตการปกครอง ตำบล	พื้นที่		ร้อยละ สะสมของ พื้นที่	ประชากร		ร้อยละ สะสมของ ประชากร	ความหนาแน่นเฉลี่ย ของประชากร (คน/ตร.กม.)
	(ตร.กม.)	(ร้อยละ)		(คน)	(ร้อยละ)		
คลองพลู	415.49	6.54	6.54	4,139	0.91	0.91	10
ขุนทอง	605.00	9.53	9.53	8,148	1.80	1.80	13
บ่อเวฬุ	275.73	4.34	20.41	3,904	0.86	3.58	14
พวา	381.06	5.89	26.10	6,345	1.40	4.98	18
คะเคียนทอง	207.74	3.27	29.37	4,053	0.90	5.88	20
คลองใหญ่	190.00	2.99	32.36	3,804	0.84	6.72	20
ทาลวง	107.24	1.69	34.05	2,497	0.55	7.27	23
พลวง	206.99	3.26	37.31	5,269	1.16	8.43	25
เทพนิมิต	125.43	1.98	39.29	4,074	0.90	9.33	32
แก่งหางแมว	160.69	2.53	41.82	5,957	1.32	10.65	37
ฉมับ	93.68	1.45	43.29	3,464	0.77	11.42	37
ทับไทร	240.84	3.79	47.09	3,169	2.03	13.45	38
เขมแก้ว	139.89	2.20	49.29	5,429	1.20	14.65	39
ทับช้าง	302.36	4.76	54.05	12,631	2.79	17.44	42
หนองตากง	180.19	2.84	56.89	7,530	1.66	19.10	42
คกพรหม	85.75	1.35	58.24	3,703	0.82	19.92	43
โป่งน้ำร้อน *	154.12	2.43	60.67	6,744	1.49	21.41	44
เขาวงกต	57.39	0.90	61.57	2,610	0.58	21.99	45
มาบโพ	43.61	0.69	62.26	2,220	0.49	22.48	51
ปลิว	107.54	1.69	63.95	5,490	1.21	23.69	51
ครอกนอง	43.61	0.69	64.64	2,331	0.52	24.21	53
ทรายขาว *	203.80	3.21	67.85	11,046	2.44	26.65	54
บางชัน	64.49	1.02	68.86	3,573	0.79	27.44	55
สามพี่น้อง	70.00	1.10	69.96	4,276	0.94	28.38	61
วังแจ่ม	62.52	0.98	70.95	3,869	0.86	29.24	62
สะคอน	89.20	1.40	72.35	6,179	1.37	30.60	69
บ่อ	78.16	1.23	73.58	6,209	1.37	31.97	79
ทุ่งขาม	103.23	1.63	75.21	8,401	1.86	33.83	81
เกวียนหัก	51.51	0.81	76.02	4,286	0.95	34.78	83
วังโคก	98.10	1.54	77.57	8,229	1.82	36.60	84
รำพัน	39.17	0.62	78.18	3,299	0.73	37.33	84
ทุ่งบงจา	123.27	1.94	80.12	10,965	2.42	39.75	89
โฆม	24.75	0.39	80.51	2,235	0.49	40.24	90
วังสรรพรส	28.95	0.46	80.97	2,659	0.59	40.83	92
นายขอม *	92.20	1.45	82.42	8,536	1.89	42.72	93
ชิง	50.20	0.79	83.21	4,753	1.05	43.77	95
แสง	43.22	0.68	83.89	4,236	0.94	44.70	98
มะขาม *	78.65	1.24	85.13	7,786	1.72	46.42	99
บางกะไชย	35.75	0.56	85.69	3,619	0.80	47.22	101
เขาบายศรี	70.09	1.10	86.80	7,407	1.64	48.86	106

ตารางที่ 4.32 การกระจายตัวของประชากรระดับตำบลของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2536

เขตการปกครอง ตำบล	พื้นที่		ร้อยละ สะสมของ พื้นที่	ประชากร		ร้อยละ สะสมของ ประชากร	ความหนาแน่นเฉลี่ย ของประชากร (คน/ตร.กม.)
	(ตร.กม.)	(ร้อยละ)		(คน)	(ร้อยละ)		
สนามไชย	40.21	0.63	87.43	4,297	0.96	49.81	107
บางสระเก้า	21.55	0.34	87.77	2,307	0.51	50.32	107
คลองน้ำเค็ม	14.35	0.23	88.00	1,681	0.37	50.69	117
สองพี่น้อง	64.14	1.01	89.01	7,525	1.66	52.35	117
คลองขุด	31.21	0.49	89.50	4,271	0.94	53.30	137
กระแจะ	33.90	0.53	90.03	4,674	1.03	54.33	138
ช้างข้าม	35.61	0.56	90.59	4,958	1.10	55.43	139
อ่างศิระ	30.46	0.48	91.07	4,344	0.96	56.39	143
หนองจันท	35.59	0.56	91.63	5,229	1.16	57.54	147
คมบาง	28.34	0.45	92.08	4,589	1.01	58.56	162
เกาะปerville	22.71	0.36	92.44	3,756	0.83	59.39	165
ตะกาดแก้ว	42.52	0.67	93.11	7,220	1.60	60.98	170
เขาวัว	20.32	0.32	93.43	3,452	0.76	61.75	170
บ่อพุ	8.69	0.14	93.56	1,495	0.33	62.03	172
พลอยแหวน	9.11	0.14	93.71	1,685	0.37	62.45	185
ประดง	72.36	1.14	94.85	13,792	3.05	65.50	191
วันยาว	26.56	0.42	95.26	5,064	1.12	66.61	191
ยายร้า **	7.54	0.12	95.38	1,479	0.33	66.94	196
พลับ *	25.55	0.40	95.79	5,220	1.15	68.10	204
สีพญา	7.85	0.12	95.91	1,798	0.40	68.49	229
ตะปอน	14.29	0.23	96.13	3,318	0.73	69.23	232
บางกะจะ *	32.29	0.51	96.64	7,672	1.70	70.92	238
เกาะขวาง	22.88	0.36	97.00	5,724	1.26	72.19	250
พลับพลา *	29.96	0.47	97.48	8,204	1.81	74.00	274
คลองนารายณ์ *	26.49	0.42	97.89	7,377	1.63	75.63	279
ปากน้ำแหลมสิงห์ *	34.95	0.55	98.44	9,740	2.15	77.78	279
หนองบัว *	15.91	0.25	98.69	5,555	1.23	79.01	349
ท่าช้าง *	38.33	0.60	99.30	14,672	3.24	82.25	383
ท่าใหม่ **	24.30	0.38	99.68	9,723	2.15	84.40	400
ตลาด **	10.25	0.16	99.84	11,166	2.47	86.87	1,089
จันทนิมิต *	5.43	0.09	99.93	13,169	2.91	89.78	2,425
ขลุง **	3.18	0.05	99.98	10,434	2.31	92.08	3,281
วัดใหม่ **	1.50	0.02	100.00	35,818	7.92	100.00	23,879
ผลรวม	6,349.91	100.00	5,499.54	452,504	100.00	3,215.74	71

หมายเหตุ : ** ตำบลที่เป็นเทศบาล

* ตำบลที่เป็นสุขาภิบาลทั้งหมดหรือบางส่วน

1) การวัดการกระจายตัวของประชากรจาก Lorenz Curve (แผนภูมิที่ 4.11)

การวัดการกระจายตัวของประชากรจาก Lorenz Curve นั้นพิจารณาได้จากเส้นโค้งแสดงการกระจายตัวของประชากรที่สร้างขึ้นจากการกำหนดจุดตัดกันของอัตราส่วนของจำนวนประชากร และขนาดพื้นที่ของตำบลต่าง ๆ หากเส้นโค้งดังกล่าวเชยบเข้าใกล้เส้นแสดงการกระจายตัวที่สม่ำเสมอก็แสดงว่ามีการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่มาก แต่ถ้าเส้นโค้งดังกล่าวเชยบห่างจากเส้นแสดงการกระจายตัวที่สม่ำเสมอ ก็แสดงว่ามีการรวมตัวของประชากรอยู่ในพื้นที่เดียว

จากการพิจารณาเส้นโค้งแสดงการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ในปี พ.ศ. 2531 และ 2536 จะเห็นว่า ในปี พ.ศ. 2536 มีการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่มากกว่าปี พ.ศ. 2531 เล็กน้อย และเมื่อพิจารณาระยะห่างจากเส้นแสดงการกระจายตัวที่สม่ำเสมอ จะเห็นว่าเส้นโค้งแสดงการกระจายตัวของประชากรทั้งสองปียังอยู่ห่างจากเส้นแสดงการกระจายตัวที่สม่ำเสมอค่อนข้างมาก ซึ่งในรายละเอียดจะพบว่า ประมาณร้อยละ 50 ของประชากรในจังหวัดจันทบุรี รวมตัวกันอยู่ในพื้นที่ประมาณร้อยละ 13 เท่านั้น ขณะที่อีกประมาณร้อยละ 50 ของประชากรที่เหลือ กระจายกันอยู่ในพื้นที่ถึงร้อยละ 87 ของจังหวัด

2) ดัชนีการรวมตัวของประชากร (Concentration Index)

ดัชนีการรวมตัวของประชากรคือค่าที่ใช้วัดการกระจายตัวหรือการรวมตัวของประชากร โดยการนำเอาตัวเลขอัตราส่วนของขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรของตำบลต่าง ๆ ของจังหวัดจันทบุรีมาจัดเรียงตามความเข้มของความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนประชากรกับพื้นที่ในรูปของความหนาแน่นจากน้อยไปหามาก จากนั้นก็คำนวณค่าการรวมตัวของประชากรตามสูตร

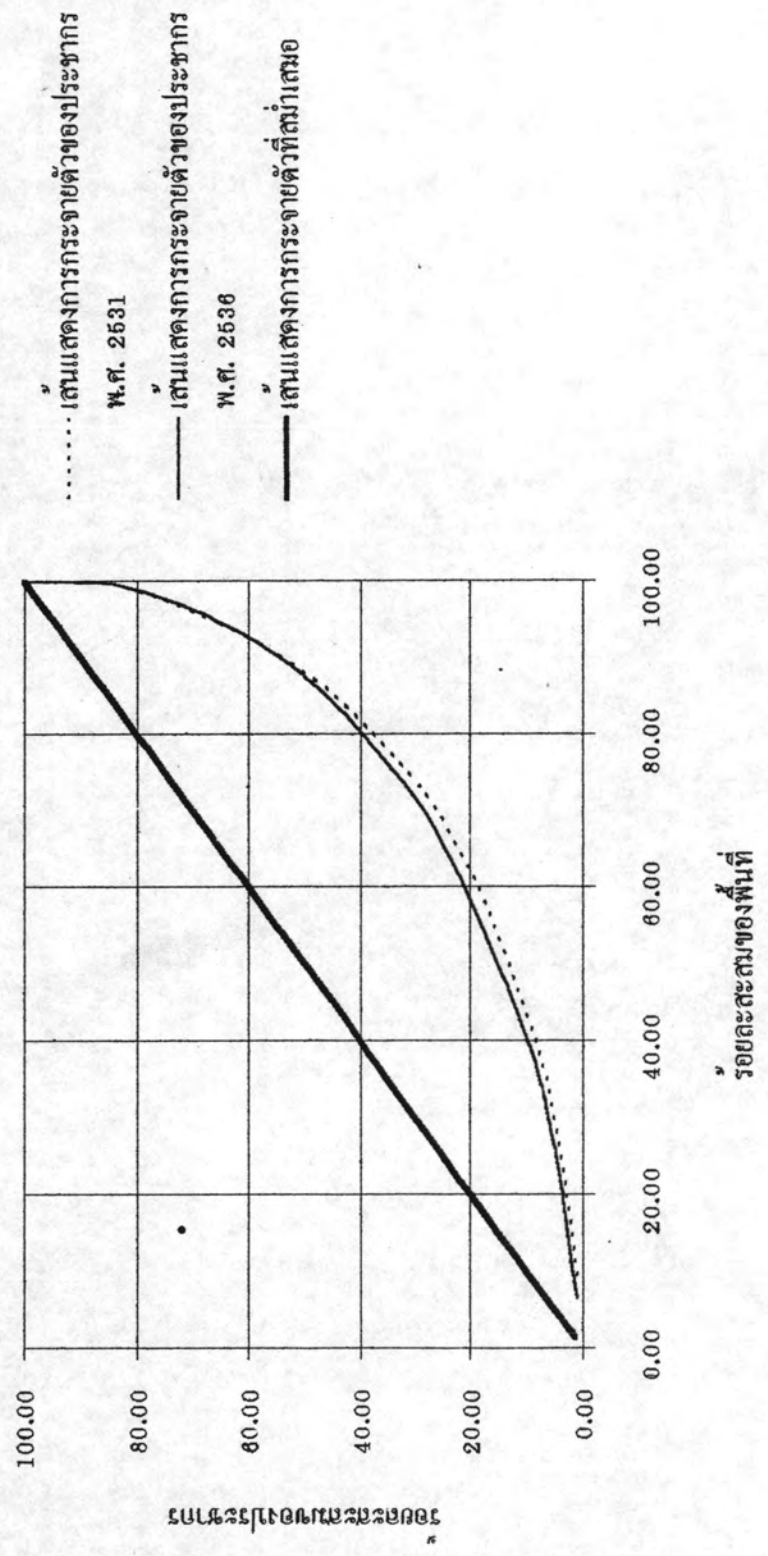
$$\text{ค่าการรวมตัว} = \frac{\text{อัตราส่วนสะสมของพื้นที่} - \text{อัตราส่วนสะสมของประชากรของประชากร}}{\text{อัตราส่วนสะสมของพื้นที่}}$$

ผลลัพธ์จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 ถ้าผลลัพธ์เข้าใกล้ 1 แสดงว่ามีการรวมตัวของประชากรในพื้นที่แห่งเดียว แต่ถ้าผลลัพธ์เข้าใกล้ 0 ก็แสดงว่ามีการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่มาก

จากตารางที่ 4.32 และ 4.33 สามารถคำนวณค่าการรวมตัวของประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีในปี พ.ศ. 2531 และ 2536 ได้ดังนี้

ค่าการรวมตัวของประชากร	=	$\frac{5,527.84 - 3,209.15}{5,527.84}$
ในปี พ.ศ. 2531		0.4195
ค่าการรวมตัวของประชากร	=	$\frac{5,499.54 - 3,215.74}{5,499.54}$
ในปี พ.ศ. 2536		0.4153

แผนภูมิที่ 4.11 Lorenz Curves แสดงการกระจายตัวของประชากรระดับตำบล พ.ศ. 2531-2536

ร้อยละของประชากร

ร้อยละของพื้นที่

จากการวัดการกระจายตัวของประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีแนวโน้มที่จะกระจายตัวกันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้คาดว่าเนื่องมาจากกระจายตัวของการตั้งถิ่นฐานของประชากรอื่นเนื่องมาจากการความต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะในพื้นที่ทางตอนบนของจังหวัดในเขตอำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ และกิ่งอำเภอแก่งหางแมว

1.4. การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรระดับตำบลในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536

ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536 จังหวัดจันทบุรีมีประชากรเพิ่มขึ้นทั้งหมด 37,524 คน หรือเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 8.88 ซึ่งเฉลี่ยแล้วประมาณร้อยละ 1.78 ต่อปี นับว่าเป็นอัตราการเพิ่มที่ต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากการที่มีการอพยพย้ายออกของประชากรมาก ขณะที่การเพิ่มตามธรรมชาติมีน้อย สาเหตุของการอพยพย้ายออกของประชากรนั้นคาดว่ามาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคการค้าบริการและอุตสาหกรรมมากขึ้น ประกอบกับ พื้นที่เกษตรกรรมที่ขยายตัวได้น้อยลง และการใช้เทคนิคในการเกษตรกรรมแผนใหม่ ทำให้ความจำเป็นในการใช้แรงงานด้านเกษตรกรรมลดลง ประชากรจำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพมาเป็นการให้บริการและรับจ้างแรงงานในเมืองมากขึ้น อีกทั้งยังมีแหล่งอุตสาหกรรมใหม่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายประชากรออกจากจังหวัดจันทบุรี

ในเขตพื้นที่ระดับอำเภอนั้น กิ่งอำเภอแก่งหางแมวมีประชากรเพิ่มขึ้นจากเดิมมากที่สุด คือร้อยละ 59.05 รองลงมาคือ อำเภอโป่งน้ำร้อน (ร้อยละ 20.91) และอำเภอเมืองฯ (ร้อยละ 14.53) ส่วนอำเภอที่มีประชากรลดลงจากเดิม ได้แก่ อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และกิ่งอำเภอนายายอาม ส่วนในพื้นที่ระดับตำบลนั้น โดยทั่วไปตำบลที่มีประชากรเบาบางจะมีอัตราเพิ่มของประชากรสูงกว่าตำบลที่มีประชากรหนาแน่น ยกเว้นบางตำบลในเขตอำเภอเมืองฯ ซึ่งเป็นบริเวณศูนย์กลางชุมชนที่สำคัญของจังหวัด

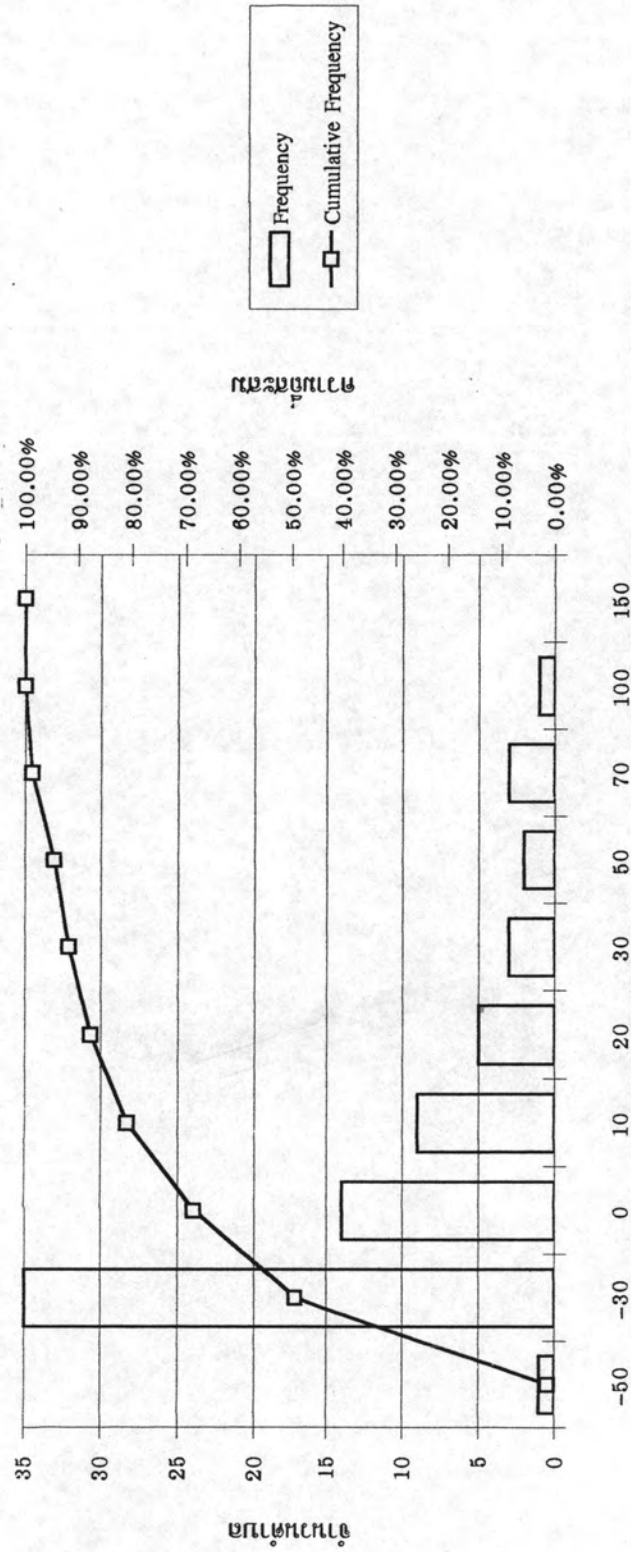
ประชากรมีแนวโน้มการรวมตัวมากขึ้นนั้นสามารถคาดคะเนพื้นที่ตำบลที่ดึงดูดการรวมตัวได้จากการนำจำนวนประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละตำบลมาจัดกลุ่มหาพื้นที่รองรับประชากร เป็นตำบลที่มีแรงดึงดูดประชากรสูง (Active Area) ไปจนถึงพื้นที่ที่ไม่ดึงดูดประชากรเลย (Passive Area) ได้โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรระดับตำบลและจากอัตราการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งจังหวัด และอัตราการเปลี่ยนแปลงในรายตำบล

1) บริเวณพื้นที่ที่รับการเพิ่มของประชากรเป็นส่วนใหญ่

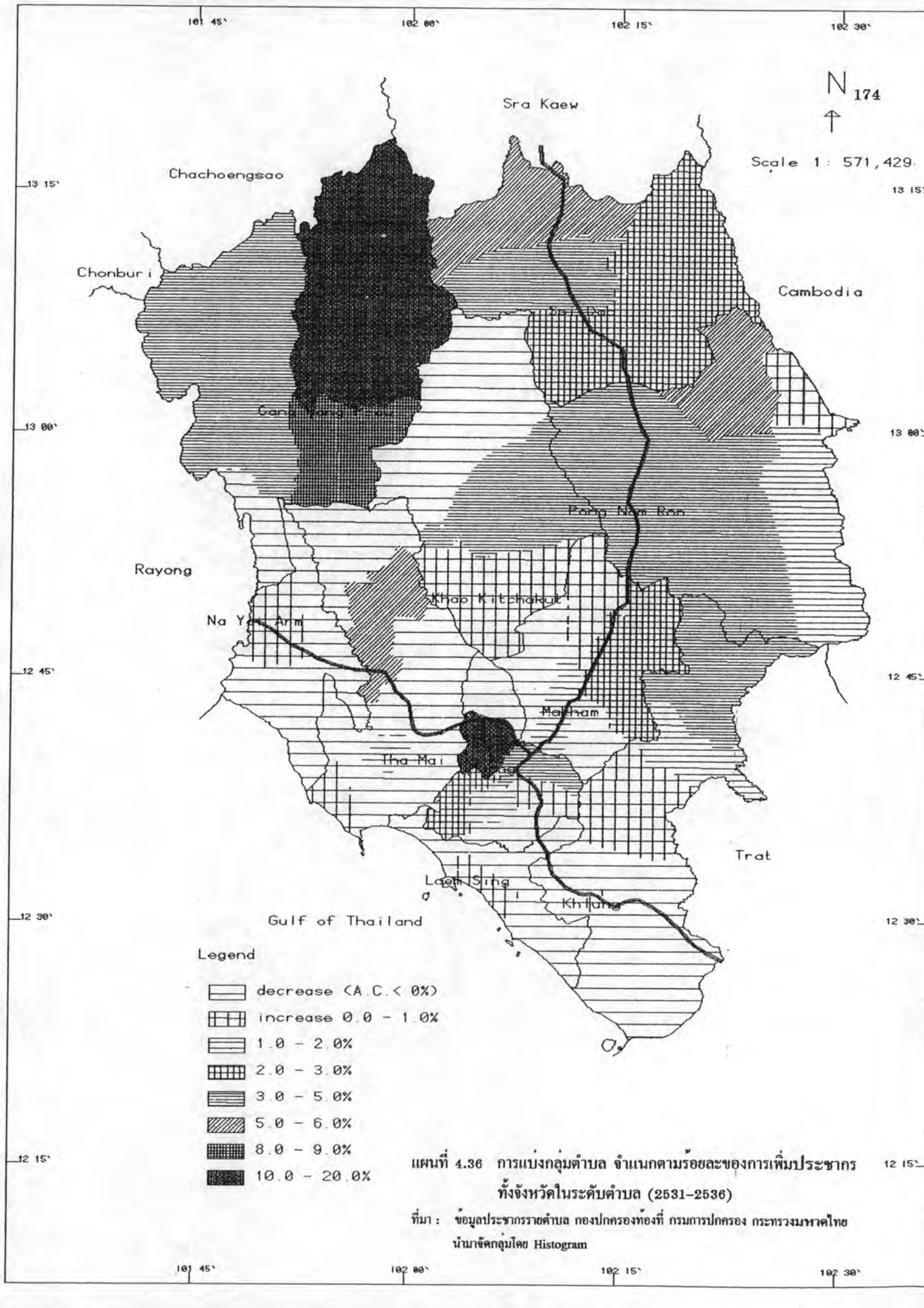
จากการแบ่งกลุ่มตำบลด้วย Histogram โดยพิจารณาจากร้อยละของการเพิ่มทั้งจังหวัด (Absolute change) ระหว่าง พ.ศ. 2531-2536 สามารถแบ่งออกได้เป็น 8 กลุ่ม คือ (แผนที่ 4.31)

กลุ่มที่ 1 ประชากรลดลง มีมากที่สุด คือ 36 ตำบล ส่วนใหญ่เป็นตำบลที่อยู่ในพื้นที่ทางตอนล่างของจังหวัด รวมทั้งตำบลตลาด ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองฯ ตำบลหนองบัว

แผนภูมิที่ 4.12 การแบ่งกลุ่มค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามรอยของการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากร
ในช่วง พ.ศ. 2531-2536 โดย Histogram

การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่น (รอยละ)

Legend

- decrease (A.C. < 0%)
- increase 0.0 - 1.0%
- 1.0 - 2.0%
- 2.0 - 3.0%
- 3.0 - 5.0%
- 5.0 - 6.0%
- 8.0 - 9.0%
- 10.0 - 20.0%

แผนที่ 4.36 การแบ่งกลุ่มตำบล จำแนกตามร้อยละของการเพิ่มประชากร
ทั้งจังหวัดในระดับตำบล (2531-2536)

ที่มา : ข้อมูลประชากรรายตำบล กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
นำมาจัดกลุ่มโดย Histogram

ในเขตสุขภาพบาลหนองบัว ตำบลยายร้า ในเขตเทศบาลตำบลท่าใหม่ และตำบลพลั่ว ซึ่งบางส่วนเป็นเขตสุขภาพบาลพลั่ว

กลุ่มที่ 2 ประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.0-1.0 ของการเพิ่มทั้งจังหวัด มีอยู่ 12 ตำบล รวมทั้งตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ ซึ่งบางส่วนเป็นเขตสุขภาพบาลปากน้ำแหลมสิงห์

กลุ่มที่ 3 ประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.0-2.0 ของการเพิ่มทั้งจังหวัด มี 5 ตำบล รวมทั้งตำบลท่าใหม่ ซึ่งเป็นเขตเทศบาลตำบลท่าใหม่ และตำบลมะขาม ซึ่งบางส่วนเป็นเขตสุขภาพบาลมะขาม

กลุ่มที่ 4 ประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.0-3.0 ของการเพิ่มทั้งจังหวัด มี 5 ตำบล รวมทั้งตำบลทรายขาว ซึ่งบางส่วนเป็นเขตสุขภาพบาลทรายขาว และตำบลบางกะจะ ซึ่งบางส่วนเป็นเขตสุขภาพบาลบางกะจะ

กลุ่มที่ 5 ประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.0-5.0 ของการเพิ่มทั้งจังหวัด มี 11 ตำบล รวมทั้งตำบลจันทนิมิต ซึ่งอยู่ในเขตสุขภาพบาลจันทนิมิต

กลุ่มที่ 6 ประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.0-8.0 ของการเพิ่มทั้งจังหวัด มี 3 ตำบล รวมทั้งตำบลทุ่งเบญจา ซึ่งบางส่วนเป็นเขตสุขภาพบาลหนองคล้า

กลุ่มที่ 7 ประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.0-9.0 ของการเพิ่มทั้งจังหวัด มีอยู่เพียงตำบลเดียว คือ ตำบลแก่งหางแมว

กลุ่มที่ 8 ประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.0-20.0 ของการเพิ่มทั้งจังหวัด มี 3 ตำบล คือ ตำบลท่าช้าง ในเขตสุขภาพบาลท่าช้าง ตำบลวัดใหม่ ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี และตำบลขุนซ่อง ในกิ่งอำเภอแก่งหางแมว

จะเห็นว่า เทศบาลเมืองจันทบุรี และสุขภาพบาลท่าช้าง มีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างเห็นได้ชัด โดยรับการเพิ่มของประชากรถึง 6,652 คน และ 6,673 คน หรือร้อยละ 17.73 และ 17.78 ของการเพิ่มทั้งจังหวัดตามลำดับ ทั้งนี้สืบเนื่องจากโครงการคมนาคมที่มีอยู่อย่างหนาแน่นในเขตอำเภอเมืองฯ ประกอบกับการเคลื่อนย้ายเข้ามาหาแหล่งงานในภาคการค้าบริการในเขตเมืองมากขึ้น และส่งผลให้พื้นที่รอบ ๆ เทศบาลเมืองฯ และชุมชนใกล้เคียงมีการรับการเพิ่มของประชากรมากกว่าในบริเวณที่อยู่ห่างออกไป ซึ่งในอนาคตหากไม่มีการจัดการที่ดี อาจส่งผลให้เกิดปัญหาความแออัดและความไม่เพียงพอของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จะมารองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นได้

2) บริเวณที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูงและต่ำ และบริเวณที่มีประชากรลดลง

พื้นที่ที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูงส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณเดียวกันกับพื้นที่ที่รับการเพิ่มของประชากรมากในช่วงเวลาเดียวกัน จากการเปลี่ยนแปลงประชากรจากเดิม (Relative change) ในระดับตำบล พ.ศ. 2531-2536 ได้พื้นที่รองรับประชากร 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม

ที่รองรับประชากรสูงมาก กลุ่มที่รองรับประชากรสูง กลุ่มที่รองรับประชากรปานกลาง กลุ่มที่รองรับประชากรต่ำ และกลุ่มที่รองรับประชากรต่ำมาก กลุ่มที่รองรับประชากรสูงมากจัดเป็นตำบลที่มีแรงดึงดูดประชากรสูง (Active Area) มี 1 ตำบล คือ ตำบลแก่งหางแมว กิ่งอำเภอแก่งหางแมว กลุ่มที่รองรับประชากรสูง มี 3 ตำบล คือ ตำบลท่าช้าง อำเภอเมืองฯ ตำบลขุนซ่อง และตำบลสามพี่น้อง กิ่งอำเภอแก่งหางแมว ส่วนกลุ่มที่รองรับประชากรต่ำมาก จัดเป็นตำบลที่ไม่ดึงดูดประชากรเลย (Passive Area) มีอยู่ 36 ตำบล ได้แก่พื้นที่บริเวณตอนกลางของจังหวัด ซึ่งสาเหตุที่ประชากรลดลงนั้นคาดว่าเนื่องมาจากอิทธิพลของชุมชนใกล้เคียงซึ่งมีการพัฒนาสูงกว่า รวมทั้งปัญหาในการขยายพื้นที่ทำกินทำให้ประชากรอพยพย้ายออกในอัตราที่สูงกว่าการย้ายเข้าและการเพิ่มตามธรรมชาติ ทำให้ประชากรในพื้นที่ดังกล่าวมีจำนวนลดลง

สรุปได้ว่า บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงมากได้แก่ บริเวณที่มีกิจกรรมเด่นเป็นพิเศษ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เช่นที่ตำบลวัดใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองฯ และเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ของจังหวัด ตำบลปะตงซึ่งเป็นเสมือนประตูทางผ่านของจังหวัด จันทบุรีกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นเขตทหารที่สำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ ส่วนบริเวณที่มีจำนวนประชากรเพิ่มสูงอีกบริเวณหนึ่ง ได้แก่ ตำบลแก่งหางแมว ขุนซ่อง สามพี่น้อง เนื่องจากเป็นตำบลที่มีขนาดพื้นที่กว้าง ประชาชนจึงมีการอพยพย้ายถิ่นเข้าไปแสวงหาพื้นที่เพื่อทำกิน แต่สภาพทางกายภาพเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพเพาะปลูก ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ในบริเวณนี้ปัจจุบันประสบกับปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตที่ประกาศเป็นป่าสงวน ดังนั้น จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในเขตตำบลดังกล่าวน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดลดลง สำหรับตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงประชาน้อยนั้น ส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นแล้ว ทำให้สามารถรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นได้น้อยมาก ส่วนตำบลที่มีประชากรลด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมานานแล้ว พื้นที่เกษตรกรรมขยายตัวไม่ออก ทำให้ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ ต้องอพยพออกไปทำมาหากินในพื้นที่อื่น

2. การอพยพย้ายถิ่น

2.1. การย้ายถิ่นระหว่างจังหวัด

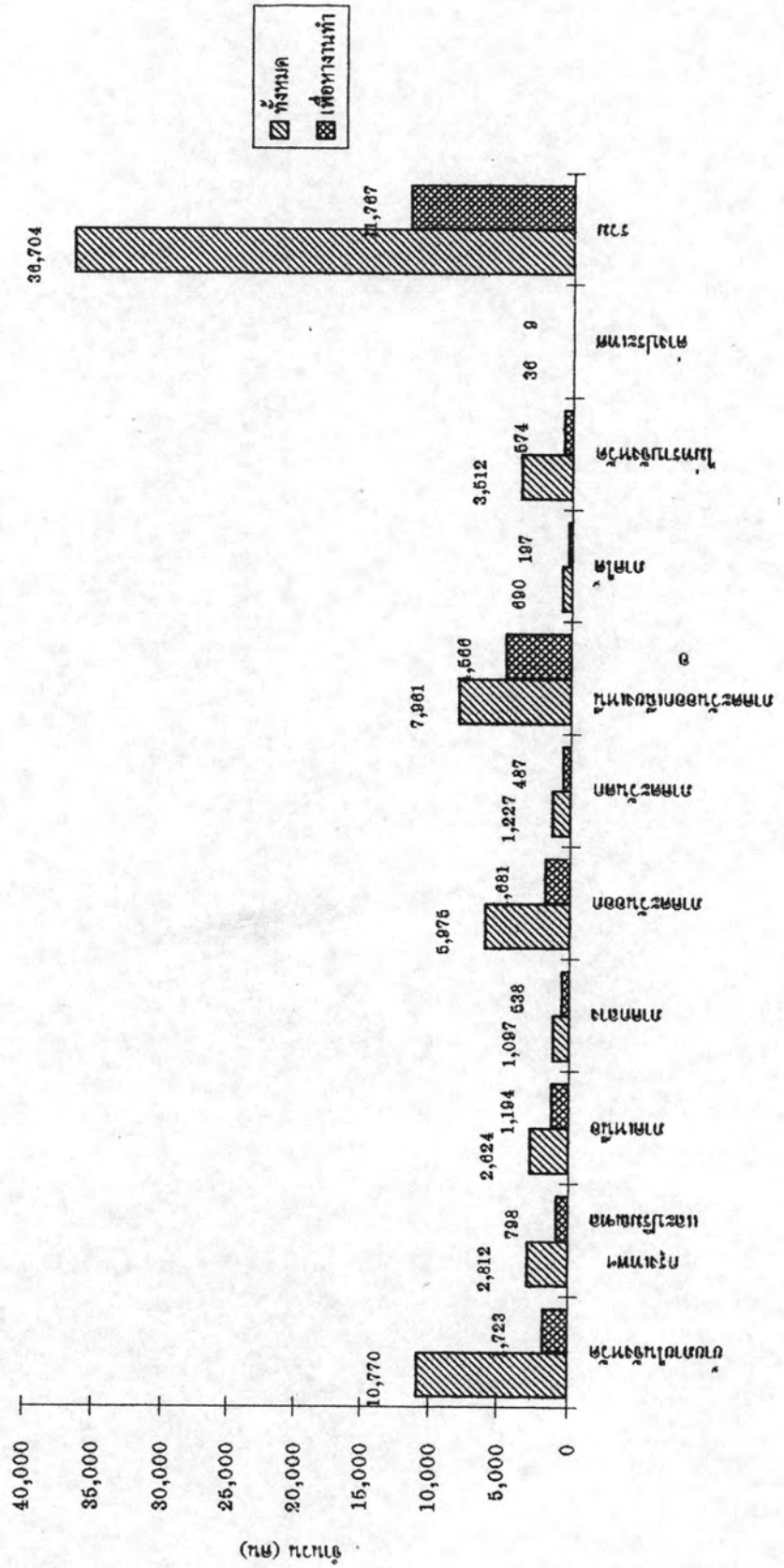
จากการวิเคราะห์ข้อมูลการย้ายถิ่นระหว่างภูมิภาคกับจังหวัดจันทบุรีในปี พ.ศ. 2533 โดยใช้ตัวเลขจากสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533 โดยไม่รวมถึงจำนวนประชากรที่ย้ายภายในจังหวัดเอง พบว่าประชากรที่ย้ายถิ่นเข้ามายังจังหวัดจันทบุรีมากที่สุดมาจากจังหวัดใกล้เคียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 7,961 คน คิดเป็นร้อยละ 21.69 ของจำนวนประชากรที่ย้ายถิ่นเข้าทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ประชากรจากภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5,975 คน (ร้อยละ 16.28) ไม่ทราบจังหวัด 3,512 คน (ร้อยละ 9.57) กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2,812 คน (ร้อยละ 7.66) และจากประชากรจากภาคเหนือ 2,624 คน (ร้อยละ 7.15) ส่วนจากภาคอื่น ๆ มีจำนวน

ตารางที่ 4.33 จำนวนประชากรที่ย้ายภูมิลำเนาเข้าสู่จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2533

ประเภท	จำนวนประชากร (คน)				สัดส่วน ประชากร หางานทำ/ทั้งหมด
	ทั้งหมด		เพื่อหางานทำ		
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	
ย้ายภายในจังหวัด	10,770	29.34	1,723	14.64	0.16
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	2,812	7.66	798	6.78	0.28
ภาคเหนือ	2,624	7.15	1,194	10.15	0.46
ภาคกลาง	1,097	2.99	538	4.57	0.49
ภาคตะวันออก	5,975	16.28	1,681	14.29	0.28
ภาคตะวันตก	1,227	3.34	487	4.14	0.40
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	7,961	21.69	4,566	38.80	0.57
ภาคใต้	690	1.88	197	1.67	0.29
ไม่ทราบจังหวัด	3,512	9.57	574	4.88	0.16
ต่างประเทศ	36	0.10	9	0.08	0.25
รวม	36,704	100.00	11,767	100.00	0.32

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533

แผนภูมิที่ 4.12.1
 การเปรียบเทียบประชากรที่ย้ายภูมิลำเนาเพื่อหางานทำกับประชากรที่ย้ายภูมิลำเนาทั้งหมดของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2533

ไม่มากนัก ซึ่งการย้ายเข้ามายังจังหวัดจันทบุรีของประชากรมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น กลับบ้านตามญาติพี่น้องมา และมาหางานทำ เป็นต้น สำหรับการย้ายเข้าของประชากรเพื่อมาหางานทำในจังหวัดจันทบุรีนั้น มีจำนวนทั้งสิ้น 11,767 คน คิดเป็นร้อยละ 32.06 ของจำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามายังจังหวัดจันทบุรีทั้งหมด โดยพบว่ามาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คือ ร้อยละ 38.80 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้ามาหางานทำทั้งหมด รองลงมาคือ เป็นการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำภายในจังหวัด ร้อยละ 14.64 จากภาคตะวันออกเฉียง ภาคเหนือ และกรุงเทพมหานครและปริมณฑล คิดเป็นร้อยละ 14.29 10.15 และ 6.78 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33 และแผนภูมิที่ 4.12.1)

2.2. การย้ายถิ่นภายในจังหวัด

สามารถชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของแรงดึงดูดในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีผลต่อการย้ายถิ่นของประชากร เนื่องมาจากการมีปัจจัยดึงดูดเฉพาะหรือความอุดมสมบูรณ์ทางด้านต่าง ๆ ของพื้นที่นั้น ๆ ที่ทำให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นของประชากรเพื่อมาหางานทำเป็นประการสำคัญ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลระดับอำเภอในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งจัดเก็บเกี่ยวกับจำนวนผู้ย้ายถิ่นระดับอำเภอของสำนักงานทะเบียนราษฎร จากการศึกษาโดยพิจารณาจากจำนวนการเปลี่ยนแปลงของการย้ายถิ่นพบว่า ในปี พ.ศ. 2535 จังหวัดจันทบุรีมีการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้ย้ายถิ่นทั้งสิ้น 14,934 คน และอำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงของผู้ย้ายถิ่นมากที่สุด เป็นจำนวน 4,293 (ร้อยละ 28.75) รองลงมาคืออำเภอท่าใหม่ จำนวน 1,931 คน (ร้อยละ 12.93) อำเภอขลุง จำนวน 1,623 คน (ร้อยละ 10.87) อำเภอมะขาม และอำเภอสอยดาว (ร้อยละ 9.68) อำเภอโป่งน้ำร้อน (ร้อยละ 8.13) กิ่งอำเภอนายายอาม (ร้อยละ 7.23) กิ่งอำเภอแก่งหางแมว และอำเภอแหลมสิงห์ (ร้อยละ 6.73 และ 6.01 ตามลำดับ) (ดูตารางที่ 4.34)

ตารางที่ 4.34 จำนวนประชากรที่ย้ายถิ่นในจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2535

อำเภอ	ย้ายเข้า	ร้อยละ	เปลี่ยนแปลง	ร้อยละ
เมืองฯ	10,345	31.11	4,293	28.75
ขลุง	3,577	10.76	1,623	10.87
ท่าใหม่	3,739	11.24	1,931	12.93
โป่งน้ำร้อน	2,100	6.31	1,214	8.13
มะขาม	2,984	8.97	1,445	9.68
แหลมสิงห์	1,103	3.32	898	6.01
สอยดาว	4,920	14.79	1,446	9.68
แก่งหางแมว	2,765	8.31	1,005	6.73
นายายอาม	1,723	5.18	1,079	7.23
รวมทั้งจังหวัด	33,256	100.00	14,934	100.00

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย

สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของจังหวัด มีลักษณะได้คูลย์คือ มีการย้ายถิ่นเข้ามามากกว่าย้ายออก และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น บริเวณที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าไปตั้งถิ่นฐานสูงมาก ได้แก่อำเภอเมืองฯ อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อน นอกจากนี้จะพบว่าผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ประชากรในเขตเมืองและชนบท

ในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดจันทบุรีมีประชากรเมืองประมาณ 142,701 คน และประชากรชนบท 317,354 คน คิดเป็นสัดส่วนประชากรเมืองต่อชนบท คือ 31 : 69 โดยประชากรเมืองจะกระจายอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ทั้งสิ้น 15 ชุมชน แบ่งเป็น ชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรี 1 แห่ง เทศบาลเมืองขลุง 1 แห่ง เทศบาลตำบลท่าใหม่ 1 แห่ง และสุขาภิบาล 12 แห่ง (ตารางที่ 4.35) โดยอำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองมากที่สุด คือ อำเภอเมืองจันทบุรี คิดเป็นร้อยละ 65.21 ของประชากรทั้งอำเภอ รองลงมาคือ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอท่าใหม่ คิดเป็นร้อยละ 48.53 32.06 และ 20.63 ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองต่ำที่สุด คือ อำเภอมะขาม คิดเป็นร้อยละ 9.06 ของประชากรทั้งอำเภอ (ตารางที่ 4.36) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลและตอนกลางของจังหวัดจันทบุรีมีประชากรกระจุกตัวและเป็นบริเวณที่มีความเป็นเมืองมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ของจังหวัด ส่วนพื้นที่ทางตอนบนบริเวณอำเภอโป่งน้ำร้อนก็เป็นบริเวณที่มีความเป็นเมืองสูงเช่นกัน เนื่องจากมีสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนเป็นศูนย์กลางระดับอำเภอที่สำคัญที่ทำหน้าที่ให้บริการทางในกิจกรรมทางด้านการเกษตรซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของจังหวัด อีกทั้งยังเป็นชุมชนเมืองที่มีเขตพื้นที่มากที่สุดของจังหวัด คือ 42 ตารางกิโลเมตร ทำให้มีความสามารถในการรองรับประชากรได้สูง

เมื่อพิจารณาการเติบโตของประชากรเมืองรายอำเภอในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2531-2536) พบว่าอำเภอโป่งน้ำร้อน มีอัตราการเติบโตมากที่สุด คือ ร้อยละ 9.77 ต่อปี รองลงมาคือ กิ่งอำเภอนาขายอาม อำเภอมะขาม และอำเภอเมืองฯ มีอัตราการเติบโตของประชากรเมืองร้อยละ 4.94 2.85 และ 2.09 ต่อปี ตามลำดับ ซึ่งให้เห็นว่าอำเภอโป่งน้ำร้อนมีการขยายตัวของความเป็นเมืองสูง ซึ่งมากกว่าในระดับจังหวัดหลายเท่า ส่วนประชากรเมืองในอำเภอสอยดาวมีอัตราที่ลดลง คือร้อยละ -7.21 ต่อปี ในขณะที่อัตราการเติบโตของประชากรชนบทเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือร้อยละ 6.17 ต่อปี คาดว่ามาจากความต้องการในการขยายพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร ทำให้ประชากรมีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชนบทมากกว่าในเขตพื้นที่เมืองของอำเภอสอยดาว

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการเติบโตประชากรเมืองและชนบทจังหวัดจันทบุรีในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536 พบว่าประชากรเมืองของจังหวัดมีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.21 ต่อปี ส่วนประชากรชนบทที่มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.04 ต่อปี ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเติบโตของประชากรจังหวัดจันทบุรีเป็นผลมาจากการขยายตัวของประชากรชนบท

ตารางที่ 4.35 การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรรายเขตเทศบาล/สุขาภิบาลของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2531-2536

เทศบาล/สุขาภิบาล	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ. 2531		พ.ศ. 2536		การเปลี่ยนแปลงประชากร			การเปลี่ยนแปลง ความหนาแน่น (ร้อยละต่อปี)
		ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	จำนวน (คน)	จากเดิม (ร้อยละ)	จากทั้งหมด (ร้อยละ)	
ทม.จันทบุรี	10.25	38,776	3,783	40,347	3,936	1,571	4.06	19.27	0.81
ทม.ขลุง	3.18	9,406	2,958	10,237	3,219	831	8.83	10.19	1.77
ทต.ท่าใหม่	30.40	9,861	324	10,081	332	220	2.23	2.70	0.45
ส.นายายอาม	11.15	2,954	265	3,684	330	730	24.71	8.95	4.94
ส.หนองคล้า	17.25	3,987	231	3,950	229	-37	-0.93	-0.45	-0.19
ส.ทรายขาว	38.00	15,450	407	9,882	260	-5,568	-36.04	-68.29	-7.21
ส.โป่งน้ำร้อน	42.00	6,748	161	10,044	239	3,296	48.84	40.42	9.77
ส.มะขาม	0.76	2,179	2,885	2,490	3,297	311	14.27	3.81	2.85
ส.จันทนิมิต	7.10	11,372	1,602	12,811	1,804	1,439	12.65	17.65	2.53
ส.ท่าช้าง	11.75	5,760	490	9,215	784	3,455	59.98	42.37	12.00
ส.บางกะจะ	9.00	4,434	493	4,646	516	212	4.78	2.60	0.96
ส.หนองบัว	2.40	3,362	1,401	2,232	930	-1,130	-33.61	-13.86	-6.72
ส.พลับพลาจารย์	12.90	6,014	466	7,766	602	1,751	29.12	21.47	5.82
ส.ปากน้ำแหลมสิงห์	37.94	9,066	239	10,056	265	990	10.92	12.14	2.18
ส.พลัด	9.35	5,178	554	5,261	563	83	1.60	1.02	0.32
รวม	243.42	134,547	553	142,701	586	8,154	6.06	100.00	1.21

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง และจากกรคำนวณ

ตารางที่ 4.36 สัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2531-2536

อำเภอ	พ.ศ. 2531						พ.ศ. 2536						อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปี		
	เมือง		ชนบท		รวม	รวม	เมือง		ชนบท		รวม	เมือง (ร้อยละ)	ชนบท (ร้อยละ)	รวม (ร้อยละ)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ					
เมืองฯ	69,718	69.05	31,256	30.95	100,974	77,016	65.21	41,091	34.79	118,107	2.09	6.29	3.39		
ขลุง	9,406	18.23	42,184	81.77	51,590	10,237	19.51	42,228	80.49	52,465	1.77	0.02	0.34		
ท่าใหม่	13,848	21.88	49,430	78.12	63,278	14,031	20.63	53,966	79.37	67,997	0.26	1.84	1.49		
โป่งน้ำร้อน	6,748	25.15	20,081	74.85	26,829	10,044	32.06	21,284	67.94	31,328	9.77	1.20	3.35		
มะขาม	2,179	8.43	23,680	91.57	25,859	2,490	9.06	24,986	90.94	27,476	2.85	1.10	1.25		
แหลมสิงห์	14,244	46.40	16,451	53.60	30,695	15,317	48.53	16,244	51.47	31,561	1.51	-0.25	0.56		
สอยดาว	15,450	32.40	32,234	67.60	47,684	9,882	18.98	42,179	81.02	52,061	-7.21	6.17	1.84		
แก่งหางแมว	0	0.00	26,838	100.00	26,838	0	0.00	27,342	100.00	27,342	-	0.38	0.38		
นายายอาม	2,954	10.18	26,050	89.82	29,004	3,684	12.00	27,017	88.00	30,701	4.94	0.74	1.17		
เขาคิชฌกูฏ	0	0.00	19,780	100.00	19,780	0	0.00	21,017	100.00	21,017	-	1.25	1.25		
รวม	134,547	31.84	287,984	68.16	422,531	142,701	31.02	317,354	68.98	460,055	1.21	2.04	1.78		

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

4. โครงสร้างประชากร

เมื่อจำแนกกลุ่มอายุประชากรของจังหวัดจันทบุรีออกเป็นประชากรวัยเด็กต่ำกว่า 15 ปี และวัยสูงอายุเกินกว่า 65 ปี หรือรวมเรียกว่าวัยพึ่งพา และประชากรอายุ 11-65 ปี หรือวัยทำงาน พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรและภาวะในการเลี้ยงดู โดยอัตราส่วนภาวะเลี้ยงดูลดลง คือ ในปี พ.ศ. 2523 มีค่าเท่ากับ 0.65 ลดลงเป็น 0.45 ในปี พ.ศ. 2533 (ตารางที่ 4.37) เนื่องจากส่วนแบ่งประชากรวัยเด็กลดลงในขณะที่ส่วนแบ่งของประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวจะมีผลต่อความต้องการในด้านบริการสังคมและการพัฒนาแหล่งงานด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของแรงงานในอนาคต

ตารางที่ 4.37 สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก วัยพึ่งพา และวัยทำงาน ในจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2523 และ 2533

หมวดอายุ	สัดส่วนประชากร (ร้อยละ)	
	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2533
วัยพึ่งพา		
0 - 15 ปี	35.92	26.57
65 ปี ขึ้นไป	3.66	4.49
วัยทำงาน		
15 - 64	60.42	68.94
รวม	100.00	100.00
อัตราส่วนภาวะเลี้ยงดู (วัยพึ่งพา/วัยทำงาน)	0.65	0.45
วัยเรียน (6 - 29 ปี)	55.73	50.82
วัยแรงงาน (11 ปี ขึ้นไป)	76.93	83.29

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎรและเคหะจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2523 และ 2533

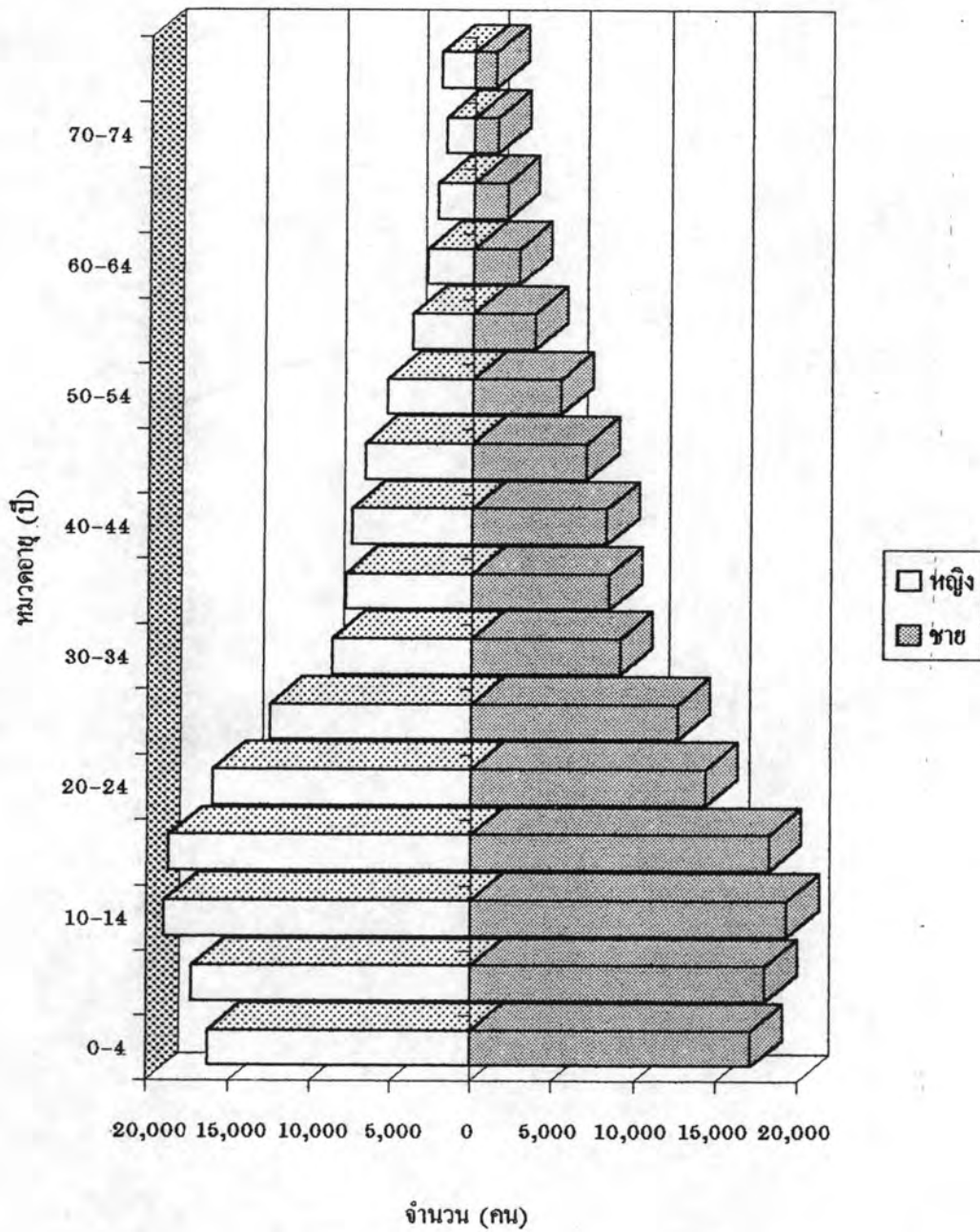
และเมื่อพิจารณาโครงสร้างประชากรโดยการแยกเพศ (ตารางที่ 4.38) พบว่า จังหวัดจันทบุรีมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรเพศชายต่อเพศหญิงเล็กน้อย โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2523 มีอัตราส่วนชาย : หญิง เท่ากับ 50.07 : 49.93 ในปี พ.ศ. 2533 มีอัตราส่วนชาย : หญิง เท่ากับ 49.04 : 50.96 (ตัวเลขจากสำมะโนประชากรและเคหะจังหวัดจันทบุรี) และในปี พ.ศ. 2536 มีอัตราส่วนชาย : หญิง เท่ากับ 50.60 : 49.40 (ตัวเลขจากสำนักทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย) นอกจากนี้โครงสร้างอายุของประชากรจังหวัดจันทบุรียังมีลักษณะของพีรามิดซึ่งเปลี่ยนจากฐานกว้างมาเป็นฐานแคบ แสดงถึงแนวโน้มว่าสัดส่วนของประชากรวัยพึ่งพาคือวัยแรงงานจะเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลถึงปัญหาแรงงานในอนาคตได้ (แผนภูมิที่ 4.13 และ 4.14)

ตารางที่ 4.38 โครงสร้างประชากรจำแนกตามหมวดอายุและเพศ จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2523 และ 2533

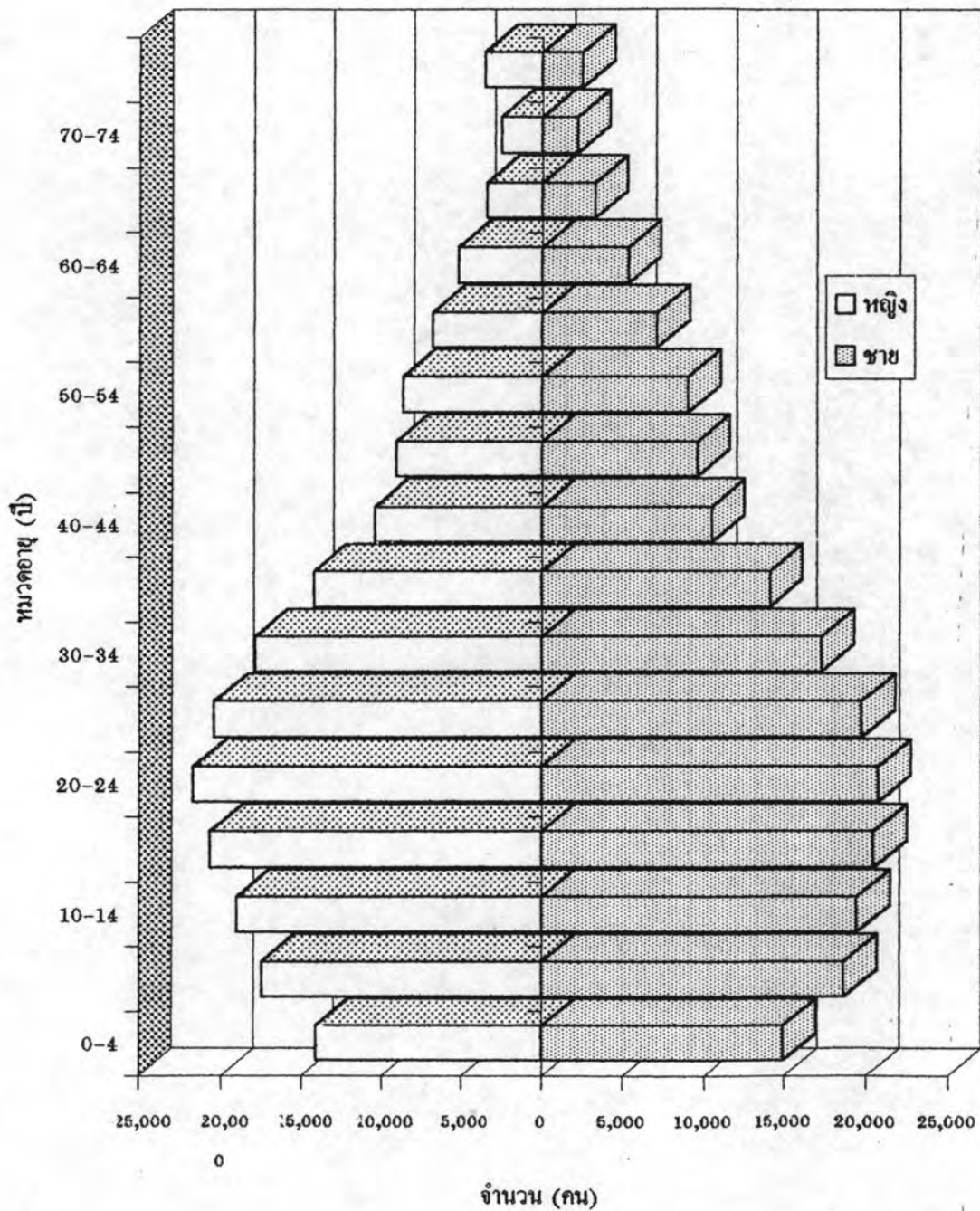
อายุ	พ.ศ. 2523				พ.ศ. 2533					
	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ	รวม	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ	รวม
0-4	17,125	11.49	16,297	10.97	33,422	14,967	7.67	14,128	7.23	29,095
5-9	18,005	12.08	17,251	11.61	35,256	18,686	9.58	17,501	8.95	36,187
10-14	19,350	12.98	18,877	12.71	38,227	19,452	9.97	19,062	9.75	38,514
15-19	18,248	12.24	18,626	12.54	36,874	20,474	10.49	20,680	10.58	41,154
20-24	14,321	9.61	16,024	10.79	30,345	20,749	10.63	21,711	11.11	42,460
25-29	12,566	8.43	12,589	8.47	25,155	19,792	10.14	20,412	10.44	40,204
30-34	9,040	6.06	8,705	5.86	17,745	17,326	8.88	17,885	9.15	35,211
35-39	8,379	5.62	7,914	5.33	16,293	14,171	7.26	14,234	7.28	28,405
40-44	8,190	5.49	7,491	5.04	15,681	10,507	5.38	10,443	5.34	20,950
45-49	6,983	4.68	6,722	4.52	13,705	9,810	4.92	9,101	4.66	18,711
50-54	5,421	3.64	5,315	3.58	10,736	9,022	4.62	8,684	4.44	17,706
55-59	3,835	2.57	3,765	2.53	7,600	7,099	3.64	6,845	3.50	13,944
60-64	2,811	1.89	2,897	1.95	5,708	5,330	2.73	5,222	2.67	10,552
65-69	2,026	1.36	2,241	1.51	4,267	3,290	1.69	3,442	1.76	6,732
70-74	1,441	0.97	1,778	1.20	3,219	2,186	1.12	2,556	1.31	4,742
75 +	1,321	0.89	2,077	1.40	3,398	2,482	1.27	3,599	1.84	6,081
รวม	149,062	100.00	148,569	100.00	297,631	195,143	100.00	195,505	100.00	390,648

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 และ 2533

แผนภูมิที่ 4.13 โครงสร้างประชากร จำแนกตามหมวดอายุและเพศ
จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2523

แผนภูมิที่ 4.14 โครงสร้างประชากร จำแนกตามหมวดอายุและเพศ
จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2533

5. สภาพการณ์แรงงานของจังหวัดจันทบุรี

5.1. จำนวนประชากรแรงงาน

การศึกษาแรงงานระดับจังหวัดเพื่อพิจารณาแนวโน้มและโครงสร้างทางด้านการทำงานของประชากรจังหวัดจันทบุรีนั้น สามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะการกระจายตัวของแรงงานตามสาขาการผลิตต่าง ๆ แต่ทว่ายังไม่มีหน่วยงานใดทำการจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวในช่วงปัจจุบัน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลจากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2523 และ 2533 โดยทำการพิจารณาจำแนกประเภทการทำงานในเชิงเศรษฐกิจจากประชากรที่มีอายุ 11 ปี ขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นวัยแรงงาน (ตารางที่ 4.39)

ตารางที่ 4.39 จำนวนประชากรวัยแรงงานจำแนกตามประเภทการทำงานในเชิงเศรษฐกิจ พ.ศ. 2523-2533

ประเภทการทำงาน	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กำลังแรงงาน	221,337	100.00	302,699	100.00
ผู้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ	167,013	75.46	245,206	81.01
อัตราผู้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	-	76.90	-	82.80
ผู้มีงานทำ	157,816	94.49	235,292	95.96
ผู้ที่กำลังหางานทำ	2,756	1.65	4,545	1.85
- เคยทำงาน	688	24.24	509	11.20
- ไม่เคยทำงาน	2,088	75.76	4,036	88.80
กำลังรอฤดูกาลเกษตร	6,441	3.86	5,369	2.19
ผู้ไม่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ	50,251	22.70	51,054	16.87
ทำงานบ้าน	14,850	29.55	15,522	30.40
นักเรียน	22,533	44.84	16,028	31.39
ทำงานไม่ได้	9,388	18.68	14,892	29.17
อื่น ๆ	3,480	6.93	3,075	9.03
ไม่ทราบสถานภาพการทำงาน	4,073	1.84	6,439	2.13

ที่มา : สำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2533

ในปี พ.ศ. 2533 จังหวัดจันทบุรีมีประชากรรวมทั้งสิ้น 390,648 คน ในจำนวนนี้เป็นประชากรวัยแรงงานร้อยละ 77.46 ซึ่งเพิ่มจากปี พ.ศ. 2523 ที่มีจำนวนแรงงานร้อยละ 74.35 ของประชากรในปีดังกล่าว ประชากรในวัยแรงงานเหล่านี้ประกอบด้วยผู้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจร้อยละ 81.01 ผู้ที่ไม่ได้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจร้อยละ 16.87 และเป็นผู้ที่ไม่ทราบสถานภาพการทำงานร้อยละ 2.13 ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คือ พ.ศ. 2523-2533 นั้น ประชากรในวัยแรงงานเพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณร้อยละ 36.76 และจำนวนผู้มีงานทำเพิ่มจากเดิมร้อยละ 46.82 ในขณะที่จำนวนแรงงานที่กำลังรอฤดูกาลเกษตรนั้นลดลงจากเดิมร้อยละ -16.64 ซึ่งคาดว่าเป็นผลมาจากการประกอบอาชีพ

รองของประชากรในภาคเกษตรกรรมมากขึ้น สำหรับอาชีพรองที่ประชากรนิยมทำมาก ได้แก่ การรับจ้างเจียรไนพลอยและรับจ้างขุดพลอย เพราะเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดีมากอาชีพหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ส่วนประชากรที่ไม่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจมีประมาณร้อยละ 16.87 ซึ่งลดลงจากเมื่อ 10 ปีก่อน โดยจำนวนนี้เป็นนักเรียนมากที่สุด คือ ร้อยละ 31.39 รองลงมาได้แก่ พวกที่ทำงานบ้านและพวกที่ทำงานไม่ได้ จะเห็นได้ว่าประชากรในวัยแรงงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งในด้านการทำงานและการศึกษา

5.2. ประเภทแรงงานแยกตามสาขาการผลิต

จากการเปรียบเทียบจำนวนแรงงานในช่วงเวลา 10 ปี คือ พ.ศ. 2523-2533 พบว่า แรงงานส่วนใหญ่ของจังหวัดจันทบุรีอยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยมีสัดส่วนของแรงงานในภาค ปฐมภูมิ : ทุติภูมิ : คติภูมิ เท่ากับร้อยละ 70.76 : 10.65 : 18.58 ในปี พ.ศ. 2523 และเท่ากับ ร้อยละ 65.62 : 10.67 : 23.70 ในปี พ.ศ. 2533 (ตารางที่ 4.40) ซึ่งจะเห็นว่าแรงงานในภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นภาคเศรษฐกิจหลัก แต่มีสัดส่วนของจำนวนแรงงานลดลงจากร้อยละ 70.76 เหลือร้อยละ 65.62 ในปี พ.ศ. 2533 ในขณะที่แรงงานภาคอุตสาหกรรม และภาคการค้าและบริการ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.65 เป็นร้อยละ 10.67 และร้อยละ 18.58 เป็นร้อยละ 23.70 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายสาขาย่อยไม่รวมภาคเกษตรกรรม พบว่า จำนวนแรงงานในสาขาบริการมีมากที่สุด (ร้อยละ 9.23 ของแรงงานทั้งหมด) รองลงมาได้แก่ สาขาการขายส่งขายปลีก (ร้อยละ 8.97) และสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ร้อยละ 8.80) (ตารางที่ 4.41)

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนแรงงานในแต่ละสาขาการผลิตในช่วง 10 ปี พบว่า แรงงานในสาขาบริการมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 10.81 อันดับรองลงมาได้แก่ สาขานาการและประกันภัย (ร้อยละ 9.23) สาขาการไฟฟ้า ก๊าซและประปา (ร้อยละ 6.36) สาขาการก่อสร้าง ซ่อมและต่อเติม (ร้อยละ 5.94) สาขาการค้าส่งค้าปลีก (ร้อยละ 4.69) สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ร้อยละ 4.6) และสาขาการขนส่ง คลังสินค้า และการคมนาคม (ร้อยละ 2.35) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า ภาคการค้าและบริการมีแนวโน้มที่จะเติบโตเป็นอย่างมากในอนาคต ส่วนสาขาเกษตรกรรมและสาขาการขุดแร่โลหะและอโลหะมีจำนวนแรงงานลดลงจากเดิมร้อยละ 3.21 และร้อยละ 2.38 ตามลำดับ ซึ่งอาจเนื่องมาจากผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำลงเนื่องจากสภาวะการผันผวนของตลาดและสภาพทางธรรมชาติ และการประกอบอาชีพการทำเหมืองแร่ ยกเว้น แร่รัตนชาติไม่เป็นที่แพร่หลาย อีกทั้งยังขาดการสำรวจทรัพยากรแร่ธาตุอย่างจริงจัง จึงทำให้มีการโยกย้ายจำนวนแรงงานจากสาขาเกษตรกรรม และสาขาการขุดแร่ฯ ไปอยู่ในสาขาอื่น

อย่างไรก็ตาม จำนวนแรงงานและการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนแรงงานดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตของสาขาการผลิตของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งก็คือภาคเกษตรกรรมอันเป็นภาคการผลิตหลักของจังหวัดแต่มีการขยายตัวไม่มากเท่าภาคการค้าและบริการ ดังนั้นจำนวนแรงงานอาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรี จากภาค

ตารางที่ 4.40 ประชากรวัยแรงงานและกำลังแรงงานของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2523 และ 2533

ประชากร	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ประชากรรวมทั้งจังหวัด	297,631	100.00	390,648	100.00
ประชากรวัยแรงงาน (1)	228,953	76.93	325,366	83.29
กำลังแรงงาน (2)	221,337	96.67	302,699	93.03
ประชากรมีงานทำ (3)	167,013	75.46	245,206	81.01
- ภาคเกษตรกรรม	118,178	70.76	160,904	65.62
- ภาคอุตสาหกรรม	17,787	10.65	26,163	10.67
- ภาคบริการ	31,031	18.58	58,114	23.70
ประชากรว่างงาน	54,324	24.54	57,493	18.99

หมายเหตุ

(1) ประชากรอายุ 11 ปี ขึ้นไป

(2) ประชากรอายุ 11 ปี ขึ้นไป ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจและไม่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ

(3) ผู้มีงานทำรวมทั้งกำลังรอฤดูกาล

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 และ 2533

ตารางที่ 4.41 ประชากรอายุ 11 ปี ขึ้นไป ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ จำแนกตามหมวดอุตสาหกรรม พ.ศ. 2523 และ 2533

หมวดอุตสาหกรรม	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	
เกษตรกรรม การป่าไม้ การล่าสัตว์ การประมง	121,168	70.77	160,008	65.63	3.21
การขุดแร่โลหะ และอโลหะ	1,309	0.76	998	0.41	-2.38
การอุตสาหกรรมและหัตถกรรม	14,691	8.58	21,449	8.80	4.60
การก่อสร้าง ขอม และค่อเคิม	2,016	1.18	3,214	1.32	5.94
การไฟฟ้า ก๊าซ และประปา	220	0.13	360	0.15	6.36
การขายส่งและขายปลีก	14,883	8.69	21,860	8.97	4.69
โรงแรม และภัตตาคาร	-	-	4,058	1.66	-
การขนส่ง คลังสินค้า และการคมนาคม	1,987	1.16	2,453	1.01	2.35
การธนาคาร สถาบันการเงิน และการประกันภัย	430	0.25	827	0.34	9.23
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	-	-	5,360	2.20	-
บริการ	10,814	6.32	22,498	9.23	10.80
อุตสาหกรรมระบุไม่ชัดเจนหรือไม่ทราบ	3,698	2.16	732	0.30	-8.02
รวม	171,216	100.00	243,817	100.00	4.24

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 และ 2533

เกษตรกรรมไปสู่ภาคการค้าและบริการ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องพิจารณาปัจจัยหรือการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย

๘. การคาดการณ์ประชากรในอนาคตของจังหวัดจันทบุรี

การคาดการณ์ประชากรในอนาคต นอกจากต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างประชากร และการเปลี่ยนแปลงในอดีตแล้ว ยังต้องอาศัยข้อมูลการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการใช้ที่ดินประกอบด้วย จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมา สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญที่ช่วยในการคาดการณ์ประชากรในอนาคตของจังหวัดจันทบุรีได้ดังนี้

๘.1. ในด้านเศรษฐกิจพบว่า การเกษตรกรรมในพื้นที่ที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น โดยพิจารณาจากการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้ผลอย่างสม่ำเสมอ และการเทคนิคในการเกษตรแผนใหม่ส่งผลให้มีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดปีละมาก ๆ ในส่วนของอุตสาหกรรมพบว่า มีการขยายตัวของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตที่ต่อเนื่องจากการเกษตร จากเดิมในปี พ.ศ. 2529 มีจำนวน 521 โรงเพิ่มเป็น 590 โรง ในปี พ.ศ. 2535 ส่วนการค้าและบริการนั้นมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของย่านพักอาศัย โดยเฉพาะในเขตเมือง เมื่อพิจารณาภาพรวมแล้ว คาดว่าโครงสร้างของเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรืออัตราการขยายตัวของประชากรในพื้นที่ที่มีนัยสำคัญ

๘.2. โครงสร้างประชากรในอดีตเป็นแบบฐานแคบ คือ มีผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานมาก เนื่องจากมีการอพยพเข้าของแรงงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม และการค้าบริการ ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวน่าจะยังคงอยู่ต่อไป เนื่องจากการขยายตัวของเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมยังมีแนวโน้มจะคงอยู่ต่อไป ขณะเดียวกันการขยายตัวของการค้าบริการที่สูงขึ้น ก็จะต้องคนในวัยทำงานให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่เพิ่มขึ้นอีกจำนวนหนึ่ง คาดว่าโครงสร้างประชากรในอนาคตคงจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบันมากนัก ในการคาดการณ์ประชากรในอนาคตของพื้นที่จึงตั้งสมมติฐานว่าโครงสร้างประชากรในอนาคตของจังหวัดจันทบุรีคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

จากสมมติฐานข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้เลือกวิธี Extrapolation ในการคาดการณ์ประชากรในอนาคตของจังหวัดจันทบุรี จากตารางที่ 4.42 ซึ่งแสดงประชากรในอดีตของจังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 และ 2536 พบว่า การเติบโตของประชากรตามทะเบียนราษฎรของจังหวัดจันทบุรีมีลักษณะเป็นเส้นตรง (แผนภูมิที่ 4.15) โดยแบบจำลองเชิงเส้นตรง (Linear Model)¹ จะให้ความ

1 สมการของแบบจำลองเชิงเส้นตรง คือ $Y_c = a + bx$

เมื่อ Y_c = ประชากรคาดการณ์ในปีที่ X

a = ประชากรในปีที่เริ่มต้น (Intercept)

b = ประชากรที่เพิ่มขึ้นต่อปี (Slope)

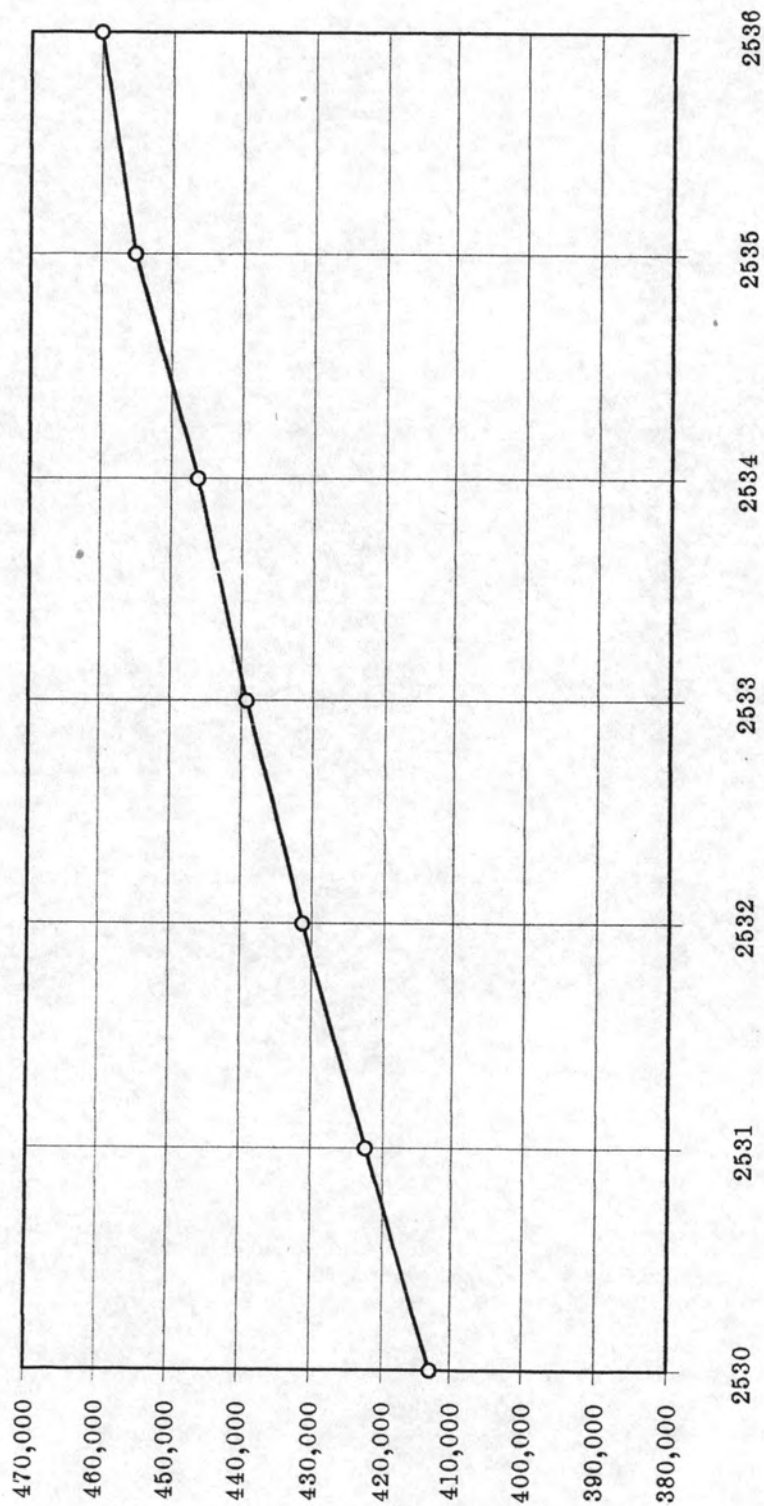
x = ช่วงเวลา (ปี) จากปีเริ่มต้น (Time Index)

ตารางที่ 4.42 การกระจายตัวประชากรรายอำเภอของจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2530-2536

อำเภอ	จำนวนประชากร (คน)						
	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536
เมืองฉะเชิงเทรา	97,566	100,974	123,823	126,908	106,676	116,046	118,107
ท่าใหม่	61,866	63,278	59,415	60,832	68,261	66,392	67,997
ขลุง	50,731	51,590	42,305	42,982	53,999	51,162	52,466
มะขาม	25,206	25,859	26,389	26,827	27,220	26,983	27,476
แหลมสิงห์	30,449	30,696	30,848	30,964	31,091	31,856	31,561
โป่งน้ำร้อน	26,301	26,829	26,757	26,700	27,082	31,035	31,328
สอยดาว	46,766	47,684	49,253	50,867	52,465	53,618	52,061
กิ่ง อ.แก่งหางแมว	26,239	26,838	25,199	25,799	27,376	26,992	27,342
กิ่ง อ.นาขายอาม	28,357	29,004	27,233	27,883	31,289	30,437	30,701
กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ	19,280	19,780	20,186	20,521	20,820	20,639	21,017
จังหวัดฉะเชิงเทรา	412,750	422,531	431,408	439,273	446,278	455,158	460,055

หมายเหตุ : ตัวเลขประชากรในอดีตได้รับจากข้อมูลประชากรระดับตำบลของกองปกครองท้องที่ กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิที่ 4.15 การเติบโตของประชากรในจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2530-2536

(คน) แสนละรูปหนึ่งคน

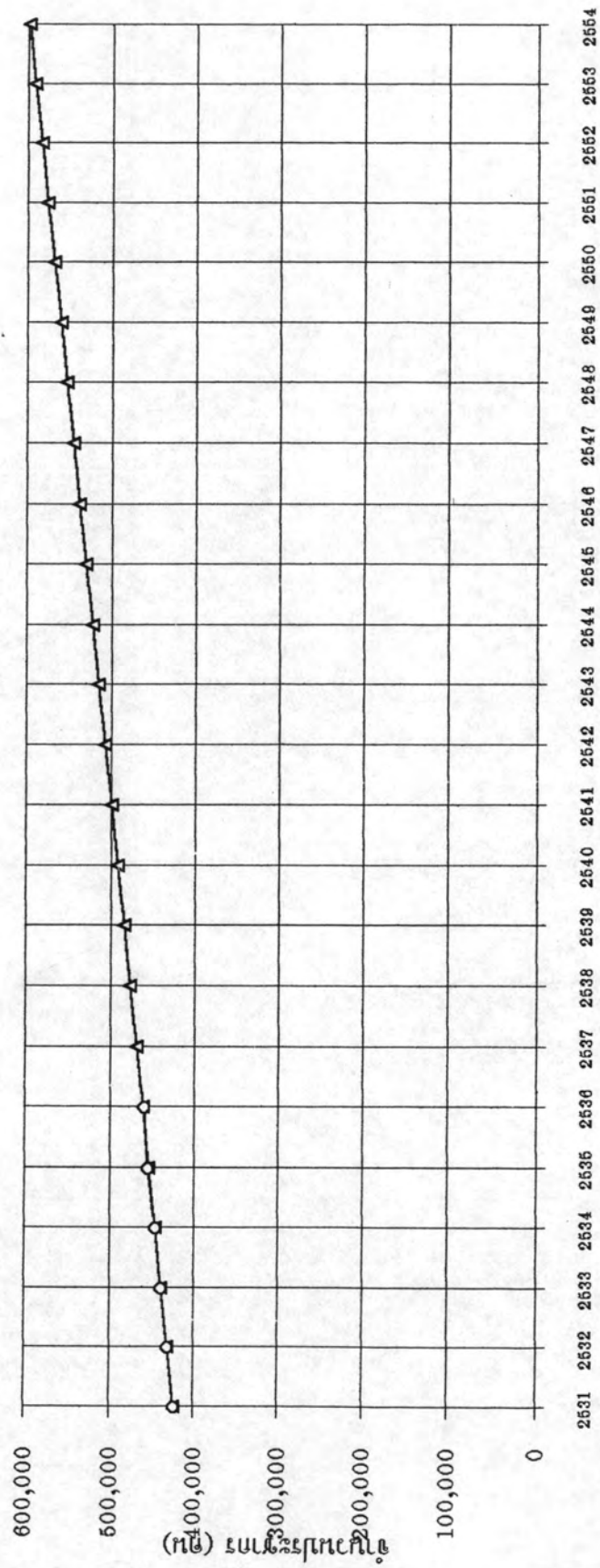
ปี พ.ศ.

ตารางที่ 4.43 ประชากรในอนาคตของจังหวัดจันทบุรีจากการคาดการณ์

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)
2537	469,038
2538	476,634
2539	484,231
2540	491,827
2541	499,424
2542	507,020
2543	514,617
2544	522,213
2545	529,809
2546	537,406
2547	545,002
2548	552,599
2549	560,195
2550	567,792
2551	575,388
2552	582,984
2553	590,581
2554	598,177

ที่มา : จากการคาดการณ์

แผนภูมิที่ 4.16 การคาดการณ์ประชากรในอนาคตของจังหวัดจันทบุรีโดยแบบจำลองเชิงเส้นตรง

ปี พ.ศ.

—▲— ประชากรจากการคาดการณ์ —○— ประชากรในอดีต

ตารางที่ 4.44 ประชากรในอนาคตรายอำเภอของจังหวัดฉะเชิงเทรา จากการคาดการณ์โดยแบบจำลองเชิงเส้นตรง

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)											รวม
	เมืองฯ	ท่าใหม่	ขลุง	มะขาม	แกลงสิงห์	โป่งน้ำร้อน	สอยดาว	แก่งหางแมว	นายายอาม	เขาศรีทศ	รวม	
2537	119,565	69,558	53,280	27,818	31,916	31,860	54,649	27,538	31,575	21,278	469,038	
2538	120,797	71,042	54,479	28,111	32,130	32,880	55,694	27,809	32,189	21,502	476,634	
2539	122,028	72,527	55,678	28,406	32,344	33,900	56,739	28,080	32,804	21,726	484,231	
2540	123,260	74,011	56,877	28,698	32,558	34,921	57,784	28,350	33,418	21,950	491,827	
2541	124,491	75,496	58,076	28,991	32,772	35,941	58,829	28,621	34,032	22,174	499,424	
2542	125,722	76,980	59,275	29,284	32,986	36,961	59,875	28,892	34,647	22,399	507,020	
2543	126,954	78,465	60,474	29,577	33,200	37,981	60,920	29,163	35,261	22,623	514,617	
2544	128,185	79,949	61,673	29,870	33,414	39,002	61,965	29,433	35,875	22,847	522,213	
2545	129,417	81,433	62,872	30,163	33,628	40,022	63,010	29,704	36,490	23,071	529,809	
2546	130,648	82,918	64,071	30,457	33,842	41,042	64,055	29,975	37,104	23,295	537,406	
2547	131,879	84,402	65,270	30,750	34,056	42,063	65,100	30,245	37,719	23,519	545,002	
2548	133,111	85,887	66,469	31,043	34,270	43,083	66,145	30,516	38,333	23,743	552,599	
2549	134,342	87,371	67,667	31,336	34,483	44,103	67,190	30,787	38,947	23,967	560,195	
2550	135,574	88,856	68,866	31,629	34,697	45,124	68,235	31,058	39,562	24,191	567,792	
2551	136,805	90,340	70,065	31,922	34,911	46,144	69,280	31,328	40,176	24,415	575,388	
2552	138,036	91,824	71,264	32,215	35,125	47,164	70,325	31,599	40,790	24,639	582,984	
2553	139,268	93,309	72,463	32,509	35,339	48,185	71,371	31,870	41,405	24,864	590,581	
2554	140,499	94,793	73,662	32,802	35,553	49,206	72,416	32,140	42,019	25,088	598,177	

ที่มา : จากการคาดการณ์

ถูกต้องในการคาดการณ์มากที่สุด จึงได้เลือกใช้แบบจำลองเชิงเส้นตรงในการคาดการณ์ ดังมีผลการคาดการณ์ดังในตารางที่ 4.43 และแผนภูมิที่ 4.16

จากตารางที่ 4.43 พบว่าในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 จังหวัดจันทบุรีจะมีประชากรรวมประมาณ 484,231 คน และในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จังหวัดจันทบุรีจะมีประชากรรวมประมาณ 522,213 คน ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จังหวัดจันทบุรีจะมีประชากรรวมประมาณ 560,195 คน และในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จังหวัดจันทบุรีจะมีประชากรรวมประมาณ 598,177 คน

เมื่อพิจารณาถึงการกระจายตัวของประชากรในระดับอำเภอ จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมาพบว่า อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดจันทบุรีมีแนวโน้มของการเติบโตของประชากรในลักษณะเดียวกันคือเพิ่มขึ้นในลักษณะเส้นตรง โดยมีความลาดชันของเส้นกราฟใกล้เคียงกัน โดยกิ่งอำเภอแก่งหางแมว อำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อนมีศักยภาพในการรองรับการขยายตัวของประชากรสูงกว่าอำเภออื่น ๆ เนื่องจากมีพื้นที่กว้างขวาง คาดว่าในอนาคตแนวโน้มดังกล่าวก็ยังคงอยู่ต่อไป โดยที่การเติบโตของประชากรโดยรวมทั้งจังหวัดมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นต่อไปในอนาคต (ตารางที่ 4.44)

สำหรับการคาดการณ์ประชากรเมืองของจังหวัดจันทบุรี เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มการเติบโตของประชากร พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536 ประชากรเมืองของจังหวัดจันทบุรีมีการเติบโตขึ้นในอัตราที่ลดลง กล่าวคือ มีลักษณะของเส้นกราฟที่มีความชันเพิ่มขึ้นและค่อย ๆ ลดลง (แผนภูมิที่ 4.17) ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้เลือกใช้แบบจำลองทวิกำลังประยุกต์ (Modified Exponential Model)² ในการคาดการณ์ประชากรเมืองของจังหวัดจันทบุรี

ผลการคาดการณ์ของประชากรเมืองของจังหวัดจันทบุรี จากการวิเคราะห์พบว่า ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดจันทบุรีจะมีประชากรเมืองประมาณ 142,002 คน หรือร้อยละ 29.53 ของประชากรรวมทั้งจังหวัดในปีเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2544 จังหวัดจันทบุรีจะมีประชากรเมืองประมาณ 143,025 คน คิดเป็นร้อยละ 27.39 ของประชากรรวมทั้งจังหวัด ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ประชากรเมืองของจังหวัดจันทบุรีจะมีประมาณ 143,026 คน หรือร้อยละ 25.53 ของประชากรรวมในปีที่คาดการณ์ และในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ประชากรเมืองของจังหวัดจันทบุรีก็ยังคงมีจำนวนประมาณ 143,026 คน หรือร้อยละ 23.91 ของประชากรรวมในปีที่คาดการณ์ (ตารางที่ 4.46 และแผนภูมิที่ 4.18)

2 สมการของแบบจำลองทวิกำลังประยุกต์ คือ $Y_c = C + ab^x$

เมื่อ Y_c = ประชากรคาดการณ์ในปีที่ X

C = Upper Limit หรือ Lower Limit

a = ประชากรในปีที่เริ่มต้น (Intercept)

b = ประชากรที่เพิ่มขึ้นต่อปี (Slope)

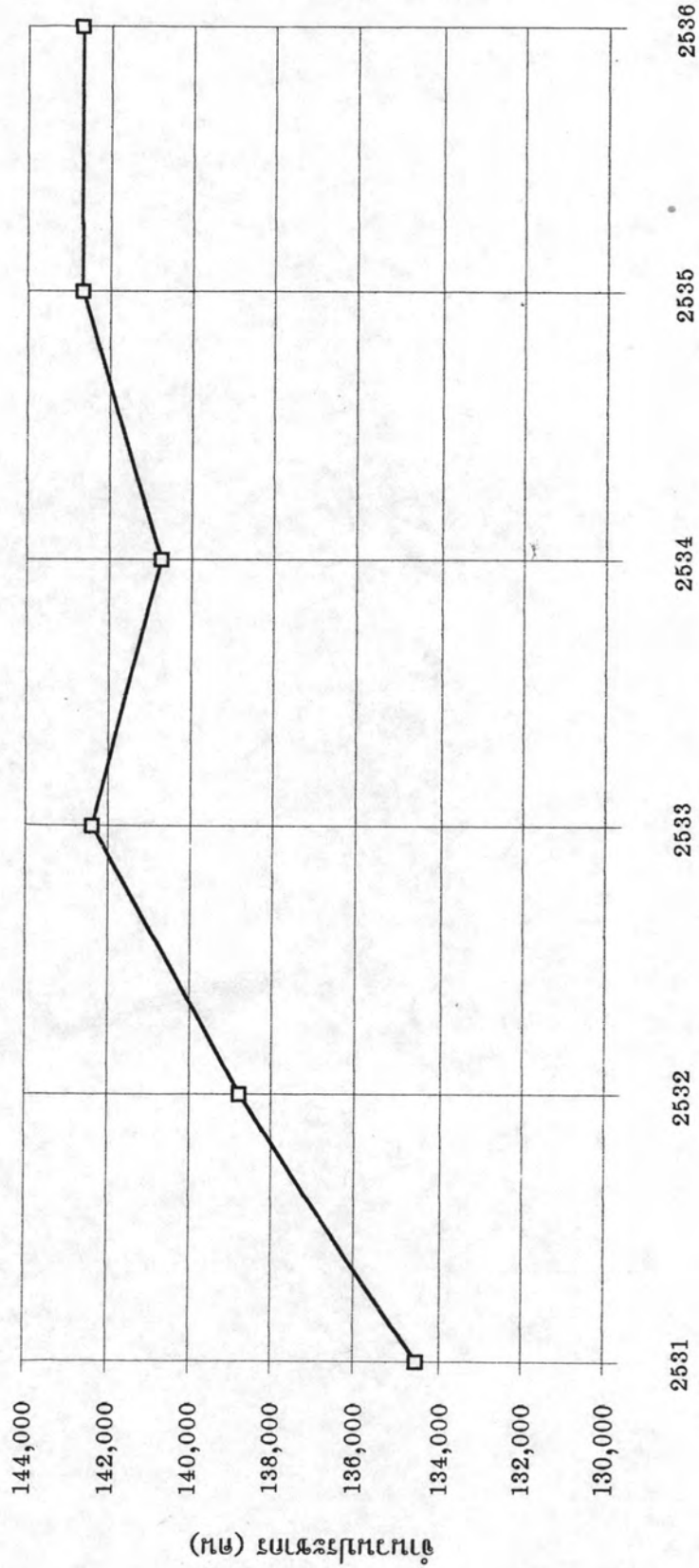
x = ช่วงเวลา (ปี) จากปีเริ่มต้น (Time Index)

ตารางที่ 4.45 จำนวนประชากรในเขตชุมชนเมือง จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2531-2536

ลำดับที่	เทศบาล/สุขาภิบาล	จำนวนประชากร (คน)					
		2531	2532	2533	2534	2535	2536
1	เทศบาลเมืองจันทบุรี	38,776	39,095	40,049	39,477	39,985	40,347
2	เทศบาลเมืองขลุง	9,406	9,441	10,351	9,819	10,029	10,237
3	เทศบาลตำบลท่าใหม่	9,861	9,953	9,864	10,012	10,090	10,081
4	สุขาภิบาลจันทน์นิมิต	11,372	12,264	12,383	12,540	12,811	12,811
5	สุขาภิบาลบางกะจะ	4,434	4,480	4,491	4,549	4,608	4,646
6	สุขาภิบาลหนองบัว	3,362	3,359	3,350	3,350	3,330	2,232
7	สุขาภิบาลท่าช้าง	5,760	7,048	8,004	8,888	8,890	9,215
8	สุขาภิบาลปลัดพลาณารายณ์	6,014	7,035	7,372	7,584	7,704	7,765
9	สุขาภิบาลนายชายอาม	2,954	2,828	2,781	2,905	3,454	3,684
10	สุขาภิบาลหนองคล้า	3,987	3,998	3,826	3,614	3,834	3,950
11	สุขาภิบาลปากน้ำแหลมสิงห์	9,066	9,163	9,983	10,263	10,132	10,056
12	สุขาภิบาลพลั่ว	5,178	5,178	5,388	5,387	5,391	5,261
13	สุขาภิบาลมะขาม	2,179	2,352	2,390	1,718	1,439	2,490
14	สุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน	6,748	7,248	7,560	7,980	9,974	10,044
15	สุขาภิบาลทรายขาว	15,450	15,330	14,802	12,649	11,009	9,882
	ประชากรเมือง	134,547	138,772	142,394	140,735	142,680	142,701

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง

แผนภูมิที่ 4.17 การเติบโตของประชากรเมืองในจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2531-2536

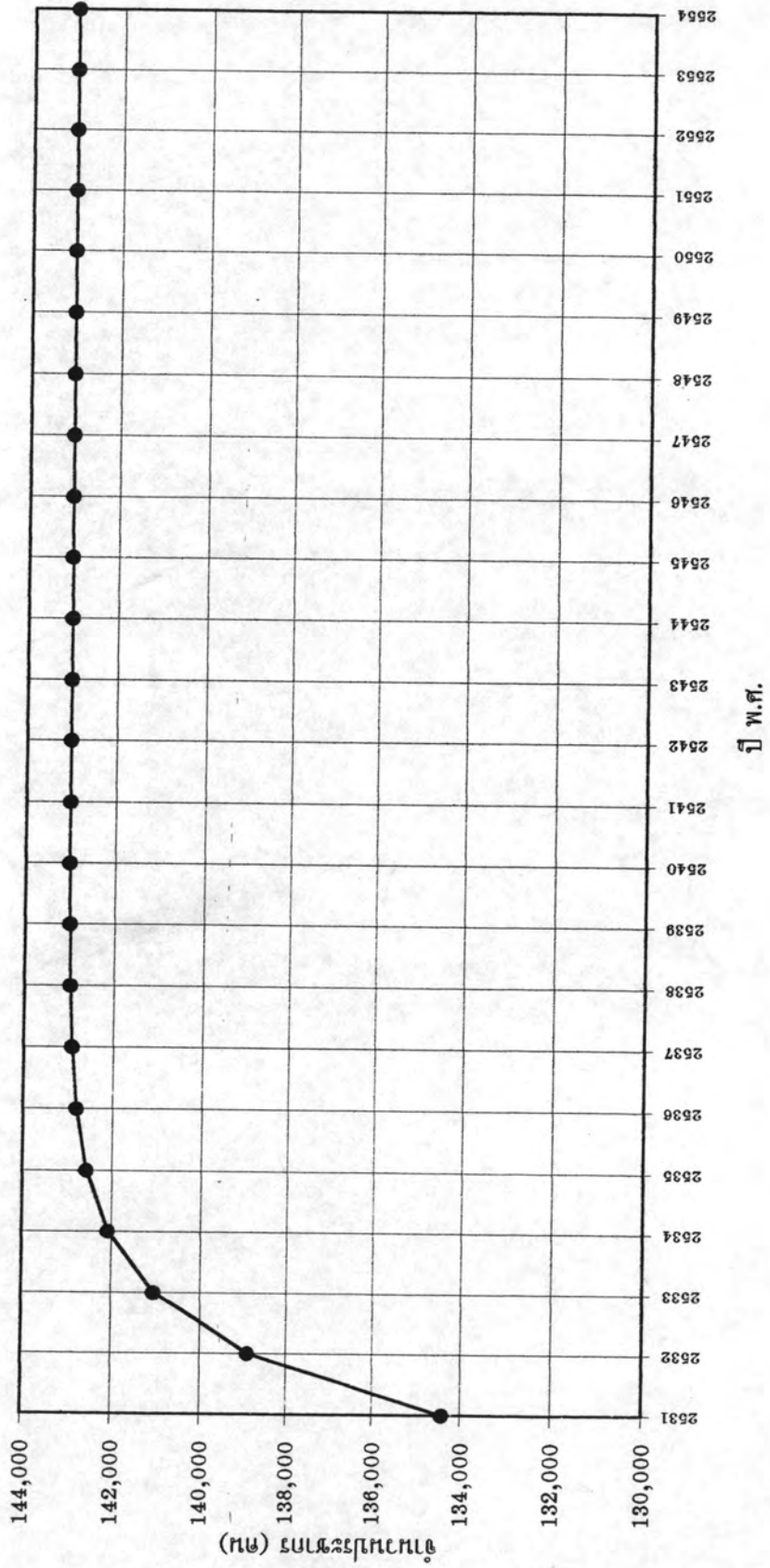
ปี พ.ศ.

ตารางที่ 4.46 ประชากรเมืองในอนาคตของจังหวัดจันทบุรีจากการคาดการณ์
โดย Modified Exponential Model

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)
2531	134,418
2532	138,901
2533	141,050
2534	142,079
2535	142,572
2536	142,809
2537	142,922
2538	142,976
2539	143,002
2540	143,015
2541	143,021
2542	143,023
2543	143,025
2544	143,025
2545	143,026
2546	143,026
2547	143,026
2548	143,026
2549	143,026
2550	143,026
2551	143,026
2552	143,026
2553	143,026
2554	143,026

ที่มา : จากการคาดการณ์

แผนภูมิที่ 4.18 การคาดการณ์ประชากรเมืองในอนาคตของจังหวัดจันทบุรีโดย Modified Exponential Model

ตารางที่ 4.47 การคาดการณ์ประชากรเมืองในอนาคต รายเขตเทศบาล/สุขภิบาลของจังหวัดจันทบุรี โดย Modified Exponential Model

ปี พ.ศ.	นม.จันทบุรี	นม.สูง	นม.ท่าใหม่	นม.จันทุมิตรี	นม.บางกะจะ	นม.หนองบัว	นม.ท่าช้าง	นม.พลับพลา	นม.สายอ้อม	นม.หนองปลา	นม.ปากน้ำ	นม.พลับ	นม.มะขาม	นม.โป่งร่อน	นม.ทวายขาว	นม.รวม
2537	40,076	10,214	10,427	13,378	4,598	2,041	9,418	8,056	3,790	3,865	10,074	5,174	2,511	10,309	8,980	142,922
2538	40,591	10,159	10,448	13,405	4,537	1,861	9,576	8,332	3,888	3,771	10,061	5,074	2,524	10,597	8,153	142,976
2539	40,633	10,084	10,449	13,656	4,468	1,693	10,149	8,600	3,979	3,671	10,028	4,964	2,532	10,716	7,379	143,002
2540	40,811	10,489	10,338	13,880	4,391	1,537	10,190	8,859	4,065	3,567	9,974	4,848	2,535	10,766	6,665	143,015
2541	40,328	10,376	10,110	13,930	4,306	1,393	11,151	9,108	4,144	3,459	9,902	4,725	2,533	11,547	6,009	143,021
2542	40,190	10,744	10,373	13,954	4,215	1,260	11,184	9,345	4,217	3,347	9,810	4,596	2,526	11,857	5,406	143,023
2543	40,801	11,096	10,424	13,959	4,118	1,137	11,489	9,569	4,282	3,233	9,700	4,461	2,514	12,188	4,854	143,025
2544	40,464	11,431	10,465	13,980	4,015	1,024	11,616	9,779	4,340	3,116	9,572	4,322	2,497	12,503	4,350	143,025
2545	40,467	11,750	10,498	13,981	3,906	921	12,317	9,974	4,389	2,998	9,427	4,179	2,478	12,835	3,890	143,026
2546	40,468	12,054	10,524	13,985	3,793	826	12,539	10,151	4,430	2,878	9,265	4,032	2,449	13,161	3,472	143,026
2547	40,470	12,344	10,543	13,986	3,676	740	13,131	10,311	4,462	2,757	9,087	3,883	2,418	13,481	3,092	143,026
2548	40,472	12,620	10,657	14,001	3,554	661	13,192	10,452	4,485	2,636	8,894	3,731	2,382	13,776	2,748	143,026
2549	40,474	12,885	10,668	14,015	3,430	589	13,319	10,572	4,499	2,515	8,687	3,578	2,342	14,059	2,438	143,026
2550	40,476	13,140	10,676	14,060	3,303	524	13,509	10,671	4,504	2,395	8,467	3,423	2,298	14,293	2,157	143,026
2551	40,478	13,384	10,683	14,068	3,174	465	14,157	10,748	4,499	2,275	8,235	3,269	2,249	14,546	1,905	143,026
2552	40,480	13,621	10,689	14,099	3,043	412	14,960	10,803	4,484	2,157	7,992	3,115	2,197	14,751	1,679	143,026
2553	40,482	13,850	10,697	14,116	2,912	365	15,313	10,835	4,460	2,040	7,740	2,962	2,142	14,944	1,477	143,026
2554	40,484	14,075	10,707	14,129	2,780	322	16,010	10,844	4,426	1,926	7,481	2,810	2,084	15,111	1,296	143,026

ที่มา : จากการศึกษาการ

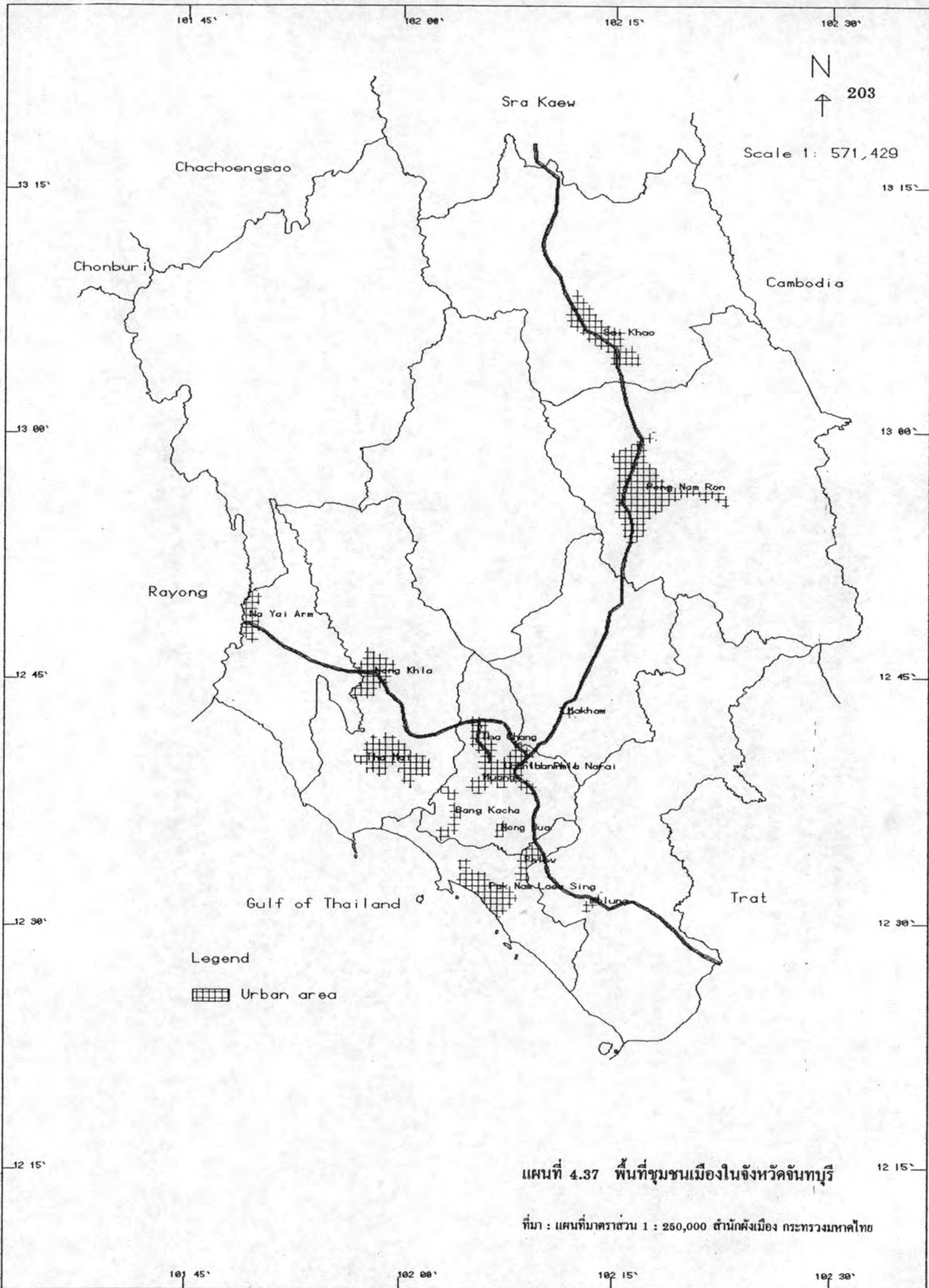
เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประชากรเมืองในแต่ละชุมชนเมืองต่าง ๆ พบว่า แนวโน้มการเติบโตของประชากรเมืองในแต่ละชุมชนแตกต่างกัน คือ มีทั้งที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นและลดลง โดยสุขาภิบาลท่าช้างมีการเพิ่มเฉลี่ยของประชากรมากที่สุด คือ 388 คนต่อปี รองลงมาคือสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน เทศบาลเมืองขลุง สุขาภิบาลพลับพลาณาราชย์ สุขาภิบาลจันทนิมิต สุขาภิบาลนายายอาม เทศบาลเมืองจันทบุรี และเทศบาลตำบลท่าใหม่ มีการเพิ่มเฉลี่ยของประชากร 282 227 164 44 37 24 และ 16 คนต่อปี ตามลำดับ ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนประชากรลดลงในอนาคต ได้แก่ สุขาภิบาลทรายขาว ในเขตอำเภอสอยดาว สุขาภิบาลหนองบัว อำเภอเมืองฯ สุขาภิบาลมะขาม อำเภอมะขาม และสุขาภิบาลหนองคล้า อำเภอท่าใหม่ คาดว่ามาจากอิทธิพลของศูนย์กลางหลักของจังหวัดคือ เทศบาลเมืองจันทบุรี และศูนย์กลางรองซึ่งเป็นชุมชนเมืองที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกับเทศบาลเมืองฯ คือ สุขาภิบาลจันทนิมิต และสุขาภิบาลท่าช้าง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการรองรับประชากรสูง อีกทั้งมีการพัฒนาโครงสร้างการบริการพื้นฐานอย่างสมบูรณ์ และเทศบาลเมืองขลุง ซึ่งมีการขยายตัวของกิจกรรมภายในชุมชนมากขึ้น จึงทำให้ดึงดูดประชากรจากชุมชนใกล้เคียงเข้าสู่พื้นที่มากขึ้น สำหรับการลดลงของประชากรเมืองในอนาคตของสุขาภิบาลทรายขาว และสุขาภิบาลมะขามนั้น คาดว่าเนื่องจากส่วนใหญ่ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ความจำเป็นในการประกอบอาชีพที่ต้องมีที่ดินเป็นปัจจัยหลักจึงทำให้ประชากรมีการกระจายตัวออกไปสู่พื้นที่โดยรอบที่เป็นเขตชนบทมากขึ้น

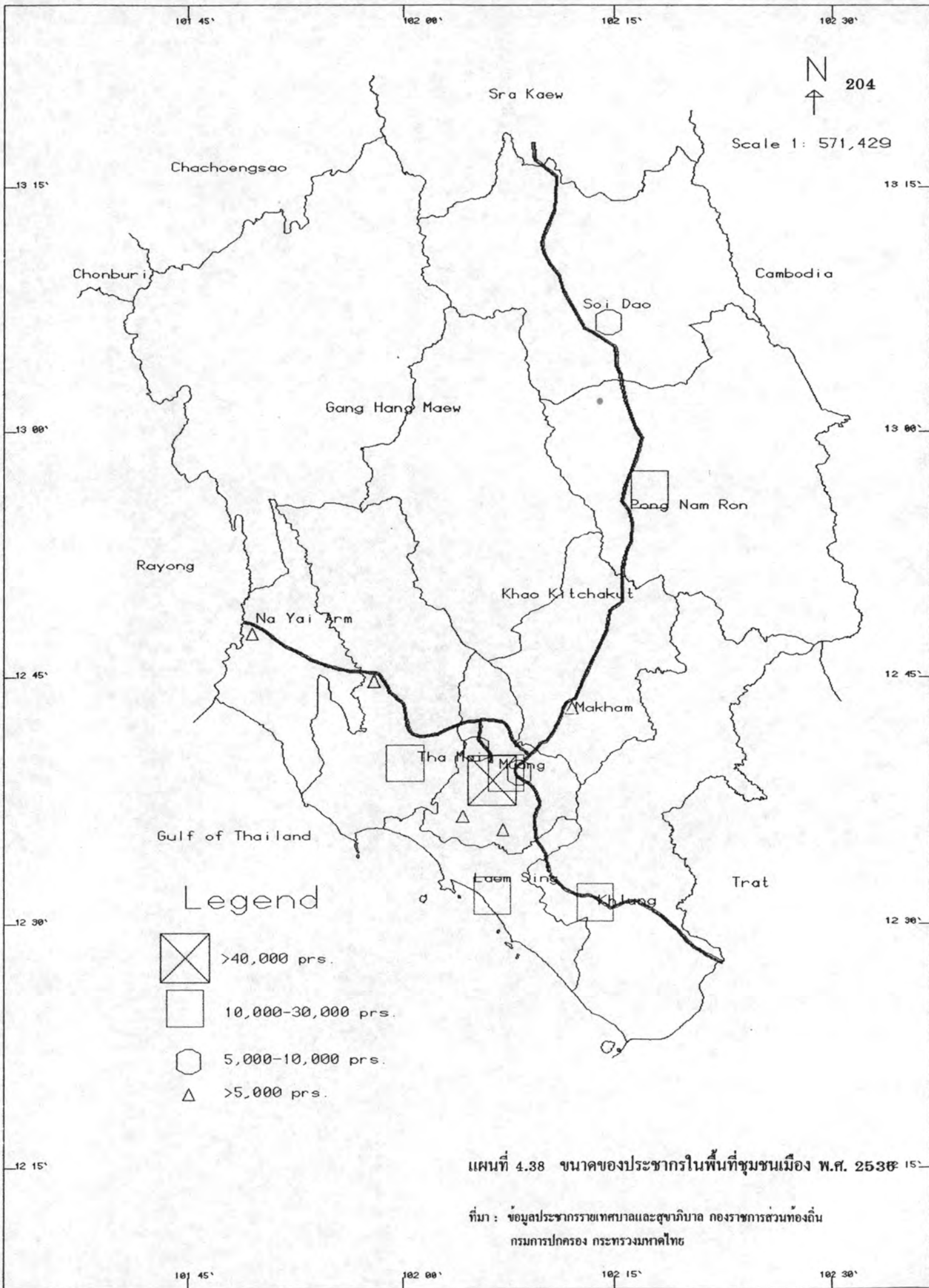
ระบบชุมชน

1. สภาพทั่วไปของชุมชนเมืองในจังหวัดจันทบุรี

ชุมชนเมืองที่จะกล่าวถึงในที่นี้ หมายถึงชุมชนที่ได้รับการกำหนดให้เป็นเทศบาลและสุขาภิบาลซึ่งมีทั้งสิ้น 15 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาล 3 แห่ง และสุขาภิบาล 12 แห่งโดยกระจายอยู่ในอำเภอเมืองฯ มากที่สุด คือ 6 ชุมชน รองลงมาได้แก่ อำเภอท่าใหม่ และอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอละ 2 ชุมชน อำเภอขลุง อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว อำเภอมะขาม และกิ่งอำเภอนายายอาม อำเภอละ 1 ชุมชน (แผนที่ 4.32) จากการศึกษาสภาพทั่วไปของแต่ละชุมชน พบว่ามีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1.1. เทศบาลเมืองจันทบุรี ตั้งอยู่บริเวณตำบลตลาดและตำบลวัดใหม่ในเขตอำเภอเมืองฯ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสิ้น 10.25 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 40,347 คน ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนครัวเรือน 11,314 ครัวเรือน เป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุดคือเฉลี่ย 3,936 คนต่อตารางกิโลเมตร และเป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นเนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นของประชากรทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัดเพื่อเข้ามาหางานทำเป็นจำนวนมาก ทำให้เทศบาลเมืองฯ มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและได้แผ่ขยายออกไปในบริเวณพื้นที่โดยรอบโดยเฉพาะตามแนวเส้นทางคมนาคม และส่งผลให้มีการขยายตัวของประชากรออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียงอื่น ๆ อัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536 เฉลี่ยประมาณร้อยละ 0.81 ต่อ

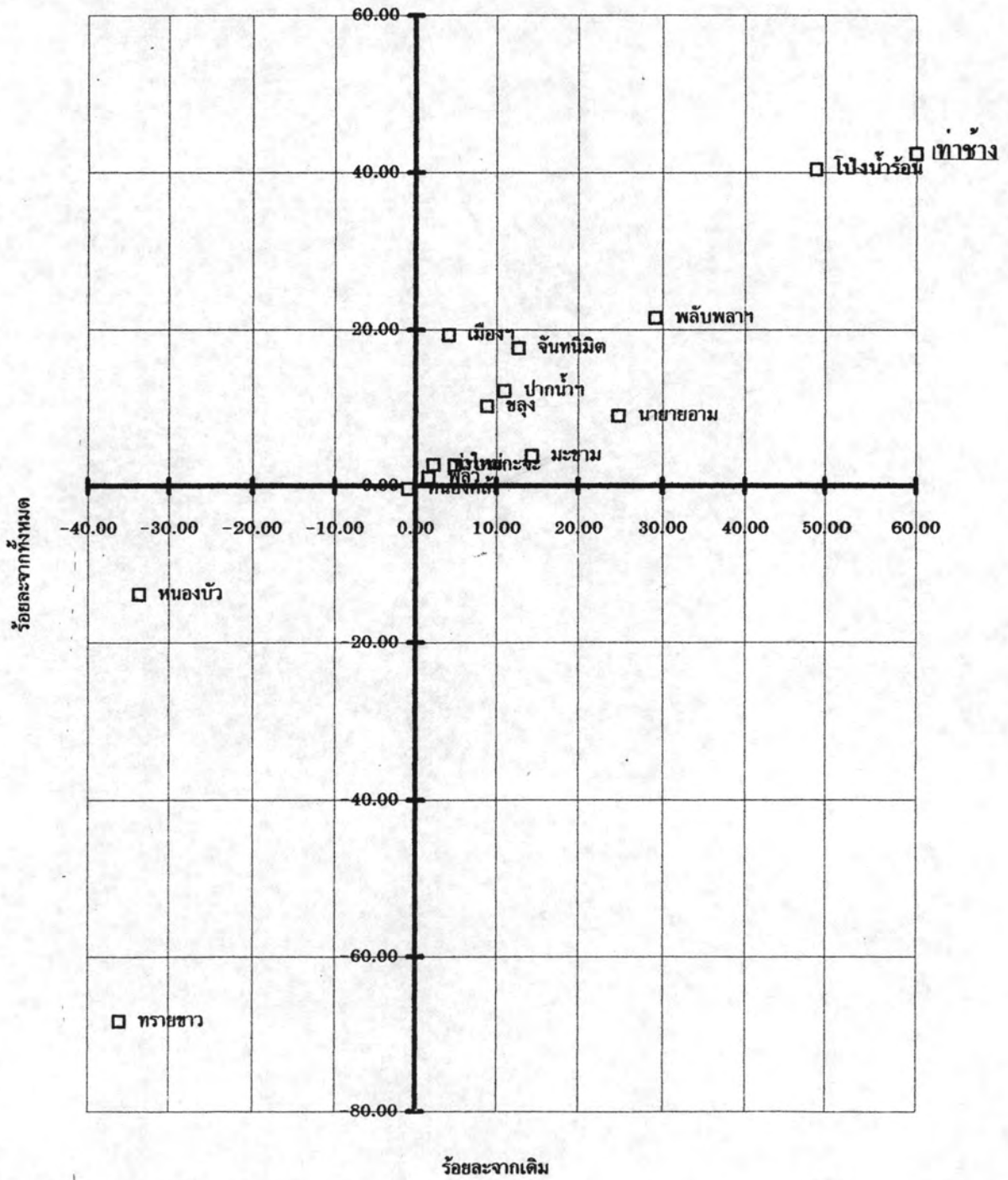
Legend

- >40,000 prs.
- 10,000-30,000 prs.
- 5,000-10,000 prs.
- >5,000 prs.

แผนที่ 4.38 ขนาดของประชากรในพื้นที่ชุมชนเมือง พ.ศ. 253๕

ที่มา : ข้อมูลประชากรรายเทศบาลและสุขาภิบาล กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิที่ 4.20 X-Y Plot แสดงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงประชากรจากเดิม และจากทั้งหมดรายเขตเทศบาล/สุขาภิบาลของจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2531-2536

ปี ถึงแม้จะเป็นอัตราที่ต่ำเมื่อเทียบกับชุมชนเมืองอื่น ๆ แต่พิจารณาได้ว่าเนื่องจากเทศบาลเมืองจันทบุรีมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในพื้นที่มากอยู่แล้ว ปัจจุบันเทศบาลเมืองฯ มีได้มีบทบาทสำคัญต่อจังหวัดจันทบุรีแต่เพียงแห่งเดียวแต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อภาคตะวันออกในฐานะเมืองที่เป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกตอนล่าง ซึ่งมีฐานะเทียบเท่าเมืองรองของภาคเมืองหนึ่งทั้งนี้เนื่องจากเทศบาลเมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงนอกเหนือจากการเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด อาทิเช่น ศูนย์กลางอัญมณี โดยเป็นแหล่งผลิตและซื้อขายอัญมณีที่สำคัญของภาคตะวันออกทำให้มีแรงงาน นักลงทุน และนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ทำให้เทศบาลเมืองจันทบุรีกลายเป็นศูนย์กลางทางการเงินและธนาคาร การค้าบริการ ตลอดจนอุตสาหกรรมบริการของจังหวัด ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจที่มีความคล่องตัวสูง รวมทั้งเทศบาลเมืองฯ ยังเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและสาธารณสุข คือ มีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงวิทยาลัยและมีโรงพยาบาลขนาดใหญ่และโรงพยาบาลเอกชนรวมทั้งคลินิกต่าง ๆ มากมาย นอกจากนั้นยังเป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมขนส่งในระดับจังหวัด ศูนย์กลางทางการสื่อสารรวมทั้งเคยเป็นตลาดซื้อขายผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดแต่เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านพื้นที่จึงต้องยกเลิกไปในปีที่สุด

อย่างไรก็ตามแม้ว่าเทศบาลเมืองจันทบุรีจะเป็นชุมชนที่มีความพร้อมทางด้านต่าง ๆ และมีความเจริญเติบโตสูงกว่าชุมชนอื่น ๆ มากแต่จะพบว่าในช่วงฤดูแล้งมักจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำประปาอยู่เสมอ ประกอบกับประชากรเพิ่มขึ้นตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน

1.2. เทศบาลเมืองขลุง ตั้งอยู่บริเวณตำบลขลุง ในเขตอำเภอขลุง มีพื้นที่ประมาณ 3.18 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 10,237 คน ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนครัวเรือน 2,335 ครัวเรือน ความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 3,219 คนต่อตารางกิโลเมตร อัตราการเพิ่มของประชากรในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536 เฉลี่ยร้อยละ 1.77 ต่อปี นับเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูงเป็นอันดับสามรองจากเทศบาลเมืองจันทบุรี และสุขาภิบาลมะขาม เทศบาลเมืองขลุงเป็นชุมชนที่มีความได้เปรียบทางทำเลที่ตั้ง คือ มีถนนสายหลักของภาคตะวันออก (ถนนสุขุมวิท) ตัดผ่านทำให้มีความสะดวกในการเข้าถึงและจัดว่าเป็นชุมชนที่มีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคค่อนข้างสูง อีกทั้งเป็นชุมชนที่มีความสำคัญต่อประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบนอกเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองเพียงชุมชนเดียวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอขลุง ประกอบกับมีระยะทางค่อนข้างห่างจากเทศบาลเมืองฯ ทำให้ประชาชนบริเวณชนบทรอบนอกส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาใช้บริการภายในชุมชนสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ ด้านการค้าและบริการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นร้านขายสินค้า เบ็ดเตล็ดอาหารและของชำ ด้านการศึกษามีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ด้านสาธารณสุขมีทั้งโรงพยาบาลอำเภอและสถานีอนามัยให้บริการแก่ประชาชน นอกจากนั้นพบว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กจำพวกซ่อมเครื่องจักรกลต่าง ๆ และ

ในช่วงฤดูผลไม้ เทศบาลเมืองขลุงยังเป็นตลาดซื้อขายผลไม้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด แต่ทว่า การเติบโตของชุมชนไม่รวดเร็วเท่ากับเทศบาลเมืองฯ ดังจะเห็นได้จากอัตราการเติบโตของประชากรที่ค่อนข้างต่ำ แต่เมื่อพิจารณาถึงปริมาณรายรับรายจ่ายในปี พ.ศ. 2536 แล้ว พบว่า มีปริมาณค่อนข้างสูง คือเป็นอันดับสองรองจากเทศบาลเมืองจันทบุรี ซึ่งชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีขนาดพื้นที่เล็ก แต่ก็มีความโน้มที่จะเป็นชุมชนที่มีการขยายพัฒนาสูงทีเดียว นับได้ว่าเทศบาลเมืองขลุงเป็นชุมชนที่บทบาทสำคัญต่อประชาชนชนบทในเขตอำเภอขลุงมากชุมชนหนึ่ง

1.3. เทศบาลตำบลท่าใหม่ ตั้งอยู่บริเวณตำบลท่าใหม่ และตำบลยายรำ ในเขตอำเภอท่าใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 30.4 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 10,081 คนในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนครัวเรือน 2,525 ครัวเรือน ความหนาแน่นประชากรประมาณ 332 คนต่อตารางกิโลเมตร จัดเป็นชุมชนระดับเทศบาลที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำและมีอัตราเจริญเติบโตของประชากรต่ำเช่นกันคือ เฉลี่ยประมาณร้อยละ 0.45 ต่อปี ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพความเติบโตของชุมชนที่ยังไม่เติบโตเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่เป็นชุมชนที่ได้รับการบริการทางด้านสาธารณสุขและสังคมค่อนข้างสูงชุมชนหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชนอยู่ในบริเวณที่ไม่มีถนนสายหลักตัดผ่าน ประกอบกับมีระยะห่างจากเทศบาลเมืองจันทบุรีไม่มากทำให้ความเจริญส่วนใหญ่ถูกดึงดูดไปยังเทศบาลเมืองจันทบุรี แม้ว่าในอดีตได้เคยเป็นชุมชนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตอัญมณีที่สำคัญ ต่อมาเมื่อแร่อัญมณีหมดไป ทำให้กิจกรรมด้านนี้ลดลงและส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของชุมชนหยุดชะงัก ดังจะเห็นได้จากปริมาณรายรับรายจ่ายที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ในความรับผิดชอบ ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชนประกอบด้วยร้านค้าต่าง ๆ ได้แก่ ร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ด ของชำ และร้านอาหาร อุตสาหกรรมบริการขนาดเล็ก ธนาคาร ตลอดจนสถานศึกษาระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา และโรงพยาบาลระดับอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่เพื่อให้บริการแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนบทบาทความสำคัญของเทศบาลตำบลท่าใหม่ที่มีต่อพื้นที่ชนบทในเขตอำเภอท่าใหม่ค่อนข้างต่ำทั้งนี้เป็นเพราะอุปสรรคทางด้านทำเลที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ ประกอบกับมีชุมชนระดับสุขาภิบาลกระจายอยู่ในพื้นที่อีก 1 ชุมชน ทำให้บทบาทของเทศบาลตำบลท่าใหม่มีฐานะเทียบเท่ากับสุขาภิบาลเท่านั้น

1.4. สุขาภิบาลจันทนิมิต ตั้งอยู่บริเวณตำบลจันทนิมิต ในเขตอำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ 7.1 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 12,811 คน ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนครัวเรือน 4,866 ครัวเรือน ความหนาแน่นประชากรประมาณ 1,804 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งจัดได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูงชุมชนหนึ่ง และเป็นชุมชนที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วดังจะเห็นได้จากอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2.53 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากทำเลที่ตั้งของสุขาภิบาลจันทนิมิตอยู่ติดกับเทศบาลเมืองจันทบุรี มีเพียงแม่น้ำจันทบุรีขวางกั้นเท่านั้นทำให้ความเจริญจากเทศบาลเมืองจันทบุรีแผ่ขยายครอบคลุมมาถึง สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนมีลักษณะคล้ายกับกิจกรรมในเขตเทศบาลแต่มีปริมาณและการให้บริการต่ำกว่าเท่านั้น นอกจากนี้

นั้นสุขาภิบาลจันทนิมิตยังได้รับการกำหนดให้อยู่ในเขตฝั่งเมืองรวมของจังหวัด ดังนั้น แนวโน้มในอนาคตนับว่าสุขาภิบาลจันทนิมิตเป็นชุมชนที่มีโอกาสเจริญเติบโตสูง และมีบทบาทสำคัญต่อจังหวัดมากขึ้น

1.5. **สุขาภิบาลบางกะจะ** ตั้งอยู่ที่ตำบลบางกะจะ ในเขตอำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 4,646 คน ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนครัวเรือน 784 ครัวเรือน ความหนาแน่นประชากรประมาณ 516 คนต่อตารางกิโลเมตร ในอดีตสุขาภิบาลบางกะจะเคยเป็นชุมชนที่มีความสำคัญต่อจังหวัดในฐานะเป็นท่าเรือในการคมนาคมขนส่งทางน้ำที่สำคัญของจังหวัด ต่อมาการคมนาคมทางน้ำลดบทบาทลงทำให้ความสำคัญของท่าเรือลดลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม สุขาภิบาลบางกะจะเป็นชุมชนที่มีหน่วยงานราชการที่สำคัญ ๆ ตั้งอยู่หลายหน่วยงาน เนื่องจากมีพื้นที่เชื่อมต่อกับเทศบาลเมืองฯ สำหรับกิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในชุมชน ทางด้านการค้าประกอบด้วยร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ด ร้านอาหาร และของชำ มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางประเภทอุตสาหกรรมทั่วไป ทางด้านการศึกษาและสาธารณสุขมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาและสถานีนานามัยไว้บริการแก่ประชาชนในเขตชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนการให้บริการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลชุมชนและบริเวณรอบนอกยังได้รับไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร แต่ถึงแม้ว่าจะมีทำเลที่ตั้งใกล้กับเทศบาลเมืองฯ ซึ่งน่าจะมีโอกาสรับความเจริญเติบโตได้รวดเร็ว แต่สุขาภิบาลบางกะจะก็มีอัตราการขยายตัวของประชากรต่ำ คือ เฉลี่ยร้อยละ 0.96 ต่อปีเท่านั้น

1.6. **สุขาภิบาลหนองบัว** ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองบัว ในเขตอำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ 2.4 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 2,232 คน ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนครัวเรือน 540 ครัวเรือน เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรค่อนข้างสูง คือ 930 คนต่อตารางกิโลเมตร อัตราการขยายตัวของประชากรลดลง เฉลี่ยร้อยละ -6.72 ต่อปี ทั้งนี้คาดว่าเนื่องมาจากการที่มีประชากรอยู่อาศัยกันอยู่หนาแน่นแล้ว ประชากรในชุมชนมีการอพยพออกไปหางานทำที่อื่น อีกทั้งยังอยู่ใกล้กับเทศบาลเมืองฯ ซึ่งเป็นแหล่งงานที่สำคัญ สำหรับกิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นร้านขายของชำ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาและสถานีนานามัยไว้บริการประชาชนในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม นับได้ว่าสุขาภิบาลหนองบัวเป็นชุมชนหนึ่งที่น่าจะเติบโตมากยิ่งขึ้น หากได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเพียงพอ เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับเทศบาลเมืองฯ ซึ่งจะช่วยให้สามารถรับความเจริญจากเทศบาลเมืองได้อย่างสะดวก

1.7. **สุขาภิบาลท่าช้าง** ตั้งอยู่บริเวณตำบลท่าช้าง ในเขตอำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ 11.75 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 9,215 คน ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนครัวเรือน 2,450 ครัวเรือน มีความหนาแน่นประชากรประมาณ 784 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีอัตราการขยายตัวของประชากรสูงที่สุดคือเฉลี่ยร้อยละ 12 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับเทศบาลเมืองฯ มีเส้นทางคมนาคมสายสำคัญตัดผ่าน ทำให้มีการคมนาคมสะดวกและสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะทางด้านการค้าและบริการ ประกอบกับเป็นชุมชนที่ได้รับ

การบริการสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ค่อนข้างทั่วถึง จึงเป็นชุมชนที่สามารถรองรับความเจริญต่าง ๆ รวมทั้งการขยายตัวของประชากรจากเทศบาลเมืองฯ ได้เป็นอย่างดี สำหรับกิจกรรมที่ปรากฏในชุมชนส่วนใหญ่เป็นร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ด ของชำ อาหารและเครื่องคั้ม และอุตสาหกรรมบริการขนาดเล็กโดยเฉพาะอู่ซ่อมรถยนต์มีกระจุกตัวอยู่มาก ดังนั้นจึงเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มในการเจริญเติบโตสูงเนื่องจากอยู่ใกล้กับเทศบาลเมืองฯ ทำให้สามารถรับความเจริญเติบโตจากเทศบาลเมืองได้อย่างรวดเร็ว

1.8. **สุขาภิบาลมะขาม** ตั้งอยู่บริเวณตำบลมะขามในเขตอำเภอมะขาม มีพื้นที่ประมาณ 0.76 ตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีพื้นที่เล็กที่สุด มีประชากรประมาณ 2,490 คน ในปี พ.ศ. 2538 มีความหนาแน่นประชากรเป็นอันดับสองรองจากเทศบาลตำบลสูงคือประมาณ 3,297 คนต่อตารางกิโลเมตร มีอัตราการขยายตัวของประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2.85 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองที่มีเส้นทางคมนาคมสายรองของภาคตัดผ่านทำให้มีการกระจุกตัวของกิจกรรมโดยเฉพาะทางด้านการค้าขายหนาแน่นในชุมชน ร้านค้าส่วนใหญ่เป็นร้านค้าจำพวกร้านขายของชำและสินค้าเบ็ดเตล็ด นอกจากนั้นยังมีสถานีอนามัย และโรงเรียนระดับประถมศึกษาตั้งอยู่เพื่อบริการแก่ประชาชนภายในชุมชนและบริเวณชนบทรอบนอก สุขาภิบาลมะขามเป็นชุมชนที่มีความสำคัญต่อประชาชนชนบทรอบนอกชุมชนค่อนข้างสูงทั้งนี้เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองเพียงชุมชนเดียวของพื้นที่อำเภอมะขาม แม้ว่าเมื่อพิจารณาระยะทางระหว่างสุขาภิบาลมะขามกับเทศบาลเมืองฯ จะอยู่ห่างกันไม่มากเท่าใดก็ตามแต่ทว่าอาณาเขตของพื้นที่ชนบทรอบนอกกว้างมากและประชาชนชนบทในเขตอำเภอมะขามก็อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัดมาก จึงมีความสะดวกในการรับบริการจากสุขาภิบาลมะขามมากกว่า สำหรับการบริการทางด้านสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ค่อนข้างครบถ้วนและเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน

1.9. **สุขาภิบาลพลั่ว** ตั้งอยู่บริเวณตำบลพลั่ว ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ มีพื้นที่ประมาณ 9.35 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 5,261 คน ในปี พ.ศ. 2538 ความหนาแน่นประชากรประมาณ 563 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีความเจริญมานานแล้ว ประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด คือ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว มีอัตราการขยายตัวของประชากรต่ำมาก คือเฉลี่ยร้อยละ 0.32 ต่อปี ซึ่งคาดว่ามาจากความชบเซาของการท่องเที่ยวในจังหวัด และแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมความนิยมลง กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ปรากฏภายในเขตชุมชนในจุดศูนย์กลางชุมชน ได้แก่ ร้านค้าจำพวกร้านขายของชำเล็ก ๆ ร้านขายอาหารและเครื่องคั้ม มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและสถานีอนามัยไว้บริการแก่ประชาชนภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง ส่วนบริเวณรอบนอกของชุมชนส่วนใหญ่เป็นส่วนผลไม้และมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางตั้งอยู่ อาทิเช่น โรงงานทำอิฐ โรงงานทำน้ำแข็ง สำหรับการให้บริการด้านสาธารณสุขประเภทภายในชุมชนเกือบครบถ้วน บทบาทของสุขาภิบาลพลั่วส่วนใหญ่มีความสำคัญต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนมากกว่าพื้นที่ชนบทรอบนอกทั้งนี้เนื่องจากระยะทางระหว่างสุขาภิบาลพลั่วอยู่ไม่ห่างจากเทศบาลเมืองจันทบุรีประกอบกับการคมนาคมติดต่อกับตัวเมืองสะดวก จึง

เป็นผลทำให้การเติบโตของสุขภาพพลัวไม่เด่นชัดเพราะความเจริญส่วนใหญ่ไปอยู่ที่ตัวเทศบาลเมือง
จันทบุรี

1.10. สุขภาพลปากน้ำแหลมสิงห์ ตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ ในเขตอำเภอ
แหลมสิงห์ มีพื้นที่ประมาณ 37.94 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 10,056 คนในปี
พ.ศ. 2536 มีความหนาแน่นประชากรประมาณ 265 คนต่อตารางกิโลเมตร มีอัตราการขยายตัวของ
ประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2.18 ต่อปี ในอดีตสุขภาพลปากน้ำแหลมสิงห์เคยเป็นชุมชนที่มีความสำคัญต่อ
จังหวัดมากและเป็นชุมชนที่มีความเจริญมาช้านานแล้ว ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงความสำคัญนั้นไว้แต่ทว่า
แนวโน้มการขยายตัวของชุมชนค่อนข้างช้า ทั้งนี้เพราะว่าสภาพเศรษฐกิจของประชากรในชุมชนส่วน
ใหญ่ขึ้นอยู่กับประกอบอาชีพประมง เมื่อปริมาณสัตว์น้ำเริ่มลดลงทำให้ความสำคัญของชุมชนลด
ตามไปด้วย ประกอบกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบนอกมีอาชีพทำนา และมักจะประสบกับ
ปัญหาเกี่ยวกับดินเค็มอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม จากสภาพทำเลที่ตั้งของชุมชนซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนอื่น
และมีเส้นทางคมนาคมเพียงเส้นเดียว จึงทำให้สุขภาพลปากน้ำฯ มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนที่
อาศัยภายในเขตชุมชนและพื้นที่รอบ ๆ ชุมชนมาก สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้แก่ การค้าและ
บริการ มีร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ด ของชำ ขายอาหารทะเลเพื่อบริการคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมี
โรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับประมง นอกจากนั้นยังมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาและโรงพยาบาลระดับ
อำเภอตั้งอยู่เพื่อบริการแก่ประชาชน ส่วนการบริการทางด้านสาธารณสุขมีอยู่ค่อนข้างครบถ้วน
และเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มในการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มใน
การเจริญเติบโตดีพอสมควร

1.11. สุขภาพลหนองคล้า ตั้งอยู่บริเวณตำบลทุ่งเบญจา ในเขตอำเภอท่าใหม่ มีพื้นที่
ประมาณ 17.25 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 3,950 คน ในปี พ.ศ. 2536 มีความ
หนาแน่นประชากรเพียง 229 คนต่อตารางกิโลเมตร สุขภาพลหนองคล้าเป็นชุมชนที่มีความได้เปรียบ
ทางด้านทำเลที่ตั้ง คือ มีถนนสายหลักของภาคตัดผ่าน ทำให้มีการคมนาคมสะดวกและสามารถดำเนิน
กิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยเฉพาะทางด้านการค้าและบริการโดยเป็นชุมชนระดับสุขภาพลที่มีจำนวนร้าน
ค้าปรากฏมากที่สุดและในช่วงฤดูผลไม้จะเป็นตลาดซื้อขายผลไม้ที่สำคัญของประชาชนที่อาศัยอยู่ใน
เขตอำเภอท่าใหม่ สำหรับกิจกรรมที่ปรากฏภายในชุมชนนอกจากร้านค้าซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ ร้านขาย
ของชำ และร้านอาหารแล้วยังมีโรงงานอุตสาหกรรมจำพวก โรงงานทำมันเส้นตั้งอยู่ มีสถานีอนามัย
และโรงเรียนระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาไว้บริการแก่ประชาชนในเขตชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง
นับได้ว่าสุขภาพลหนองคล้าเป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอท่าใหม่
มากชุมชนหนึ่งเพราะเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในทำเลที่มีการคมนาคมสะดวก แต่เนื่องจากสภาพการให้
บริการสาธารณสุขยังไม่ทั่วถึง ทำให้การขยายตัวของชุมชนลดลง ดังจะเห็นได้จากอัตราการขยายตัว
ของประชากรที่ลดลงเฉลี่ยร้อยละ -0.19 ต่อปี

1.12. **สุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน** ตั้งอยู่ที่ตำบลทับไทร ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 42 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 10,044 คน ความหนาแน่นประชากรประมาณ 239 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งนับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีพื้นที่กว้างที่สุด และมีประชากรอาศัยอยู่ค่อนข้างเบาบางโดยจะปรากฏหนาแน่นเฉพาะบริเวณที่เป็นศูนย์กลางชุมชนซึ่งมีเส้นทางคมนาคมสายรองของภาคตัดผ่านสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏภายในชุมชนได้แก่ ร้านค้าประเภทร้านขายของชำ มีโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการแปรรูปพืชไร่ นอกจากนั้นยังมีโรงพยาบาลระดับอำเภอและโรงเรียนระดับประถมศึกษาไว้บริการแก่ประชาชนในเขตชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนการให้บริการทางด้านสาธารณสุขปโภคภายในชุมชนยังกระจายไม่ทั่วถึง อย่างไรก็ตาม สุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนเป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนมาก เนื่องจากอำเภอโป่งน้ำร้อนมีระยะทางห่างจากอำเภอเมืองฯ มาก ประกอบกับประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ดังนั้น สุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนจึงมีหน้าที่ให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนในพื้นที่ ทำให้การขยายตัวของชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว คือเฉลี่ยร้อยละ 9.77 ต่อปี

1.13. **สุขาภิบาลทรายขาว** ตั้งอยู่ที่ตำบลทรายขาว ในเขตอำเภอสอยดาว มีพื้นที่ทั้งสิ้น 38 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 9,882 คน ความหนาแน่นประชากรประมาณ 260 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่อยู่ห่างจากเทศบาลเมืองจันทบุรีมากที่สุดคือประมาณ 70 กิโลเมตร จากการที่ทำเลที่ตั้งของชุมชนมีเส้นทางคมนาคมสายรองของภาคตัดผ่าน ทำให้สุขาภิบาลทรายขาวเป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสอยดาวมาก ภายในชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากมาย อาทิเช่น ด้านการค้าและบริการ มีร้านขายสินค้าจำพวกเสื้อผ้าสินค้าเบ็ดเตล็ด ร้านอาหาร ตลอดจนโรงแรมและโรงแรมรีสอร์ท ส่วนทางด้านอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทโรงงานมันอัดเม็ดทำมันเส้นตั้งอยู่มากที่สุด นอกจากนั้นยังมีสถานีอนามัยและโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตั้งอยู่เพื่อให้บริการแก่ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว ส่วนการให้บริการด้านสาธารณสุขปโภคภายในชุมชนยังขาดแคลนไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน ทำให้การขยายตัวของชุมชนอยู่ในอัตราที่ลดลง คือเฉลี่ยร้อยละ -7.21 ต่อปี ประกอบกับอำเภอสอยดาวเป็นอำเภอที่มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามามาก ดังนั้นสุขาภิบาลทรายขาวก็จะต้องเพิ่มบทบาทสำคัญในอนาคตมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีความพร้อมทางด้านสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการภายในชุมชน

1.14. **สุขาภิบาลนายายอาม** ตั้งอยู่ที่ตำบลนายายอาม ในเขตกิ่งอำเภอนายายอาม มีพื้นที่ประมาณ 11.15 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 3,684 คน หรือคิดเป็นความหนาแน่นประมาณ 330 คนต่อตารางกิโลเมตร มีอัตราเพิ่มประชากรค่อนข้างสูงคือเฉลี่ยร้อยละ 4.94 ต่อปี สุขาภิบาลนายายอามเป็นชุมชนที่มีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง คือ มีถนนสายหลักของภาค (ถนนสุขุมวิท) ตัดผ่าน เป็นประตูทางผ่านเข้าสู่จังหวัดจันทบุรีเนื่องจากอยู่ติดกับจังหวัดระยอง เป็นชุมชนทำให้มีการคมนาคมสะดวกและสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยเฉพาะทางด้านการค้าและบริการ ภายในชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญหลายชนิด อาทิเช่น

ด้านการค้าและบริการ มีร้านขายสินค้าจำพวกเสื้อผ้า สินค้าเบ็ดเตล็ด ร้านอาหาร รวมทั้งอุตสาหกรรมบริการขนาดเล็กประเภทซ่อมรถยนต์ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาและสถานีนามัยตั้งอยู่ ส่วนการให้บริการทางด้านสาธารณสุขโลกมีอยู่ค่อนข้างครบถ้วน บทบาทของสุขาภิบาลนายอำมหส่วนใหญ่มีความสำคัญต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ชนบทรอบนอกของกิ่งอำเภอนายอำมหและกิ่งอำเภอกง่างแมว

1.15. สุขาภิบาลปลับพลานารายณ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลปลับพล ในเขตอำเภอมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ 12.9 ตารางกิโลเมตรในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 7,765 คน หรือคิดเป็นความหนาแน่นประมาณ 602 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วดังจะเห็นได้จากอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเฉลี่ยร้อยละ 5.82 ต่อปี เนื่องจากทำเลที่ตั้งของสุขาภิบาลปลับพลานารายณ์อยู่ใกล้กับเทศบาลเมืองจันทบุรีทำให้ความเจริญจากเทศบาลเมืองจันทบุรีแผ่ขยายมาถึง สำหรับกิจกรรม ต่าง ๆ ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ด ของชำอาหารและเครื่องคั้ม รวมทั้งอุตสาหกรรมบริการขนาดเล็กประเภทซ่อมรถยนต์ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาและสถานีนามัยตั้งอยู่ ส่วนการให้บริการทางด้านสาธารณสุขโลกมีอยู่ค่อนข้างครบถ้วน นับว่าเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มในการขยายตัวสูงทีเดียว

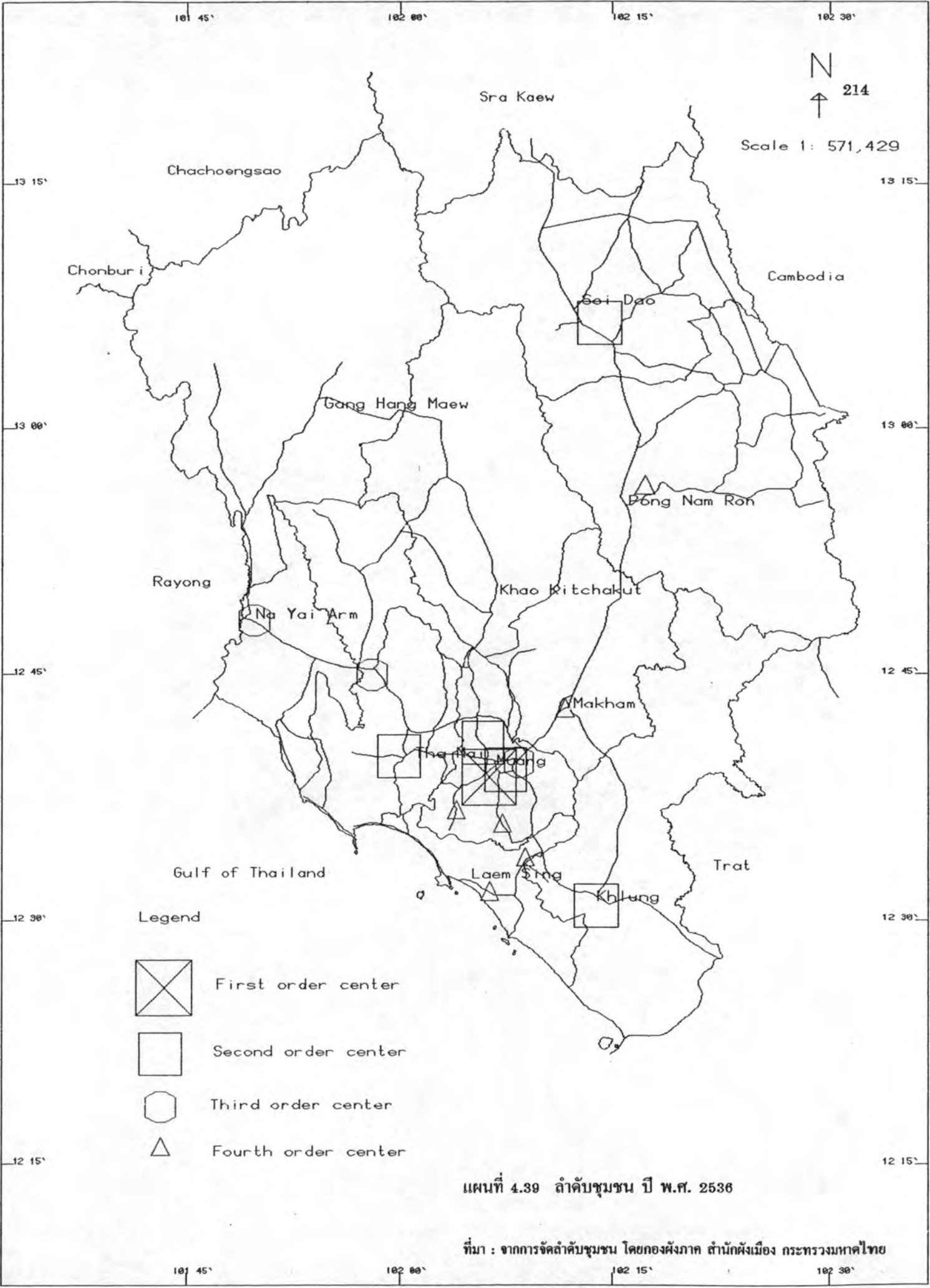
2. ระบบชุมชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ขนาดของประชากร และขอบเขตการให้บริการของชุมชน สามารถจัดลำดับชุมชนของจังหวัดได้เป็น 4 ลำดับ คือ (แผนที่ 4.39)

2.1. ชุมชนลำดับที่ 1 มี 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองจันทบุรี มีจำนวนประชากร 40,347 คน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการบริหารในระดับจังหวัด ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม โดยเฉพาะด้านอัญมณี ซึ่งเป็นตลาดซื้อขายที่สำคัญในระดับประเทศ การเงิน การบริการ เป็นศูนย์กลางสาธารณสุข มีศูนย์กลางทางการแพทย์และพยาบาล มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา ให้บริการแก่พื้นที่ภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง

2.2. ชุมชนลำดับที่ 2 มี 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองขลุ เทศบาลตำบลท่าใหม่ สุขาภิบาลจันทนิมิต สุขาภิบาลท่าช้าง และสุขาภิบาลทรายขาว มีขนาดประชากรประมาณ 9,000-15,000 คน เป็นชุมชนที่มีความสำคัญในระดับรองลงมา เป็นศูนย์กลางโดยสุขาภิบาลจันทนิมิต และสุขาภิบาลท่าช้าง เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจจากเทศบาลเมืองจันทบุรี ซึ่งชุมชนเหล่านี้ยังเป็นศูนย์กลางทางตะวันออกเฉียงใต้ สุขาภิบาลทรายขาวเป็นศูนย์กลางทางตอนบน และเทศบาลตำบลท่าใหม่ เป็นศูนย์กลางทางตอนใต้ของจังหวัด

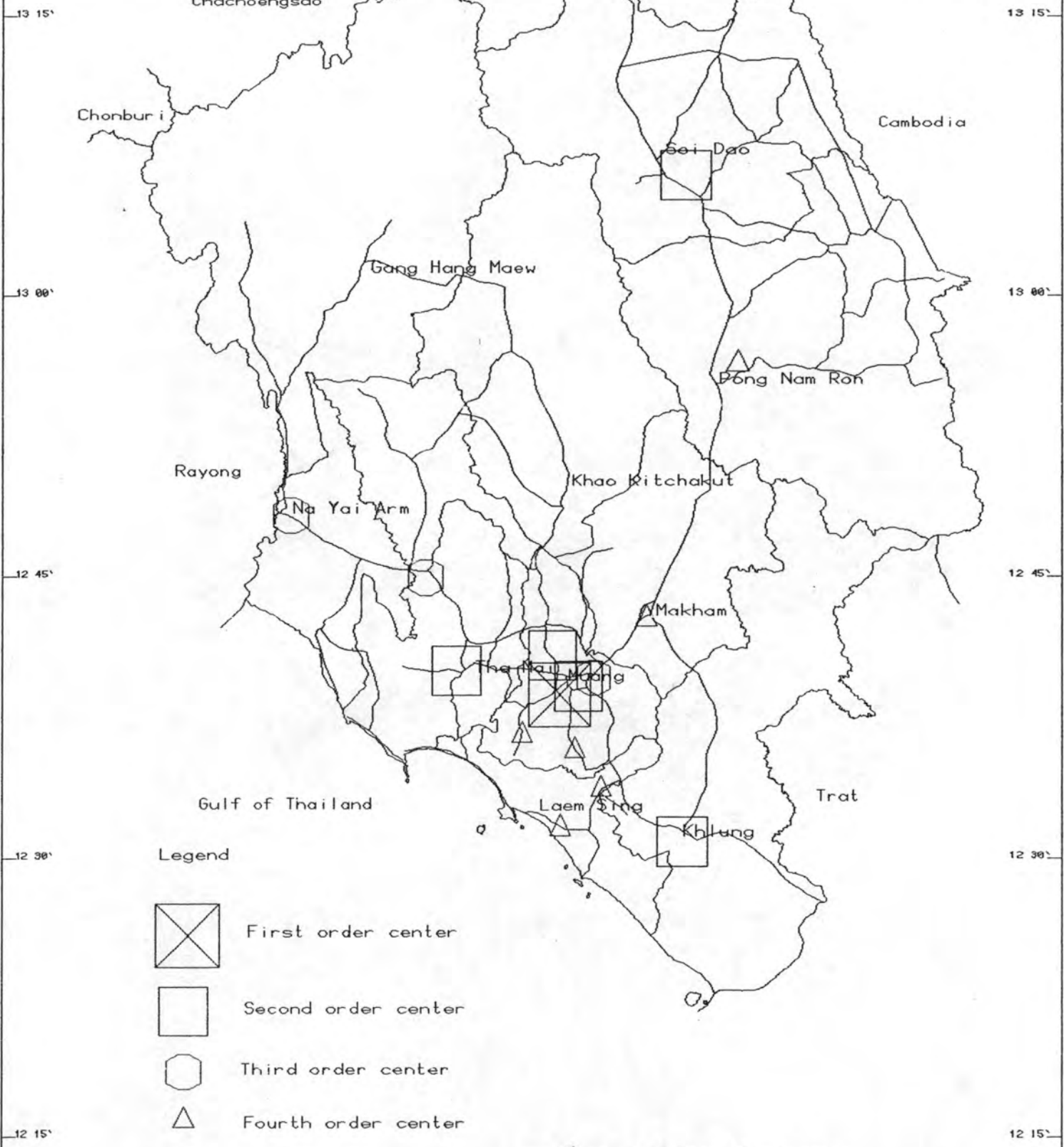
2.3. ชุมชนลำดับที่ 3 มี 3 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลหนองคล้า สุขาภิบาลนายอำมห สุขาภิบาลปลับพลานารายณ์ มีขนาดประชากรประมาณ 3,000-8,000 คน เป็นศูนย์กลางการให้

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

N
↑ 214

Scale 1: 571,429

- Legend
- First order center
 - Second order center
 - Third order center
 - Fourth order center

แผนที่ 4.39 ลำดับชุมชน ปี พ.ศ. 2536

ที่มา : จากการจัดลำดับชุมชน โดยกองผังภาค สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

101 45' 102 00' 102 15' 102 30'

บริการขั้นพื้นฐานแก่พื้นที่ในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง และการให้บริการด้านการเกษตรแก่พื้นที่เกษตรกรรมทางตอนบนของจังหวัด บริเวณอำเภอท่าใหม่ และกิ่งอำเภอแก่งหางแมว อีกทั้งเป็นแหล่งรับซื้อและตลาดกลางผลผลิตการเกษตรขนาดใหญ่ ในด้านการศึกษาให้บริการในระดับมัธยมศึกษา

2.4. ชุมชนลำดับที่ 4 มี 6 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลพลั่ว สุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน สุขาภิบาลมะขาม สุขาภิบาลปากน้ำแหลมสิงห์ สุขาภิบาลบางกะจะ สุขาภิบาลหนองบัว มีขนาดประชากรประมาณ 2,000-10,000 คน ชุมชนเหล่านี้ให้บริการพื้นฐานทางด้านสังคมเศรษฐกิจ โดยขอบเขตการให้บริการแคบกว่าชุมชนลำดับที่ 3 เศรษฐกิจมักขึ้นอยู่กับบริการทางการเกษตร หรือประมง หรือการท่องเที่ยว ด้านสังคมเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลชุมชนขนาด 10-30 เตียง และด้านการศึกษาให้บริการถึงระดับมัธยมศึกษา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเมืองกับพื้นที่ชนบท

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเมืองกับพื้นที่ชนบทเป็นการพิจารณาลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรเมืองและประชากรชนบทโดยการเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมืองกับประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตเพื่อสะท้อนให้เห็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานของประชากร เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพความต้องการของประชาชนในระบบชุมชนได้ กล่าวคือ ถ้าสัดส่วนของประชากรในเขตชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจำเป็นอย่างไรที่ทางจังหวัดจะต้องเตรียมการทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้พร้อมเพื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังช่วยเสริมให้ชุมชนนั้น ๆ สามารถพัฒนาตนเองให้เจริญเติบโตไ้รวดเร็วยิ่งขึ้น และจะส่งผลต่อไปยังประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทรอบ ๆ ชุมชนนั้นด้วยเช่นกัน

สำหรับการพิจารณาเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างประชากรเมืองกับประชากรชนบทนั้นเป็นการศึกษาเปรียบเทียบในระดับอำเภอ โดยกำหนดให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลคือประชากรเมือง ส่วนประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลคือประชากรชนบท จากการเปรียบเทียบสัดส่วนประชากรเมืองกับประชากรชนบท ในปี พ.ศ. 2531-2536 มีดังนี้

ในปี พ.ศ. 2531 อำเภอเมืองฯ เป็นอำเภอที่มีสัดส่วนของประชากรเมืองต่อประชากรชนบทสูงสุด รองลงมาคือ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอมะขาม โดยอำเภอเมืองฯ มีสัดส่วนของประชากรเมืองต่อประชากรชนบทเท่ากับ 69.05 ต่อ 30.95 รองลงมาคือ อำเภอแหลมสิงห์ 46.40 ต่อ 53.60 อำเภอสอยดาว 32.40 ต่อ 67.60 อำเภอโป่งน้ำร้อน 25.15 ต่อ 74.85 อำเภอท่าใหม่ 21.88 ต่อ 78.12 อำเภอขลุง 18.23 ต่อ 81.77 กิ่งอำเภอนายายอาม 10.18 ต่อ 89.82 และอำเภอมะขาม 8.43 ต่อ 91.57 ตามลำดับ ดังนั้นนับได้ว่าอำเภอเมืองฯ และอำเภอแหลมสิงห์เป็นอำเภอที่มีการตั้งถิ่นฐานในเขตชุมชนเมืองสูง ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 จะพบว่า มีบางอำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนร้อยละของประชา-

กรมืองต่อประชากรชนบท ได้แก่ อำเภอเมืองฯ ยังคงเป็นอำเภอที่มีสัดส่วนร้อยละของประชากรเมืองสูงสุด รองลงมาได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง อำเภอสอยดาว กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอมะขาม โดยสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทของอำเภอเมืองฯ ลดลงจากเดิมเล็กน้อย เท่ากับ 65.21 ต่อ 34.79 อำเภอแหลมสิงห์ เพิ่มขึ้นเป็น 48.53 ต่อ 51.47 อำเภอโป่งน้ำร้อน เพิ่มขึ้นเป็น 32.06 ต่อ 67.94 อำเภอท่าใหม่ ลดลงเหลือ 20.63 ต่อ 79.37 อำเภอขลุง เพิ่มขึ้นเป็น 19.51 ต่อ 80.49 อำเภอสอยดาว ลดลงอย่างเห็นได้ชัด คือ 18.98 ต่อ 81.02 กิ่งอำเภอนายายอาม เพิ่มขึ้นเป็น 12 ต่อ 88 และอำเภอมะขาม เพิ่มขึ้นเป็น 9.06 ต่อ 90.94 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของประชากรเมืองซึ่งปรากฏเด่นชัดในอำเภอเมืองฯ ซึ่งถึงแม้จะมีสัดส่วนประชากรเมืองลดลงบ้าง แต่ก็ยังคงเป็นสัดส่วนที่สูงอยู่ เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีชุมชนเมืองตั้งอยู่มากที่สุดและชุมชนเหล่านั้นได้รับการบริการด้านสาธารณสุขปโภคสาธารณสุขการค่อนข้างสูง ทำให้มีแรงดึงดูดให้ประชากรอพยพเข้ามาหางานทำเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเทศบาลเมืองจันทบุรี และสุขาภิบาลจันทนิมิต เช่นเดียวกับอำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอขลุง กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอมะขาม ส่วนอำเภอที่มีสัดส่วนของประชากรเมืองลดลงนั้นเป็นเพราะการขยายตัวของชุมชนลดลง และไม่มีกิจกรรมเฉพาะที่จะดึงดูดให้ประชากรอพยพเข้ามาหางานทำ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่กระจายออกไปสู่พื้นที่เกษตรกรรมในเขตชนบทมากขึ้น ดังนั้นชุมชนเมืองที่ควรจะได้รับพิจารณาที่จะกระจายบริการด้านสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการให้พร้อมเพียงได้แก่ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอขลุง กิ่งอำเภอนายายอาม และอำเภอมะขาม เป็นอันดับแรก เพราะเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มของการเติบโตของประชากรสูง หากไม่มีการเตรียมพร้อมก็อาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้ ซึ่งแนวทางการวางแผนพัฒนาระบบชุมชนจะเสนอในบทต่อไป

สรุปสภาพโดยทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นตัวนำการสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่ และให้มีการพัฒนาชุมชนเมืองใหม่เพียบพร้อมด้วยบริการโครงสร้างพื้นฐาน และบริการทางสังคม และมีการควบคุมสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง เร่งการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมให้เชื่อมโยงกับพื้นที่ตอนในของประเทศ เพื่อเป็นประตูทางออกให้กับภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพื้นที่อุตสาหกรรมสระบุรีในการส่งสินค้าออกไปต่างประเทศโดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานคร

จากนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และลดการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ได้ให้การสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล

ภาคตะวันออก โดยมีจังหวัดจันทบุรีเป็นเมืองหลัก จังหวัดระยองและจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของประเทศแห่งใหม่ สำหรับพื้นที่อื่น ๆ ในภาคตะวันออกนั้น ต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเมืองโดยให้มิชชันนารีพัฒนาสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นเมืองที่เชื่อมต่อกับพื้นที่โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก เมื่อคำนึงถึงสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์กับภูมิภาคข้างเคียงโดยรอบ สามารถกำหนดบทบาทของจังหวัดจันทบุรีในภาคตะวันออก ได้ดังนี้

1. บทบาทในด้านเกษตรกรรม จังหวัดจันทบุรีมีสภาพพื้นที่และภูมิอากาศเหมาะสำหรับการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และพืชไร่ต่าง ๆ โดยเฉพาะไม้ผล สามารถผลิตได้มากจนเป็นศูนย์กลางส่งออกผลไม้ที่สำคัญของภาค อีกทั้งในด้านการประมงยังเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาค่ามากที่สุดภาคตะวันออก

2. บทบาทในด้านที่ตั้งและการคมนาคมขนส่ง เนื่องจากเป็นเมืองที่เชื่อมต่อกับพื้นที่โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก และมีเส้นทางเชื่อมโยงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้โดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังเป็นจังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยซึ่งในอนาคตจะเป็นประตูไปสู่การค้าและการท่องเที่ยวในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและอินโดจีน

3. บทบาทในการเป็นศูนย์กลางอัญมณี จังหวัดจันทบุรีมีแหล่งวัตถุดิบแร่รัตนชาติ และอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบใหญ่ คือ จังหวัดตราดและประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และเป็นแหล่งแรงงานที่มีฝีมือในด้านการเจียรไนพลอย ทำให้จังหวัดขึ้นชื่อว่าเป็นศูนย์กลางการค้าอัญมณีที่สำคัญของภาคและประเทศ

4. บทบาทในด้านการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามทั้งประเภทป่า ภูเขา น้ำตก และชายหาด และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในฤดูผลไม้

5. บทบาทในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดจันทบุรีมีสภาพพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ทางด้านตะวันตกตอนบน ตอนกลางและตะวันออกของจังหวัด รวมทั้งมีพื้นที่ป่าชายเลนทางตอนใต้บริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัด ดังนั้นจังหวัดจันทบุรีจึงมีบทบาทในการเป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงไว้ซึ่งสภาพป่าที่สมบูรณ์และรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและระบบนิเวศ

จากลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของจังหวัดจันทบุรีที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ พื้นที่ตอนบนจะประกอบไปด้วยพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงเนื่องจากเป็นภูเขาสูงและที่ดอนซึ่งปกคลุมไปด้วยพื้นที่ป่าไม้ มีสภาพภูมิอากาศค่อนข้างแห้งแล้งเนื่องจากอยู่ห่างไกลทะเล ส่วนพื้นที่ตอนกลางของจังหวัดมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ สามารถทำการเพาะปลูกพืชได้

หลายชนิด มีลักษณะภูมิอากาศค่อนข้างชื้น และมีปริมาณฝนตกชุก อีกทั้งยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุที่สำคัญทางเศรษฐกิจหลายชนิด โดยเฉพาะแร่อัญมณี ส่วนพื้นที่ตอนล่างจะประกอบไปด้วยพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลมีภูเขาสลับอยู่ และเป็นบริเวณที่มีป่าชายเลนอันอุดมสมบูรณ์ มีชายหาดที่สวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยว มีลักษณะภูมิอากาศที่ชุ่มชื้น มีฝนตกชุกเช่นเดียวกับพื้นที่ทางตอนกลาง จากสภาพทางกายภาพของพื้นที่ดังกล่าว ทำให้จังหวัดจันทบุรีมีสภาพพื้นที่ที่มีลักษณะผสมผสาน เป็นผลให้เกิดความหลากหลายและความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ จากสภาพความเหมาะสมในเชิงพื้นที่และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนา ก่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบของกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ดังที่เห็นได้ในจังหวัดจันทบุรี แต่กิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้นพื้นที่เป็นการพัฒนาเพื่อมุ่งหวังประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติและคุณสมบัติทางธรรมชาติที่จะหมดไป ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นและสร้างความสูญเสียต่อเนื่องมายังสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบเศรษฐกิจ สังคม และยังคงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรในท้องถิ่น

จากการศึกษาลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและบริการพื้นฐาน และประชากรที่ผ่านมา จะพบว่า มีปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมากมาย และมีสภาพความรุนแรงแตกต่างกันไปตามสภาพของพื้นที่และกิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้น ๆ ทั้งนี้ จะได้ทำการประมวลและสรุปประเด็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในจังหวัดจันทบุรี เพื่อจะได้นำไปใช้ในการพิจารณาถึงรายละเอียดของแต่ละปัญหา เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

ประเด็นปัญหาที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดที่ผ่านมา จะสามารถจำแนกสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ออกได้เป็น 3 กลุ่มปัญหา คือ กลุ่มกายภาพ กลุ่มเศรษฐกิจ และกลุ่มสังคมและบริการขั้นพื้นฐาน โดยในกลุ่มปัญหากายภาพจะเกี่ยวข้อง กับทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรแร่ ธาตุ ทรัพยากรดิน และการใช้ที่ดิน เป็นต้น ส่วนปัญหากลุ่มเศรษฐกิจ จะเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ออกมาในรูปแบบของกิจกรรมการพัฒนาประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การประมง และการท่องเที่ยว เป็นต้น และในส่วนของปัญหากลุ่ม สังคมและการบริการขั้นพื้นฐาน จะเกี่ยวข้องกับการบริการด้านสาธารณสุข-สาธารณสุขที่ไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เรื่องระบบชุมชนที่ไม่สมบูรณ์ และปัญหาด้านประชากร และแรงงานที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่

จากปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดในจังหวัดจันทบุรีนั้น กลุ่มปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพจะเป็นกลุ่มปัญหาหลักของจังหวัด โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ทั้งป่าบกและป่าชายเลน และทรัพยากรน้ำ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงต่อการเกิดปัญหาในกลุ่มอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น ในการศึกษา

ในบทต่อไป จะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ในรายละเอียดของสภาพปัญหาในแต่ละประเด็น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาลักษณะของการวางแผนกายภาพที่เหมาะสมต่อไป

สรุปผลการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในบทนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและการบริการขั้นพื้นฐาน และประชากร เพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของจังหวัดในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพการณ์ของปัญหา ข้อจำกัด และศักยภาพในการพัฒนาของพื้นที่ในบทต่อไป

การศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาจะเป็นการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทุกข้อมูเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้ทำการจัดเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อใช้ประกอบการศึกษา ดังนั้นบทสรุปจากการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ได้จากข้อมูล โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก ๆ ให้ได้ประสิทธิภาพโดยใช้เวลาน้อยลง ซึ่งผลที่ได้จะช่วยในการตัดสินใจในเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อกำหนดการจัดการที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ต่อกิจกรรมการพัฒนาประเภทต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด โดยพิจารณาจากสภาพทางกายภาพของพื้นที่และปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนากิจกรรมประเภทต่าง ๆ ผลลัพธ์ของการประเมิน สามารถแสดงผลออกมาในรูปของแผนที่ที่สนับสนุนการตัดสินใจ โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ทำการเชื่อมโยงข้อมูลกราฟิกและข้อมูลลักษณะประจำเข้าด้วยกัน สามารถแสดงความสัมพันธ์ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะต่าง ๆ ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และในด้านของการปรับปรุงให้สารสนเทศเชิงพื้นที่ที่มีความทันสมัยอยู่เสมอนั้นก็เป็นไปได้โดยง่าย ถึงแม้ข้อมูลในพื้นที่จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาก็ตาม